TUFAN GÜNDÜZ

DEDE KORKUT
Destanları

"13. Hikâye ve Soylamalar Ekli"

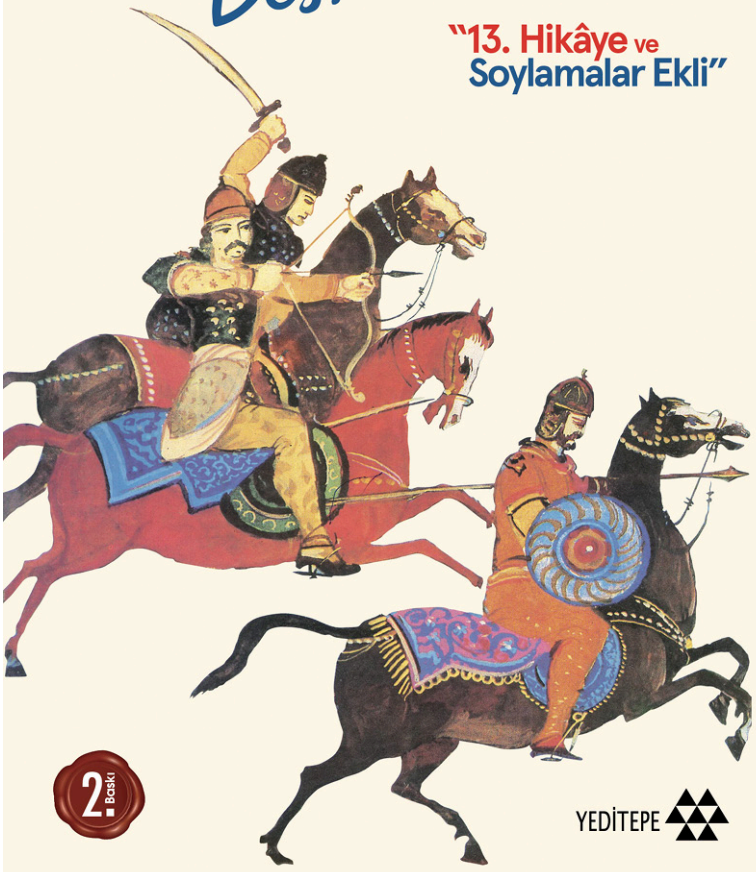
2. Baskı

YEDİTEPE

TUFAN GÜNDÜZ

DEDE KORKUT
Destanları

"13. Hikâye ve Soylamalar Ekli"

2. Baskı

YEDİTEPE

DEDE KORKUT DESTANLARI

13. Hikâye ve Soylamalar Ekli

TUFAN GÜNDÜZ

YEDİTEPE

DEDE KORKUT DESTANLARI

13. Hikâye ve Soylamalar Ekli

TUFAN GÜNDÜZ

Editör

Sahure Ergüzel

©Yeditepe Yayınevi

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Sertifika No: 16427

ISBN: 978-625-7477-99-4

Yeditepe Yayınevi: 378

Mitoloji: 1

1. Baskı: Ağustos 2018

2. Baskı: Ekim 2019

Sayfa Düzeni

Adem Şenel

Kapak Tasarımı

Sercan Arslan

Baskı-Cilt

Şenyıldız Yay. Matbaacılık Ltd.Şti.

Gümüşsuyu Cad. Işık Sanayi Sitesi C Blok No:102 - Topkapı / İstanbul

Tel: 0212 483 47 91-92 (Sertifika No: 11964)

YEDİTEPE YAYINEVİ

Çatalçeşme Sok. No: 52/1 34410 Cağaloğlu-İstanbul

Tel: (0212) 528 47 53 Faks: (0212) 512 33 78

www.yeditepeyayinevi. com / bilgi@yeditepeyayinevi.com

Tufan Gündüz

1964 yılında Tomarza/Kayseri'de doğdu. 1987 yılında GÜ Gazi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Bölümünü bitirdi. 1996'da "Bozulus Türkmenleri 1540-1640" adlı teziyle doktorasını tamamladı. 2006 yılında Doçent, 2011 yılında Profesör

oldu. Hâlen Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Yazarın yayınevimizden çıkan eserleri:

1. *XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Danişmendli Türkmenleri*, İstanbul 2005.

2. Josaphat Barbaro, *Anadolu'ya ve İran'a Seyahat*, İstanbul 2005.

3. *Uzun Hasan-Fatih Mücadelesi Döneminde Doğu'da Venedik Elçileri, Caterino Zeno ve Ambrogio Contarini'nin Seyahatnâmeleri*, İstanbul 2006.

4. Seyyahların Gözüyle Sultanlar ve Savaşlar, Giovanni Maria Angiolello,Venedikli Bir Tüccar, Vincenzo D'Alessandri'nin Seyahatnâmeleri, İstanbul 2007.

5. *Anadolu'da Türkmen Aşiretleri/Bozulus Türkmenleri 1540-1640*, İstanbul 2008.

6. *Bozkırın Efendileri, Türkmenler Üzerine Makaleler*, İstanbul 2009.

7. *Son Kızılbaş Şah İsmail*, İstanbul 2010.

8. *Nisan'ın İki Günü* (Roman), İstanbul 2011.

9. *Allahimanet Bosna, Boşnakların Osmanlı Topraklarına Göçleri 1878-1912*, İstanbul 2012.

10. Oruç Bey Bayat, *İlişkiler Bir Şiî-Katolik, Oruç Bey Bayat'ın Seyahatnamesi*, İstanbul 2014.

11. Anonim, *Kızılbaşlar Tarihi/Tarih-i Kızılbaşan*, İstanbul 2015.

12. *Kızılbaşlar, Osmanlılar, Safeviler*, İstanbul 2015.

13. *Büyük Olayların Kısa Tarihi* I, İstanbul 2015.

14. *Alahimanet Bosno, Migracija Bošnjaka na teritoriju Osmanskog carstva 1879-1912*, İstanbul 2016.

15. *Büyük Olayların Kısa Tarihi II*, İstanbul 2016.

16. *Oğuz Kağan Destanı*, İstanbul 2017.

17. *Kur'an ve Kılıç, Türkler Nasıl Müslüman Oldu?*, İstanbul 2018.

18. *Tarih Bizi Çağırıyor* (Pelin Çift ile birlikte), İstanbul 2018.
19. *Dede Korkut Destanları*, İstanbul 2018.
20. *Onun Yolunda Biz*, İstanbul 2019.

DEDE KORKUT DESTANLARI

13. Hikâye ve Soylamalar Ekli

TUFAN GÜNDÜZ

YEDİTEPE

SÖZ BAŞI

Hanım hey!

Çevik dilli ozanlar şöyle rivayet ederler ki Nuh Peygamber oğlu Yafes oğlu Dip Yavku oğlu Karahan oğlu; kağanlar kağanı, hanlar hanı, cümle ok atan kavimlerin kağanı Oğuz Kağan doğuda gün doğusuna, batıda gün batısına, güneyde gün ortasına, kuzeyde Demirkazık'a kadar ordu sevk etti. Büyük zahmetlerle yedi iklim dört köşeyi iline kattı. Gözünün gördüğü ve atının toynağının değdiği her yer ta Kızılelma'ya dek onun mülkü oldu. İli ve töreyi düzenledi. Oğuz'un gözü kaşı kötü olmasın diye derledi, topladı, yığdı, yığıştırdı. Kıskançlık edip oğulları için mal saklamadı, elinde ne varsa ahaliye dağıttı, hazinesi daima boştu. Şölen verdiğinde namlı beyleri, bilicileri, ak sakallıları, ak pürçeklileri sofrasından eksik etmezdi.

Oğuz obaları yaylakta ve kışlakta geyik avlayarak, tavşan avlayarak bolluk içinde yaşayıp giderlerdi. Ne zaman ki başlarına bir müşkül gelse ya da yolu, izi belli olmayan bir geçide girseler bir ulu bozkurt çıkar, onlara yol gösterirdi. Her daim onun izinden giderlerdi. Gün oldu devran döndü; Oğuz Kağan da zamana yenildi. Kara ecel onun da kapısına dayanınca oğulları Gün, Ay, Yıldız, Gök, Dağ, Deniz'i çağırdı; "Ey benim oğullarım, ciğerimin köşeleri. Artık ben yaşlandım. Ahirete göç etmem yakın. Size her ne öğüt verir ve her ne vasiyet edersem beni can kulağıyla dinleyin, bu dediklerimi devlet ve saadet bilip onlarla iş görün. Oğullarınıza, soyunuza ve uruğunuza da benim sözlerimi, öğütlerimi ve vasiyetimi nakledin. Onlar da bu söylediklerimle işlerini yürütüp zaman döndükçe oğul ve oğlanlarına diyeler ve yetireler. Dünyada olduğunuz sürece soyunuz ve boyunuz yayılsın. Eğer benim öğütlerim ve törem üzere işlerinizi yürütmezseniz aranızda husumet çıkar, düşman da size galip gelir. Her bir boy bir iklime düşer. Yerleşiklerle karışıp boylu boyunu, soylu soyunu unutur." dedi.

Sonra oğullarına vasiyet etti: "Benden sonra büyük oğlum Gün, han olsun. Onun ardından oğlu Kayı, han olsun. Kayı soyundan biri han olduğu sürece diğerleri hanlık davası gütmesin." dedi.

Bu dediği döndü dolaştı Osmanoğulları'na dayandı. Onlar altı yüz yıl hüküm sürdüler, kudretli Oğuz'u alıp yücelttiler. Amma onların da devranı durdu, namlı sultanlar bir bir aradan çekildi, Osman'ın ocağı söndü. Bu defa kudretli Oğuz ilinin beyleri toplanıp Türkiye'yi kurdular. İşte sürüp gidiyor, ta kıyamet oluncaya dek.

Oğuz Kağan altı oğluna, yirmi dört torununa ve dahi onların torunlarının torunlarına bir daha vasiyet etti: “Oğuz obaları, oymakları, boyları ve cümle ahalisi asla oturak olmasınlar. Yazın yaylada, kışın kışlakta ve sahil yerlerde yürüsünler; kıtlık görmesinler. Davarları zayıf düşmesin; kımız, kımran, süt, yoğurt eksik olmasın. Bol bol eğlenip dinlensinler. Ondan sonra beş yüz yıl, bin yıl, on bin yıl geçip oğlanlar doğsun; atalarının yerine ve makamına otursunlar; çoğalsınlar. Benden yadigâr kalan bu töre ve yasağı koruyup bunların dışında ayrı iş etmesinler. Yüce Allah da onlara nimetler versin, iyilikler etsin. Bütün ahali onlara dualar etsin. Ömürleri uzun ve devletleri nimetten berhudar olsun. Bütün bunlar siyasetin güzelliği ve riyasetin devamlılığına işarettir.” dedi.

Ozan der ki Oğuz’un oğulları ve torunları, torunlarının torunları gündüz oturmadılar; gece uyumadılar; başlıya baş eğdirdiler; dizliye diz çöktürdüler. İlliyi ilsizleştirdiler, kağanlıyı kağansızlaştırdılar. Doğuda gün doğusunda, batıda gün batısında, güneyde gün ortasında, kuzeyde Demirkazık’ta onların sancağı çekildi; adları söylendi. Nice beyler geldi geçti, hikâyeleri destanlara karıştı. Hanlar Hanı Han Bayındır’ın, Salur Kazan’ın, Bamsı Beyrek’in, Uruz’un, Boğaç’ın ve daha nicelerinin yiğitlikleri, bahadırlıkları, kahramanlıkları dilden dile dolaştı; uçtu, geldi zamanımıza değdi. Oğuz içinde kimi kızını Banı Çiçek diye kimi oğlunu Basat diye ünledi. Ünleri anlaşıldı, sözleri dinlendi.

Dedem Korkut derler biri vardı. Peygamber zamanında ortaya çıkmış, Oğuz’un elçisi olup Peygamber’in yüzünü görmüştü. O, Oğuz’un bilicisiydi; gaipten türlü haberler söylerdi. Kimin müşkülü olsa ona danışırdı, kimse onun sözünden çıkmazdı. Söze “Allah Allah demeyince işler düzelmez.” diye başlar, hayırlı dualarla bitirirdi. Ne vakit Oğuz’un içine gelse bu dediğim yiğitlerin boylarını dizer, destanlarını anlatır, “Benden sonra alp ozanlar söylesin, gazi erenler dinlesin.” derdi. Nice nice nasihatler eder, atalar sözünü dilinden düşürmezdi.

Dedem Korkut diliyle ozan der, açın imanı olmaz. Aç koynunda azık durmaz. Bal bal demekle ağız tatlanmaz. Adamakla mal tükenmez. Helal mal zayi olmaz, kalbur ile su taşınmaz. Ala keçi her zaman püsküllü oğlak doğurmaz. Ağaca çıkan keçinin dama çıkan oğlağı olur. Acar tazı çullu da belli olur çulsuz da. Hıyar akçesiyle alınan eşeğin ölümü sudan olur. Akılsız itin ömrünü yayla yolu kocaltır. Acemi katır kapı önünde yük indirir. Ak itin pamuk pazarına zararı olur. Kurt tüyünü değiştirir, huyunu değiştirmez.

Eşek kocamakla tavla başı olmaz. Bir koyundan iki post çıkmaz. Kısmette yoksa insan dayak bile yemez. Altın leğenin kan kusana faydası olmaz. Anaç tavuğun bastığı cücük ölmez. Kartal sinek avlamaz. Kurt komşusunu incitmez. Osurgan itten kurtçul enik doğmaz, kurt eniği ta ezelden kurt olur. Yanınızda, yörenizde kurt gibi yiğitler olsun; coşkun akan sularda, karlı kara dağlarda geçit aradığında bozkurt kılavuzunuz olsun hanım sizin.

Dedem Korkut diliyle ozan bir daha söyler: İl, ilden ayrık olmaz ama töresi ayrık olur. Adam adama gerek olmasa her biri dağ başında olurdu. Alçak yerin tepeceği dağ görünür. Açık yerde tepecik kendini dağ sanır. Aptal, ata binince bey oldum sanır. Adam hacı mı olur gitmekle Mekke'ye, eşek derviş mi olur yük çekmekle tekkeye. Her ağacın kurdu özünden olur, kişinin kemliği sözünden olur. Abdestsiz sofuya namaz dayanmaz. El içinde vasiyet edince ölmemek olmaz. Allah şaşırttı mı, dayıya hala dedirtirmiş. Allah şaşırtmasın, amelinizi azdırmasın, fiilinizi döndürmesin. Derneğinizde özü, sözü bir kişiler bulunsun. Tekebbürlük edenden, kovu söz getirenden, geçmiş yağmura bugün kepenek tutandan, soku dövenin hınk deyicisinden Allah Tealâ saklasın hanım sizi.

Dedem Korkut diliyle ozan bir daha söyler: Ehl- i dillerde bu mesel, kim ki çok söylerse çok yanılır. Dil bir, kulak iki; bir söyle, dinle iki. Söz bilirsen söz söyle, sözünden ibret alsınlar; söz bilmezsen sükût eyle, seni bir adam sansınlar. Kemalin altın ise sükûtun olsun zehep, kemal ehli kemalatı sükut ile buldu hep. Nadan ile sohbet güçtür bilene; çünkü nadan, ne gelirse söyler diline. Kendi söyler, el güler; o adamın şekeri; kendi söyler, kendi güler; o adamın sakarı. Kokmuş ete tuz neylesin, anlamayana söz neylesin. Doğru söylerim halk razı değil, yanlış söylerim Hak razı değil. Âlimin her bir kelamı, lal ü mercan incidir; cahilin her kelamı, tende canı incitir. Nadanın bilgisinden, cahilin inadından Hak saklasın hanım sizi.

Dedem Korkut diliyle ozan der ki, başımı kaldırıp göğe baktığımda masmavi gökyüzü güzel, ağıp gidende beyaz bulutlar güzel, yağmur verip gökkuşağı açtığında renkler güzel, rüzgâr vurup savurduğunda yapraklar güzel, ol rüzgârda salınan Türk bayrağı güzel, o bayrağın dikildiği toprak güzel, altında Oğuz güzel. Oğuz'a sultanlık eyleyen erenler güzel, o erenlerden Alp Arslan güzel, Melikşah güzel, Maveraünnehr'de son nöbeti tutan Sultan Sancar güzel. Anadolu'yu yurt eyledi Kutalmış oğlu Süleyman Şah güzel, Kılıç Arslan güzel. Üç şehirde beylik kuran Osman Gazi güzel, o beyliği aldı büyüttü, İstanbul'u fethedip mülküne kattı Fatih Sultan Mehmet

güzel. Doğudan batıya ömrü savaşta, dövüşte geçti; üç şehirlik beyliği üç iklime hâkim kıldı, Kanuni Sultan Süleyman güzel. Derlediler, topladılar, ömürlerini din ve devlet yolunda harcadılar, beylikten devlet olup tüm cihanda Devlet- i Âliye diye söylettiler; Osmanlı sultanları güzel. Devlet- i Âliye sona geldiğinde Çanakkale'de, Sarıkamış'ta, Yemen'de ve dünyanın dört bucağında yatan şehitler güzel. Dağılan devletten Türkiye'yi çıkardılar, Gazi Mustafa Kemal ve arkadaşları güzel. Türkiye güzel, bayrak güzel, vatan güzel. Vatanını, bayrağını, ülkesini seven gençlik güzel; o gençliği besleyip büyüten ana, baba güzel; o ana babanın içinde olduğu millet güzel. Milletin yolundan gittiği Muhammed Mustafa güzel. Türk Milleti'ni yarattı, korudu, kolladı, üstümüzde Allah Tealâ güzel. Allah yolunu açık, gönlünü serin tutsun; ocağını tüttürsün; acı göstermesin; arı imandan ayırmasın, hanım hey!

Ezelde bu destanları sarayda, divanda, dergâhta, mecliste, meydanda, handa, yolda, yolakta, evde alp ozanlar söyler, gazi erenler dinlerdi. Şimdi de okunsun diye gayret gösteren, her bir cümlesini ilmek ilmek işleyen, düzelten, yayınlayan, okuyucuya ulaştıran, her evde bir Dede Korkut olsun diye alan, aldıran, okuyan, okutan, evinin baş köşesinde saklayan cümle alp erenler için hayır dualar edeyim hanım: Karlı kara dağları yıkılmasın, gölgesi büyük kaba ağaçları kesilmesin, coşkun akan ırmakları soğulmasın, kanatlarının ucu kırılmasın, atlarının ayağı tökezlemesin, tekerlerine taş değmesin, bahtları devrilmesin, kara kaygılar başlarına toplanmasın, ak sakallı babalarının yeri uçmak, ak pürçekli analarının yeri cennet olsun. Kadir Allah onları namerde muhtaç etmesin. Ak alınlarına beş kelime dua kıldık, kabul olsun, hanım hey!

Tufan Gündüz

DEDE KORKUT DESTANLARI

Hz. Muhammed'in hayatta olduğu zamana yakın günlerde Bayat boyundan Korkut Ata adında bir kişi ortaya çıktı. Oğuzların en bilge kişisiydi. Ne derse olurdu, bilinmeyenlere dair bilgiler verirdi. Yüce Allah onun gönlüne ilham ederdi. Korkut Ata bir gün, "Bir zaman geldiğinde hanlık yeniden Kayı boyuna geçsin ve dünyanın sonu gelip kıyamet kopuncaya kadar kimse ellerinden almasın." dedi. Bu dediği Osman'ın soyudur, işte sürüp gidiyor. Bunun gibi daha başka şeyler de söyledi. Korkut Ata, Oğuzların her türlü zorluğunu çözerdi. Bunun için onlar, Korkut Ata'ya danışmadan hiçbir iş yapmazlar; o ne derse ona göre hareket ederler; sözünü tutup yerine getirirlerdi.

Dede Korkut şöyle demiş: Allah Allah demeyince işler düzelmez. Kadir Tanrı vermeyince kişi zenginleşmez. Ezelden yazılmayınca kul başına kaza gelmez. Ecel gelmeyince, vade ermeyince kimse ölmez. Ölen adam dirilmez, çıkan can geri gelmez. Bir yiğidin karadağ yumrusu gibi malı olsa derler, toplar, ister ama nasibinden fazlasını yiyemez. Sular çağlayıp taşmakla deniz dolmaz. Büyüklük taslayanı Tanrı sevmez. Gönlünü yüce tutan kişide devlet olmaz. El oğlunu yetiştirmekle oğul olmaz, büyüyünce bırakır gider, gördüm demez. Külden tepe olmaz, güveyi oğul olmaz. Kara eşeğe koşum vurmakla katır olmaz, cariyeyi süslemekle hanım olmaz. Lapa lapa kar yağsa yaza kalmaz, yapağı gibi çimenler güze kalmaz. Eski pamuk bez olmaz, eski düşman dost olmaz. Kızak gibi kaymayınca yol alınmaz, kara çelik uz[1] kılıcı çalmayınca düşman dönmez, kişi malına kıymayınca adı çıkmaz. Kız anadan görmeyince öğüt almaz, oğul atadan görmeyince sofra çekmez. Oğul, atanın yerine geçenidir; iki gözünün biridir; devletli oğul olursa ocağının közüdür. Oğul da neylesin, baba ölüp mal kalmazsa. Baba malından ne fayda, başta devlet olmazsa. Devletsiz şerrinden Allah korusun hanım sizi.

Dede Korkut yine demiş ki çetin giden soylu ata namert yiğit binemez; bineceğine binmese daha iyi. Çalınca kesen öz kılıcı, namert çalacağına çalmasa daha iyi. Çalabilen bir yiğide ok ve kılıçtan bir çomak daha iyi. Konuğu gelmeyen kara evler yıkılsa daha iyi. Atın yemediği acı otlar biteceğine bitmese daha iyi. İnsanın içmediği acı sular sızacağına sızmasa daha iyi. Atanın adını yürütmeyen hoyrat oğul, ata belinden ineceğine inmese daha iyi; ana rahmine düşünce doğmasa daha iyi. Atanın adını

yürüten devletli oğul daha iyi. Yalan söz bu dünyada olacağına olmasa daha iyi, doğruların yüz yaşını doldursa daha iyi. Yüz yaşına değesiniz, Hak karşınıza zorluk çıkarmasın, devletiniz sonsuza kadar olsun hanım hey!

Dede Korkut yine söylemiş, görelim bakalım ne söylemiş: Dolaştığı yerlerin otlaklarını geyik bilir. Gövermiş yerlerin çimenlerini tay bilir. Ayrı ayrı yolların izini deve bilir. Yedi derenin kokularını tilki bilir. Geceleyin kervan göçtüğünü turgay kuşu bilir. Oğulun kimden olduğunu anası bilir. Yiğidin ağırını, hafifini at bilir. Ağır yüklerin zahmetini katır bilir. Nerede sızlayan yer varsa çeken bilir. Gafil başın ağrısını beyni bilir. Kolca kopuz götürüp ilden ile, beyden beye ozan gezer. Yiğidin cömerdini, cimrisini ozan bilir. Karşınızda çalıp söyleyen ozan olsun. Azıp gelen belayı Tanrı savsın, hanım hey!

Dede Korkut yine söylemiş, bakalım ne söylemiş: Ağzımı açıp övecek olsam üstümüzde Tanrı güzel. Tanrı dostu, din önderi Muhammed güzel. Muhammed'in sağ yanında namaz kılan Ebubekir Sıddık güzel. Kur'an cüzlerinin başı olan Amme güzel. Hecesi hecesine doğru okunduğunda Yasin güzel. Kılıç çalıp din yolunda savaşan, yiğitlerin şahı Ali güzel. Ali'nin oğulları, peygamberin torunları, Kerbelâ Ovası'nda Yezidîlerin elinde şehit oldu; Hasan ile Hüseyin iki kardeş birlikte güzel. Yazıldı, dizildi, gökten indi; Tanrı'nın ilmi Kur'an güzel. O Kur'an'ı yazan sıralayan, âlimler öğreninceye kadar bekleyen, âlimlerin önderi Affanoğlu Osman güzel. Alçak yerde inşa edilmiş olan Tanrı'nın evi Mekke güzel. O Mekke'ye sağ varıp esen dönen sıdkı bütün hacı güzel. Günler içinde Cuma güzel. Cuma günü okunduğunda hutbe güzel, kulak verip dinlediğinde ümmet güzel. Minareden ezan okuduğunda müezzin güzel. Diz vurup oturduğunda eş güzel. Şakağı ağaran baba güzel. Ak sütünü doya doya emziren ana güzel. Yola çıkıldığında kara buhur deve güzel. Sevgili kardeş güzel. Kızıl ala evin yanına dikildiğinde gerdek çadırı güzel, çadırın uzun saçağı güzel. Oğul güzel. Hiç kimseye benzemedi, cümle âlemin yaratıcısı Yüce Allah Tanrı güzel. Bu övdüğüm yüce Tanrı dostun olsun, yardım etsin hanım hey!

Dede Korkut'un dilinden ozan da şöyle der: Kadınlar dört türlüdür: Birisi solduran soptur, birisi dolduran toptur, birisi evin dayağıdır[2], birisi ne söylesen bayağıdır[3]. Ozan der ki evin dayağı şudur: Dışarıdan eve bir konuk gelse kocası da evde olmasa bu hanım, o adamı yedirir, içirir, ağırlar, saygı

gösterir, gönderir. Bu kadın Ayşe, Fatıma soyundan gelir hanım, bunun bebekleri yetişsin, ocağına bunun gibi kadın gelsin.

Solduran sopa gelince, sabahleyin yerinden kalkar, elini yüzünü yıkamadan dokuz bazlamayla bir tencere yoğurdu hazırlar, tıka basa doyuncaya kadar yer. Sonra elini beline koyup “Bu, evi harap olasıca adamla evlendiğimden beri karnım doymadı; yüzüm gülmedi; ayağım paşmak, yüzüm yaşmak görmedi. Ah n’olaydı, bu öleydi, biriyle daha evleneydim. Umduğumdan daha güzel olaydı.” der. Bunun gibi kadınların bebekleri yetişmesin, ocağına bunun gibi kadın gelmesin.

Şimdi geldik dolduran topa: Dürtükleyince yerinden kalkar. Elini yüzünü yıkamadan obanın o ucundan bu ucuna, bu ucundan o ucuna çırpıştırır, dedikodu toplar, fısıltı dinler. Öğlene kadar gezer, öğleden sonra evine döner. Bir de bakar ki hırsız köpek, yiğe[4] dana evini birbirine katmış. Evi tavuk kümesine, sığır damına dönmüş. Komşularına, “Kız Zeliha, Zübeyde, Ürüveyde, Çan Kız, Çan Paşa, Ayna Melek, Kutlu Melek! Ölmeye, yitmeye gitmemiştim; yatacak yerim yine bu harap olası evdi. N’olaydı benim evime de birazcık bakaydınız, komşu hakkı, Tanrı hakkı.” diye seslenir. Bunun gibi kadınların hanım, bebekleri yetişmesin, ocağına bunun gibi kadın gelmesin.

Ne söylesen bayağı olana gelince: Uzaktan değerli bir misafir gelse kocası da evde olsa ve ona, “Hadi ekmek getir de yiyelim, bu da yesin.” dese, pişmiş ekmek sonraya kalmaz, yemek gerekir. Kadın, “Neyleyeyim bu yıkılası evde un yok, elek yok, deve değirmenden gelmedi. Ne gelirse benim sağrıma gelsin.” diye elini arkasına vurur. Yüzünü kocasından döndürür. Bin defa söylesen birini yerine getirmez. Kocasının sözünü dinlemez. Bu kadın Nuh Peygamber’in eşeğinin neslindendir. Bundan da hanım sizi Allah korusun, ocağınıza bunun gibi kadın gelmesin.

---

1 Uz: Usta işi, iyi, güzel, doğru.

2 Dayanak, çadırı tutan orta direk.

3 Eskiden nasılsa öyle olan, değişmeyen.

4 Sağa sola saldıran ziyankâr hayvan.

DİRSE HAN OĞLU
BOĞAÇ HAN DESTANI

Hanım hey!

Bir gün Kamgan oğlu Bayındır Han yerinden kalkmış, büyük otağını kurdurmuş, çadırının gölgeliği gökyüzünü kaplamıştı. Bin yere ipek halılar döşetmişti.

Hanlar Hanı Bayındır Han, yılda bir kere toy kurup Oğuz beylerini misafir eder, ağırlardı. Yine attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirdi. Bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere de kara otağlar kurdurdu.

- Oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kızıl otağa, oğlu kızı olmayanı kara otağa kondurun. Altına kara keçe serin, önüne kara koyun yahnisini götürün; yerse yesin, yemezse varsın gitsin. Oğlu olmayanı Allah Tealâ hor görmüştür, biz de hor görürüz, dedi.

Oğuz beyleri bir bir gelip toplanmaya başladılar. Meğer Dirse Han derler bir beyin oğlu, kızı yoktu. Söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Salkım salkım tan yelleri estiğinde

Sakallı turgay kuşu öttüğünde

Sakalı uzun müezzin ezan okuduğunda

Bidevi atlar sahibini görüp kişnediğinde

Ak ile karanın seçildiği çağda

Göğsü güzel kaba dağlara gün değdiğinde

Bey yiğitler, bahadırlar birbiriyle vuruştuğunda

Sabahın alaca karanlığında Dirse Han kalkıp yerinden doğruldu. Kırk yiğidini yanına alıp Bayındır Han'ın sohbetine geldi. Bayındır Han'ın yiğitleri onu karşıladılar, getirip kara otağa kondurdular. Altına kara keçe döşediler, kara koyun yahnisini önüne getirdiler;

- Bayındır Han'dan buyruk böyledir hanım, dediler. Dirse Han,

- Bayındır Han benim ne eksiğimi gördü? Kılıcımda mı bir eksiklik var? Yoksa soframda mı? Benden daha değersiz kişileri ak otağa, kızıl otağa kondurdu. Benim suçum ne oldu ki kara otağa kondurdu, dedi.

- Hanım, bugün Bayındır Han’dan buyruk böyle oldu, “Oğlu kızı olmayanı Tanrı Tealâ hor görmüştür, biz de hor görürüz.” dedi, diye cevap verdiler. Dirse Han yerinden kalktı. Yanındaki yiğitleri de doğruldular. Onlara,

- Yiğitlerim kalkmayın, yerinizde kalın. Bu ayıp bana ya bendendir ya hatunumdandır, dedi.

Sürdü evine geldi. Hatununu çağırıp söyledi. Görelim hanım ne söyledi:

Beri gel başımın bahtı, evimin tahtı

Evden çıkıp yürüdüğünde selvi boylum

Topuğuna kadar uzanan kara saçlım

Kurulmuş yaya benzer çatma kaşlım

İki badem sığmayan dar ağızlım

Güz elmasına benzer al yanaklım

Kadınım, tarlam, bostanım

Görür müsün neler oldu?

Bayındır Han, yerinden doğrulmuş; bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ diktirmiş. “Oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kızıl otağa; oğlu kızı olmayanı kara otağa kondurun, altına kara keçe döşeyin, kara koyun yahnisini önüne götürün, yerse yesin, yemezse varsın gitsin. Onun gibi oğlu kızı olmayanı Tanrı Tealâ hor görmüş, biz de hor görürüz.” demiş. Ben varır varmaz karşılayıp kara otağa kondurdular, altıma kara keçe döşediler, kara koyun yahnisini önüme getirdiler, “Oğlu kızı olmayanı Tanrı Tealâ hor görmüştür, biz de hor görürüz, böyle bil.” dediler. “Senden midir, benden midir? Allah Tealâ bize ağırbaşlı bir oğul vermez, nedendir?” dedi. Sonra,

Han kızı! Yerimden kalkayım mı?

Yakana, boğazına sarılayım mı?

Ayağımın altına alayım mı?

Kara çelik uz kılıcımı elime alayım mı?

Öz gövdenden başını keseyim mi?

Canın ne kadar tatlı olduğunu öğreteyim mi?

Akça kanını yeryüzüne saçayım mı?

Han kızı, sebebi nedir söyle bana?

Fena zararım dokunur şimdi sana! dedi.

Dirse Han'ın hatunu söyledi, görelim hanım ne söyledi:

- Ey Dirse Han! Bana kötülük etme, incitip acı sözler söyleme. Yerinden kalk, ala çadırını yeryüzüne kurdur. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestir. İç Oğuz'un, Dış Oğuz'un beylerini davet et. Aç görsen doyur, çıplak görsen giydir, borçluyu borcundan kurtar. Tepe gibi et yığ, göl gibi kımız sağdır. Büyük şölen yap, hacet dile. Ola ki bir ağzı dualının alkışıyla[5] Tanrı bize bir hürmetli oğul verir, dedi.

Dirse Han, hatunun sözüyle büyük bir toy kurdurdu. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirdi. İç Oğuz, Dış Oğuz beylerini başına topladı. Aç görse doyurdu, çıplak görse giydirdi, borçluyu borcundan kurtardı. Tepe gibi et yığdı, göl gibi süt sağdırdı. Ellerini havaya kaldırıp hacet dilediler. Bir ağzı dualının alkışıyla Allah Tealâ onlara bir çocuk verdi. Hatun hamile kaldı, bir zaman sonra bir oğul doğurdu. Onu süt annelere verdiler, yetiştirdiler. At ayağı külek[6], ozan dili çevik olur. Eyeğili[7] uzar, kaburgalı büyür. Oğlan on beş yaşına girdi. Oğlanın babası Bayındır Han'ın ordusuna karıştı.

Meğer hanım, Bayındır Han'ın bir büyük boğası ile bir de buğrası vardı. Boğa, sert taşa boynuz vursa un gibi öğütürdü. Bir baharda, bir de güzde boğa ile buğrayı dövüştürürlerdi. Bayındır Han da kudretli Oğuz beyleriyle seyre çıkar, eğlenirdi.

Meğer sultanım, yine yazın boğayı saraydan çıkardılar. Üç kişi sağ yanında, üç kişi sol yanında boğayı tutmuşlardı. Gelip meydanın ortasına saldılar. Meğer sultanım, Dirse Han'ın oğlu, ahaliden üç oğlanla meydanda aşık oynarmış; boğayı saldılar; oğlancıklara, "Kaçın!" dediler. O üç oğlan kaçtı. Dirse Han'ın oğlu kaçmadı, ak meydanın ortasında baktı, durdu. Boğa da oğlana sürdü, geldi, oğlanı oracıkta öldürmek istedi. Oğlan, boğanın alnının ortasına yumruğu indirdi; geri geri gitti. Boğa oğlana doğru yine geldi. Oğlan yine boğanın alnına sert bir yumruk vurdu. Aynı sertlikle yumruğunu dayayıp boğayı sürüp meydanın başına çıkardı. Boğayla oğlan birbirine hamle yapıp çekiştiler, boğanın iki küreği köpükle doldu. Ne oğlan yenebiliyordu, ne de boğa. Oğlan, "Bir dama direk vururlar, o dama dayanak olur. Ben niye bunun alnına dayanak oluyorum ki?" diye düşündü. Boğanın alnından yumruğunu kaldırıp kenara çekildi. Boğa ayağının üzerinde duramadı, tepesinin üzerine düştü. Oğlan da bıçağını çıkarıp boğanın başını kesti. Oğuz beyleri gelip oğlanın etrafına toplandılar;

- Aferin! Dedem Korkut gelsin, bu oğlana bir ad koysun, yanına alıp babasına götürsün, oğlana beylik istesin, taht alıversin, dediler.

Çağırdılar, Dedem Korkut geldi. Oğlanı alıp babasına vardı. Dede Korkut, oğlanın babasına bakalım ne söylemiş:

Ey Dirse Han! Beylik ver bu oğlana

Taht ver, erdemlidir

Boynu uzun bidevi at ver bu oğlana

Varsın binsin, hünerlidir

Ağılından binlerce koyun ver bu oğlana

Şişlik olsun, erdemlidir

Ahırından kızıl deve ver bu oğlana

Varsın, yükünü taşısın, hünerlidir

Altın başlı güzel çadır ver bu oğlana

Gölge olsun, erdemlidir

Sırmalı elbiseler ver bu oğlana

Varsın giysin, hünerlidir

Bayındır Han'ın ak meydanından bu oğlan cenk etmiş, bir boğa öldürmüş. Senin oğlunun adı Boğaç olsun. Adını ben verdim, yaşını Allah versin, dedi.

Dirse Han da oğlana beylik verdi, taht verdi.

Oğlan tahta çıkınca babasının kırk yiğidini anmaz oldu. O kırk yiğit de buna gücenip haset ettiler. Birbirlerine;

- Gelin babasına oğlanı kötüleyelim. Belki bu yüzden onu öldürür. Bizim de yine babasının yanında saygınlığımız artar, hürmetimiz olur, dediler.

Bu kırk yiğidin yirmisi bir yana, yirmisi bir yana durdular. Önce yirmisi vardı. Dirse Han'a dediler ki:

- Bilir misin Dirse Han, neler oldu? Yetip yaşamasın, senin oğlan hayırsız, uğursuz çıktı. Kırk yiğidini yanına alıp Oğuz obalarının üzerine akın yaptı. Nerede bir güzel varsa çekip aldı, ak sakallı kocanın ağzına sövdü, ak pürçekli kadınların sütünü tarttı. Akan duru sulardan haber geçip eğri yatan dağlardan balta aşıp Hanlar Hanı Bayındır'a haber ulaşır. Dirse Han'ın oğlu böyle yoldan çıkmış derlerse yürüyüp gezmektense ölmeniz daha iyi olur. Bayındır Han seni çağırıp çok kötülük eyler. Böyle oğul senin

neyine gerek? Böyle oğul sahibi olmaktansa, olmamak daha iyidir, öldür onu, dediler. Dirse Han,

- Varın getirin, öldüreyim, dedi.

Böyle deyince hanım, o namert yiğitlerden yirmisi daha çıkıp geldi. Bir kötü söz de onlar getirdi:

- Dirse Han, senin oğlun kalkıp yerinden doğruldu. Yamaçları güzel kaba dağa ava çıktı. Sen var iken av avladı, kuş kuşladı, alıp anasının yanına geldi. Al şarabın keskininden alıp içti. Anasıyla sohbet edip babasını kötüledi. Senin oğlun aksileşti, inatlaştı. Eğri yatan dağlardan haber geçip Hanlar Hanı Bayındır Han'a ulaşırsa, Dirse Han'ın oğlu böyle yoldan çıkmış derlerse, seni çağırtır. Bayındır Han'ın huzurunda sana fenalık olur. Böyle oğul neyine gerek? Öldür onu, dediler. Dirse Han,

- Varın getirin, öldüreyim. Böyle oğul bana gerekmez, dedi. Dirse Han'ın nökerleri[8],

- Biz senin oğlunu nasıl getirelim. Oğlun bizim sözümüzü dinlemez, bizim sözümüz ile gelmez. Kalk, yerinden doğrul. Yiğitlerinin gönlünü okşa, arkana al, oğluna var. Onu yanına alıp ava çık, kuş uçurup av avlarken oğlunu oklayıp öldür. Eğer böyle öldüremezsen başka türlü öldüremezsin, böyle bil, dediler.

Salkım salkım tan yelleri estiğinde

Sakallı turgay kuşu öttüğünde

Sakalı uzun müezzin ezan okuduğunda

Bidevi atlar sahibini görüp kişnediğinde

Ak ile karanın seçildiği çağda

Kalın Oğuz'un gelini kızı süslendiği çağda

Göğsü güzel kaba dağlara gün değdiğinde

Bey yiğitler, bahadırlar birbiriyle kavuştuğu çağda

Sabahın alacalığında Dirse Han yerinden doğruldu. Oğlunu yanına, kırk yiğidini de arkasına alıp ava çıktı.

Av avladılar, kuş kuşladılar. O kırk yiğidin birkaçı oğlanın yanına gelip,

- Baban, "Geyikleri kovalasın, getirsin benim önümde tepelesin. Oğlumun at sürüşünü, kılıç çalışını, ok atışını göreyim, sevineyim, güveneyim, kıvanç duyayım." diyor, dediler.

Oğlan bu, ne bilsin. Geyiği kovalar, getirir, babasının önünde yıkar, yüzerdi. “Babam at sürüşüme baksın kıvanç duysun, ok atışıma baksın güvensin, kılıç çalışıma baksın sevinsin” derdi. O kırk namert ise,

- Dirse Han, görüyor musun oğlanı? Yazıda, yabanda geyiği kovalayıp senin önüne getiriyor. Geyiğe atarken seni ok ile vurur öldürür. Oğlun seni öldürmeden sen oğlunu öldür, dediler.

Oğlan geyiği kovalarken babasının önünden gelip giderdi. Dirse Han kurt sinirli yayını eline aldı. Üzenginin üzerine kalkıp kuvvetlice çekti, dikkatle attı, oğlanı iki kürek kemiğinin arasından vurdu, yıktı. Ok değince oğlanın alaca kanı fışkırdı, koynuna doldu. Bidevi atının boynunu kucakladı, yere düştü. Dirse Han, gürleyip oğlanın üzerine varmak isteyince o kırk namert bırakmadı. Atının yularını çevirip obasına doğru yola çıktı.

Dirse Han’ın hatunu, oğlunun ilk avıdır diye attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirip kudretli Oğuz beylerini davet edeyim, demişti. Toparlanıp yerinden kalktı. Kırk ince belli kızı ardına aldı, Dirse Han’a karşı vardı. Başını kaldırıp Dirse Han’ın yüzüne baktı, sağına soluna göz gezdirdi, oğlunu göremedi. Kara bağrı sarsıldı, katı yüreği oynadı, kara çekik gözleri kan, yaş doldu. Çağırıp Dirse Han’a söyledi, görelim ne söyledi:

Beri gel, başımın bahtı, evimin tahtı

Han babamın güveyisi

Kadın anamın sevgisi

Atam anam verdiği

Göz açıp gördüğüm

Gönül verip sevdiğim

Ey Dirse Han

Kalkıp yerinden doğruldun

Yelesi kara soylu atına bindin

Göğsü güzel kaba dağa ava çıktın

İki gittin bir gelirsin, yavrum hani?

Karanlık gecede bulduğum oğlum hani?

Çıksın benim gören gözüm ey Dirse Han

Yaman seğiriyor

Kesilsin oğlumun emdiği süt damarım, yaman sızlıyor
Sarı yılan sokmadan akça tenim kalkıp şişiyor
Yalnız oğul görünmez, bağrım yanar
Kuru kuru çaylara su saldım
Kara elbiseli dervişlere adaklar verdim
Aç görsem doyurdum, çıplak görsem giydirdim
Tepe gibi et yığdım, göl gibi süt sağdırdım
Dilek dileyip bir oğulu güçlükle buldum
Yalnız oğul haberini ey Dirse Han söyle bana
Karşı yatan ala dağdan bir oğul uçurdunsa söyle bana
Sürekli akan gür sulara bir oğul kaptırdınsa söyle bana
Aslan ile kaplana bir oğul yedirdiysen söyle bana
Kara elbiseli azgın kâfirlere bir oğul aldırdıysan söyle bana
Han babamın huzuruna ben varayım
Ağır hazine bol asker alayım
Azgın dinli kâfire ben varayım
Paralanıp soylu atımdan inmeyince
Yenim ile alaca kanımı silmeyince
Kol but olup yer üstüne düşmeyince
Tek oğulun yollarından dönmeyeyim
Tek oğulun haberini, ey Dirse Han söyle bana
Kara başım kurban olsun bugün sana, dedi.

Yırtınıp ağladı. Böyle deyince Dirse Han, hatununa bir cevap vermedi. O kırk namert karşı geldi:

- Oğlun sağdır, esendir, avdadır. Bugün yarın nerde ise gelir, korkma, endişelenme. Bey sarhoş olduğu için cevap veremez, dediler.

Dirse Han'ın hatunu geri döndü ama sabredemeyip kırk ince belli kızı arkasına aldı, bidevi atına bindi, oğlunu aramaya çıktı. Yazın karı, kışın buzu erimeyen Kazılık Dağı'na geldi. Enginden yüksek yerlere kadar koşup çıktı. Baktı ki bir derenin içine kuzgunlar, kargalar inip çıkıyor; konup kalkıyor. Bidevi atını topukladı, o tarafa sürdü.

Meğer sultanım, oğlan orada düştüğü için kargalar, kuzgunlar kan görüp oğlanın üstüne konmak isterdi. Oğlanın iki köpeği vardı; kargayı, kuzgunu kovalar; kondurmazdı. Oğlan oraya düştüğünde boz atlı Hızır, oğlanın yanında belirdi, yarasını eliyle üç defa sıvazladı. “Korkma oğlan, bu yaradan sana ölüm yoktur. Annenin sütüyle dağ çiçeği sana merhem olur.” deyip ortadan kayboldu. Oğlanın anası koşup çıkageldi. Gördü ki oğlu alaca kana belenmiş yatıyor. Oğluna çağırıp söyledi, görelim hanım ne söyledi:

Kara çekik gözlerini uyku almış, aç a hey

On iki kemiğin kırılmış, topla a hey

Tanrının verdiği tatlı canın seyrana çıkmış, yakala a hey

Öz gövdende canın varsa oğul söyle bana

Kara başım kurban olsun oğul sana

Akar senin suların Kazılık Dağı

Akar iken akmaz olsun

Biter senin otların Kazılık Dağı

Biter iken bitmez olsun

Kaçar senin geyiklerin Kazılık Dağı

Kaçar iken kaçmaz olsun, taşa dönsün

Ne bileyim oğul, aslandan mı oldu?

Yoksa kaplandan mı oldu, ne bileyim oğul?

Bu belalar sana nereden geldi?

O gövdende canın varsa oğul, söyle bana

Kara başım kurban olsun oğul sana

Ağız dilden birkaç kelime haber ver bana, dedi.

Böyle deyince oğlanın kulağına sesi dokundu. Başını kaldırdı, gözünü hemen açtı, anasının yüzüne baktı. Söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Beri gel ak sütünü emdiğim, kadınım ana

Ak pürçekli, izzetli canım ana

Akar sularına beddua etme

Kazılık Dağı’nın günahı yoktur

Biten otlarına beddua etme

Kazılık Dağı’nın suçu yoktur

Kaçıp giden geyiklerine beddua etme

Kazılık Dağı'nın günahı yoktur

Arslanına kaplanına beddua etme

Kazılık Dağı'nın suçu yoktur

Beddua edeceksen babama et

Bu suç, bu günah babamındır, dedi.

Oğlan yine,

- Ana ağlama, bana bu yaradan ölüm yoktur. Korkma, boz atlı Hızır bana geldi, üç defa yaramı sıvazladı. "Bu yaradan ölüm yoktur, dağ çiçeği ile annenin sütü sana merhemdir." dedi.

Böyle deyince kırk ince belli kız etrafa yayıldılar, dağ çiçeği topladılar. Oğlanın anası göğsünü bir sıktı, sütü gelmedi, iki sıktı, sütü gelmedi. Üçüncüde göğsüne vurdu, göğsü doldu, süt ile kanı karışık geldi. Dağ çiçeği ile sütü oğlanın yarasına sardılar. Oğlanı ata bindirip alıp obasına geldiler. Oğlanı hekimlere emanet edip durumu Dirse Han'dan gizlediler. At ayağı külek, ozan dili çevik olur. Hanım, oğlanın kırk günde yarası iyileşti, sapa sağlam oldu. Dirse Han ise oğlunu öldü sanıyordu.

O kırk namert bunu duyunca ne yapalım diye kendi aralarında görüştüler.

- Eğer Dirse Han oğlunu görürse kimseyi bırakmaz hepimizi öldürür. Gelin Dirse Han'ı yakalayalım, ak ellerini ardına bağlayalım, kıl sicimi boynuna takalım, alıp kâfir ülkesine yönelelim, dediler.

Dirse Han'ı tuttular. Ak ellerini arkasına bağladılar, kıl sicimi boynuna taktılar, ak etinden kan çıkıncaya kadar dövdüler. Dirse Han yaya, bunlar atlı yürüdüler; kanlı kâfir illerine yöneldiler. Dirse Han tutsak oldu gidiyor ama Oğuz beylerinin bundan haberi yok.

Meğer sultanım, Dirse Han'ın hatunu bunu duymuş. Oğluna karşı varıp söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

- Görür müsün ay oğul, neler oldu? Sarp kayalar oynamadı, yer oyuldu. İlde düşman yokken senin babanın üstüne düşman geldi. Babanın yoldaşı olan o kırk namert onu tuttular, ak ellerini ardına bağladılar, kıl sicimi ak boynuna taktılar, kendileri atlı babanı yaya yürüttüler. Alıp kâfir illerine yöneldiler. Han oğlum, kalkıp yerinden doğrul; kırk yiğidini arkana al; babanı o kırk namertten kurtar. Yürü oğul, baban sana kıydıysa sen babana kıyma, dedi.

Oğlan anasının sözünü kırmadı. Boğaç Bey yerinden doğruldu. Kara çelik uz kılıcını beline kuşandı. Ak kirişli sert yayını eline, altın mızrağını koluna aldı. Bidevi atını tutturup bindi, kırk yiğidini arkasına aldı. Babasının ardınca hızla sürüp gitti.

O namertler bir yerde durmuşlar, al şarabın keskininden içerlerdi. Boğaç Han koşup geldi. O kırk namert de bunu görüp,

- Gelin varalım bu yiğidi de tutup yakalayalım, ikisini birlikte kâfir illerine götürelim, dediler. Dirse Han,

- Kırk yoldaşım aman, Tanrı'nın birliğine yoktur güman[9]. Benim elimi çözün, kolca kopuzumu elime verin. O yiğidi döndüreyim, ondan sonra ister beni öldürün ister sağ bırakıp koyuverin, dedi. Elini çözdüler, kolca kopuzunu eline verdiler. Dirse Han; oğlu olduğunu bilmeden ona karşı geldi, söyledi, görelim ne söyledi:

Boynu uzun bidevi atlar giderse, benim gider
Senin de içinde bindiğin varsa yiğit söyle bana
Savaşmadan vuruşmadan alayım, dön geri
Ağıllardan binlerce koyun giderse, benim gider
Senin de içinde şişliğin var ise söyle bana
Savaşmadan vuruşmadan alıvereyim, dön geri
Ahırlardan kızıl deve giderse benim gider
Senin de içinde yük deven var ise
Savaşmadan vuruşmadan alıvereyim, dön geri
Altın başlı büyük çadırlar gider ise benim gider
Senin de içinde odan varsa yiğit, söyle bana
Savaşmadan vuruşmadan alıvereyim, dön geri
Ak yüzlü, ela gözlü gelinler giderse benim gider
Senin de içinde nişanlın varsa yiğit söyle bana
Savaşmadan vuruşmadan alıvereyim, dön geri
Ak sakallı kocalar gider ise benim gider
Senin de içinde ak sakallı baban varsa yiğit, söyle bana
Savaşmadan vuruşmadan kurtarayım, dön geri
Benim için geldiyse, oğlumu öldürmüşüm

Yiğit sana bir günahı yok, dön geri, dedi.

Oğlan burada babasına söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Boynu uzun bidevi atlar senin giderse

Benim de içinde bindiğim vardır

Yok, bırakmam kırk namerde

Ahırlardan kızıl deve giderse

Benim de içinde yük devem var

Yok, bırakmam kırk namerde

Ağıllardan binlerce koyun senin giderse

Benim de içinde şişliğim var

Yok, bırakmam kırk namerde

Ak yüzlü, ela gözlü gelin senin giderse

Benim de içinde nişanlım var

Yok, bırakmam kırk namerde

Altın başlı büyük çadırlar giderse

Benim de içinde odam var

Yok, bırakmam kırk namerde

Ak sakallı kocalar senin giderse

Benim de içinde aklı şaşmış, bilinci kaybolmuş

Bir koca babam var

Yok, bırakmam kırk namerde, dedi.

Kırk yiğidine mendil sallayıp el etti. Kırk yiğit, atlarını oynatıp oğlanın yanına toplandı. Oğlan kırk yiğidini arkasına alıp atını topukladı, savaşıp vuruştu. Kiminin boynunu vurdu, kimini tutsak etti. Babasını kurtardı, çevirip geri döndü. Bu arada Dirse Han, oğlunun sağ olduğunu anladı. Hanlar Hanı Bayındır Han oğlana beylik ve taht verdi. Dedem Korkut boy boyladı, soy soyladı. Bu Oğuznâmeyi anlatıp dedi ki:

Onlar da bu dünyaya geldi, geçti

Kervan gibi kondu, göçtü

Onları da ecel aldı, yer gizledi

Fani dünya kime kaldı

Gelimli gidimli dünya

Son ucu ölümlü dünya

Kara ölüm geldiğinde geçit versin. Sağlıkla ümit devletini Hak artırsın. Bu övdüğüm yüce Tanrı dost olup yardımını eriştirsin. Hayırlı dua edeyim hanım: Yerli yerince duran kara dağların yıkılmasın. Gölgesi büyük kaba ağacın kesilmesin. Daim akan suyun kurumasın. Kanatlarının ucu kırılmasın. Koşar iken ak boz atın tökezlemesin. Vuruşurken kara çelik uz kılıcın körelmesin. Savaşırken ala mızrağın ufalanmasın. Ak pürçekli annenin yeri cennet, ak sakallı babanın yeri uçmak olsun. Hakk'ın yaktığı çıraların sürekli yansın, Kadir Tanrı seni namerde muhtaç eylemesin, hanım hey!

---

5 Alkış: Dua.

6 Rüzgâr.

7 Eyeği: Kaburga kemiği.

8 Nöker: Yardımcı, hizmetkâr.

9 Şüphe.

SALUR KAZAN’IN EVİ YAĞMALANDIĞI DESTANI

Bir gün Ulaş oğlu, tülü kuşun yavrusu, zavallıların umudu, Amid Suyu’nun aslanı, Karaçuk’un kaplanı, konur atın sahibi, Han Uruz’un ağası, Bayındır Han’ın güveyisi, kuvvetli Oğuz’un devleti, kalmış yiğidin arkası Salur Kazan yerinden doğrulmuş; doksan başlı büyük çadırlarını kara yerin üzerine diktirmiş; doksan yere ala ipek halılar döşetmiş; seksen yerde kazanlar kurulmuş; altın ayaklı sürahiler dizilmişti. Dokuz kara gözlü, güzel yüzlü, saçı ardınca örülü, göğsü altın düğmeli, elleri bileğinden kınalı, parmakları yüzüklü, sevimli kâfir kızları kudretli Oğuz beylerine kadehler götürür, içerlerdi. İçip içip Salur Kazan’ın alnına şarabın keskinliği vurdu. Kaba dizinin üzerine çöktü;

- Beyler çağrımı anlayın, sözümü dinleyin! Yata yata yanımız ağrıdı, dura dura belimiz kurudu. Yürüyelim a beyler, av avlayalım, kuş kuşlayalım, sığın geyiği yıkalım, dönüp otağımıza gelelim, yiyelim, içelim, hoş geçelim, dedi. Kıyan Selçuk oğlu Deli Dündar,

- Evet, Han Kazan, gereklidir, dedi.

Kara Göne oğlu Kara Budak,

- Ağam Kazan gereklidir, dedi.

Onlar böyle deyince At Ağızlı Aruz Koca iki dizinin üzerine çöktü;

- Ağam Kazan, pis dinli Gürcistan’ın yakınında oturuyorsun, obayı korumak için kimi koyacaksın? diye sorunca Kazan,

- Oğlum Uruz üç yüz yiğidiyle benim evimi beklesin, dedi.

Konur atını çektirdi, sıçrayıp bindi. Dündar, alnı akıtmalı kır atına bindi. Kazan Bey’in kardeşi Kara Göne gök bidevi atını tutturup bindi. Bayındır Han’ın düşmanını basan Şir Şemseddin ak bidevi atını çektirip bindi. Parasar’ın Bayburt Hisarı’ndan parlayıp uçan Beyrek boz aygırına bindi. Konur atlı Kazan’a keşiş diyen Bey Yiğenek doru aygırına bindi. Saymaya kalksam sonu gelmez, kudretli Oğuz beyleri atlarına bindiler, Ala Dağ’a karışık hâlde ava çıktılar.

Kâfirin casusu bunları görünce, vardı kâfirlerin en azgını Şöklü Melik’e haber verdi. Kaftanın ardı yırtmaçlı, yarısı kara saçlı, pis dinli, din düşmanı, alaca atlı yedi bin kâfir atlarına bindi. Akın edip gece yarısı Kazan Bey’in

obasına geldiler. Altın çadırlarını yıktılar; kaza benzer kızı, gelini bağrıştırdılar; tavla tavla şahbaz atlarına bindiler; katar katar kızıl develerini sürdüler; ağır hazinesini, bol akçesini yağmaladılar. Kırk ince belli kız ile Boyu Uzun Burla Hatun esir oldu. Kazan Bey'in ihtiyarlamış olan anası kara devenin boynuna asılı gitti. Han Kazan'ın oğlu Uruz Bey'i, üç yüz yiğidiyle birlikte eli bağlı, boynu bağlı götürdüler. Eylik Koca oğlu Sarı Kulmaş, Kazan Bey'in evinin üzerinde şehit oldu. Kazan'ın bu işlerden hiç haberi olmadı. Kâfir,

- Beyler, Kazan'ın tavla tavla atlarına bindik, altın akçesini yağmaladık, kırk yiğidiyle oğlu Uruz'u esir ettik, katar katar develerini sürdük, kırk ince belli kız ile Kazan'ın helalini tuttuk, bu kötülükleri Kazan'a biz yaptık, diye seslendi. Kâfirin biri,

- Kazan Bey'de bir öcümüz daha kaldı, dedi. Şöklü Melik,

- Bre Aznavur, ne öcünüz kaldı, diye sordu. Kâfir,

- Kazan'ın Kapılı Derbend'de on bin koyunu var. O koyunları da getirseydik Kazan'a büyük kötülük ederdik, dedi. Şöklü Melik,

- Altı yüz kâfir varsın, koyunları getirsin, dedi.

Altı yüz kâfir atlanıp koyunların üzerine akın ettiler. Karaçuk Çoban gece yatarken kara kaygılı bir rüya gördü. Uyanıp yerinden doğruldu. Kıyan Gücü ve Demir Gücü adlı iki kardeşi vardı, onları yanına alıp ağılın kapısını iyice sağlamlaştırdı. Üç yere tepe gibi taş yığdı. Ala kollu sapanını eline aldı. Aniden Karaçuk Çoban'ın üzerine altı yüz kâfir çöktü. Kâfir,

Akşam karanlığında kaygılı çoban

Kar ile yağmur arasında çakmaklı çoban

Sütü peyniri bol çoban

Kazan Bey'in konağını, altın çadırlarını biz yıkmışız

Tavla tavla şahbaz atlarına biz binmişiz

Katar katar kızıl develerini biz sürmüşüz

Yaşlı anasını biz getirmişiz

Ağır hazine bol akçesini biz yağmalamışız

Kaza benzer kızı gelini biz esir etmişiz

Kırk ince belli kız ile Kazan'ın helalini biz getirmişiz

Bre çoban, ırağından, yakınından beri gel; başını eğ, bağrına bas, biz kâfire selam ver, öldürmeyelim. Seni Şöklü Melik'e götürelim, beylik alıverelim, dedi. Bunun üzerine çoban,

Lakırdı söyleme bre itim kâfir

İtimle bir yalakta bulaşık suyu içen azgın kâfir

Altındaki alaca atı ne översin

Ala başlı keçim kadar gelmez bana

Başındaki tolganı ne översin bre kâfir

Başımdaki börküm kadar gelmez bana

Altmış karışlık mızrağını ne översin murdar kâfir

Kızılcık değneğim kadar gelmez bana

Kılıcını ne översin bre kâfir

Eğri başlı değneğim kadar gelmez bana

Bileğindeki doksan oku ne översin bre kâfir

Ala kollu sapanım kadar gelmez bana

Irağımdan yakınımdan beri gel

Yiğitlerin darbesini gör, ondan sonra konuş, dedi.

Kâfirler hemen atlarını teptiler, oklarını serptiler. Erenler evreni Karaçuk Çoban sapanının içine taş koydu, attı. Bir tane attığında ikisini üçünü, iki tane attığında üçünü dördünü yıktı. Kâfirlerin gözüne korku düştü, Karaçuk Çoban kâfirin üç yüzünü sapan taşıyla yere düşürdü. İki kardeşi oklanıp şehit oldular. Çobanın taşı tükendi; koyun demez, keçi demez sapanın içine koyup atıyor, kâfiri yıkıyordu. Kâfirin gözü korktu, dünya âlem başlarına karanlık oldu.

- Onmasın, yetmesin, bu çoban hepimizi kırar, dediler.

Durmayıp kaçtılar. Çoban şehit olan kardeşlerini Hakk'a teslim etti. Kâfirlerin leşinden bir büyük tepe meydana getirdi. Çakmak çakıp ateş yaktı, kepeneğinden bir tutam alıp islendirip yarasına bastı. Yolun kenarına oturup ağladı, sızladı;

- Salur Kazan, Bey Kazan ölü müsün, diri misin? Bu işlerden haberin yok mu, diye söylendi.

Meğer Hanım, kudretli Oğuz'un devleti, Bayındır Han'ın güveyisi, Ulaş oğlu Salur Kazan o gece kara kaygılı bir rüya gördü. Sıçrayıp uyandı,

yerinden kalktı;

- Bilir misin kardeşim Kara Göne, rüyamda ne göründü? Kara kaygılı bir rüya gördüm. Yumruğumda tüneyen şahinimin öldüğünü, gökten evimin üzerine şakır şakır yıldırımlar düştüğünü, ordumun üzerine kara sisin çöktüğünü, kuduz kurtların evimi daladığını, kara devenin ensemden ısırdığını, kargı gibi saçlarımın uzadığını, uzayıp gözlerimi kapattığını, on parmağımın bileklerime kadar kana sıvandığını gördüm. Bu düşü gördüğümden beri aklımı başıma toplayamıyorum. Han kardeşim, bu düşü bana yor bakalım, dedi. Kara Göne,

- Kara Bulut dediğin senin bahtındır. Kar ile yağmur dediğin senin askerlerindir. Saç endişedir; kan dert demektir, geriye kalanını yoramadım, Allah hayra yorsun, dedi. Böyle deyince Kazan,

- Benim avımı bozma, askerimi dağıtma. Ben bugün konur atımı kırbaçlarım, üç günlük yolu bir günde alırım. Öğle olmadan yurdumun üzerine varırım. Eğer sağdır, esendir; akşam olmadan yine ben sana gelirim. Obam sağ, esen değilse başınızın çaresine bakın, ben şimdi gidiyorum, dedi.

Kazan Bey, konur atını topuklayıp yola düştü. Süre süre yurduna geldi. Gördü ki uçan kuşlardan kuzgun kalmış, tazı dolaşmış yurtta kalmış. Kazan Bey burada yurduyla konuşmuş, görelim hanım ne konuşmuş:

Kavim kabile benim ortak yurdum

Kulan ile sığın geyiğe komşu yurdum

Seni düşman nerden talan etmiş güzel yurdum

Ak çadırların dikildiği yurtlar kalmış

Yaşlı anamın oturduğu yeri kalmış

Oğlum Uruz'un ok attığı amaç[10] *kalmış*

Oğuz beylerinin at koşturduğu meydan kalmış

Kara mutfağın kurulduğu ocak kalmış

Bu hâlleri görünce Kazan'ın kara çekik gözleri kanlı gözyaşlarıyla doldu, kan damarları kaynadı, kara bağrı sarsıldı. Konur atını topukladı, kâfirin geçtiği yola düşüp gitti. Kazanın önüne bir su geldi.

- Su Hakk'ın yüzünü görmüştür, ben de bu su ile konuşayım, dedi. Görelim hanım nasıl konuştu:

Şırıl şırıl kayalardan akan su

Büyük büyük ağaç gemileri oynatan su

Hasan ile Hüseyin'in hasreti su

Bağ ve bostanın süsü su

Ayşe ile Fatıma'nın bakışı su

Şahbaz atların içtiği su

Ak koyunlar gelip çevresinde yatan su

Obamın haberini bilir misin söyle bana

Kara başım kurban olsun suyum sana

Yoksa beddua ederim şimdi sana, dedi.

Su nasıl haber versin, sudan geçti, gitti. Bu kez yolda bir kurda rastladı.

- Kurt yüzü mübarektir, kurt ile haberleşeyim, dedi. Görelim hanım nasıl haberleşti:

Karanlık akşam olduğunda günü doğan

Kar ile yağmur yağdığında yiğit gibi duran

Karakoç atlar gördüğünde kişnettiren

Kızıl develer gördüğünde, bağrıştıran

Ağca koyunlar gördüğünde, kuyruk çarpıp kaçıştıran

Erkecin semizini alıp kaçan

Döş vurup sağlam ağılın kapısını söken

Pençe vurup övecin semizini alıp tutan

Kanlı kuyruk yüzüp çap çap yutan

Yüksek sesle havlayan köpeklerle kavga eden

Çakmaklı çobanları karanlıkta koşturan

Bre sırtı yoluk boz kurt

Obamın haberini bilir misin söyle bana

Kara başım kurban olsun kurdum sana

Yoksa beddua ederim şimdi sana, dedi.

Kurt nasıl haber versin. Kurttan da vazgeçti. Yolda Karaçuk Çoban'ın kara köpeği karşı geldi. Kazan ondan da haber sordu, görelim kara köpekle nasıl haberleşti:

Akşam karanlığı çöktüğünde vaf vaf üren

Acı ayran döküldüğünde çap çap içen

Gece hırsız geldiğinde kavga eden

Gelen hırsızları korkutan

Korkutup şamatasıyla ürküten

Obamın haberini bilir misin, söyle bana

Kara başım sağlığında iyilikler edeyim köpek sana

Yoksa beddua ederim köpek sana, dedi.

Köpek nasıl haber versin. Köpek, Kazan Bey'in atının ayağına çap çap sürtünür, sin sin sinilerdi. Kazan, köpeğe kızıp bir tomarla ona vurdu. Köpek sinileyerek çekildi, geldiği yola gitti.

Kazan da köpeğin ardına düştü. Gide, kovalaya Karaçuk Çoban'ın üzerine geldi. Kazan onu görünce haberleşti, görelim hanım ne haberleşti:

Akşam karanlığı olduğunda kaygılı çoban

Kar ile yağmur yağdığında çakmaklı çoban

Çağrımı anla, sözümü dinle

Alaca atlı, karaca gavur obamı yağma etmiş

Buradan geçti mi, gördün mü?

Ak çadırım buradan geçmiş, gördün mü söyle bana

Kara başım kurban olsun, çoban sana, dedi.

Çoban,

- Bre, aklı azmış, bahtı devrilmiş, kara kaygılar başına toplanmış a Kazan? Ölmüş müydün, yitmiş miydin, nerde gezerdin? Ne yerlere gitmiştin, neredeydin a Kazan? Alaca atlı, karaca kâfir, ağ otağını yağmalamış, uzun boylu Burla Hatun'u, ciğerinin parçası, ömrünün hasılı oğlun Uruz'u esir etmişler. Dün değil öteki gün evin buradan geçtiler. Yaşlı anan kara deve boynunda asılı geçti. Kırk ince belli kız ile birlikte helalin Burla Hatun kâfir önünde ağlaya ağlaya buradan geçti. Kırk yiğit ile bey oğulları arasında yakışıklı, gözünün aydınlığı oğlun Uruz; boynu bağlı, başı açık, yalın ayak kâfirlerin yanında tutsak gitti. Tavla tavla şahbaz atlarına, katar katar kızıl develerine kâfir binmiş, altın akçe bol hazineni kâfir almış gördüm, dedi.

Çoban böyle deyince Kazan ah çekti, aklı başından gitti. Dünya âlem gözüne karanlık oldu,

- Ağzın kurusun çoban, dilin çürüsün çoban, Kadir Allah senin alnına bela yazsın çoban, dedi.

Kazan böyle deyince çoban,

- Ne kızarsın bana Ağam Kazan! Yoksa göğsünde yok mudur, iman? Altı yüz kâfir de benim üzerime geldi. İki kardeşim şehit oldu. Üç yüz kâfir öldürdüm, gaza yaptım. Semiz koyundur, arık tokludur, senin kapından koyunundan bir koyun bile vermedim kâfire, dedi. Çoban söylemeye devam etti:

Konur atını ağam Kazan ver bana

Altmış karış mızrağını ver bana

Alaca kalkanını ver bana

Kara çelik uz kılıcını ver bana

Sadağında seksen okunu ver bana

Ak kirişli sert yayını ver bana

Kâfir üzerine ben varayım

Yeni doğmuşlarını bile öldüreyim

Yenimle alaca kanımı ben sileyim

Ölürsem senin uğruna, ben öleyim

Allah Tealâ yaşatırsa

Varayım, kâfirlerin elinden evini ben kurtarayım, dedi.

Çoban böyle deyince Kazan kahırlandı, kalktı yürüdü. Çoban da Kazan'ın arkasına yetişti. Kazan döndü, baktı;

- Oğul çoban, nereye gidiyorsun, diye sordu. Çoban,

- Ağam Kazan sen evini kurtarmaya gidiyorsun, ben de kardeşlerimin öcünü almaya gidiyorum, dedi. Böyle deyince Kazan,

- Oğul çoban, karnım aç, yiyecek bir şey var mı, diye sordu. Çoban,

- Evet ağam Kazan, geceden bir kuzu pişirmiştim, buyur, hazır. Gel bu ağacın altına oturup yiyelim, dedi.

Oturdular. Çoban dağarcığını çıkardı, yediler. Kazan,

- Eğer çobanla gidecek olursam kudretli Oğuz beyleri başıma kakınç kakarlar. Çoban olmasaydı Kazan kâfiri yenemezdi derler, diye düşündü.

Gayrete gelip çobanı bir ağaca sara sara sıkıca bağladı, yola çıktı;

- Bre çoban, karnın acıkmamışken, gözün kararmamışken bu ağacı yerinden sök, yoksa seni burada kurtlar kuşlar yer, diye seslendi.

Karaca Çoban vurup kaba ağacı yeriyle, yurduyla söktü, sırtına alıp Kazan'ın ardına düştü. Kazan baktı ki çoban ağacı sırtına almış geliyor;

- Bre çoban, bu ne, ağaç da nedir, diye seslendi. Çoban,

- Ağam Kazan, sen kâfiri bastığında karnın acıkır. Ben sana bu ağaç ile yemek pişiririm, diye cevap verdi.

Bu sözler Kazan'ın hoşuna gitti. Atından inip çobanın ellerini çözdü, alnından öptü.

- Allah benim evimi kurtaracak olursa, seni imrahor[11] yapayım, dedi. Birlikte yola koyuldular.

Öte yanda Şöklü Melik, kâfirleriyle birlikte şen, şakrak yiyip içip oturuyordu. Adamlarına,

- Beyler, Kazan'a nasıl kötülük edelim, bilir misiniz? Boyu Uzun Burla Hatun'u getirip kadeh sunduralım, dedi.

Boyu Uzun Burla Hatun bunu duyunca can evine ateşler düştü. Kırk ince belli kızın içine girdi,

- Hanginizi tutup Kazan'ın hatunu kimdir diye sorarlarsa, kırk yerden ses verin, diye tembihledi.

Şöklü Melik'ten adam geldi,

- Kazan Bey'in hatunu hanginizdir, diye sordu. Kırk yerden cevap geldi. Hangisidir bilemediler. Kâfire haber verdiler,

- Birine yapıştık, kırk yerden ses geldi, hangisidir bilemedik, dediler. Kâfir,

- Bre varın, Kazan'ın oğlu Uruz'u kaldırın çengele asın, ak etinden parça parça kesin, kara kavurma pişirip kırk bey kızına götürün. Her kim yer ise o değildir, her kim yemezse odur, alın getirin kadeh sunsun, dedi.

Boyu Uzun Burla Hatun oğlunun karşısına geldi, çağırıp söyler, görelim hanım ne söyler:

Oğul oğul ay oğul

Bilir misin neler oldu

Söyleştiler fısıl fısıl

Kâfirin ne yapacağını duydum

Örtüsü altın büyük otağımın direği oğul

Kaza benzer kızımın, gelinimin çiçeği oğul

Oğul oğul ay oğul

Dokuz ay dar karnımda taşıdığım oğul

On ay olunca dünyaya getirdiğim oğul

Salıncağı altın beşikte belediğim oğul

Beşiklerde beleyip ak sütümü emzirdiğim oğul

Bilir misin neler oluyor?

Kâfirler aksi şeyler konuşmuşlar, Kazan'ın oğlu Uruz'u hapisten çıkarın, boğazından urgan ile asın, iki kürek kemiğinden çengele saplayın, ak etinden kıyma kıyma çekin, kara kavurma edip kırk bey kızına götürün, her kim yedi o değil, her kim yemedi o Kazan'ın hatunudur. Çekip döşeğimize getirin, kadeh sunduralım, demişler. Senin etinden oğul yiyeyim mi, yoksa pis dinli kâfirin döşeğine gireyim mi, baban Kazan'ın namusunu lekeleyeyim mi, ne yapayım oğul bey, dedi. Uruz,

- Ağzın kurusun ana, dilin çürüsün ana! Ana hakkı Tanrı hakkı olmasaydı kalkıp yerimden doğrulaydım, yakana boğazına sarılaydım, ayağımın altına alaydım, ak yüzünü kara toprağa sürteydim, ağzından burnundan kan fışkırtaydım, canın ne kadar tatlı olduğunu sana göstereydim. Bu nasıl bir sözdür? Sakın kadın ana benim üzerime gelme, benim için ağlama. Bırak beni kadın ana çengele vursunlar, bırak etimden çeksinler, kara kavurma etsinler, kırk bey kızının önüne iletsinler, onlar bir lokma yediğinde sen iki lokma ye, seni kâfirler bilmesinler, duymasınlar ki pis dinli kâfirin döşeğine varmayasın, kadehini sunmayasın, atam Kazan'ın namusunu kırmayasın, sakın, dedi.

Oğlan böyle deyince Burla Hatun'un gözlerinden bulgur bulgur yaşlar akmaya başladı. Kara Göne, beli ince Burla Hatun boynunu, kulağını kopardı, güz elması gibi al yanağını çekti, yırttı. Kargı gibi kara saçını yoldu, oğul oğul diye ağlayıp sızladı. Uruz,

Kadın ana, karşımda durup niye yırtınırsın

Niye bağırıp niye ağlarsın

Bağrımla yüreğimi niye dağlarsın

Geçmiş günlerimi niye andırırsın

Hey ana

Arap atlarının olduğu yerde

Bir tayı olmaz olur mu?

Kızıl develer olan yerde

Bir köşeği olmaz olur mu?

Ağca koyunlar olan yerde

Bir kuzucuk olmaz olur mu?

Sen sağ ol kadın ana, babam sağ olsun

Benim gibi bir oğul bulunmaz olur mu, dedi.

Böyle deyince anasını beklemedi, yürüyüp kırk ince belli kızın arasına karıştı. Kâfirler Uruz'u alıp mezbahanın yanına götürdüler. Uruz,

- Bre kâfir aman, Tanrı'nın birliğine yoktur güman, bırakın beni, bu ağaç ile söyleşeyim, dedi.

Çağırıp söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Ağaç ağaç desem de sana yerinme ağaç

Mekke ile Medine'nin kapısı ağaç

Musa peygamberin asası ağaç

Büyük büyük suların köprüsü ağaç

Kara kara denizlerin gemisi ağaç

Şah- ı Merdan Ali'nin Düldülü'nün eyeri ağaç

Zülfikârın kınıyla kabzası ağaç

Şah Hasan ile Hüseyin'in beşiği ağaç

Hem erkeğin, hem kadının korkusu ağaç

Ucuna doğru bakacak olsam başsız ağaç

Dibine doğru bakacak olsam dipsiz ağaç

Götürecek olursan yiğitliğim seni tutsun ağaç

Bizim ilde gerekliydin ağaç

Kara Hindu kullarıma buyuraydım ağaç

Seni parça parça doğrayalardı ağaç, dedi.

Sonra yine söyledi:

Tavla tavla bağlandığında atıma yazık

Kardeş diye ağladığında yoldaşıma yazık

Yumruğumda salınan şahin kuşuma yazık

Tasma ile tuttuğunda tazıma yazık

Beyliğe doymadım özüme yazık

Yiğitlikten usanmadım canıma yazık, dedi.

Hak dergâhına yüzünü döndürüp adı güzel Muhammed'den şefaat diledi, dolu gibi yaş döküp ağladı, yanık ciğerini dağladı. Tam da bu sırada sultanım, Salur Kazan ile Karaca Çoban dört nala yetişti. Çobanın sapanının içi üç yaşlı dana derisinden, kolları üç keçi kılından, çatalı bir keçi kılından yapılmıştı. Her defasında on iki batman taş atardı. Attığı taş yere düşmez; düşse dahi yer toz gibi savrulur, ocak gibi oyulurdu. Düştüğü yerde üç yıl boyunca ot bitmezdi. Semiz koyun, arık toklu bayırda kalsa sapanının korkusundan kurt gelip yemezdi. Böyle olunca sultanım, Karaca Çoban sapanını savurmaya başladı, dünya âlem kâfirin gözüne karanlık oldu. Kazan,

- Karaca Çoban bekle! Anamı kâfirden isteyeyim, atların ayağının altında kalmasın, dedi.

At ayağı külek olur, ozan dili çevik olur. Kazan, kâfire çağırıp söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Bre Şöklü Melik

Örtüsü altın otağlarımı götürüyorsun

Sana gölge olsun

Ağır hazinem bol akçemi götürüyorsun

Sana harçlık olsun

Kırk ince belli kız ile Burla Hatun'u götürüyorsun

Sana esir olsun

Kırk yiğitle oğlum Uruz'u götürüyorsun

Kölen olsun

Tavla tavla şahbaz atlarımı götürüyorsun

Sana binek olsun

Katar katar develerimi götürüyorsun

Sana yük taşıyıcı olsun

Yaşlı anamı götürüyorsun

Bre kâfir anamı ver bana

Savaşmadan, vuruşmadan çekilip geri döneyim, gideyim

Böyle bil! dedi.

Kâfir şöyle dedi:

Bre Kazan

Örtüsü altın otağlarını götürmüşüz

Bizimdir

Kırk ince belli kız ile

Boyu Uzun Burla Hatun'u götürmüşüz

Bizimdir

Kırk yiğit ile oğlun Uruz'u götürmüşüz

Bizimdir

Tavla tavla şahbaz atlarını

Katar katar develerini götürmüşüz

Bizimdir

Yaşlı ananı götürmüşüz

Bizimdir

Sana vermeyiz, Yayhan Keşiş'in oğluna veririz

Yayhan Keşiş'in oğlundan oğlu doğar

Biz onu sana düşman ederiz

Böyle deyince Karaca Çoban hiddetlendi, dudakları oynamaya başladı. Çoban,

Bre dinsiz, akılsız kâfir

Aklı yok, derneği yok kâfir

Karşı yatan karlı kara dağlar yaşlandı artık, otu bitmez

Kanlı kanlı ırmakları yaşlanmıştır artık, suyu akmaz

Şahbaz şahbaz atları yaşlanmıştır artık, tay vermez

Kızıl kızıl develeri yaşlanmıştır artık, köşek[12] *vermez*

Bre kâfir, Kazan'ın anası yaşlanmıştır, oğul vermez, dedi.

Oğul istemekten sevinç duyuyorsan kara gözlü kızın varsa getir Kazan'a ver, senin kızından oğlu olsun, sen onu Kazan Bey'e düşman et, dedi.

Meğer Oğuz beyleri, Kazan'ın başına gelenleri duymuşlar, onun yardımına koşmuşlardı. Tam da bu sırada kudretli Oğuz beyleri yetişti. Hanım, görelim kimler yetişti: Kara Dere ağzında doğan, beşiğinde kara buğra derisinden belemesi olan, kızınca kara taşı kül eyleyen, bıyığını ensesinde yedi yerde düğümleyen, erenlerin evreni Kazan Bey'in kardeşi Kara Göne dört nala yetişti;

- Çal kılıcını kardeşim Kazan, yetiştim, dedi.

Bunun ardından görelim hanım, kimler yetişti: Demirkapı Derbendi'ndeki demir kapıyı vurup alan, altmış karışlık mızrağının ucunda er bağırtan, Kazan gibi pehlivanı üç kez atından yıkan Kıyan Selçuk oğlu Deli Dündar kopup geldi;

- Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim, dedi.

Bunun ardından görelim hanım, kimler yetişti: Amid ile Mardin kalesini bir tekmeyle yıkan, demir yaylı Kıpçak Melik'e kan kusturan, gelip Kazan'ın kızını yiğitlikle alan, Oğuz'un ak sakallı kocalarından aferin alan, al mahmuzu şalvarlı, atı bahri hotazlı[13] Kara Göne oğlu Kara Budak kopup geldi;

- Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim, dedi.

Bunun ardından görelim hanım, kimler yetişti: Bayındır Han'ın düşmanını habersizce basan, altmış bin kâfire kan kusturan, kır atının yelesinin üzerinde kar durduran, Gaflet Koca oğlu Şir Şemseddin kopup geldi;

- Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim, dedi.

Bunun ardından görelim hanım, kimler yetişti: Parasar'ın Bayburt Hisarı'ndan parlayıp uçan, büyük alaca çadırına karşı gelen, yedi kızın umudu, Oğuz yiğitlerinin imrendiği, Kazan Bey'in İnak'ı[14], boz aygırlı Beyrek kopup geldi,

- Çal kılıcını kardeşim Kazan, yetiştim, dedi.

Bunun ardından görelim hanım, kimler yetişti: At koştururken çalımlı, çalkara kuşu gibi erdemli, süslü kuşaklı, kulağı altın küpeli, kudretli Oğuz beylerini bir bir atından yıkan, Kazılık Koca oğlu Bey Yiğenek kopup geldi;

- Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim, dedi.

Bunun ardından görelim hanım, kimler yetişti: Altmış teke derisinden kürk yapsa topuklarını örtmeyen, altı teke derisinden külah yapsa

kulaklarını kapatmayan, kolu budu kalınca, uzun baldırları ince, Kazan Bey'in dayısı, at ağızlı Uruz Koca kopup yetti;

- Çal kılıcını beyim Kazan, yetiştim, dedi.

Bunun ardından görelim hanım, kimler yetişti: Gidip peygamberin yüzünü gören gelip Oğuz'da yoldaşı olan, hiddetlenince bıyıkları kan tutan, bıyığı kanlı Bügdüz Emen kopup yetti;

- Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim, dedi.

Bunun ardından görelim hanım, kimler yetişti: Kâfirleri köpeğin ardına koyup aşağılayan, ilden çıkıp Aygır Gözler suyunda at yüzdüren, elli yedi kalenin kilidini alan, Ak Melik Çeşme'nin kızıyla evlenen, Sofu Sandal Melik'e kan kusturan, kırk elbiseye bürünüp otuz yedi kale beyinin sevimli kızlarını kaçırıp bir bir boyunlarından ve dudaklarından öpen Eylik Koca oğlu Alp Eren kopup yetti;

- Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim, dedi.

Bunun ardından görelim hanım, kimler yetişti: Sayılmakla bitmez, Oğuz beyleri hiç tükenmez, hepsi yetişti. Arı sudan abdest alıp ak alınlarını yere koydular, iki rekat namaz kıldılar. Adı güzel Muhammed'e salavat getirdiler. Tekbir getirip hemen kâfire akın ettiler, kılıç çaldılar. Gümbür gümbür davullar dövüldü, burması altından tunç borular çalındı. O gün yürekli olan er yiğitler belirdi, o gün namertler kaçacak yer gözetti. O gün bir kıyamet savaş oldu, meydan dolu baş oldu, başlar kesildi top gibi oldu. Şahbaz şahbaz atlar o kadar çok koştu ki nalları düştü. Ala ala mızraklar ileri savruldu, kara çelik uz kılıçlar öyle çalındı ki yalmanı[15] düştü. Üç telekli kayın oklar atıldı, temreni düştü. Sancaklar çekildi, öncüler savaştı. O gün kıyametten bir gün gibi oldu. Bey nökerinden, nöker beyinden ayrıldı. Dış Oğuz beyleriyle Deli Dündar sağdan, Bahadır yiğitleriyle Kara Göne oğlu Deli Budak soldan saldırdı. İç Oğuz beyleriyle Kazan merkeze daldı. Şöklü Melik'e kavuştu, onu bağırtarak atından yere düşürdü. Gafil bulup kara başını tutup kesti, alaca kanını yer yüzüne akıttı.

Sağ tarafta Kara Tekfur Melik'i Kıyan Selçuk karşıladı. Sağ tarafını kılıçlayıp yere düşürdü. Sol tarafta Boğacık Melik'e Kara Göne oğlu Deli Budak karşı çıktı. Altı uçlu gürzünü tepesine sertçe çaldı, kanını cehenneme saldı, dünya âlem karanlık oldu, atının boynuna sarılıp yere düştü.

Kazan Bey'in kardeşi kılıç çalıp düşmanın tuğunu ve sancağını yere düşürdü. Derelerde, tepelerde kâfire kırgın geldi, leşine kuzgun düştü. On

iki bin kâfir kılıçtan geçirildi, beş yüz Oğuz yiğidi şehit düştü.

Kudretli Oğuz beyleri bolca ganimet elde etti.

Kazan Bey obasını, oğlunu, anasını, hatununu kurtardı, hasretlik çekenler birbirine kavuştu, uşağını, hazinesini alıp geri döndü. Kazan Bey altın tahtına geçip oturdu. Otağını yine kurdu. Karaca Çoban'ı imrahor yaptı. Yedi gün, yedi gece yeme, içme oldu. Oğlu Uruz'un başı için kırk tane köle, kırk tane cariye azat etti. Bahadır, koç yiğitlere şalvar, çuka, cübbe ve zengin ülkeler verdi.

Dedem Korkut gelip boy boyladı, soy soyladı. Bu Oğuznâme'yi dizdi, koştu, şöyle dedi:

Hani dediğim bey erenler

Dünya benim diyenler

Ecel aldı, yer gizledi

Fani dünya kime kaldı

Gelimli gidimli dünya

Son ucu ölümlü dünya

Hayırlı dua edeyim hanım: Karlı kara dağların yıkılmasın. Gölgesi büyük kaba ağacın kesilmesin. Daim akan güzel suyun kurumasın. Kanatlarının ucu kırılmasın. Koşar iken ak boz atın tökezlemesin. Vuruşurken kara çelik uz kılıcın çentilmesin. Savaşırken ala mızrağın ufalanmasın. Ak pürçekli annenin yeri cennet, ak sakallı babanın yeri uçmak olsun. Ömrünün sonuna dek arı imandan ayırmasın. Amin diyenler Allah'ı görsün. Ak alnına beş kelime dua kıldık, kabul olsun. Allah'tan ümidin kesilmesin. Toplasın, derlesin, günahınızı adı güzel Muhammed'in yüzü suyu hürmetine bağışlasın, hanım hey!

---

10 Ok atma talimlerinde kullanılan hedef tahtası.

11 Emir- i ahur: Sultanın atlarına bakan saray görevlisi.

12 Köşek: Deve yavrusu.

13 Hotaz: Sorguç. Padişah, vezir veya beylerin sarıklarının üzerine takılan süs, tavus tüyü veya püskül.

14 İnak: danışman, vezir, güvenilir kişi.

15 Yalman: Kılıcın, kamanın, bıçağın, mızrağın, süngünün ağzı veya ucu.

KAM BÜRE'NİN OĞLU
BAMSI BEYREK DESTANI

Boz atlı Kamgan oğlu Han Bayındır yerinden doğrulmuş, kara yerin üzerine ak çadırını diktirmişti. Ala gölgeliği gök yüzünü kaplamış, bin yerde ipek halılarını döşetmişti.

İç Oğuz, Dış Oğuz, Bayındır Han'ın sohbet meclisine toplanmıştı. Bay Büre Bey de Bayındır Han'ın sohbetine gelmişti. Bayındır Han'ın karşısında Kara Göne Bey oğlu Kara Budak yayını dayayıp dikilmişti. Sağ yanında Kazan oğlu Uruz, sol yanında Kazılık Koca oğlu Bey Yiğenek duruyordu.

Bay Büre Bey bunları görünce ah etti. Aklı başından gitti. Mendilini eline alıp yüzüne tuttu, hüngür hüngür ağladı.

Böyle yapınca kudretli Oğuz'un dayanağı, Bayındır Han'ın güveyi Salur Kazan; kaba dizinin üzerine çöktü, kaşlarını çatıp Bay Büre Bey'in yüzüne baktı;

- Bay Büre Bey, niçin ağlayıp sızlıyorsun? diye sordu.

- Han Kazan, niye ağlamayayım, niçin sızlanmayayım? Oğulda veliahdım yok, kardeşte kaderim yok. Allah Tealâ beni lanetlemiş. Beyler, tacım tahtım için ağlıyorum. Bir gün düşüp ölsem, yerimde yurdumda kimsem kalmayacak, dedi. Kazan,

- Maksadın bu muydu, diye sordu.

- Evet, maksadım budur. Benim de oğlum olsa Bayındır Han'ın karşısında dursa, ona hizmet eylese, ben de baksam sevinsem, kıvanç duysam, güvensem, dedi.

O zamanlarda beylerin duası dua, bedduası bedduaydı. Duaları yerine gelirdi. Bay Bican Bey de ileri çıkıp,

- Beyler, benim için de bir dua edin, Allah Tealâ bana da bir kız versin, dedi.

Kudretli Oğuz beyleri ellerini açıp dua eylediler;

- Allahu Tealâ sana da bir kız versin, dediler. Bican Bey,

- Allahu Tealâ bana bir kız verecek olursa siz tanık olun, benim kızım Bay Büre Bey'in oğluna beşik kertme nişanlı olsun, dedi.

Bundan bir zaman sonra, Bay Büre Bey’in hatunu hamile kaldı. Bir zaman sonra Allahu Tealâ, Bay Büre Bey’e bir oğul, Bay Bican Bey’e de bir kız verdi. Kudretli Oğuz beyleri bunu işittiler, şad olup sevindiler.

Bay Büre Bey, bezirgânları yanına çağırdı,

- Bre bezirgânlar, Allahu Tealâ bana bir oğul verdi. Varın Rumeli’ne gidin ona hediyeler, armağanlar getirin, oğlum büyüyünce veririz, dedi.

Bezirgânlar, “Bunda ne var ki” deyip hemen hazırlıklarını tamamlayıp yola çıktılar. Gece gündüz durmayıp İstanbul’a geldiler. İlginç, harika ve güzel armağanlar aldılar. Oğlan için bir deniz tayı boz aygır, bir ak kirişli sert yay, güzel bir kılıç, bir tane de altı uçlu gürz aldılar. Yol hazırlıklarını tamamlayıp geri döndüler. Bunlar geldikten sonra çok yıllar, çok aylar geçti. Bay Büre Bey’in oğlu beş yaşına değdi. Beş yaşından on yaşına, on yaşından on beş yaşına girdi. Beyler arasında bakışı çalımlı, çalkara kuşu gibi erdemli, yakışıklı bir yiğit oldu.

O zamanlar beyler, bir oğlan, baş kesip kan dökmeyince ona isim vermezlerdi. Bay Büre Bey’in oğlu atına binip ava çıktı. Avlanırken babasının tavlasına uğradı. İmrahorbaşı onu karşılayıp attan indirdi, kondurup ağırladı. Yiyip içip oturuyorlardı.

Bu sırada bezirgânlar gelip Pasin’in Kara Derbend’inin önüne konmuşlardı. Yaşayıp onmasın, Avnik Kalesi’nin kâfirlerinin bundan haberi oldu. Beş yüz kâfir hızla gelip bezirgânlar uyurken kervanı bastılar, yağmaladılar. Bezirgânların büyükleri yakalandı, küçüğü kaçıp Oğuz’a geldi. Çünkü Oğuz yakın yerdeydi. Baktı; Oğuz obalarının ucunda bir büyük gölgelik dikildiğini, içinde şehzade gibi güzel bir yiğidin sağına soluna dizilen kırk yoldaşıyla oturduğunu gördü. Bezirgân,

- Bu Oğuz’un bir güzel yiğididir. Gidip yardım isteyeyim, dedi. Sürüp vardı, bağır basıp selam verdi. Bezirgân,

- Yiğit! Bey Yiğit! Çağrımı anla, sözümü dinle. On altı yıl önce Oğuz’un içinden gitmiştik, kâfirden aldığımız güzel ve ilginç malları Oğuz beylerine getiriyorduk. Pasin’in Kara Derbend’inin önünde durmuştuk. Avnik Kalesi’nin beş yüz kâfiri bize baskın yaptı. Kardeşim tutsak oldu; malımızı, rızkımızı yağmaladılar, alıp götürdüler. Kara başımı kurtarıp sana geldim. Kara başının sadakası için yiğit, bana yardım et, deyip ağladı.

Bu defa oğlan, şarap içerken içmez oldu, altın kadehi yere çaldı,

- Dediklerimi yetiştirin hemen, giyimimle şahbaz atımı getirin, beni seven yiğitler at binsinler, dedi.

Bezirgân önlerine düştü, kılavuz oldu. Kâfir bir yere konmuş, ganimet paylaşırdı. Tam da bu sırada erenler meydanının aslanı, pehlivanların kaplanı boz oğlan yetişti. Bir iki demedi, kâfirlerin üzerine at sürüp kılıç çaldı. Başını kaldıran kâfirleri öldürdü, gaza eyledi, bezirgânların mallarını kurtardı, geri döndü. Bezirgânlar,

- Bey yiğit, bize bir yiğitlik iş işledin, iyilik ettin, gel şimdi beğendiğin maldan al, dediler.

Yiğidin gözü bir deniz atı boz aygırı tuttu, bir de altı uçlu gürzü, ak kirişli yayı ve kılıcı beğendi,

- Bre bezirgânlar, bu aygırı, bu yayı, bu gürzü, bu kılıcı, dördünü birden bana verin, dedi.

Böyle deyince bezirgânlar durdular. Yiğit,

- Bre bezirgânlar, çok mu istedim, dedi. Bezirgânlar,

- Hayır sultanım, niye çok olsun. Bu dört nesneyi bizden istedin, verirdik ama bizim beyimizin bir oğlu var, bu dört nesneyi ona armağan götürmemiz gerekiyordu, dediler. Oğlan,

- Bre, beyinizin oğlu kimdir, diye sordu.

- Bay Büre Bey'in oğlu var, adına Bamsı derler, diye cevap verdiler, onun oğlu olduğunu bilemediler.

Yiğit elini ağzına götürüp parmağını ısırdı.

- Burada minnetle almaktansa, babamın yanında minnetsiz almak daha iyidir, dedi. Atını kamçılayıp yola çıktı. Bezirgânlar arkasından bakakaldılar,

- Cömert, güzel bir yiğitmiş, dediler.

Boz oğlan babasının evine geldi. Olup bitenden hiç bahsetmedi. Bunca yıldan beri giden kervanların döndüğü haberi geldi. Babası sevindi, divanın toplanmasını emretti. Otağlar kurdurup gölgelikler diktirdi, ipek halılar serdirip geçti, oturdu. Oğlunu sağ yanına aldı. Oğlan, bezirgânlar konusunda hiçbir şey söylemedi; kâfirleri nasıl kırdığını anlatmadı. Nihayet bezirgânlar geldiler. Bağır basıp baş eğip selam verdiler. Bay Büre Bey'in sağında kendileri için baş kesen, kan döken yiğidin oturduğunu görünce

bakışlarını yere atıp, yürüyüp o yiğidin elini öptüler. Onlar böyle yapınca Bay Büre Bey'in sinirleri kabardı. Bezirgânlara,

- Bre kavat oğlu kavatlar, baba dururken oğulun eli öpülür mü, diye kızdı. Bezirgânlar,

- Hanım, bu yiğit senin oğlun mudur, dediler.

- Evet benim oğlumdur, diye cevap verdi.

- Önce onun elini öptüğümüze incinme hanım. Eğer sultanım, senin oğlun olmasaydı, bizim malımız Gürcistan'a gitmişti, hepimiz tutsak olmuştuk, dediler.

- Bre, benim oğlum baş mı kesti, kan mı döktü, diye sordu.

- Evet sultanım, baş kesti, kan döktü, adam çevirdi, dediler.

- Bre, bu oğlan ad koyacak kadar oldu mu, dedi.

- Evet sultanım, fazlası bile var, dediler.

Bay Büre Bey hemen kudretli Oğuz beylerini çağırıp misafir etti. Oğlunun hikâyesini anlattı, bütün beyler "Aferin" dediler. Dedem Korkut geldi, oğlana ad koydu, görelim ne dedi:

Çağrımı anla, sözümü dinle Bay Büre Bey

Allahu Tealâ sana bir oğul vermiş, ömürlü olsun

Ağır sancak kaldırdığında, Müslümanlar arkası olsun

Karşı yatan karşı kara dağlardan aşar olsa

Kadir Allah senin oğlana geçit versin

Kanlı kanlı sulardan geçecek olsa geçit versin

Kalabalık kâfire girende

Allahu Tealâ senin oğluna fırsat versin

Sen oğlunu Bamsam deyi okşarsın

Bunun adı boz aygırlı Bamsı Beyrek olsun

Adını ben verdim, yaşını Allah versin, dedi.

Kudretli Oğuz beyleri ellerini açıp dua ettiler. "Bu ad yiğide kutlu olsun." dediler. Bunun şenliği için hep beraber ava gittiler. Beyrek de boz aygırını çektirip bindi, büyük bir orduyla Ala Dağ'a ava çıktı. Aniden Oğuz'un üzerine bir geyik sürüsü geldi. Bamsı Beyrek birini kovalamaya başladı. Kovalaya kovalaya bir yerde geldi, ne görse iyi? Sultanım, yemyeşil çayırın üzerine kırmızı bir otağ dikildiğini gördü,

- Ya Rabbi, bu otağ kimin ola ki, dedi.

Evleneceği ela gözlü kızın otağının olduğundan haberi yok ki. Bu otağın üzerine gitmeye utandı;

- Ne olursa olsun, hele ben avımı alayım, dedi. Otağın önünde geyiğe kavuşup yıktı, hareket edemez hâle getirdi. Baktı, gördü ki bu otağ meğer Bay Bican Bey'in kızı Banı Çiçek'in otağıymış. Banı Çiçek, Bamsı Beyrek'in beşik kertme nişanlısı, adaklısıydı. Banı Çiçek otağdan bakardı;

- Bre dadılar, bu kavat oğlu kavat bize yiğitlik mi gösteriyor, varın bundan pay isteyin, görün bakalım ne diyecek, dedi.

Kısırca Yenge derler bir hatun var idi. İleri çıkıp pay istedi,

- Hey bey yiğit! Bize de bu geyikten pay ver, dedi. Beyrek,

- Bre dadı, ben avcı değilim, bey oğlu beyim, hepsi sizin olsun; ama sormak ayıp olmasın, bu otağ kimindir? dedi. Kısırca Yenge,

- Bey yiğidim, bu otağ Bay Bican Bey'in kızı Banı Çiçek'in otağıdır, dedi.

Bunları duyunca Bamsı Beyrek'in kanı kaynadı, edebiyle yavaş yavaş geri döndü.

Kızlar geyiği otağın içine götürüp güzeller şahı Banı Çiçek'in önüne koydular. Baktı, gördü ki bu sultan- beğendi semiz bir sığın geyiğidir. Banı Çiçek,

- Bre kızlar bu yiğit nasıl bir yiğittir? diye sordu. Kızlar,

- Vallahi sultanım, bu yüzü peçeli, yakışıklı bir yiğittir. Bey oğlu bey imiş, dediler.

- Hey dadılar, babam bana seni yüzü peçeli Beyrek'e verdim, derdi, sakın bu olmasın? Bre çağırın da haberleşeyim, dedi.

Çağırdılar, Beyrek geldi. Banı Çiçek yaşmağını yüzüne alıp çıktı, haber sordu,

- Yiğit nereden geliyorsun?

- İç Oğuz'dan.

- İç Oğuz'da kimin nesisin?

- Bay Büre Bey oğlu Bamsı Beyrek dedikleri benim.

- Pekiyi, ne iş görmeye geldin, yiğit?

- Bay Bican Bey'in bir kızı varmış, onu görmeye geldim.

- O kız öyle adam değil ki sana görünsün. Ben Banı Çiçek'in dadısıyım. Gel seninle ava çıkalım, eğer senin atın benim atımı geçerse, onun atını da geçer. Seninle ok atalım, beni geçersen onu da geçersin. Seninle güreşelim, beni yenersen onu da yenersin.

- Öyleyse atına bin de yarışalım.

İkisi de atlarına bindiler, meydana çıkıp atlarını topukladılar, Beyrek'in atı kızın atını geçti. Ok attılar; Beyrek, kızın okunu yardı. Kız,

- Bre yiğit, benim atımı kimsenin geçtiği yok, okumu kimsenin yardığı yok. Şimdi seninle güreş tutalım yiğit, dedi.

Beyrek hemen atından indi. Birbirlerini kavraladılar, iki pehlivan olup sarmalaştılar. Beyrek alıp kızı yere vurmak ister, kız alıp Beyrek'i yere vurmak isterdi. Beyrek bunaldı,

- Bu kıza yenilecek olursam, kudretli Oğuz içinde başıma kakınç, yüzüme tokunç ederler, dedi.

Gayrete geldi, kızı kavrayıp iki bacağı ile sarmaladı. Göğsünden tutunca kız gocundu. Bu kez Beyrek, kızın ince belini kavrayıp kızı arkası üzerine yere vurdu. Kız,

- Bre yiğit bilmiş ol, Bay Bican kızı Banı Çiçek benim, dedi.

Beyrek üç defa öptü, bir defa da yanağından ısırdı. "Düğünün kutlu olsun han kızı," diye parmağındaki altın yüzüğü çıkarıp kızın parmağına geçirdi,

- Aramızda bu nişan olsun han kızı, dedi. Kız,

- Madem böyle oldu, gereği neyse yapmak gerekir bey oğlu, dedi. Beyrek de,

- Ne olacaksa olsun hanım, baş üstüne, dedi.

Bundan sonra kız ile vedalaşıp evine geldi. Ak sakallı babası onu karşıladı;

- Oğul bugün Oğuz'da ilginç ne gördün, diye sordu. Beyrek,

- Ne göreyim devletli babam, oğlu olan evlendirmiş, kızı olan gelin etmiş, dedi.

- Oğul, şimdi seni evlendirmek mi gerek? diye sordu. Beyrek,

- Evet, ak sakallı, aziz baba; evlendirmek gerek, dedi. Babası,

- Oğul, Oğuz'da kimin kızını alayım, dedi. Beyrek,

- Baba beni öyle bir kız ile evlendir ki ben yerimden doğrulmadan o doğrulsun, ben karakoç atıma binmeden o şahbaz atına binsin, ben savaş meydanına varmadan o baş getirsin. Böyle bir kız al bana, diye cevap verdi. Babası,

- Oğul sen kendine kız istemiyorsun, yanına yoldaş arıyorsun. Oğul bu dediğin olsa olsa Bay Bican Bey'in kızı Banı Çiçek olur, dedi. Beyrek,

- Evet ak sakallı, aziz baba; benim de istediğim odur, dedi. Babası,

- Ey oğul, Banı Çiçek'in bir deli kardeşi var, adına Deli Karçar derler. Her kim kızı isterse öldürür, deyince Beyrek,

- Pekiyi, ne yapacağız? dedi. Babası,

- Oğul, kudretli Oğuz beylerini otağımıza davet edelim, onlar nasıl uygun görürlerse ona göre hareket edelim, dedi.

Kudretli Oğuz beylerinin hepsini davet edip ağırladılar. Yediler, içtiler, söz açtılar, birbirlerine danıştılar. Bu kızı istemeye kim gidebilir, dediler. Dede Korkut'un gitmesini uygun buldular. Dede Korkut,

- Yarenler, madem benim gitmemi istiyorsunuz, beni yolluyorsunuz, biliyorsunuz ki Deli Karçar kız kardeşini isteyeni öldürür. Bari Bayındır Han'ın tavlasından iki şahbaz yüğrük[16] at getirin, biri keçi başlı konur aygır, diğeri toklu başlı doru aygır olsun. Aniden kaçma, kovalama olursa birisine bineyim, öbürünü yedekleyeyim, dedi.

Dede Korkut'un sözünü uygun buldular. Gidip Bayındır Han'ın tavlasından o iki atı getirdiler. Dede Korkut birine bindi, diğerini yedeğine aldı,

- Yarenler sizi Hakk'a ısmarladım, deyip yola çıktı.

Meğer sultanım, Deli Karçar büyük ak otağını kara yerin üzerine kurdurmuş, yoldaşlarıyla oturuyordu. Dedem Korkut gelip baş eğdi, bağır basıp ağız dilden selam verdi.

Deli Karçar, Dede Korkut'un yüzüne baktı, ağzını köpüklendirdi,

- Aleykümselam, ey ameli azmış, fiili dönmüş, Kadir Allah alnına bela yazmış kişi. Ayaklıların buraya geldiği, ağızlıların suyumdan içtiği yoktu, sana ne oldu? Amelin mi azdı, fiilin mi döndü, ecelin mi geldi, buralarda neylersin? dedi. Dedem Korkut:

Karşı yatan kara dağını aşmaya geldim

Akıntılı güzel suyunu geçmeye geldim

Geniş eteğine, dar koltuğuna kısılmaya geldim

Allah'ın emri, Peygamber'in kavliyle aydan temiz, güneşten güzel kız kardeşin Banı Çiçek'i Bamsı Beyrek'e istemeye geldim, dedi.

Böyle deyince Deli Karçar,

- Bre ne diyorsam getirin! Kara aygırı kuşamıyla getirin, dedi.

Kara aygırı kuşandırıp getirdiler, Deli Karçar'ı bindirdiler. Dedem Korkut toklu başlı doru aygıra bindi, yuları çekip durmadı, kaçtı. Deli Karçar ardına düştü. Kaçıp kovalamaktan toklu başlı doru aygır yoruldu, Dede Korkut sıçrayıp keçi başlı konur aygıra bindi. Dede'nin duası kabul olurdu. Tanrı'ya sığınıp ism-i azam duasını okudu.

Deli Karçar kılıcını eline aldı. Dede'nin başına vurmak için yukarıdan öfkeyle hamle yaptı. Dede Korkut,

- Vurursan elin kurusun! dedi.

Hak Tealâ'nın emriyle Deli Karçar'ın kılıç tutan eli havada asılı kaldı. Çünkü Dede Korkut velayet sahibiydi, duası kabul olurdu. Deli Karçar,

- Medet, aman, Tanrı'nın birliğine yoktur güman. Dede sen benim elimi canlandır, Allah'ın emri, Peygamber'in kavliyle kız kardeşimi Beyrek'e vereyim, dedi. Üç kere söz verip günahına tövbe etti.

Dede Korkut dua etti. Deli'nin eli Hak emriyle sapasağlam oldu.

- Dede, kız kardeşim için ne dilersem verir misin? diye sordu. Dede,

- Verelim bakalım, ne istiyorsun? dedi. Deli Karçar,

- Bin tane erkek deve getirin ama dişi deve yüzü görmemiş olsun. Bin tane de aygır getirin ama hiçbir kısrağa aşmamış olsun. Bin tane de koyun görmemiş koç getirin. Bin tane kuyruksuz kulaksız köpek getirin. Bin tane de iri pire getirin. Eğer bu dediklerimi getirirseniz ne hoş, verdim gitti. Ama getiremeyecek olursanız bir daha benim gözüme gözükme, şimdi öldürmedim, o vakit öldürürüm, dedi.

Dede Korkut döndü, Bay Büre'nin evine geldi. Bay Büre Bey,

- Dede Korkut şen mi geliyorsun, yoksa üzüntülü mü? diye sordu. Baktılar ki güle eğlene geliyor, Bay Büre Bey,

- Dede, oğlan mısın, kız mısın; kurt musun, koyun musun, dedi. Dede Korkut,

- Oğlanım, kurdum, diye cevap verdi.

- Pekiyi, söyle bakalım, neler oldu? Nasıl kurtuldun o Deli Karçar'ın elinden? Dede Korkut,

- Hak Tealâ kurtardı; Allah'ın inayeti, erenlerin himmetiyle oldu; velhasıl kızı aldım, deyip olan biteni anlattı.

Beyrek'e, anasına ve kız kardeşlerine müjdeci gitti, sevindiler, mutlu oldular. Dede Korkut,

- Yetip onmasın, Deli Karçar öyle mal istedi ki bitmez tükenmez, dedi. Bay Büre Bey,

- Hele ne kadar mal istedi, diye sordu. Dede Korkut,

- Bin aygır istedi, kısrağa aşmamış olacak. Bin tane erkek deve istedi, hiç dişi deve görmemiş olacak. Bin tane koç istedi, koyuna hiç katılmamış olacak. Bin tane kuyruksuz kulaksız köpek ile bin tane de karaca iri pire istedi. Bu nesneleri getirirseniz kız kardeşimi veririm, getirmeyecek olursan gözüme görünme seni öldürürüm dedi. Bay Büre Bey,

- Dede, üçünü ben bulayım, ikisini de sen bulur musun, dedi. Dede Korkut,

- Evet hanım bulurum, dedi. Bay Büre Bey,

- Dede o zaman sen köpekle pireyi bul, dedi.

Kendisi de tavla tavla atlarına vardı, bin tane aygır seçti. Katar katar develerine vardı, bin erkek deve seçti. Koyunlarına vardı, bin tane koç seçti. Dede Korkut da bin tane kuyruksuz kulaksız köpek ile bin tane pire bulup Bay Büre Bey'in evine geldi. Hepsini birlikte alıp Deli Karçar'a gitti.

Deli Karçar, Dede Korkut'un geldiğini duyup karşılamaya çıktı,

- Bakayım dediğimi getirdiler mi, dedi. Aygırları görünce beğendi. Develeri görüp beğendi. Koçları gördü, onları da beğendi. Köpekleri görünce kıs kıs güldü,

- Dede, nerede benim pirelerim, dedi.

Dede Korkut, pireleri bir evde saklamıştı,

- Hay oğul Karçar, bu pireler adamın başına bela, bövelek[17] gibi sızlatırlar, hepsi birer yavuz canavar gibi. Hepsini bir yerde topladım. Gel gidelim semizini al, zayıfını bırak, dedi.

Aldı, Deli Karçar'ı bir pireli yere götürdü. Soyundurup çıplak hâlde ağıla bıraktı,

- Beğendiğini al, beğenmediğini bırak, dedi.

Kapıyı sıkıca kapattı. Aç pireler Deli Karçar'ın üzerine toplandılar. Deli bas bas bağırmaya, zar zar ağlamaya, "Medet Dede!" diye çağırmaya başladı. Baktı ki kurtulamayacak,

- Medet Dede, kerem eyle, Allah aşkına kapıyı aç, çıkayım, dedi. Dede Korkut,

- Oğul Deli Karçar, niye kargaşa çıkarıyorsun; bunlar senin ısmarladığın şeylerdir; n'oldun; böyle bunaldın? Kavgayı bırak, hepsi bir alay piredir, getirdim, al, sonra şöyle böyle deme, kavralayıp yakala, semizini al, zayıfını bırak gitsin, dedi. Deli Karçar,

- Hay Dede Sultan, Tanrı bunların semizinin de canını alsın, zayıfının da. Bunun iyisi, kötüsü seçilecek gibi değil. Dede Allah aşkına kapıyı aç, çıkayım, dedi. Dede Korkut,

- Sonra bizimle yine kavga edersin, şimdi ne alacağın varsa al işte, dedi.

Deli Karçar hop hop hoplar, zıp zıp zıplar, "Medet dedeciğim!" diye feryat edip dururdu. Dedem sonunda kapıyı açtı, Deli Karçar çırılçıplak dışarı çıktı. Hava soğuktu, üzerine pireler üşüşmüştü. Dede, Deli'nin başının kaygısına düştüğünü, canından geçtiğini, gövdesinin pireden görünmez, yüzü gözü belirmez olduğunu gördü. Deli Karçar, Dede'nin ayağına kapandı,

- Allah aşkına beni kurtar, diye feryat etti. Dede Korkut,

- Oğul git, kendini suya bırak, dedi.

Deli Karçar koşarak gidip suya atladı, can korkusuyla buzlu suya boğazına kadar battı. Pirelerin elinden güçlükle kurtuldu.

- Dedeciğim bunun semizinden de zayıfından da Tanrı korusun, dedi. Elbisesini giyip evine gitti. Ağır düğün hazırlıklarına başladı.

Oğuz zamanında şöyle bir töre vardı: Bir yiğit evleneceği zaman ok atar, ok nereye düşerse oraya gerdek otağını dikerdi. Beyrek Han da okunu attı, düştüğü yere gerdek otağını dikti. Nişanlısından armağan olarak bir kırmızı kaftan geldi, kaftanı giydi. Bu iş, yoldaşlarının hoşuna gitmedi, üzüldüler. Beyrek,

- Niçin üzüldünüz, diye sordu. Onlar da,

- Niye üzülmeyelim? Sen kızıl kaftan giyiyorsun, biz ak kaftan, dediler. Beyrek yoldaşlarına,

- Bu kadarcık şeyden dolayı niye üzülüyorsunuz? Bugün ben giydiysem yarın sağdıcım giysin. Kırk gün boyunca sırayla giyin. Ondan sonra bir dervişe verelim, deyince yoldaşlarının hepsinin gönlü oldu.

Kırk yiğitle yiyip içip oturuyorlardı. Yetip onmasın, kâfirin casusu onları gördü. Varıp Bayburt Hisarı'nın beyine haber verdi,

- Ne oturuyorsunuz sultanım; Bay Bican Bey, o sana vereceği kızı Beyrek'e verdi; bu gece düğünleri var, dedi.

Yetip onmasın, o melun hemen yedi yüz kâfir ile yola çıktı. Beyrek alaca gerdek çadırında yiyip içip hiçbir şeyden haberi olmaksızın oturuyordu. Gece uykudayken gafil avlandılar, kâfir gelip baskın yaptı. Sağdıcı kılıcını sıyırıp eline aldı,

- Benim başım Beyrek için feda olsun, dedi.

Sağdıç parçalandı, şehit oldu. Derin olsa batırır, kalabalık olsa korkutur, at işler er övünür, yaya kişinin umudu olmaz. Otuz dokuz yiğit ile Beyrek tutsak edilip götürüldü.

Tanyeri ağardı, güneş doğdu. Beyrek'in anası, babası baktılar, gördüler ki gerdek gerdek çadırı yıkılmış, parçalanmış, görünmez olmuş; sağdıcı şehit düşmüş. Uçanlardan kuzgun kalmış, tazı dolaşmış yurtta kalmış. Ah edip yakalarını yırttılar, akılları başlarından gitti.

Beyrek'in babası sarığını yere çaldı, yakasını yırttı, "Oğul, oğul" diye ağladı. Ak pürçekli anası bulgur bulgur gözyaşı döktü, acı tırnak al yüzüne çalıp yırttı. Kargı gibi uzun kara saçlarını yoldu; ağlaya, sızlaya eve geldi. Bay Büre'nin örtüsü altın büyük otağına feryat düştü. Kızı, gelini kah kah gülmez oldu, kızıl kına ak eline yakmaz oldu. Yedi kız kardeşi ak çıkarıp karalar giydiler,

- Vay beyim kardeş, muradına maksadına ermeyen tek kardeş, diye ağlayıp dövündüler.

Beyrek'in nişanlısına haber gitti. Banı Çiçek ak kaftanını çıkarıp karalar giydi. Güz elması gibi al yanağını çekti, yırttı.

Vay al duvağımın sahibi

Vay, alnım başım umudu

Vay şah yiğidim, vay şahbaz yiğidim

Doyasıya yüzüne bakmadığım hanım yiğit

Nereye gittin beni yalnız koyup canım yiğit?

Göz açıp gördüğüm

Gönül verip sevdiğim

Bir yastıkta baş koyduğum

Yolunda öldüğüm, kurban olduğum

Vay Kazan Bey'in oğulu

Vay kudretli Oğuz'un imrendiği, Han Beyrek, dedi.

Hüngür hüngür ağladı. Bunu işiten Kıyan Selçuk oğlu Deli Dündar ak çıkarıp kara giydi. Beyrek'in dost ve yoldaşları ak çıkarıp karalar giydiler. Kudretli Oğuz beyleri Beyrek için büyük yas tuttular, umutlarını yitirdiler.

Bu olayın üzerinden on altı yıl geçti. Beyrek'in ne ölüsünden, ne dirisinden haber alınabildi. Nihayet bir gün kızın kardeşi Deli Karçar, Bayındır Han'ın divanına geldi, diz çöktü,

- Devletli hanın ömrü uzun olsun. Beyrek diri olsa on altı yıldan beri ya haberi, ya kendisi gelirdi. Bir yiğit çıkar, sağ olduğu haberini getirirse altın akçe veririm. Öldüğü haberini getirirse kız kardeşimi veririm, dedi.

O, böyle deyince, onup yetmesin, Yalancı oğlu Yaltacuk,

- Sultanım, ben varayım, ölüyse de diriyse de bir haber getireyim, dedi, gitti.

Meğer Beyrek buna bir gömlek bağışlamıştı, giymez, saklardı. Vardı gömleği kana bulaştırdı, getirdi Bayındır Han'ın önüne bıraktı. Bayındır Han,

- Bre, bu gömlek de neyin nesi? diye sordu. Yalancı oğlu Yaltacuk,

- Sultanım bu Beyrek'in gömleğidir. Onu Pasin'in Kara Derbendi'nde öldürmüşler, işte bu da kanıtı sultanım, dedi.

Oğuz beyleri yalan nedir bilmezlerdi. Gömleği görünce inanıp hüngür hüngür ağlaştılar, feryat ettiler. Kazan Bey, "Emekdarım Beyrek" diye; Kara Göne oğlu Kara Budak, "Yoldaşım Beyrek" diye ağladı. Bayındır Han,

- Bre siz niye ağlıyorsunuz, biz gömleğin onun olduğunu nereden bilelim? Nişanlısına götürün, görsün o daha iyi bilir. O dikmişti, yine o tanır, dedi.

Vardılar, o gömleği Banı Çiçek'e ulaştırdılar. Gördü, tanıdı, "odur" dedi. Çekti yakasını yırttı, acı tırnağını ak yüzüne çaldı, güz elması gibi al yanağını yırttı.

Vay göz açıp gördüğüm

Gönül verip sevdiğim

Vay al duvağımın sahibi

Vay başımın, alnımın umudu Han Beyrek, diye ağladı.

Anasına, babasına haber ulaştı. Apalaca obasında feryat koptu. Ak çıkarıp karalar giydiler. Kudretli Oğuz beyleri Beyrek'ten umutlarını kestiler.

Yalancı oğlu Yaltacuk kızı aldı. Küçük düğün yapıp büyük düğüne gün kesti.

Beyrek'in babası Bay Büre Bey, bezirgânlarını yanına çağırdı, geldiler,

- Bre bezirgânlar, varın ülke ülke arayın; ciğerimin parçası Beyrek'imin ölüsü ya da dirisi hakkında haber getirin; olur mu, dedi.

Bezirgânlar yol hazırlığı yaptılar. Gece gündüz demeyip yol yürüdüler. Parasar'ın Bayburt Hisarı'nın önüne geldiler. Meğer o gün kâfirlerin mübarek saydıkları günlerden biriydi. Her biri yiyip içmekle meşguldü. Beyrek'i de götürüp kopuz çaldırırlardı.

Beyrek yüksek bir çardakta otururdu. Tesadüfen bezirgânları gördü, tanıdı. Bunları görünce haberleşti, görelim hanım ne haberleşti:

Aşağıdan gelen bezirgân

Bey babamın, kadın anamın armağanı bezirgân

Ayağı uzun şahbaz ata binen bezirgân

Çağrımı anla, sözümü dinle bezirgân

Kudretli Oğuz içinde Ulaş oğlu Salur Kazan'ı

Sorar olsam sağ mı bezirgân?

Kıyan Selçuk oğlu Deli Dündar'ı

Sorar olsam sağ mı bezirgân?

Kara Göne oğlu Kara Budak'ı

Sorar olsam sağ mı bezirgân?

Ak sakallı babamı, ak pürçekli anamı

Sorar olsam sağ mı bezirgân?

Göz açıp gördüğüm, gönül verip sevdiğim

Bay Bican kızı Banı Çiçek

Evde mi yoksa kimseye vardı mı bezirgân?

Söyle bana, kara başım kurban olsun sana, dedi.
Bezirgânlar da söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:
Sağ mısın, esen misin, canım Bamsı?
On altı yılın hasreti beyim Bamsı
Kudretli Oğuz içinde Kazan Bey'i sorar olsan
Sağdır Bamsı
Kıyan Selçuk oğlu Deli Dündar'ı
Sorar olsan sağdır Bamsı
Kara Göne oğlu Deli Budak'ı
Sorar olsan sağdır Bamsı
O beyler ak çıkardı, kara giydi, senin için Bamsı
Ak sakallı babanı sorar olsan sağdır Bamsı
Ak pürçekli ananı sorar olsan sağdır Bamsı
Ak çıkarıp karalar giydiler, senin için
Yedi kız kardeşini sorar olsan
Yedi yol ayrımında ağlar gördüm Bamsı
Güz elması gibi al yanaklarını
Yırtar gördüm Bamsı
Gitti, gelmez kardeş diye ağlar gördüm Bamsı
Feryat eder gördüm Bamsı
Göz açıp gördüğün
Gönül verip sevdiğin
Bay Bican kızı Banı Çiçek
Küçük düğününü yaptı
Büyük düğüne söz kesti
Yalancı oğlu Yaltacuk'a varır gördüm Han Beyrek
Parasar'ın Bayburt Hisarı'ndan uç
Apalaca gerdeğine gel
Gelmez isen Bay Bican'ın kızı
Banı Çiçek'i elinden aldırdın, böyle bil, dedi.

Beyrek bu sözleri işitince ağlaya ağlaya kırk yiğidinin yanına geldi. Başındaki kaba sarığını yere çaldı.

- Bilir misiniz yoldaşlarım neler olmuş? Yalancı oğlu Yaltacuk benim öldüğümü söylemiş, örtüsü altın otağıma yas düşmüş, kaza benzer kızı, gelini ak çıkarmış kara giymiş, göz açıp gördüğüm, gönül verip sevdiğim Banı Çiçek'i Yalancı oğlu Yaltacuk alıyormuş, dedi.

Böyle deyince kırk yiğidi kaba sarıklarını yere çaldılar. Hüngür hüngür ağlaştılar, feryat ettiler.

Meğer kâfir beyinin bir bekâr kızı vardı. Her gün Beyrek'i görmeye gelirdi. O gün de geldi, baktı, Beyrek'i üzgün gördü.

- Niçin üzgünsün hanım yiğit? Her geldiğimde seni görürdüm, gülerdin, oynardın, şimdi ne oldu sana? dedi. Beyrek,

- Niçin üzülmeyeyim? On altı yıldır babanın tutsağıyım. Anaya, babaya, kavime, kardeşe hasretim. Bir de kara gözlü nişanlım vardı. Yalancı oğlu Yaltacuk diye biri gitmiş; yalan söylemiş; beni öldü diye haber vermiş, o kızı, o kişi alıyormuş, dedi.

Kız, Beyrek'e âşık olmuştu. O böyle deyince,

- Eğer seni hisardan aşağıya urgan ile sallandırsam, sen de babana, anana sağlıkla varsan tekrar buraya dönüp beni eşin olarak alır mısın? dedi. Beyrek,

- Eğer sağlıkla varırsam Oğuz'a, gelip seni eş olarak almazsam kılıcıma doğranayım, okuma saplanayım, yer gibi oyulayım, toprak gibi savrulayım, diye yemin etti.

Kız da urgan getirip Beyrek'i hisardan aşağıya sallandırdı. Beyrek aşağıya baktı, kendini yer yüzünde buldu. Allah'a şükür edip yola düştü. Gide gide kâfirin yılkısına geldi, "Bir at bulursam tutayım bineyim" dedi. Baktı, kendi deniz tayı boz aygırının burada otlandığını gördü. Boz aygır da Beyrek'i görüp tanıdı. İki ayağının üzerine kalkıp kişnedi. Beyrek burada boz aygırı övmüş, görelim hanım nasıl övmüş:

Açık açık meydana benzer senin alıncığın

İki gece çırasına benzer senin gözceğizin

İpeğe, ibrişime benzer senin yeleciğin

İki ikiz kardeşe benzer senin kulakçığın

Eri muradına erdirir senin arkacığın

At demem sana kardeş derim

Kardeşimden daha iyi

Başımın beraberi

Başıma iş geldi yoldaş derim

Yoldaşımdan daha iyi, dedi.

At başını yukarı kaldırdı, kulaklarını dikti. Beyrek'e karşı geldi. Beyrek atın göğsünü kucakladı, alnından öptü, sıçradı bindi. Hisarın kapısına geldi, otuz dokuz yoldaşına seslenip kâfire emanet etti:

Bre pis dinli kâfir

Benim ağzıma söverdin, dayanamadım

Kara domuz etinden yahni yedirirdin, doyamadım

Tanrı bana yol verdi, gidiyorum, bre kâfir

Otuz dokuz yiğidimi sana emanet ediyorum, bre kâfir

Birini eksik bulursam yerine on kişi öldürürüm, bre kâfir

Otuz dokuz yiğidimin emaneti bre kâfir, dedi.

Aldı, yürüdü. Kırk nefer kâfir ardına düştü, kovaladılar ama yetişemeyip geri döndüler. Beyrek de süre süre Oğuz ülkesine geldi. Baktı, yolda bir ozanın gittiğini gördü. Beyrek,

- Bre Ozan, düğün kimin? dedi. Ozan,

- Yalancı oğlu Yaltacuk denilen bir kişinin, diye cevap verdi. Beyrek,

- Bre kimin nesiyle evleniyor? diye sordu. Ozan,

- Han Beyrek'in nişanlısı Banı Çiçek'le evleniyor, dedi. Beyrek,

- Bre Ozan, kopuzunu bana ver; atımı sana vereyim. Sakla bunu, dönüp değeri ne ise senden geri alayım, dedi. Ozan,

- Sesim kesilmeden, ünüm kaybolmadan, kopuzum kırılmadan elime bir at geçti, götürüp saklayayım, dedi, kopuzunu Beyrek'e verdi.

Beyrek kopuzu alıp babasının obasının yakınına geldi. Baktı, birkaç çoban yolun kıyısına oturmuş, hem ağlıyorlar, hem de taş yığıyorlardı. Beyrek,

- Bre çobanlar, bir kişi taş bulsa kenara atar, siz yolda bu taşı niçin yığıyorsunuz, hem taş yığıp hem ağlıyorsunuz, sebebi nedir? diye sordu. Çobanlar,

- Bre sen sadece kendini biliyorsun, bizim hâlimizden haberin yok ki dediler. Beyrek,

- Bre hâlinizde ne var, dedi. Çoban,

- Bizim beyimizin bir oğlu vardı, on altı yıl oldu, ne ölüsünden ne dirisinden kimsenin haberi olmadı. Onup yetmesin, Yalancı oğlu Yaltacuk ölüsünden haber getirdi. Nişanlısını ona verdiler. Gelir buradan geçer, vuralım onu da onunla evlenmesin, dengiyle evlensin, dediler. Beyrek,

- Bre yüzünüz ak olsun, ağanızın ekmeği size helal olsun, dedi.

Bundan sonra yürüdü, babasının obasına geldi. Evlerinin önünde bir büyük ağaç vardı, bu ağacın dibinde çok güzel bir pınar vardı. Beyrek, küçük kız kardeşinin pınara su almaya geldiğini, “Kardeşim Beyrek, toyun düğünün kara oldu.” diye ağlayıp feryat ettiğini gördü.

Beyrek bu hâle çok üzüldü, katlanamadı, gözünden bulgur gibi yaşlar akmaya başladı. Beyrek çağırıp söyler, görelim ne hanım ne söyler:

Bre kız

Ne ağlarsın ne feryat edersin, ağam diye

Yandı bağrım, sızladı özüm

Yoksa senin ağabeyin kayıp mı oldu?

Yüreğine kaynar yağlar dökülüyor

Kara bağrın senin, sarsılıyor

Ağabey diye ne ağlarsın, ne feryat edersin

Yandı bağrım, sızladı içim bre kız

Karşı yatan kara dağı

Sorar olsam yaylak kimin?

Soğuk soğuk sularını

Sorar olsam pınar kimin?

Tavla tavla şahbaz atları

Sorar olsam binek kimin?

Katar katar develerini

Sorar olsam yük taşıyıcı kimin?

Karalı mavili otağı

Sorar olsam gölge kimin?

Ağız dilden kız kişi, söyle bana
Kara başım kurban olsun, kız kişi sana, dedi.
Bunun üzerine kız,
Çalma ozan, deme ozan
Karalıca ben kızın nesine gerek ozan
Karşı yatan kara dağı sorar olsan
Ağam Beyrek'in yaylasıydı
Ağam Beyrek gideli yayladığım yok
Soğuk soğuk sularını sorar olsan
Ağam Beyrek'in pınarıydı
Ağam Beyrek gideli içtiğim yok
Tavla tavla şahbaz atları sorar olsan
Ağam Beyrek'in bineğiydi
Ağam Beyrek gideli hünerim yok
Katar katar develeri sorar olsan
Ağam Beyrek'in yük taşıyıcısıydı
Ağam Beyrek gideli yük taşıdığım yok
Ağıllarda akça koyunları sorar olsan
Ağam Beyrek'in şöleniydi
Ağam Beyrek gideli şölenim yok
Karalı mavili otağı sorar olsan
Ağam Beyrek'indir
Ağam Beyrek gideli göçtüğüm yok, dedi.
Kız yine söyledi:
Bre ozan, karşı yatan kara dağdan
Aşıp geldiğinde, geçtiğinde
Beyrek adlı bir yiğitle karşılaşmadın mı?
Taşkın taşkın suları
Aşıp geldiğinde, geçtiğinde
Beyrek adlı bir yiğitle karşılaşmadın mı?
Şöhretli şehirlerden beri geldiğinde, geçtiğinde

Beyrek adlı bir yiğitle karşılaşmadın mı?

Bre ozan gördün ise söyle bana

Kara başım kurban olsun ozan sana, dedi.

Kız yine söyledi:

Karşı yatan kara dağım yıkılmıştır

Ozan senin haberin yok mu?

Gölgesi büyük kaba ağacım kesilmiştir

Ozan senin haberin yok mu?

Yüreğimde kara bağrım delinmiştir

Ozan senin haberin yok mu?

Dünyalıkta bir kardeşim alınmıştır

Ozan senin haberin yok mu?

Çalma ozan, deme ozan

Karalıca ben kızın nesine gerek ozan

İleride düğün var, düğüne git, çal söyle ozan, dedi.

Beyrek biraz daha ileri yürüdü, büyük kız kardeşlerinin yanına geldi. Baktı; kız kardeşlerinin hepsi karalı, mavili hep bir arada oturuyorlardı. Beyrek çağırıp haber sordu, görelim hanım ne söyledi:

Gün doğmadan yerinden kalkan kızlar

Ak otağı koyup kara otağa giren kızlar

Ak elbiseleri çıkarıp karaları giyen kızlar

Kaymak gibi koyulaşan yoğurttan ne var

Kara sac altında pişen kömbeden ne var

Yaygıdaki ekmekten ne var

Üç gündür yoldan geliyorum, karnım aç, doyurun beni

Üç güne varmadan Allah sevindirsin sizi, dedi.

Kızlar vardılar, yemek getirdiler, Beyrek'in karnını doyurdular. Beyrek,

- Ağabeyinizin başı gözü sadakası için eski kaftanınız varsa verin, giyeyim, düğüne gideyim. Düğünde bana kaftan verirler, kaftanınızı geri vereyim, dedi.

Gittiler, Beyrek’in kaftanı varmış, buna verdiler. Aldı, giydi. Boyu boyuna, beli beline, kolu koluna yakıştı. En büyük kız kardeşi bunu Beyrek’e benzetti. Kara çekik gözleri kan, yaş doldu. Burada kız söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Bre ozan

Kara çekik gözlerin süzülmeseydi

Ağam Beyrek diyecektim ozan sana

Yüzünü kara saç örtmeseydi

Ağam Beyrek diyecektim ozan sana

Kalın kalın bileklerin incelmeseydi

Ağam Beyrek diyecektim ozan sana

Sallana sallana yürüyüşünden

Aslan gibi duruşundan

Kaykılıp bakışından

Ağam Beyrek’e benzetirim ozan seni

Sevindirdin, yerindirme ozan beni, dedi.

Kız bir daha söylemiş:

Çalma ozan bir zaman, söyleme ozan

Ağam Beyrek gideli, bize ozan geldiği yok

Sırtımızda kaftanımızı aldığı yok

Başımızdan örtümüzü aldığı yok

Boynuzu burma koçlarımızı aldığı yok, dedi.

Beyrek kendi kendine,

- Gördün mü, bu kızlar bu kaftanla beni tanıdılar, kudretli Oğuz beyleri de tanırlar. Göreyim Oğuz’da benim dostum düşmanım kim, bileyim, dedi.

Sırtından kaftanı çıkardı. Götürdü kızların üstüne attı,

- Ne siz olun, ne Beyrek olsun, bir kaftan verdiniz başımı, beynimi aldınız, dedi.

Yürüdü, bir deve çulu buldu, deldi, boynuna geçirdi. Kendisini deliliğe vurdu. Sürdü, düğün evine geldi. Düğün evinde güveyi ok atıyordu. Kara Göne oğlu Deli Budak, Kazan Bey oğlu Uruz, beylerin başı Yiğenek, Gaflet Koca oğlu Şir Şemseddin, kızın kardeşi Deli Karçar da ok atıyordu. Beyrek

bunları seyre durdu. Kara Budak ok attığında Beyrek, “Elin var olsun.” dedi. Şir Şemseddin attığında, “Elin var olsun.” dedi. Her kim ok attıysa; “Elin var olsun.” diyor, güveyi ok attığında ise “Elin kurusun, parmakların çürüsün, hay domuz oğlu domuz.” diyordu. Yalancı oğlu Yaltacuk hiddetlendi,

- Bre kavat oğlu deli kavat, benim yayımı çek de görelim, yoksa seni öldürürüm, dedi.

Böyle deyince Beyrek, herifin yayını aldı, çekti. Yay, kabzasından ikiye bölündü. Götürüp yüzüne attı,

- Çıplak arazide turgay kuşu avlamak için iyi bu, dedi.

Yalancı oğlu Yaltacuk yayın ufalandığını görünce daha da sinirlendi,

- Bre varın, Beyrek’in yayını getirin, dedi.

Gidip getirdiler. Beyrek yayını görünce yoldaşlarını hatırlayıp ağladı. Yayını eline alıp övdü, görelim nasıl övdü:

Yaslı girdiğim gerdek çadırım

Düşman yurduna emanet bıraktığım yoldaşlarım

Elimde fil dişinden kabzalı kılıcım

Aygır verip aldığım, ak tozlu, sert yayım

Boğa verip aldığım boğma kirişim

Dar yerde bıraktım geldim

Otuz dokuz yoldaşım, iki bezirgânım, dedi.

Ondan sonra Beyrek,

- İzniniz olursa beyler, sizin aşkınıza çekeyim atayım oku, dedi. Meğer güveyinin yüzüğünü nişanlayıp atarmış. Beyrek okla yüzüğü vurup parçaladı. Oğuz beyleri bunu görünce alkışlayıp gülüştüler.

Kazan Bey düğün yerini seyrederdi. Adam gönderip Beyrek’i çağırttı. Deli Ozan gelip baş eğdi, bağır basıp selam verdi. Beyrek söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Alaca sabah sapa yere kurulduğunda ak evli

Atlas ile yapıldığında mavi gölgelikli

Tavla tavla ekildiğinde şahbaz atlı

Çağırılıp ses verdiğinde yol çavuşlu

Yıkandığında yağ dökülen bol nimetli

Kalmış yiğidin arkası
Zavallıların umudu
Bayındır Han'ın güveyisi
Türkistan'ın direği
Amid Suyu'nun aslanı
Karaçuk'un kaplanı
Konur atın sahibi
Han Uruz'un babası, Hanım Kazan
Çağrımı anla, sözümü dinle
Ala sabah doğrulmuşsun
Ak ormana girmişsin
Ak kavağın budağından salına salına geçmişsin
Can dalını eğmişsin
Otağını kurmuşsun
Okunu atmışsın
Adını gerdek koymuşsun
Sağda oturan sağ beyler
Solda oturan sol beyler
Eşikteki yoldaşlar
Dipte oturan has beyler
Düğününüz kutlu olsun, dedi.

Böyle deyince Kazan Bey dizinin üstüne doğruldu.

- Bre deli ozan, dile benden ne dilersen. Çadırlı otağ mı dilersin? Kul, cariye mi dilersin? Altın, akçe mi dilersin? Vereyim, dedi. Beyrek,

- Sultanım, beni bıraksan da şölen yemeğinin yanına gitsem, karnım aç, doyursam, dedi. Kazan,

- Deli ozan şansını tepti. Beyler, bugünkü beyliğim onun olsun; bırakın nereye dilerse gitsin; neylerse eylesin, dedi.

Beyrek şölen yemeğinin yanına vardı, karnını doyurduktan sonra tekme vurup yemek kazanlarını devirdi. Döndü, yahniyi sağa sola saçtı. Sağdan gideni sağına aldı, soldan gideni soluna. Haklıya hakkı değdi, haksıza yüz karalığı kaldı.

Kazan Bey’e haber ulaştırdılar,

- Sultanım, deli ozan bütün yemeği döktü, dediler. Kazan,

- Bre, bırakın neylerse eylesin, nereye istiyorsa varsın, dedi.

- Şimdi kızların yanına gitmek istiyor, dediler. Kazan Bey,

- Kızların da yanına gitsin, dedi.

Beyrek’e söylediler, o da kalkıp kızların yanına vardı. Zurnacıları, nakkarecileri kovdu. Kimini dövdü, kiminin başını yardı. Hatunların oturduğu otağa geldi, eşiğe oturdu. Kazan Bey’in hatunu Boyu Uzun Burla Hatun bunu görünce kızdı,

- Bre, kavat oğlu! Sana mı kaldı, izinsiz benim yanıma gelmek? dedi. Beyrek,

- Hanım Kazan Bey’den bana emir geldi, bana kimse karışamaz, dedi. Burla Hatun,

- Bre deli ozan, maksadın nedir? diye sordu. Beyrek,

- Benim maksadım şu ki evlenecek olan kız çıksın oynasın, ben de kopuz çalayım, dedi.

Kısırca Yenge dedikleri bir hatun vardı. Ona,

- Kalk sen oyna bu deli ozan nerden bilecek, dediler.

Kısırca Yenge kalktı,

- Bre deli ozan, evlenecek kız benim, çal kopuzunu da oynayayım, deyip oynamaya başladı.

Beyrek, bu hatunun Kısırca Yenge olduğunu biliyordu. Kopuz çalıp söyledi, görelim hanım ne söyledi:

Ant içtim, kısır kısrağa bindiğim yok

Binip de gazaya gittiğim yok

Öküz ardında kervancılar sana bakar

Seni gözler, hangi dereye gitti diye

İzini izler, hangi yandan gelir diye, yola bakar

Gözlerinin yaşı revan olup akar

Sen onların yanına var

Muradın senin onlar verir, böyle bil

- Benim, seninle işim yok. Evlenecek olan kız yerinden kalksın, kollarını salıp oyun oynasın, ben kopuz çalayım, dedi. Kısırca Yenge,

- Buyyy! Rezillik çıkacak; deli beni görmüş gibi söylüyor, rezillik bunun başına, dedi. Geçip yerine oturdu.

Büyük hanların hatunları yaşmaklarını yüzlerine tutup kıs kıs güldüler. Bundan sonra Boğazca Fatma derler bir hatun vardı, ona söylediler, “Kız kalk, sen oyna.” dediler. Boğazca Fatma,

- Şu deli maymun, bana da onun gibi olur olmaz şeyler söyler şimdi, dedi.

- Kız, söylesin, bir şeyin yok ki zaten, dediler. Kızın kaftanını giydirdiler. Kalkıp geldi,

- Evlenecek olan kız benim, çal, oynayayım, dedi. Deli Ozan,

Ant içerim bu kez, boğaz kısrağa bindiğim yok

Binip de gazaya gittiğim yok

Hay ben seni iyi tanırım

Evinizin ardı derecik değil miydi?

Köpeğinizin adı Baracuk değil miydi?

Senin adın kırk oynaşlı Boğazca Fatma değil miydi?

Yürü var yerine otur, oynama

Yoksa bütün ayıbını açarım böyle bil, dedi.

- Benim seninle oyunum yok. Evlenecek olan kız yerinden kalksın, ben kopuz çalayım, kollarını açıp oynasın, benim seninle işim yok, dedi. Boğazca Fatma,

Boy boy boğmalar çıkar deli ozan

Gelip tatlı sohbetimizi bozan

Olanca ayıbımızı başımıza kakan

Ahali içinde yüzümüzün suyunu döken

Irzımızı yıkan, dedi.

Gidip yerine oturdu. Gelin olacak kıza,

Kalk kız, senin yüzünden bize neler oldu

Dostlar düşmanlar hep bize güldü

Çıkıp oynayacaksan, oyna

Oynamayacaksın cehennemde kayna, dedi.

Banu Çiçek mecbur kaldı, “Acaba bana ne diyecek?” diye düşündü.

- Niçin düşünüyorsun? Beyrek’ten sonra başına bu işlerin geleceğini bilmeliydin, dediler. Boyu Uzun Burla Hatun,

- Kalk kız oyna, elinden ne gelir, dedi.

Banı Çiçek kalkıp kırmızı kaftanını giydi. Elleri görülmesin diye yenine çekti.

- Bre deli ozan, çal şimdi, oynayacağım, evlenecek kız benim, dedi. Beyrek,

Han kızı sensin, evet

Ben bu yerden gideli deli olmuşsun deli

Akça karlar yağmış epey, dize gelmiş

Han kızının evinde kul, cariye tükenmiş

Han kızı maşrapa almış, soğukta suya gelmiş

Bileğini, on parmağını soğuk almış

Kızıl altın getirin

Han kızına parmak yapayım

Ak gümüş getirin

Han kızına tırnak yapayım

Kusurlu han kızının evlenmesi ayıp olur, dedi.

Bunu duyunca Banı Çiçek kızdı,

- Bre deli ozan, ben kusurlu muyum ki ayıplıyorsun, dedi.

Gümüş gibi ak bileğini açtı, elin çıkardı. Beyrek’in daha önce geçirdiği altın yüzük parmağında göründü. Beyrek yüzüğü görünce tanıdı. Burada söylemiş hanım, görelim ne söylemiş:

Bre han kızı

Beyrek gideli bam bam tepe başına çıktın mı kız?

Dönüp etrafına baktın mı kız?

Kargı gibi kara saçını yoldun mu kız?

Kara gözden acı yaşını döktün mü kız?

Tırnak çalıp güz elması gibi al yanağını yırttın mı kız?

Gelenden, gidenden Beyrek'in haberini sordun mu kız?
Sevdiğim Bamsı Beyrek diye ağladın mı kız?
Kız sen şimdi evleniyorsun
Parmağındaki altın yüzük benimdir, ver bana kız, dedi.
Bunun üzerine kız,
Beyrek gideli bam bam tepeye çıktığım çok
Kargı gibi kara saçımı yolduğum çok
Gelenden gidenden haberin sorduğum çok
Gitti gelmez bey yiğidim
Sevdiğim Bamsı Beyrek diye ağladığım çok
Seviştiğim Bamsı Beyrek sen değilsin
Altın yüzük senin değildir
Altın yüzükte çok işaret vardır
Altın yüzüğü istersen nişanını söyle, dedi.
Bunun üzerine Beyrek,
Alaca sabah han kızı yerinden kalkmadım mı?
Boz aygırın sırtına binmedim mi?
Senin otağın önüne bir sığın geyik yıkmadım mı?
Sen beni yanına çağırmadın mı?
Seninle meydanda at koşturmadım mı?
Senin atını benim atım geçmedi mi?
Ok attığımızda, benim okum senin okunu yarmadı mı?
Güreşince ben seni yenmedim mi?
Üç öpüp bir dişleyip
Altın yüzüğü parmağına geçirmedim mi?
Seviştiğin Bamsı Beyrek ben değil miyim? dedi.

Böyle deyince kız hemen, onun Bamsı Beyrek olduğunu bildi. Cübbesiyle, çuhasıyla ayağına kapandı. Kadınlar da onun Beyrek olduğunu öğrenince her biri, bir beye müjdeci gitti. Dadılar, Beyrek'in sırtına kaftanlar giydirdiler. Banı Çiçek hemen sıçrayıp bir ata bindi. Beyrek'in

anasına, babasına müjde vermeye koştu. Kayın atasının, kayın anasının yanına vardı.

Kıvrım kıvrım dağın yıkılmıştı, yüceldi sonunda

Kanlı kanlı suların soğulmuştu, çağladı sonunda

Kaba ağacın kurumuştu, yeşerdi sonunda

Şahbaz atın yaşlanmıştı, tay verdi sonunda

Kızıl develerin yaşlanmıştı, köşek verdi sonunda

Ağılda koyunun yaşlanmıştı, kuzu verdi sonunda

Kayın ata, kayın ana müjdelik ne verirsiniz bana? dedi.

Han Beyrek'in babası, anası,

Dilin için öleyim gelinciğim

Yoluna kurban olayım gelinciğim

Yalansa bu sözlerin gerçek olsun gelinciğim

Gerçek ise haberin

Beyrek sağ, esen çıkıp gelse

Karşı yatan kara dağlar sana yaylak olsun gelinciğim

Soğuk soğuk sularım sana pınar olsun gelinciğim

Kulum, cariyem sana hizmetkâr olsun gelinciğim

Şahbaz atlarım sana binek olsun gelinciğim

Ağıllarda akça koyunum sana şölen olsun gelinciğim

Çatısı altın örtülü evim sana gölge olsun gelinciğim

Benim kara başım kurban olsun sana gelinciğim, dedi.

Öte yanda, Beyrek'in geldiğini duyan beyler onun etrafına toplandılar. Hanlar ve beyler Beyrek'i alıp babasının yanına götürdüler. Kazan Bey,

- Müjdeler olsun Bay Büre Bey, oğlun geldi, dedi.

Oğlu Beyrek gittiğinden beri, ağlamaktan Bay Büre Bey'in gözleri görmez olmuştu.

- Oğlum Beyrek olduğunu şundan bileyim ki serçe parmağını kanatsın, kanını mendile bulaştırsın, gözlerime süreyim, açılırsa oğlum Beyrek'tir, dedi.

Beyrek de böyle yaptı. Bay Büre Bey, mendili gözüne sürünce Allahu Tealâ'nın emriyle gözleri açıldı. Anası, babası atılıp Beyrek'in ayaklarına

kapandılar. Anası,

Oğul

Çatısı altın örtülü evimin kabzası oğul

Oğul sen gideli

Çatısı altın örtülü evime feryat girdi

Kaza benzer kızımın gelinimin çiçeği oğul

Kaza benzer kızım gelinim ak çıkardı, kara giydi

Gören gözlerimizin aydını oğul

Tutan belimizin kuvveti oğul

Kudretli Oğuz'un imrendiği canım oğul, dedi.

Çokça ağlayıp feryat ettiler. Kadir Allah'a şükreylediler. Attan, deveden, koyundan, sığırdan kurbanlar kesip epey kul ve cariye azat ettiler.

Yalancı oğlu Yaltacuk bunu duyunca Beyrek'in korkusundan kaçıp Dana Sazı'na sığındı. Beyrek peşine düştü, kovalaya kovalaya sazlığın içine soktu. Beyrek,

- Bre ateş getirin, dedi.

Ateş getirip sazlığı yaktılar. Yalancı oğlu Yaltacuk baktı ki yanacak, sazlıktan çıkıp Beyrek'in ayaklarına kapandı. Onun kılıcının altından geçip itaat etti, Beyrek de suçunu bağışladı.

Kazan Bey,

- Gel şimdi, bundan böyle muradına er, dedi. Beyrek,

- Hanım Kazan, yoldaşlarımı çıkarmayınca, hisarı almayınca muradıma erememem, dedi.

Bunun üzerine Kazan Bey, Oğuzuna seslendi,

- Beyrek uğruna beni seven yiğitler ata binsin, dedi.

Kudretli Oğuz beyleri atlara bindiler, Bayburt Hisarı'na doğru dörtnala sürdüler. Kâfirlerin casusları vardı, hemen haber verdiler. Tekfur da askerlerini toplayıp karşı çıktı. Kudretli Oğuz beyleri temiz sudan abdest alıp alınlarını yere koydular, iki rekat namaz kıldılar. Atlarına binip adı güzel Muhammed'e salavat getirdiler. Kılıçlarını kınından sıyırıp tekbir getirerek kâfirin üzerine akın ettiler. Gümbür gümbür nakkareler dövüldü, burması altından tunç borular öttü. Ciğerinde yiğitlik olanlar belirdi; korkak

olanlar kenara çekildi, bey nökerinden, nöker beyinden ayrıldı. Kıyamet gibi savaş oldu, meydan dolu baş oldu.

Kazan Bey, Şöklü Melik'i bağırtarak attan yere düşürdü, başını kesti. Deli Dündar, Kara Tekfur Melik'i kılıçladı; yere düşürdü; başını kesti. Kara Budak, Kara Arslan Melik'i yere düşürüp başını kesti. Derelerde kâfire kırgın geldi. Yedi kâfir beyi kılıçtan geçirildi. Kâfirin sancağını, tuğunu Beyrek ile Yiğenek kılıçlayıp yere attı.

Beyrek, Yiğenek, Kazan Bey, Deli Dündar, Kara Budak, Kazan oğlu Uruz, bütün beyler toplandılar. Kazan Han öne düşüp hisara doğru yürüyüşe geçtiler.

Beyrek, otuz dokuz yiğidinin yanına geldi. Onları sağ ve esen buldu. Allah'a şükretti. Kâfirin kiliselerini yıktılar, yerlerine camiler yaptılar. Keşişlerini öldürdüler, ezan okuttular. Aziz Tanrı adına hutbe okutup, namaz kıldılar.

Kuşun ala kanını, kumaşın iyisini, kızın güzelini, çuhanın süslüsünü dokuzlama[18] yapıp hanlar hanı Bayındır Han'a pençik olarak ayırdılar.

Beyrek, Melik'in kızına söz vermişti. Aldı getirdi, ak otağına geldi. Bay Büre Bey'in oğlu, Bican Bey'in kızı için düğün başladı.

Bu kırk yiğidin birkaçına Kazan Bey, birkaçına Bayındır Han kızlarını verdiler. Beyrek de yedi kız kardeşini yedi yiğide verdi. Kırk yerde otağ dikti. Otuz dokuz kızın her biri kendi şansına ok attı. Otuz dokuz yiğit okunun ardınca gitti.

Kırk gün, kırk gece düğün ettiler. Beyrek, yiğitleriyle murat verip murat aldı.

Dedem Korkut geldi, kopuz çalıp şenlik eyledi. Boy boyladı soy soyladı. Gazi erenlerin başına neler geldiğini anlattı. "Bu Oğuznâme Beyrek'in olsun" dedi.

Hani övdüğüm bey erenler

Dünya benim diyenler

Ecel aldı yer gizledi

Fani dünya kime kaldı

Gelimli gidimli dünya

Son ucu ölümlü dünya

Hayırlı dua edeyim hanım, yerli kara dağların yıkılmasın. Gölgesi büyük kaba ağacın kesilmesin. Ak sakallı babanın yeri uçmak olsun, ak pürçekli ananın yeri cennet olsun. Oğul ile kardeşten ayırmasın. Amin diyenler Allah'ı görsün. Toplasın, derlesin, günahlarınızı adı güzel Muhammed Mustafa yüzsuyu hürmetine bağışlasın, hanım hey!

---

16 Hızlı koşan.

17 Sığır sineği, böğelek.

18 Dokuzlama, eski Türklerde sultanlara her nesneden birer tane olmak üzere dokuz çeşit hediye verilmesi biçimi.

KAZAN BEY’İN OĞLU URUZ’UN TUTSAK OLDUĞU DESTANI

Bir gün Ulaş oğlu, erenlerin aslanı, tülü kuşun yavrusu, zavallıların umudu, kalmış yiğidin arkası, kudretli Oğuz’un paşası, Kan Abhaz’ın kırımı, konur atın sahibi, Kara Göne’nin kardeşi, Kara Budak’ın amcası, Han Uruz’un babası Salur Kazan Bey yerinden kalktı. Kara yerin üzerine otağlarını kurdurdu. Bin yerde ipek halılar döşendi, ala gölgelik gökyüzüne salındı.

Doksan tümen genç Oğuz, Kazan’ın sohbetine toplanmıştı. Ağzı büyük küpler açılmış, dokuz yerde büyük kazanlar vurulmuş, altın ayaklı sürahiler dizilmişti. Dokuz tane kara gözlü, güzel yüzlü, örme saçlı, elleri bileğinden kınalı, parmakları yüzüklü, boyunları birer karış kâfir kızları, al şarabı altın kadehlerle Oğuz beylerine gezdirirlerdi.

Ulaş oğlu Salur Kazan her birinin elinden ayrı ayrı içmişti. Çeşit çeşit çadırlar, otağlar, çukalar, kara gözlü cariyeler, katar katar develer bağışlıyordu.

Oğlu Uruz karşısında yaya dayanmış duruyordu. Sağ yanında Kazan’ın kardeşi Kara Göne, sol yanında dayısı Aruz oturmuştu.

Kazan Bey sağına baktı kıs kıs güldü, soluna baktı sevindi. Karşısına baktı, oğlu Uruz’u gördü, elini eline çaldı, ağladı.

Bu durum Kazan’ın oğlu Uruz’un hoşuna gitmedi, zoruna geldi. İleri çıkıp diz çöktü, babasına çağırıp söyler, bakalım ne söyler:

Çağrımı anla, sözümü dinle ağam Kazan

Sağına baktın kıs kıs güldün

Soluna baktın sevindin

Karşına baktın ben Uruz’u gördün, ağladın

Sebep nedir, söyle bana

Kara başım kurban olsun, babam sana

Demez olursan

Kalkıp yerimden ben doğrulurum

Kara gözlü yiğitleri arkama alırım

Kan Abhaz iline ben giderim

Pilon[19] *giyen keşişin elini ben öperim*

Kara gözlü kâfir kızını ben alırım

Bundan böyle senin yüzüne bakmam

Ağladığının sebebi nedir, söyle bana

Kara başım kurban olsun ağam sana, dedi.

Kazan kızardı, oğlunun yüzüne baktı. Çağırıp söyler görelim hanım ne söyler:

Beri gel tayım oğul

Sağıma baktığımda kardeşim Kara Göne'yi gördüm

Baş kesmiştir, kan dökmüştür, ganimet almıştır, ad kazanmıştır

Soluma baktığımda dayım Aruz'u gördüm

Baş kesmiştir, ganimet almıştır, ad kazanmıştır

Karşıma baktığımda seni gördüm

Ağladığıma sebep budur ki atam öldü, ben kaldım

Yarın, bir gün düşüp öleceğim, sen kalacaksın

On altı yaşına değdin

Yay çekmedin, ok atmadın; baş kesmedin, kan dökmedin

Kudretli Oğuz içinde ganimet almadın

Yarın, bir gün ben öldüğümde sen kalacaksın. Tacımı, tahtımı sana vermezler diye sonunu düşünüp ona ağlıyorum; oğul sebebi budur, dedi. Bunun üzerine Uruz,

- A bey baba, deve kadar büyümüşsün ama köşek kadar aklın yok. Tepe gibi büyümüşsün ama darı kadar beynin yok. Bu hünerleri oğul babadan mı görür, öğrenir; yoksa ata, oğuldan mı? Ne zaman sen beni alıp kâfir sınırına götürdün, önümde kılıç çalıp baş kestin, dedi.

Kazan Bey elini eline çalıp kıs kıs güldü.

- A beyler, Uruz şeker yedi, güzel konuştu. Beyler siz yiyin, için, sohbetinizi dağıtmayın, ben de bu oğlanı alıp yedi günlük azıkla ava gideyim. Ok attığım, mızrak savurduğum, kılıç çalıp baş kestiğim yerleri göstereyim. Kâfir sınırına Cızığlar'a, Alagan'a, Gökçe Dağ'a alıp çıkayım. Sonra oğlana gerek olur, a beyler, dedi.

Konur atını çektirip bindi. Üç yüz süslü elbiseli yiğidini çağırdı, arkasına aldı. Kazan, oğlunu yanına alıp kara dağların yamacına ava çıktı. Av avladı,

kuş kuşladı, sığın geyik yıktı. Yemyeşil ovaya güzel çadırını kurdu. Birkaç gün boyunca beyleri ile yiyip içti.

Meğer Başı Açık Tatyan Kalesi'nden, Aksaka Kalesi'nden kâfirin casusu varmış. Bunları görüp tekfurun yanına geldi,

- Hey, ne oturuyorsunuz? İtini ulutmayan, kedini miyavlatmayan alplerin beyi Kazan, oğluyla sarhoş olmuş, yatıyor, dedi.

On altı bin kara elbiseli kâfir ata bindi. Kazan'ın üzerine akın etti. Baktılar, büyük bir toz bulutu yaklaşıyor. Kimi bu geyik tozudur, kimi düşman tozudur, dedi. Kazan,

- Geyik tozu olsa bir ya da iki bölük olurdu, bu gelen bilmiş olun ki düşmandır, dedi.

Toz ayrıldı, gün gibi parladı, deniz gibi çalkalandı, meşe gibi karardı. On altı bin ip üzengili, keçe börklü, azgın dinli, kızgın dilli kâfir, Kazan'ın önüne çıkageldi.

Kazan konur atını çöktürüp bindi. Oğlu Uruz, yuları çekip bidevi atını oynattı, karşı geldi:

Beri gel ağam Kazan

Deniz gibi kararıp gelen nedir?

Ateş gibi ışılayıp yıldız gibi parlayıp gelen nedir?

Ağız dilden beş kelime haber bana

Kara başım kurban olsun babam sana, dedi.

Kazan,

- Beri gel aslanım oğul. Kara deniz gibi kararıp gelen kâfirin ordusudur. Gün gibi ışılayıp gelen kâfirin başındaki tolgasıdır. Yıldız gibi parlayıp gelen kâfirin mızrağıdır. Azgın dinli kâfir, düşman kâfirdir, dedi. Oğlan,

- Düşman diye kime derler baba, dedi.

- Oğul, biz onlara yetişirsek öldürürüz, onlar bize yetişirse öldürür, buna düşman derler.

- Baba bunların içinde bey yiğitleri öldürseler, kan sorarlar mı, dava güderler mi?

- Oğul bin tane kâfir de öldürsen, kimse senden kan davası gütmez. Amma azgın dinli kâfirdir, güzel yerde karşımıza çıktı. Fakat sen bana yaman yerde ayak bağı oldun oğul.

Böyle deyince Uruz burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:
Beri gel ağam Kazan
Kalkıp yerimden
Bidevi atımı saklardım bugün için
Günü geldi
Ak meydanda seğirteyim senin için
Ala ejderha sivri mızrağımı saklardım bugün için
Günü geldi
Kaba karın geniş göğsünde oynatayım senin için
Kara çelik uz kılıcımı saklardım bugün için
Günü geldi
Pis dinli kâfirin başını kestireyim senin için
Sırtı sağlam demir zırhımı saklardım bugün için
Günü geldi
Yen yakalar diktireyim senin için
Başımda tolgalar saklardım bugün için
Günü geldi
Kaba çomak altında ezdireyim senin için
Kırk yiğidimi saklardım senin için
Aslan adımı saklardım senin için
Yaka tutup kâfir ile savaşayım senin için
Ağız dilden birkaç kelime haber bana
Kara başım kurban olsun ağam sana, dedi.
Kazan burada söylemiş, hanım görelim ne söylemiş:
Oğul oğul ay oğul
Çağrımı anla sözümü dinle
O kâfirin üçünü atıp birini yarmaz okçusu olur
Hay demeden başlar kesen celladı olur
Adam etinden yahni yapan aşçısı olur
Senin savaşacağın kâfir değil
Kalkıp yerimden ben doğrulayım

Konur atın beline ben bineyim
Gelen kâfir benimdir, ben varayım
Kara çelik uz kılıcımı çalayım
Azgın dinli kâfirdir, başlarını keseyim
Döne döne savaşayım
Döne döne çekişeyim, dövüşeyim
Kılıç çalıp nasıl baş kestiğimi gör, öğren
Kara başına gelince, gerek olur, dedi.

Uruz burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

A bey baba, işitiyorum ne dediğini
Amma Arafat'ta erkek kuzu kurban için
Baba oğul kazanır ad için
Oğul da kılıç kuşanır, baba gayreti için
Benim de başım kurban olsun senin için, dedi.

Kazan burada söylemiş görelim hanım ne söylemiş:

Oğul oğul, ay oğul
Düşmana girip baş kesmedin
Adam öldürüp kan dökmedin
Ela gözlü kırk yiğidini arkana al
Göğsü güzel kaba dağların başına çık
Benim savaştığımı, benim dövüştüğümü
Benim kılıçlaştığımı
Gör, öğren; hem de bize pusu ol, dedi.

Uruz babasının sözünü kırmadı. Çekilip geri döndü. Yerden yüce dağların başına yoldaşlarını alıp çıktı. O zamanlar oğullar ataya karşı gelmezlerdi. Oğul atanın sözünü iki etmezdi. İki eylerse o oğulu kabul etmezlerdi. Uruz Bey, geniş yakadan davullar vurdurup süngüsünü yere savurup sapladı.

Kazan Bey, kâfirin saf tuttuğunu gördü. Atından yere inip arı sudan abdest aldı, iki rekat namaz kıldı. Adı güzel Muhammed'i andı. Kara dinli kâfire gözünü kararttı, haykırdı, atını salıp karşı vardı. Kılıç vurdu, gümbür gümbür davullar çalındı. Burması altından tunç borular çalındı. O gün bahadır bey erenler döne döne savaştı. O gün kara çelik uz kılıçlar çalındı.

O gün kargı dilli kaim oklar atıldı. Ejderha gibi sivri mızraklar sürüldü. O gün, alçaklar, namertler saklanacak yer aradı. O gün seyrede seyrede Kazan'ın oğlu Uruz'a savaşma aşkı geldi.

- Beri gelin kırk yiğidim, yoldaşım; kırkınıza da kurban olsun benim başım. Babam Kazan'ın baş kesip kan döktüğünü görüyor musunuz? Oğlan uşak yemek yemek olmaz bana. Sanki babam kâfirleri benden esirgiyor, beni seven yiğitlerim ne duruyorsunuz, kâfirin bir ucuna da biz vuralım, dedi.

Karakoç atını oynattı. Uruz, kâfirin sağ kanadına saldırdı. Sol kanadı sağa, sağ kanadı sola katıp bir güzel dağıttı. Öyle ki dar yerde dolu yağıyor ya da kara kazın içine şahin girdi sanırsınız. Kâfirin kanatlarını bastı, dağıttı.

Azgın dinli kâfir bunaldı, ok atmaya başladı. Kaçanlar oğlanın bidevi atını okladılar. Oğlan atın yularını toparlayamadı, at yıkıldı, kâfirler Uruz'un üzerine çöktüler.

Uruz'un kırk yiğidi atlarından inip ala kalkanlarının bağlarını kısa düğümleyip kılıçlarını kınlarından çıkardılar. Kazan'ın oğlu Uruz için epey savaş verdiler. Kalabalık korkutur, derin olsa batırır, yayanın umudu olmaz, babanın yıldızı olmaz. Uruz'un sağını solunu çevirdiler, kırk yiğidini şehit ettiler.

Oğlanın üzerine üşüştüler, yere düşürüp yakaladılar. Bileklerinden ak ellerini bağladılar. Kıl ipi ak boynuna geçirdiler, yüzü üzerine yıkıp sürüklediler, ak etinden kızıl kan çıkıncaya kadar dövdüler, baba diye ağlattılar, ana diye sızlattılar. Eli bağlı, boynu bağlı, yüzünün üstüne yatırdılar, alıp yürüdüler.

Uruz tutsak oldu.

Kazan'ın bu işlerden haberi yok. Düşmanın basıldığını sandı. Atının gemini çevirdi, geri döndü, geldi. Oğlunu bıraktığı yerde bulamadı,

- A beyler, oğlan nereye gitti acaba, dedi. Beyler,

- Oğlan kuş yürekli olur, kaçıp anasını gitmiştir, dediler.

Kazan'ın benzi karardı, döndü,

- Beyler, Tanrı bize bir kör oğul vermiş. Varayım onu anasının yanından alayım, kılıçla parçalayayım, altı bölük edip altı yol ayrımına bırakayım, bir daha kimse ortalık yerde yoldaş koyup kaçmasın, dedi.

Konur atını topuklayıp hışımla yola düştü, evine geldi.

Han kızı Boyu Uzun Burla Hatun, Kazan'ın geldiğini duymuş, attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirmişti. "Oğlumun ilk avıdır, kudretli Oğuz beylerini toplayayım." demişti. Han kızı, Kazan'ın geldiğini görünce yerinden kalkıp ileri çıktı. Samur kaftanını sırtına aldı. Kazan'a karşı vardı. Gözlerini kaldırıp Kazan'ın yüzüne baktı. Sağına soluna göz gezdirdi. Oğlu Uruz'u göremedi. Kara bağrı sarsıldı, yüreği oynadı, çekik gözleri kan, yaş doldu. Orada Burla Hatun, Kazan'a söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Hanım Kazan

Beri gel, Salur iyisi, Salur yakışığı

Başımın bahtı, evimin tahtı

Han babamın güveyisi

Kadın anamın sevgisi

Atam anam verdiği

Göz açıp gördüğüm

Gönül verip sevdiğim

Kalkıp yerinden doğruldun

Oğlan ile yelesi kara kazılık atına bindin

Yamaçları güzel kaba dağların önüne ava çıktın

Boynu uzun bidevi geyikler alıp yıktım

Semiz etlerini atlarına yükleyip geri döndün

İki gittin, bir gelirsin yavrum hani

Bir bebeğim görünmez, yavrum hani

Karanlık gecede bulduğum oğlum hani

Bir bebeğim görünmez bağrım yanar

Yalçın yalçın kayalardan kazan, oğlumu uçurdun mu?

Talı Saz'ın aslanına yedirdin mi?

Yoksa kara dinli kâfire yakalattın mı?

Kâfirlerin önünde yaya yürüttün mü?

Dili damağı kuruyup dört yanına baktırdın mı?

Kara gözden acı yaşını döktürdün mü?

Kadın ana, bey baba diye feryat ettirdin mi? dedi.
Yine söyledi:
Karşı yatan kara dağımın yükseği oğul
Kara gözlerimin aydını oğul
Sam yelleri esmeden Kazan, kulağım çınlıyor
Sarımsak otu yemeden Kazan içim yanıyor
Sarı yılan sokmadan, ağca tenim kalkıp şişiyor
Kurumuş göğsümde sütüm oynuyor
Yalnız oğul görünmez içim bağrım yanıyor
Yalnız oğul haberini a Kazan, söyle bana
Demez olursan yana yakıla beddua ederim Kazan sana, dedi.
Anası bir daha söyledi:
Kargı, mızrak oynatanlar vardı, geldi
Altın mızrak oynatana ya Rab n'oldu?
Karakoç ata binenler vardı, geldi
Bidevi ata binenler ya Rab n'oldu?
Nöker geldi, naip geldi
Yalnız bir oğula ya Rab n'oldu?
Yalnız oğul haberini Kazan söyle bana
Demez olursan yana yakıla beddua ederim Kazan sana, dedi.
Bir daha söyledi:
Kuru kuru çaylara su saldım
Kara elbiseli dervişlere adak verdim
Yanıma doğru baktığımda komşuma iyi baktım
Umanına, bekleyenine aş yedirdim
Aç görsem doyurdum, yalıncak görsem giydirdim
Dilek ile bir oğulu, güçlükle buldum
Yalnız oğul haberini Kazan söyle bana
Demez olursan yana yakıla beddua ederim Kazan sana, dedi.
Bir daha söyledi:
Karşı yatan kara dağdan

Bir oğul uçurdunsa söyle bana
Kazma ile yıktırayım
Hızla akan coşkun suya
Bir oğul verdinse söyle bana
Damarlarını soğultayım
Azgın dinli kâfirlere bir oğul yakalattıysan söyle bana
Han babamın yanına ben varayım
Ağır ordu, bol hazine alayım
Azgın dinli kâfire ben varayım
Yaralanıp kazılık atımdan inmeyince
Kol, but olup yer yüzüne düşmeyince
Kâfir yollarından dönmeyeyim, dedi.
Bir daha söyledi:
Yoksa Kazan, ayağımdan çizmemi atayım mı?
Kara tırnak ak yüzüme çalayım mı?
Güz elması gibi al yanaklarımı yırtayım mı?
Çemberime al kanımı süreyim mi?
Ağır yas senin obana koyayım mı?
Oğul oğul diye feryat edeyim mi?
Sürü sürü kızıl deve buradan geçti
Yavrucuğu buradan böğürüp geçti
Yavrumu aldırdım böğüreyim mi?
Karakoç gibi kazılık atlar buradan geçti
Taycığıyla birlikte kişneyip geçti
Taycığımı aldırdım, kişneyeyim mi?
Ağıllardan akça koyun buradan geçti
Kuzucuğu ile meleşip buradan geçti
Kuzucuğumu aldırdım, meleyeyim mi?
Oğul oğul diye feryat edeyim mi? dedi.
Bir daha söyledi:
Kalkıp yerimden doğrulayım derdim

Yelesi kara kazılık atıma bineyim derdim

Kudretli Oğuz içine gireyim derdim

Ela gözlü gelin alayım derdim

Kara yerde ak otağlar dikeyim derdim

Yürüyüp oğulu ulu gerdeğe göçüreyim derdim

Murada maksuda erdireyim derdim

Murada erdirmedin beni

Kara başımın bedduası tutsun Kazan seni

Bir bebeğim görünmez bağrım yanar

Neyledin söyle bana

Demez olursan yana yakıla beddua ederim Kazan sana, dedi.

Anası böyle deyince Kazan'ın aklı başından gitti, kara bağrı sarsıldı, yüreği oynadı, kara gözleri kan, yaş doldu.

- Güzelim, oğlanın başına bir kaza gelse senden mi soracaktım, korkma, kaygılanma, avdadır. Avda kalan oğul için endişelenme. Yedi gün Kazan'a mühlet ver. Yerde ise oğulu çıkarayım, gökte ise yere indireyim. Bulursam buldum, bulamazsam Tanrı verdi, Tanrı aldı, neyleyeyim. Gelip seninle birlikte kara yas tutayım, dedi. Han kızı,

- Kazan, yorgun atınla, kertilmiş mızrağınla ardına düşersen oğlanın avda olduğunu bilirim, dedi.

Kazan geri döndü, geldiği yolu önüne alıp sürdü. Geceyi gündüze kattı, savaş yaptığı yere geldi. Anası duymadan el altından emir verdi,

- Doksan tümen genç Oğuz ardımdan gelsin, oğlan tutsak olmuş, beyler böyle bilsin, dedi.

Düşmanın yenildiği yere geldi. Cesetler arasında gezerken oğlunun ela gözlü kırk yiğidinin öldürüldüğünü, oğlanın bidevi atının oklanmış, yattığını gördü. Cesetler arasında oğlunun ölüsünü bulamadı. Onun altından kamçısını buldu. Oğlunun kâfire esir düştüğüne tam olarak kanaat getirdi, ağladı:

Kara dağımın yükseği oğul,

Kanlı suyumun taşkını oğul

Kocalığım zamanı aldırdığım oğul, diye feryat etti.

Kâfirin izini takip etti.

Kâfir, Kapılı Kara Derbent’te konaklamıştı. Oğlana kara kepenek giydirmişler, “Tatar oğlu elimize düşmüşken eziyetle öldürelim.” diye kapının eşiğine çapraz bırakmışlardı. Giren, çıkan üzerine basıyordu.

Tam da bu sırada konur atını oynatıp Han Kazan yetişti. Kâfirler Kazan’ın geldiğini görüp ürktüler. Kimi atına bindi, kimi zırh giydi, kimi kılıcını takındı. Oğlu Uruz başını kaldırdı,

- Bre kâfirler, bu ne hâldir, dedi. Kâfir,

- Baban geldi, yakalayalım diyoruz, dedi. Oğlan,

- Aman bre kâfir aman, Tanrı’nın birliğine yoktur güman, dedi.

Kâfirler oğlana aman verdiler, elini çözdüler, gözünü açtılar. Oğlan babasına karşı geldi. Uruz söyledi, görelim hanım ne söyledi:

Beri gel, hanım babam, canım babam

Nereden bildin benim tutsak olduğumu

Ak ellerimin arkama bağlandığını

Kıl sicimin ak boynuma takıldığını

Kara gözlü yiğitlerimin kırıldığını

Sen gelmeden babacığım kâfirler konuştular

Konur atlı Kazan’ı tutun

Bileğinden ak ellerini bağlayın

Gafil bulup güzel başını kesin

Al kanını yer yüzüne dökün

Oğluyla ikisini bir yerde öldürtün

Ocağını söndürün diye söyleştiler

Hanım baba

Korkarım koştururken konur atını sürçtürürsün

Savaştığın zaman kendini yakalatırsın

Gafil olup güzel başını kestirirsin

Ak pürçekli anam oğul derken

Başımın bahtı, evimin tahtı, Kazan Bey diye ağlatırsın

Çekilip babacığım geri dön

Altın çatılı evine sürüp var

Kocamış anama umut ol
Kara gözlü kız kardeşimi ağlatma
Ak yüzlü yaşlı anama feryat ettirme
Oğul için babanın ölmesi ayıp olur
Yaradan hakkı için
Babacığım, çekil, geri dön, eve git
Yaşlı anam sana karşı gelse
Beni sana sorsa
Baba doğru haber ver
Gördüm senin oğlun tutsak değil
Bileğinden ak elleri bağlı değil
Kara kıldan sicim ak boynuna takılı değil
Kara domuz damında yatıyor değil
Kıl kepenek boynunu sürtüyor değil
Ağır bukağı topuğunu döver değil
Yanmış arpa ekmeği, acı soğan öğünü değil
Benim anam benim için kaygılanmasın
Bir ay baksın
Bir aya varmazsam iki ay baksın
İki aya varmazsam üç ay baksın
Üç aya da varmazsam öldüğümü o zaman bilsin
Aygır atımı boğazlayıp aşımı versin
El kızı nişanlıma izin versin
Bana kurulan gerdeğe başkası girsin
Anam benim için gök giyip kara sarınsın
Kudretli Oğuz elinde benim yasımı tutsun
Benim başım senin başına kurban olsun
Geri dön baba, dedi.
Oğlan bir daha söyledi. Görelim hanım ne söyledi:
Karşı yatan kara dağlar
Esen olsa el yaylar

Kanlı kanlı sular
Esen olsa coşup taşar
Karakoç atlar esen olsa tay doğar
Sürü sürü kızıl deve
Esen olsa yavru verir
Ağıllarda akça koyun esen olsa
Kuzu verir
Bey erenler esen olsa oğlu doğar
Sen esen ol, anam esen olsun
Kadir Tanrı size, benden daha iyi oğul versin
Ak sütünü anam bana helal eylesin
Savaşma, geri çekil, dön baba geri, dedi.
Han Kazan burada söyledi, görelim hanım ne söyledi:
Oğul, ay oğul, beyim oğul
Karşı yatan kara dağımın yükseği oğul
Güçlü belim, kuvvetli canım oğul
Kara gözlerimin aydını oğul
Alaca sabah yerimden doğruldum senin için
Konur atımı yordum senin için
Ak elbiseme kir yapıştı senin için
Benim başım kurban olsun canım oğul senin için
Sen gideli
Ağlayışım gökte iken yere indi
Gümbür gümbür davullar dövülmedi
Ağır ulu divan sürülmedi
Seni bilen bey oğulları
Ak çıkardı kara giydi
Kaza benzer kızım gelinim
Ak çıkardı kara giydi
Yaşlı anan kan, yaş döktü
Ak sakallı senin baban üzgün oldu

Çekilip buradan oğul, eve varsam
Akça yüzlü senin anan karşı gelip oğul dese
Ben ne diyeyim?
Ak elleri ardına bağlı diyeyim mi?
Ak boynunda kıl urgan takılı diyeyim mi?
Kâfir yanında yaya yürüyor diyeyim mi?
Kıl kepenek boynunu sürtüyor diyeyim mi?
Ağır bukağı topuğunu döver diyeyim mi?
Arpa ekmeği, acı soğan öğünü diyeyim mi?
Benim namusun nereye varır oğul? dedi.
Kazan yine söyledi:
Karşı yatan kara dağlar kötüleşse
Otu bitmez, el yaylamaz
Akıntılı güzel sular kötüleşse, coşup taşmaz
Katar katar develer kötüleşse yavru vermez
Karakoç atlar kötüleşse tay vermez
Er yiğitler kocayınca oğlu doğmaz
Baban koca, anan yaşlı
Kadir Tanrı, senden daha iyi oğul bize vermez
Verse dahi senin yerini tutmaz
Mavi gökyüzünde bir bulut olayım
Kâfirin üzerine gürleyeyim
Ak yıldırımlar olup şakıyayım
Kâfiri kamış gibi, ateş olup yakayım
Dokuzunu bir yerine saydırayım
Vuruşmakla, dövüşmekle âlemleri doldurayım
Âlemleri yaradan Allah yardım senden, dedi.

Kazan konur atından indi. Akıp giden temiz sudan abdest alıp iki rekat namaz kıldı, ağladı. Kadir Tanrı'dan yardım diledi, yüzünü yere sürdü. Din önderi Muhammed'e salavat getirdi. Deve gibi böğürdü, aslan gibi kükredi, nara atıp haykırdı. Tek başına o kâfirin içine at sürdü, kılıç vurdu. Döne

döne bir süre güzel savaş yaptı. Kâfir yakalamaya çalıştı, yakalayamadı. Bir saat içinde kâfirin üzerine üç defa at sürdü.

Aniden bir bela yetişti, savaş sırasında göz kapağına bir kılıç dokundu. Kara kanı boşandı, gözüne indi. Kazan kendini sarp yerlere attı.

Görelim şimdi Yaradan neyler?

Meğer hanım, Uruz'un anası Boyu Uzun Burla Hatun oğulcuğunu andı, yerinde duramadı. Kırk ince belli kızı arkasına aldı, kara aygırına bindi. Kara kılıcını kuşandı. Başımın tacı Kazan gelmedi diye Kazan'ın izini takip etti, gitti. Gele gele Kazan'ın yakınına geldi. Kazan helâlini tanımadı. Han kızı Kazan'ın yanına geldi, söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kara aygırın gemini benden yana çek yiğit

Gözünü açıp yüzüme bak yiğit

Altındaki kara aygırı bana ver yiğit

Elindeki sivri kargını

Yanındaki gök çelik kılıcını bana ver yiğit

Bu günümde umut ol bana yiğit

Kale, ülke vereyim sana yiğit, dedi.

Bunun üzerine Burla Hatun,

Karşımda duran yiğidim ne feryat edersin

Geçmiş günlerimi benim, ne hatırlatırsın

Kalkıp yerinden doğrulan Kazan

Kara göz atın beline binen Kazan

Akın edip kara dağımı yıkan Kazan

Gölgesi büyük kaba ağacımı kesen Kazan

Bıçak olup kanatlarımı kıran Kazan

Yalnız oğlum Uruz'a kıyan Kazan

At üstünde eylenmeyip süren Kazan

Senin belin ölmüş

Üzengiye basmayan dizin ölmüş

Han kızı eşini tanımayan gözün ölmüş

Bunalmışsın, sana n'olmuş?

Çal kılıcını yetiştim, Kazan! dedi.

Bunlar buradayken diğer yandan Oğuz beyleri Kazan Bey'in oğlunun kâfire esir düştüğünü, Kazan'ın peşinden gittiğini işitmişler; onlar da Kazan'ın ardına düşmüşlerdi. Tam da bu sırada yetiştiler. Görelim hanım kimler yetişmiş: Kadir Allah'ın verdiği, kara dere ağzında doğan, beşiğinde kara boğa derisinden belemesi olan, kızınca kara taşı kül eyleyen, bıyığını ensesinde yedi yerde düğümleyen, Kazan Bey'in kardeşi Kara Göne dört nala yetişti,

- Çal kılıcını kardeşim Kazan, yetiştim, dedi.

Onun ardından görelim hanım kimler yetişti: Demirkapı Derbendi'ndeki demir kapıyı kapıp alan, altmış karışlık mızrağının ucunda er bağırtan, Kazan gibi pehlivanı bir savaşta üç kez atından yıkan Kıyan Selçuk oğlu Deli Dündar kopup geldi,

- Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim, dedi.

Bunun ardından benim hanım görelim kimler yetişti: Amid ile Mardin kalesini bir vurup alan, demir yaylı Kıpçak Melik'e kan kusturan, Oğuz'un ak sakallı kocaları gördüğünde aferin alan, al mahmuzu şalvarlı, atı bahri hotazlı Kara Göne oğlu Kara Budak kopup geldi,

- Çal kılıcını beyim Kazan, yetiştim, dedi.

Onun ardından görelim hanım, kimler yetişti: Bayındır Han'ın düşmanını habersizce basan, altmış bin kâfire kan kusturan Gaflet Koca oğlu Şir Şemseddin kopup geldi,

- Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim, dedi.

Onun ardından görelim hanım, kimler yetişti: Parasar'ın Bayburt Hisarı'ndan parlayıp uçan, alacalı gerdek çadırına karşı gelen, Oğuz yiğitlerinin imrendiği, Kazan Bey'in inakı, boz aygırlı Beyrek kopup geldi,

- Çal kılıcını Hanım Kazan, yetiştim, dedi.

Bunun ardından görelim kimler yetişti: At koştururken çalımlı, çalkara kuşu gibi erdemli, süslü kuşaklı, kulağı altın küpeli, kudretli Oğuz beylerini bir bir attan düşüren Kazılık Koca oğlu Bey Yiğenek kopup geldi,

- Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim, dedi.

Bunun ardından görelim kimler yetişti: Altmış teke derisinden kürk yapsa topuklarını örtmeyen, altı teke derisinden külah yapsa kulaklarını bile kapatmayan, kolu budu kalınca, uzun baldırları ince, Kazan Bey'in dayısı, Aruz Koca kopup yetti,

- Çal kılıcını kardeşim Kazan, yetiştim, dedi.

Onun ardından görelim kimler yetişti: Yirmi dört boyu tanıyan Deli Dündar yetişti. Onun ardından bin kavim beylerinden Döğer yetişti. Onun ardından kudretli Oğuz'un dayanağı bin Bügdüz beylerinden Emen yetişti. Onun ardından Dokuz Koca beylerinden Aruz yetişti.

Sayılmakla bitmez, Oğuz beyleri tükenmekle bitmez. Kazan'ın beyleri gelip yetişti. Etrafına toplandılar. Temiz sudan abdest aldılar, iki rekat namaz kıldılar. Adı güzel Muhammed'e salavat getirdiler. Beklemeden kâfire akın ettiler, kılıç vurdular. O gün yüreğinde olan yiğitler belirdi. O gün namertler sapa yerlere saklandı. Bir kıyamet savaş oldu, meydan dolu baş oldu. Bey nökerden, nöker beyden ayrıldı.

Öncüler savaştı, Oğuz beyleriyle Deli Dündar sağa sürdü. Bahadır bey yiğitleriyle Kara Budak sola sürdü. Kazan Bey kendi beyleriyle merkeze sürdü, Tekfur Melik ile Şöklü Melik'in üzerine vardı, bağırtıp atından yere indirdi, başını kesti, al kanını yeryüzüne döktü.

Sol tarafta Kara tekfur Melik'e Dündar karşı vardı. Kılıçladı, yere düşürdü. Sol tarafta Boğacık Melik'e Kara Budak karşı geldi, savurup yere düşürdü, kıpırdamaya fırsat vermeden başını kesti.

Boyu Uzun Burla Hatun, kâfirin tuğunu kılıçlayıp yere düşürdü. Tekfur yakalandı, melik tutuldu, tuğ devrildi, ordusu yenildi, kâfir kaçtı. Derelerde kâfire kırgın girdi, on beş bin kâfirin kimi kırıldı, kimi yakalandı.

Kazan ve Burla Hatun oğullarının yanına gelip attan indiler, ellerini çözdüler. Ata ile oğul buluştular.

Oğuz'dan üç yüz yiğit şehit oldu. Kazan oğulcuğunu kurtarıp geri döndü. Gaza mübarek oldu, Oğuz beyleri epey ganimet aldı.

Akça Kale Sürmeli'ye gelip Kazan, kırk otağ kurdurdu. Yedi gün, yedi gece eğlence oldu; yediler, içtiler. Kırk iyi köle ile kırk cariyeyi oğlunun başı için azat eyledi. Yiğit erenlere kale, ülke verdi; kaftan, çuha dağıttı.

Dedem Korkut gelip saz çaldı. Bu Oğuznâme'yi Kazan oğlu Uruz hakkında söyledi, dizdi, koştu. Şöyle dedi:

Şimdi

Hani dediğim bey erenler

Yalan dünya benim diyenler

Ecel aldı, yer gizledi

Fani dünya kime kaldı

Gelimli gidimli dünya

Son ucu ölümlü dünya

Hayırlı dua edeyim hanım: Yerli kara dağların yıkılmasın. Gölgesi büyük kaba ağacın kesilmesin. Coşkun akan güzel suyun kurumasın. Kanatlarının ucu kırılmasın. Kadir Tanrı seni namertlere muhtaç etmesin. Koşar iken ak boz atın tökezlemesin. Vuruşurken kara çelik uz kılıcın çentilmesin. Savaşırken ala mızrağın ufalanmasın. Ak sakallı babanın yeri uçmak olsun, ak pürçekli annenin yeri cennet olsun. Allah'tan ümidin kesilmesin. Ömrünün sonuna dek arı imandan ayırmasın. Ak alnına beş kelime dua kıldık, kabul olsun, toplasın, derlesin, günahınızı adı güzel Muhammed'in yüzü suyu hürmetine bağışlasın, bu duaya amin diyenler Allah'ı görsün, hanım hey!

---

19 Keşiş elbisesi.

DUHA KOCA OĞLU
DELİ DUMRUL DESTANI

Meğer Hanım, Oğuz'da Duha Koca oğlu Deli Dumrul adlı bir yiğit vardı. Kuru bir çayın üzerine köprü yaptırmıştı. Geçenden otuz üç akçe alırdı, geçmeyenden döve döve kırk akçe alırdı.

Bunu niye böyle ederdi? Şundan ki benden daha deli, benden daha güçlü bir kişi varsa çıkıp gelse benimle savaşsa derdi. Benim erliğim, yiğitliğim, bahadırlığım, kahramanlığım Rum'da, Şam'da duyulsun, yankılansın derdi.

Bir gün köprüsünün başına bir bölük oba konmuştu. O obada bir güzel yiğit hasta düşmüştü. Allah'ın emriyle o yiğit öldü. Kimi oğul diye, kimi kardeş diye ağladı. O yiğit üzerine kara feryat koptu.

Aniden Deli Dumrul kopup geldi,

- Bre kavatlar, niçin ağlıyorsunuz? Benim köprümün başında bu kavga nedir, niye feryat ediyorsunuz, dedi.

- Hanım, bir güzel yiğidimiz öldü, ona ağlıyoruz, dediler. Deli Dumrul,

- Bre, bey yiğidinizi kim öldürdü? diye sordu.

- Vallahi bey yiğit, Allahu Tealâ'dan buyruk oldu, al kanatlı Azrail o yiğidin canını aldı, dediler. Deli Dumrul,

- Bre, Azrail dediğiniz ne kişidir ki adamın canını alır? Ya Kadir Allah; birliğinin, varlığının hakkı için Azrail'i benim gözüme göster, savaşayım, çekişeyim, mücadele edeyim, güzel yiğidin canını kurtarayım, bir daha güzel yiğidin canını almasın, dedi.

Deli Dumrul, döndü, evine geldi.

Dumrul'un sözleri Hak Tealâ'nın hoşuna gitmedi.

- Bak bak, deli kavat, benim birliğimi bilmez, birliğime şükür kılmaz. Benim ulu dergâhımda gezip benlik eyler, dedi. Azrail'e buyruk edip,

- Ya Azrail var, o deli kavatın gözüne görün, benzini sarart, canını hırlat, al, dedi.

Deli Dumrul kırk yiğit ile yiyip içip otururken aniden Azrail çıkageldi. Azrail'i ne çavuş gördü, ne kapıcı.

Deli Dumrul'un görür gözleri görmez oldu, tutar elleri tutmaz oldu. Dünya, âlem Deli Dumrul'un gözüne karanlık oldu. Çağırıp söyledi,

görelim hanım ne söyledi:

Bre ne heybetli kocasın

Kapıcılar seni görmedi

Çavuşlar seni duymadı

Benim görür gözlerim görmez oldu

Tutar benim ellerim tutmaz oldu

Titredi benim canım cuşa geldi

Altın kadehim elimden düştü

Ağzımın içi buz gibi

Kemiklerim toz gibi oldu

Bre sakalcığı akça koca

Gözceğizi fersiz koca

Bre ne heybetli kocasın söyle bana, dedi.

Böyle deyince Azrail hiddetlendi:

Bre deli kavat

Gözümün fersiz olduğunu niye beğenmezsin

Gözü gökçek kızların, gelinlerin

Canını çok almışım

Sakalımın ağardığını ne beğenmezsin

Ak sakallı, kara sakallı yiğitlerin

Canını çok almışım

Sakalımın ağardığının manası budur, dedi.

- Bre deli kavat öğünürdün, al kanatlı Azrail benim elime girse öldüreyim, güzel yiğidin canını elinden kurtarayım derdin. Şimdi bre deli, geldim ki senin canını alayım; verir misin, yoksa benimle savaşır mısın, dedi. Deli Dumrul,

- Bre al kanatlı Azrail sen misin, dedi. Azrail,

- Evet, benim, dedi. Deli Dumrul,

- Bu güzel yiğitlerin canını sen mi alıyorsun, diye sordu. Azrail,

- Evet ben alıyorum, dedi. Deli Dumrul,

- Bre kapıcılar, kapıyı kapatın! Bre Azrail ben seni geniş yerde istiyordum, sen dar yerde elime geçtin, öyle mi? Ben şimdi seni öldüreyim, güzel yiğidin canını kurtarayım, dedi.

Deli Dumrul kara kılıcını sıyırdı. Azrail'e çalmak için hamle yaptı. Azrail güvercin oldu, pencereden uçtu, gitti. İnsan ejderhası Deli Dumrul elini eline çaldı, kah kah güldü.

- Bre yiğitlerim. Azrail'in gözünü öyle korkuttum ki geniş kapıyı bıraktı, dar bacadan çıktı. Madem benim elimden güvercin gibi kuş olup uçup gitti. Bre ben onu doğana aldırmadan bırakır mıyım, dedi.

Kalktı atına bindi, doğanını eline aldı, ardına düştü. Bir iki güvercin avladı. Döndü, eve geliyorken Azrail atının gözüne göründü. At ürktü, Deli Dumrul'u götürüp yere vurdu. Kara başı bunaldı, serseme döndü. Ak göğsünün üzerine Azrail basıp kondu. Az önce mır mır ediyordu, şimdi hır hır etmeye başladı:

Bre Azrail aman!

Tanrı'nın birliğine yoktur güman

Ben seni böyle bilmez idim

Gizliden gelip can aldığını duymaz idim

Kayaları büyük bizim dağlarımız olur

O dağlarımızda bağlarımız olur

O bağların kara salkımlı üzümleri olur

O üzümü sıkarlar al şarabı olur

O şaraptan içen sarhoş olur

Şarap içmiştim, duymadım

Ne söyledim, bilmedim

Yiğitliğe doymadım

Canımı alma Azrail, medet! dedi.

Azrail,

- Bre deli kavat bana ne yalvarıyorsun? Allah Tealâ'ya yalvar, benim de elimde ne var? Ben de bir emir kuluyum, dedi. Deli Dumrul,

- Ya, pekiyi. Can veren, can alan Allah Tealâ mıdır, dedi. Azrail,

- Evet O'dur, dedi. Deli Dumrul,

- O zaman sen ne eylemekli belasın? Sen aradan çık, ben Tanrı Tealâ ile haberleşeyim, dedi.

Deli Dumrul burada söyledi, görelim hanım ne söyledi:

Yücelerden yücesin

Kimse bilmez nicesin

Güzel Tanrı

Nice cahiller seni gökte arar, yerde arar

Sen bizzat müminlerin gönlündesin

Daim duran Cebbar Tanrı

Baki kalan Settar Tanrı

Benim canımı alacaksan sen al

Azrail'in almasına bırakma, dedi.

Deli Dumrul'un sözleri burada Tanrı'nın hoşuna gitti. Azrail'e seslendi,

- Madem deli kavat benim birliğimi bildi, birliğime şükür kıldı, ya Azrail, Deli Dumrul canının yerine can bulsun, onun canı kurtulsun, dedi. Azrail,

- Bre Deli Dumrul, Allahu Tealâ'dan Deli Dumrul canının yerine can bulsun, onun canı kurtulsun diye emir geldi, dedi. Deli Dumrul,

- Ben nerden can bulayım? Sadece bir ihtiyar babam, bir yaşlı anam var. Gel gidelim ikisinden biri canını verirse al, benim canımı bırak, dedi.

Deli Dumrul sürdü, babasının yanına geldi. Babasının elini öpüp söyledi, görelim ne söyledi:

Ak sakallı, aziz, izzetli canım baba

Bilir misin neler oldu?

Küfür söz söyledim

Hak Tealâ'nın hoşuna gitmedi

Gök üzerinde al kanatlı Azrail'e emir verdi

Uçup geldi

Akça benim göğsüme kondu

Hırıldatıp tatlı canımı alır oldu

Baba, senden can dilerim, verir misin?

Yoksa oğul Deli Dumrul diye ağlar mısın? dedi.

Babası:
Oğul, oğul ay oğul
Canımın parçası oğul
Doğduğunda dokuz buğra öldürdüğüm aslan oğul
Örtüsü altın evimin kabzası oğul
Kaza benzer kızımın, gelinimin çiçeği oğul
Karşı yatan kara dağım gerek ise
Söyle gelsin, Azrail'in yaylası olsun
Soğuk soğuk pınarlarım gerek ise
Ona içme olsun
Tavla tavla şahbaz atlarım gerek ise
Ona binek olsun
Katar katar develerim gerek ise
Ona yük taşıyıcı olsun
Ağıllarda akça koyunum gerek ise
Kara mutfak altında onun şöleni olsun
Altın, gümüş, pul gerek ise
Ona harçlık olsun
Dünya şirin, can aziz
Canıma kıyamam, böyle bil
Benden aziz, bende sevgili anandır
Oğul anana var, dedi.
Deli Dumrul babasından yüz bulamayıp sürdü, anasının yanına geldi:
Ana bilir misin neler oldu?
Gök üzerinden al kanatlı Azrail uçup geldi
Akça benim göğsüme kondu
Hırıldatıp canımı alır oldu
Babamdan can diledim, vermedi ana
Senden can dilerim, ana,
Canını bana verir misin?
Yoksa oğul Deli Dumrul diye ağlar mısın?

Acı tırnak ak yüzüne çalar mısın?

Kargı gibi kara saçlarını yolar mısın? dedi.

Anası burada söyledi, görelim hanım ne söyledi:

Oğul oğul ay oğul

Dokuz ay dar karnımda taşıdığım oğul

On ay deyince dünya yüzüne getirdiğim oğul

Salıncak beşiklerde belediğim oğul

Dolap dolap ak sütümü emzirdiğim oğul

Akça burçlu hisarlarda tutulsaydın oğul

Pis dinli kâfir elinde tutsak olsaydın oğul

Altın akçe gücüyle seni kurtaraydım oğul

Yaman yere varmışsın, varamam

Dünya şirin, can aziz

Canıma kıyamam böyle bil, dedi.

Anası da canını vermedi. Böyle deyince Azrail, Deli Dumrul'un canını almaya geldi. Deli Dumrul,

- Bre Azrail aman, Tanrı'nın birliğine yoktur güman, dedi. Azrail,

- Bre deli kavat, daha ne diye aman diliyorsun? Ak sakallı babanın yanına vardın can vermedi. Ak pürçekli ananın yanına vardın, can vermedi. Daha kim sana can verecek, dedi. Deli Dumrul,

- Hasretim vardır, buluşayım, dedi. Azrail,

- Bre deli, hasretin kimdir, dedi.

- El kızı, helâlim var. Ondan benim iki oğlum var, emanetim var, onlara ısmarlayayım. Ondan sonra benim canımı al, dedi.

Sürdü, eşinin yanına geldi:

Bilir misin neler oldu?

Gök üzerinden al kanatlı Azrail uçup geldi

Akça benim göğsüme basıp kondu

Tatlı benim canımı alır oldu

Babama ver dedim, can vermedi

Anama vardım, can vermedi

Dünya şirin, can tatlı dediler
Şimdi
Yüksek yüksek kara dağlarım
Sana yaylak olsun
Tavla tavla şahbaz atlarım
Sana binek olsun
Örtüsü altın evim
Sana gölge olsun
Katar katar develerim
Sana yük taşıyıcı olsun
Ağıllarda akça koyunum
Sana şölen olsun
Gözün kimi tutarsa
Gönlün kimi severse
Sen ona var
İki oğulcuğu öksüz bırakma, dedi.
Eşi burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:
Ne dersin, ne söylersin?
Göz açıp gördüğüm
Gönül verip sevdiğim
Koç yiğidim, şah yiğidim
Tatlı damak verip soruştuğum
Bir yastığa baş koyup öpüştüğüm
Karşı yatan kara dağları
Senden sonra ben neylerim
Yaylar isem benim mezarım olsun
Soğuk soğuk sularını
İçer isem benim kanım olsun
Altınını akçeni harcar isem
Benim kefenim olsun
Tavla tavla şahbaz atlarına

Biner isem benim tabutum olsun

Senden sonra bir yiğidi

Sevip varsam birlikte yatsam

Ala yılan olup beni soksun

Senin o muhannet anan baban

Bir canda ne var ki sana kıyamamışlar

Arş tanık olsun, gök tanık olsun

Kadir Tanrı tanık olsun

Benim canı senin canına kurban olsun, dedi.

Razı oldu. Azrail canını almaya geldi. İnsan ejderhası yoldaşına kıyamadı. Allah Tealâ'ya burada yalvardı, görelim hanım nasıl yalvardı:

Yücelerden yücesin

Kimse bilmez nicesin

Güzel Tanrı

Çok cahiller seni gökte arar, yerde ister

Sen bizzat müminlerin gönlündesin

Daim duran Cebbar Tanrı

Ulu yollar yaptırayım senin için

Aç görsem doyurayım senin için

Çıplak görsem giydireyim senin için

Alırsan ikimizin canını birlikte al

Bırakırsan ikimizin canını birlikte bırak

Keremi çok Kadir Tanrı, dedi.

Deli Dumrul'un sözü Hak Tealâ'nın hoşuna gitti. Azrail'e,

- Deli Dumrul'un anasının, babasının canını al, o iki helale yüz kırk yıl ömür verdim, dedi.

Azrail de babasının, anasının canını hemen aldı. Deli Dumrul yoldaşıyla yüz kırk yıl hayat sürdü.

Dedem Korkut gelip boy boyladı, soy soyladı. Bu boy Deli Dumrul'un olsun, benden sonra alp ozanlar söylesin, alnı açık cömert erenler dinlesin, dedi.

Hayırlı dua edeyim hanım. Yerli kara dağların yıkılmasın. Gölgesi büyük kaba ağacın kesilmesin. Coşkun akan güzel soyun kurumasın. Kadir Tanrı seni namerde muhtaç etmesin. Ak alnına beş kelime dua kıldık, kabul olsun. Derlesin, toplasın, günahlarınızı adı güzel Muhammed’e bağışlasın, hanım hey!

KANLI KOCA OĞLU KANTURALI DESTANI

Hanım hey, hey!

Oğuz zamanında Kanlı Koca derlerdi, bir gürbüz yiğit vardı. Onun yetişmiş bir bahadır oğlu vardı. Adına Kanturalı derlerdi.

Kanlı Koca bir gün,

- Yarenler atam öldü, ben kaldım, yerimi yurdumu tuttum. Yarınki gün de ben ölürüm, oğlum kalır. En iyisi, gözüm görürken oğul, gel seni evlendireyim, dedi. Kanturalı,

- Baba, seni evlendireyim diyorsun; pekiyi, bana layık kız nasıl olacak? Ben yerimden doğrulmadan o kalkmış olacak, ben karakoç atıma binmeden o binmiş olacak, ben kâfir ellerine varmadan o varmış olacak, bana baş getirmiş olacak, dedi. Kanlı Koca,

- Oğul sen kız istemiyorsun ki bir bahadır yiğit istiyorsun. Onun sayesinde yiyip içip hoşça gezmek istiyorsun, dedi. Kanturalı,

- Evet baba, öyle istiyorum. Şimdi varıp bir cici bici Türkmen kızını alırsan bir gün dayanamam üzerine düşerim, karnı yırtılır, dedi. Kanlı Koca,

- Oğul, kız görmek senden; mal mülk vermek benden, dedi.

Böyle deyince erenler evreni Kanturalı yerinden kalktı. Kırk yiğidini yanına aldı. İç Oğuz'u dolaştı, kız bulamadı. Çekip geri döndü, evlerine geldi. Babası,

- Oğul kız buldun mu, diye sordu.

- Yıkılsın bu Oğuz illeri, bana yakışır bir kız bulamadım baba.

- Hay oğul, kız isteyen böyle dolaşmaz.

- Pek ya nasıl dolaşır baba?

- Sabah varıp öğleyin gelmek olmaz, öğleyin varıp akşam gelmek olmaz. Oğul sen malları koru, derle, topla, ben sana kız aramaya gideyim.

Kanlı Koca sevine kıvana yerinden doğruldu. Oğlunu ak sakallı kocalar yanına bıraktı. İç Oğuz'u dolaştı, kız bulamadı. Dış Oğuz'a geldi, bulamadı. Dolaştı, Trabzon'a geldi.

Meğer Trabzon tekfurunun sevimli, güzel bir kızı vardı. Sağına soluna iki yayı birden çekerdi. Attığı ok yere düşmezdi. O kızın çeyiz başlığı üç tane

canavardı. Babası, “Her kim o üç canavarı basar, yener ve öldürürse kızımı ona vereceğim.” diye vaat etmişti. Bunları basamayanın başını kesiyordu. Bu yüzden otuz iki kâfir beyinin oğlunun başı kesilmiş, burç duvarına asılmıştı.

O üç canavardan biri kağan aslandı. Diğeri kara boğa, ötekisi de kara buğraydı. Bunların her birisi de bir ejderhaydı. O burçta asılı duran başların hiçbiri kağan aslan ile kara buğranın yüzünü görmemişler, boğanın boynuzuyla helak olup gitmişlerdi.

Kanlı Koca bu başları ve bu canavarları görünce başındaki bit ayağına indi,

- Varayım, oğluma her şeyi anlatayım. Hüneri varsa gelsin, savaşsın bu kızı alsın. Yoksa evdeki kıza razı olsun, dedi.

At ayağı külek olur, ozan dili çevik olur. Kanlı Koca çıkıp Oğuz’a geldi. Kanturalı’ya “Baban geldi” diye haber verdiler. Kanturalı kırk yiğidiyle babasını karşılamaya çıktı, varıp elini öptü.

- Canım baba, bana göre kız buldun mu?

- Buldum oğul, hünerin varsa.

- Altın akça mı ister, yük taşıyıcı mı, damızlık deve mi ister?

- Oğul hüner gerekiyor, hüner.

- Baba, yelesi kara kazılık atıma eyer vurayım. Kanlı kâfir üzerine akın yapayım. Baş keseyim, kan dökeyim, kâfire kan kusturayım. Kul, cariye getireyim, hüner göstereyim.

- Hay canım oğul, hüner dediğim bu değil. O kız için üç canavar saklamışlar. Her kim o üç canavarı basarsa o kızı ona verecekler. Basıp öldüremezse onun başını kesip burca asıyorlar.

- Baba bu sözü senin bana söylememen gerekirdi. Artık dediğine göre, elbette gitmem lazım. Başıma kakınç, yüzüme tokunç olmasın. Kadın ana, bey baba esen kalın.

Kanlı Koca pişman oldu,

- Gördün mü, kendi kendime ne yaptım? Bari oğlana korkunç şeyler anlatayım, olur ya gitmesin, dönsün, dedi.

Kanlı Koca burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Oğul

Senin gittiğin yerin

Dolambaçlı, dolambaçlı yolları olur
Atlı batıp çıkamaz, onun balçığı olur
Alaca yılan sökemez, onun ormanı olur
Göğe doğru uzanan, onun kalesi olur
Göz vurup gönül çalan, onun güzeli olur
Hay demeden baş getiren, onun celladı olur
Sırtında kalkan oynayan, onun yayası olur
Yavuz yere yeltendin, çekip geri dön
Ak sakallı babanı, yaşlı ananı ağlatma, dedi.
Kanturalı sinirlendi:
Ne dersin ne söylersin canım baba?
Bu kadar işten korkan yiğit mi olur?
Alp yiğide korku vermek ayıp olur
Onun dolambaçlı dolambaçlı yollarını
Kadir Tanrı izin verirse
Geceleyin geçerim
Atlı batıp çıkamaz onun
Balçığına kumlar döşeyeyim
Alaca yılan sökemez ormanını
Çakmak çakıp ateşe vereyim
Göğe doğru uzanan kalelerini
Kadir Tanrı izin verirse yapıp yıkayım
Göz vurup gönül alan güzelinin
Boynunu öpeyim
Sırtında kalkan oynayan yayasının
Kadir Allah izin verirse başını keseyim
Ya varayım ya varmayayım
Ya geleyim ya gelmeyeyim
Ya kara buğranın göğsü altında kalayım
Ya boğanın boynuzuna ilişeyim
Ya kağan aslanın pençesinde didileyim

Ya varayım ya varmayayım ya geleyim ya gelmeyeyim

Yine görünceye kadar bey baba, kadın ana esen kalın, dedi.

Gördüler ki oğlan bunu mertlik meselesi yaptı, dönmez artık,

- Oğul uğurun açık olsun; sağ, esen varıp gel, dediler.

Atasının, anasının elini öptü. Kırk yiğidini arkasına aldı. Yedi gün yedi gece at sürdüler. Kâfirin ülkesine vardılar. Çadırlarını kurdular. Kanturalı, atını dörtnala koşturup gürzünü havaya atar, gürz yere düşmeden atından inip yine havada yakalar,

Hey kırk eşim, kırk yoldaşım

Hızlı olsa yarışsam

Güçlü olsa güreşsem

Hak Tealâ yardım etse

Üç canavarı öldürsem

Güzeller güzeli, sarı elbiseli

Selcen Hatun'u alsam

Atamın anamın evine dönsem

Hey kırk eşim, kırk yoldaşım

Kırkınıza da kurban olsun benim başım, diye söylenirdi.

Bunlar bu sözde iken meğer hanım tekfura haber ulaştı,

- Oğuz'dan Kanturalı derler bir yiğit varmış, kızını istemeye geliyor, dediler.

Kâfirler yedi ağaç yeri kadar karşı geldiler,

- Niye geldiniz, yiğit beyler? diye sordular. Kanturalı ve kırk yiğidi,

- Almaya, vermeye geldik, dediler.

İzzet, hürmet eylediler. Ak çadır kurdular, ala halı döşediler. Ağca koyun kestiler, yedi yıllık al şarabı içirdiler. Bunları alıp tekfura götürdüler.

Tekfur tahtta oturuyordu. Yanındaki yüz kâfir zırh giyinmişti, meydanı yedi defa dolanıp geldi.

Meğer kızın meydanda bir köşkü vardı. Yanında olan kızların hepsi al giyinmişler, kendisi sarı giyinmişti. Yukarıdan meydanı seyrediyordu.

Kanturalı geldi, kara şapkalı tekfura selam verdi, o da selamı aldı. Tekfur,

- Yiğit nereden geliyorsun, dedi.

Kanturalı yerinden ileri çıktı. Salına salına yürüdü. Ak alnını açtı, ak bileklerini sıvadı:

Karşı yatan kara dağını aşmaya geldim

Akıntılı güzel suyunu geçmeye geldim

Dar eteğine, geniş koltuğuna sığınmaya geldim

Allah'ın emri, peygamberin kavliyle

Kızını almaya geldim, dedi.

Tekfur,

- Bu yiğidin sözü çevik, eğer elinde hüneri de varsa ne güzel. Bu yiğidi anadan doğma soyun, dedi.

Soydular. Kanturalı altınlı ince keten bezini beline sardı. Onu alıp meydana getirdiler.

Kanturalı hem olgun hem de yakışıklı biriydi. Oğuz'da dört yiğit yüzü peçeli gezerdi. Biri Kanturalı, diğeri Kara Çöğür ve onun oğlu Kırk Kınık, öteki de boz aygırlı Beyrek idi. Kanturalı peçesini açtı.

Kız köşkten bakıyordu. Eli ayağı boşaldı, kedisi miyavladı. Avsıl[20] olmuş dana gibi ağzının suyu aktı. Yanındaki kızlara,

- Hak Tealâ babamın gönlüne rahmet eylese, nikah kıyıp beni o yiğide verse. Bunun gibi bir yiğidin hayvanlar elinde helak olmasına yazık, dedi.

Tam bu sırada demir zincirle boğayı getirdiler. Boğa dizini kırıp boynuzuyla bir mermer bir taşı yoğurdu, peynir gibi eritti. Kâfirler,

- Şimdi yiğidi atar, yıkar, serer, parçalar. Yıkılsın Oğuz illeri, kırk yiğit bir bey oğluyla bir kızdan ötürü ölmesi ne yazık, dediler.

Bunu duyunca kırk yiğit ağlaştı. Kanturalı sağına baktı kırk yiğidini ağlarken gördü, soluna baktı yine öyle gördü,

- Hey kırk yiğidim, eşim, yoldaşım, niçin ağlaşıyorsunuz, Kolca kopuzumu getirin, övün beni, dedi.

Burada kırk yiğit Kanturalı'yı övdüler, görelim hanım nasıl övdüler:

Sultanım Kanturalı

Kalkıp yerinden doğrulmadın mı?

Yelesi kara kazılık atına binmedin mi?

Arku Beli, Ala Dağı

Avlayarak, kuşlayarak aşmadın mı?

Babanın ak eşiğinde

Cariyeler inek sağar, görmedin mi

Boğa boğa dedikleri

Kara inek buzağısı değil midir?

Alp erenler düşmanından çekinir mi?

Sarı elbiseli Selcen Hatun köşkten bakar

Kime baksa aşkıyla ateş gibi yakar

Kanturalı, sarı elbiseli kız aşkına bir hû, dediler.

Kanturalı,

- Bre, boğanızı bırakın gelsin, dedi.

Boğanın zincirini çözüp salıverdiler. Boynuzu elmas mızrak gibi Kanturalı'nın üzerine geldi. Kanturalı adı güzel Muhammed'e salavat getirdi. Boğanın alnına öyle bir yumruk vurdu ki onu arkası üstüne çökertti. Alnına yumruğunu dayadı, sürdü, meydanın başına çıkarttı. Çok uğraştılar; ne boğa yenebildi ne Kanturalı. Boğa küt küt solumaya başladı, ağzı köpüklendi. Kanturalı,

- Erenler bu dünyayı akıl ile bulmuşlardır. Bunun önünden sıçrayayım, ne hünerim varsa ardından göstereyim, dedi. Adı güzel Muhammed'e salavat getirip boğanın önünden çekildi. Boğa boynuzu üzerine yere çakıldı. Kuyruğundan tutup üç kere yere çaldı. Kemikleri ufalandı. Bastı, boğazladı. Bıçağını çıkarıp derisini yüzdü. Etini meydanda bırakıp derisini tekfurun önüne getirdi,

- Sabahleyin kızını bana ver, dedi. Tekfur,

- Bre, kızı verin, şehirden sürün, çıkıp gitsin, dedi.

Tekfurun kardeşinin oğlu vardı,

- Canavarların sultanı aslandır. Onunla da oyun göstersin, kızı ondan sonra verelim, dedi.

Gidip aslanı çıkardılar, meydana getirdiler. Aslan kükreyince meydanda ne kadar at varsa korkudan kan işedi. Yiğitler,

- Boğadan kurtuldu, şimdi aslandan nasıl kurtulacak, diye ağlaştılar.

Kanturalı yiğitlerini ağlaşırken gördü,

- Bre, alaca kopuzumu elinize alın, beni övün, sarı kız aşkına aslandan kaçayım mı? dedi.

Yoldaşları burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Sultanım Kanturalı

Akça sazlar içinde sarı deriler görünce

Tayları basan, şah damarını delip kanını emen

Akça tozluklu sert yaydan korkmayan

Ak telekli sivri oktan çekinmeyen

Canavarlar sultanı, kağan aslanı kıran

Ala köpek eniğine kendisini dalatır mı?

Alp yiğitler savaş günü düşmanından çekinir mi?

Sarı elbiseli Selcen Hatun köşkten bakar

Kime baksa aşkıyla ateş gibi yakar

Sarı elbiseli kız aşkına bir hû, dediler.

Kanturalı,

- Bre kâfir, aslanını bırak gelsin. Kara çelik uz kılıcım yok ki kavradığım gibi ikiye böleyim. Sana sığındım cömertler cömerdi Gani Tanrı, medet, dedi.

Kanturalı bir kepeneği[21] koluna doladı. Aslanın pençesine doğru uzattı. Adı güzel Muhammed'e salavat getirdi. Aslanın alnını nişanlayıp öyle bir yumruk vurdu ki aslanın çenesini dağıttı. Ensesinden tutup belinden çekti, kaldırıp yere çaldı. Aslan un ufak oldu.

Kanturalı tekfurun önüne geldi,

- Yarın kızını bana ver, dedi. Tekfur,

- Kızı getirin. Bu yiğidi gözüm gördü, gönlüm sevdi. İster kalsın, ister gitsin, dedi.

Yine kardeşinin oğlu araya girdi,

- Canavarların çavuşu devedir. Onunla da oyununu oynasın, ondan sonra kızı veririz, dedi.

Tanrı yardım etti. Beyin, paşanın iyiliği Kanturalı'ya değdi. Tekfur,

- Devenin ağzını yedi yerden bağlayın, dedi.

Kıskanç kâfirler bağlamadılar, yularını sıyırıp salıverdiler. Kanturalı fırlayıp devenin koltuğuna girer, fırlayıp çıkardı. İki canavarla savaşmış,

başı dönmüştü. Kaydı, düştü. Altı cellat ensesine geldi, kılıçlarını çekip bekleşti.

Burada yoldaşları söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kalkıp Kanturalı yerinden doğruldun
Yelesi kara kazılık atına sıçrayıp bindin
Ela gözlü yiğitlerini yanına aldın
Arku Beli, Ala Dağı geceleyin aştın
Akıntılı güzel suyu geceleyin geçtin
Kanlı kâfir eline geceleyin girdin
Kara boğa gelince kemiklerini kırdın
Kağan aslan gelince belini büktün
Kara buğra geldiğinde niye sersemledin
Kara kara dağlardan haber aşa
Kanlı kanlı sulardan haber geçe
Kanlı Oğuz iline haber vara
Kanlı Koca oğlu Kanturalı ne etmiş diyeler
Kara boğa geldiğinde korkmamış
Kağan aslan geldiğinde belini bükmüş
Kara Buğra geldiğinde niye gecikmiş diyeler
Büyük küçük kalmaz söz eder
Karı koca kalmaz dedikodu eder
Ak sakallı baban üzülür
Yaşlı anan kan, yaş döker
Hanım, kalkıp yerinden doğrulmazsan
Altı cellat ensende yalın kılıç durur
Gafil bulup güzel başını keser
Aşağıdan yukarı bakmaz mısın?
Karşına ala kaz geldi, şahinini atmaz mısın?
Sarı elbiseli Selcen Hatun işaret eder, görmez misin?
Sana deve karşısında perişan olur derler, bilmez misin?
Sarı elbiseli Selcen Hatun köşkten bakar

Kime baksa aşkıyla ateşe yakar

Sarı elbiseli kız aşkına hû, dediler.

Kanturalı durdu,

- Bre ben bu devenin burnuna yapışacak olsam o kızın sözüyle yapıştı derler. Yarın Oğuz iline haber ulaşır, devenin elinde kalmıştı, kız kurtardı derler. Bre kolca kopuzumu çalın, övün beni. Yaradan Kadir Tanrı'ya sığındım, bir buğradan kaçayım mı? İnşallah bunun da başını keserim, dedi.

Yiğitleri Kanturalı'yı övüp söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Yüce kayalar başında yuva tutan

Kadir Tanrı'ya yakın uçan

Dayanağı ağır taştan vızıldayıp inen

Arı gölün ördeğini şakıyıp alan

Kaba üveyik dipte uçarken çekip alan

Karıncığı aç olsa kalkıp uçan

Cümle kuşlar sultanı çalkara kuş

Kanadıyla saksağana kendisini şakıtır mı?

Alp yiğitler düşmanından çekinir mi?

Sarı elbiseli Selcen Hatun köşkten bakar

Kime baksa aşkıyla ateşe yakar

Sarı elbiseli kız aşkına hû, dediler.

Kanturalı adı güzel Muhammed'e salavat getirdi. Deveye bir tekme vurdu, deve bağırdı. Bir daha vurdu, deve ayağının üzerinde duramadı, yıkıldı. Basıp iki yerden boğazladı, sırtından iki kayış çıkardı. Tekfurun önüne bıraktı.

- Akıncıların terkisinin bağı, üzengisinin kayışı koparsa, dikmek için lazım olur, dedi. Tekfur,

- Vallahi bu yiğidi gözüm gördü, gönlüm sevdi, dedi.

Kırk yerde çadır diktirdi, kırk yerde kızıl ala gerdek otağı kurdurdu. Kanturalı ile kızı getirip gerdeğe koydular. Ozan geldi, neşeli havalar çaldı.

Oğuz yiğidinin öfkesi kabardı, kılıcını çıkarıp yere çaldı, kertik açtı,

- Bey babamın, kadın anamın yüzünü görmeden gerdeğe girersem; yer gibi kertileyim, toprak gibi savrulayım, kılıcıma doğranayım, okuma

saplanayım, oğlum doğmasın, doğarsa on güne varmasın, dedi.

Otağını çözdü. Develerini bağırttı, karakoç atını kişnetti, gecesini gündüzüne kattı, göçtü.

Yedi gün yedi gece at sürdü, Oğuz'un ülkesine geldi, çadırını kurdu,

- Hey kırk eşim, kırk yoldaşım, kurban olsun size benim başım. Hak Tealâ yol verdi, vardım o üç canavarı öldürdüm, sarı elbiseli Selcen Hatun'u aldım, geldim. Haber verin de babam bana karşı gelsin, dedi.

Kanturalı baktı; bu konduğu yerde kuğu kuşları, turnalar, turaçlar ve kekliklerin uçtuğunu gördü. Soğuk soğuk sular, çayırlar çimenler… Selcen Hatun burayı çok beğendi. Orada kalıp eğlenceyle meşgul oldular, yediler, içtiler. O zamanlarda Oğuz yiğitlerine ne bela gelse uykudan gelirdi. Kanturalı'nın uykusu geldi, uyudu. O uyurken kız,

- Benim sevenlerim çoktur. Ansızın akın edip gelmesinler, tutup yiğidimi öldürmesinler, akça yüzlü ben gelini babamın anamın evine götürmesinler, dedi.

Kanturalı'nın atını tutup zırhını giydirdi. Kendisi de zırhını giydi. Mızrağını eline alıp bir yüksek yere çıktı, etrafı gözetlemeye başladı.

Meğer hanım, tekfur da pişman olmuş, "Üç canavarı öldürdüğü için biricik kızımı alıp gitti." derdi. Altı yüz kara elbiseli, zırhlı kâfir seçip yola çıkardı. Gece gündüz at sürdüler, aniden yetiştiler. Kız hazırdı. Baktı, akın geldiğini gördü. Atını oynattı, Kanturalı'nın yanına geldi. Söylemiş hanım, görelim ne söylemiş:

Gafil olma kara başını kaldır yiğit
Ela, çekik, güzel gözünü aç yiğit
Bileklerinden ak ellerin bağlanmadan
Ak alnın kara yere sürtülmeden
Gafil kalıp güzel başın kesilmeden
Alaca kanın yeryüzüne dökülmeden
Düşman erişti, yağı yetişti
Ne yatarsın kalk yiğit
Yüksek kayalar oynamadan yer delindi
Yaşlı beyler ölmeden il boşaldı
Karmakarışık olup uğraşıp dağdan indi

Devrilip üstüne, düşman geldi

Yatacak yer mi buldun, yurt mu buldun, ne oldu sana? diye seslendi.

Kanturalı sıçrayarak uyandı, doğruldu,

- Ne diyorsun güzelim, dedi. Selcen Hatun,

- Yiğidim üzerine düşman geldi, uyandırmak benden, savaşıp hüner göstermek senden, dedi.

Kanturalı göz kapaklarını kaldırdı. Gördü ki gelin at üzerine binmiş, zırhını giyinmiş, mızrağını da eline almış. Yeri öptü,

- Amennâ ve sadaknâ. Hak Tealâ dergâhında maksadımız gerçekleşti, dedi.

Arı sudan abdest alıp ak alnını yere koydu, iki rekat namaz kıldı. Atına bindi, adı güzel Muhammed'e salavat getirdi. Kara elbiseli kâfire doğru atını sürdü, karşı vardı.

Selcen Hatun atını sürüp Kanturalı'nın önüne geçti. Kanturalı,

- Güzelim, nereye gidiyorsun, dedi. Selcen Hatun,

- Bey yiğit, baş esen olursa börk mü bulunmaz[22], bu gelen kâfir çok kâfirdir. Savaşalım, dövüşelim. Ölen ölsün, diri kalanımız otağa gelsin, dedi.

Bundan sonra Selcen atını salıp düşmanını bastı. Kaçanları kovalamadı, aman dileyeni öldürmedi. Öyle ki sanki düşman baskına uğradı. Kılıcının kabzası kanlı bir şekilde otağa geldi ama Kanturalı'yı bulamadı.

Tam da bu sırada Kanturalı'nın babası, anası çıkageldi. Baktılar, bu gelen kişinin kılıcının kabzası kanlı, oğlu ortalıkta yok, haber sordular, görelim nasıl sordular; anası:

Anam kişi, kızım kişi

Tan vakti yerinden doğruldun

Tek oğulu yakalattın mı?

Gafil kalıp güzel başını kestirdin mi

Kadın ana, bey baba diye feryat ettirdin mi

Sen gelirsin, bir bebeğim gelmez bağrım yanar

Ağız dilden birkaç kelime söyle bana

Kara başım kurban olsun gelin sana, dedi.

Kız bu gelenlerin kaynanası, kayınbabası olduğunu bildi. Kamçısıyla otağı gösterip,

- Siz otağa konun. Nerede iner karışır toz varsa nerede karga kuzgun oynarsa orada arayalım, dedi.

Atını mahmuzladı. Yüksekçe bir yere çıkıp etrafa baktı. Bir derenin içinde toz bulutunun bazen toplandığını bazen dağıldığını gördü. Üzerine sürdü, baktı ki Kanturalı'nın atını oklamışlar, göz kapağını oklamışlar, yüzünü kan bürümüş, durmadan siliyor, kâfirler üşüşünce kılıcını çekip kâfiri önüne katıp kovalıyor.

Selcen Hatun bunu böyle görünce içine ateş düştü. Bir bölük kaza, şahin girmiş gibi atını kâfirin içine sürdü. Bir ucundan kırıp öbür ucundan çıktı.

Kanturalı baktı, bir kişinin düşmanı önüne katıp kovaladığını gördü. Bunun Selcen Hatun olduğunu bilemedi. Burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kalkıp yerinden doğrulan yiğit

Ne yiğitsin?

Yelesi kara kazılık ata binen yiğit

Ne yiğitsin?

Gafil bulup başlar kesen

Destursuzca benim düşmanıma giren yiğit

Ne yiğitsin?

Destursuzca düşmana girmek

Bizim ilde ayıp olur

Bre yürü, doğan kuşu olup uçayım mı?

Sakalınla boğazından tutayım mı?

Gafil bulup senin başını keseyim mi?

Alaca kanını yeryüzüne dökeyim mi?

Kara başını terkime asayım mı?

Bre belası gelmiş

Yiğit ne yiğitsin?

Çekil, dön! dedi.

Selcen Hatun burada söylemiş, görelim ne söylemiş:

Hey yiğidim, bey yiğidim

Katar katar kızıl develer buradan geçti

Torunundan döner mi hemen?

Karakoç kazılık atlar

Taycığını teper mi hemen?

Ağıllarda akça koyun

Kuzucuğunu süser mi hemen?

Alp yiğitler, bey yiğitler

Güzelciğine kıyar mı hemen?

Yiğidim, bey yiğidim,

Bu düşmanın yarısı sana, yarısı bana, dedi.

Kanturalı şimdi bu düşmanı basıp dağıtan kişinin Selcen Hatun olduğunu anladı. Düşmanın bir tarafına da kendisi daldı, kılıç çekip yürüdü. Kâfirin başı kesildi, düşman basıldı, kırıldı.

Selcen Hatun, Kanturalı'yı atının arkasına aldı, çıktı. Yoldayken Kanturalı'nın fikri karıştı, aklına kötü şeyler geldi:

Kalkıp Selcen Hatun doğrulduğunda

Yelesi kara kazılık atına bindiğinde

Babamın ak eşiğine indiğinde

Oğuz'un ela gözlü kızı gelini sıralandığında

Herkes sözünü söylediğinde

Sen orada durup övünesin

Kanturalı perişan oldu

Atımın ardına alıp çıktım diyesin

Gözüm döndü, gönlüm gitti

Öldürürüm seni, dedi.

Selcen Hatun durumu sezdi. Burada söylemiş görelim hanım ne söylemiş:

Bre yiğit

Övünürse er övünsün, aslandır

Övünmeklik kadınlara kara çalmaktır

Övünmekle kadın, er olmaz

Ala yorgan içinde seninle sarmaş dolaş olmadım

Tatlı damak tutup öpüşmedim

Al duvağımın altında söyleşmedim

Tez sevdin, tez usandın kavat oğlu kavat

Kadir Allah biliyor, ben sana alıştım

Sevdiğim kıyma bana, dedi.

Kanturalı,

- Yok, elbette öldürmem gerek, dedi. Kız sinirlendi,

- Bre kavat oğlu kavat! Ben aşağı kulpa yapışıyorum, sen yukarı kulpa yapışıyorsun. Bre kavat oğlu kavat, okunla mı, kılıcınla mı istersin, gel boy ölçüşelim, dedi.

Atını topukladı, bir yüksek yere çıktı. Okluğundaki doksan okunu yere döktü. İki okun temrenini[23] çıkardı. Birini eline aldı, diğerini yayına takıp nişan aldı. Temrenli oku atmaya kıyamadı,

- Yiğit at okunu, diye seslendi. Kanturalı,

- Kızların yolu önceliklidir, önce sen at, dedi.

Kız okunu Kanturalı'ya doğru attı. Ok öyle bir geçti ki Kanturalı'nın başındaki bit ayağına indi. İleri geldi, Selcen Hatun'u kucakladı. Öpüştüler, barıştılar. Kanturalı söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Parıl parıl parıldayan ince elbiselim

Yere basmadan yürüyen selvi boylum

Kar üzerine kar damlamış gibi al yanaklım

İki badem sığmayan dar ağızlım

Kalemcilerin çizdiği kara kaşlım

Kıvrım kıvrım kırk tutam kara saçlım

Aslan soyu, sultan kızı

Öldürmeye ben seni kıyar mıydım?

Öz canıma kıyarım

Ben sana kıyamam

Ben seni sınıyordum, dedi.

Selcen Hatun da burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kalkıp da yerimden doğrulurdum

Yelesi kara kazılık atıma binerdim

Babamın ak evinden çıkardım

Arku Beli, Ala Dağı avlardım

Ala geyik, sığın geyik kovalardım

Çekince bir ok ile neylerdim

Temrensiz ok ile yiğit, ben seni sınıyordum

Öldürmeye yiğidim ben seni, kıyar mıydım? dedi.

Koşup oynaştılar, usulca yaka tutup yılıştılar. Tatlı damak verip öpüştüler. Ak boz atlarına binip sürdüler. Bey babasının yanına geldiler.

Babası oğulcuğunu gördü. Allah'a şükretti. Kanlı Koca, oğluyla geliniyle birlikte Oğuz'a girdi. Göy ala çimene çadır kurdu. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirdi. Düğün yapıp kudretli Oğuz beylerini ağırladı.

Kanturalı altınlı gölgeliğini dikti, gerdeğe girip muradına erdi.

Dedem Korkut gelip neşeli türküler çaldı. Boy boyladı, soy soyladı. Gazi erenlerin başına ne geldiğini anlattı.

Şimdi

Hani dediğim bey erenler

Dünya benim diyenler

Ecel aldı, yer gizledi

Fani dünya kime kaldı

Gelimli gidimli dünya

Son ucu ölümlü dünya

Ecel geldiğinde arı imandan ayırmasın. Kadir Tanrı seni namerde muhtaç etmesin. Allah'tan ümit kesilmesin. Ak alnına beş kelime dua kıldık, kabul olsun. Amin diyenler Allah'ın yüzünü görsün. Toplasın, derlesin, günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa'ya bağışlasın, hanım hey!

---

20 Şap veya tabak da denilen bir tür hayvan hastalığı.

21 Keçeden yapılan çoban giysisi.

22 Günümüzde "Baş sağ olursa çok börk bulunur." Diye de söylenen atasözü.

23 Temren, okun demir ucu.

KAZILIK KOCA OĞLU YİĞENEK DESTANI

Kamgan oğlu Han Bayındır yerinden doğrulmuştu. Kara yerin üzerine ak evini kurdurmuştu. Ala gölgelik gökyüzüne salınmıştı. Bin yere ipek halı döşenmişti. İç Oğuz, Dış Oğuz beyleri sohbete toplanmıştı. Yenilip içiliyordu.

Bir zaman sonra Kazılık Koca derler bir kişi vardı. Hanın veziriydi. İçtiği keskin şarap başına vurdu. Kaba dizinin üzerine çöktü, Bayındır Han'dan akın diledi.

Bayındır Han da izin verdi, "Nereyi diliyorsan akın et." dedi.

Kazılık Koca gün görmüş, işe yarar bir adamdı. Tecrübeli adamlarını başına topladı. Silahını, pusatını alıp yola düştü. Dağları tepeleri aştı. Günlerden bir gün Düzmürd Kalesi'ne vardı. Buraya gelince kondular.

O kalenin Arşun oğlu Direk Tekfur derler bir tekfuru vardı. O kâfirin altmış arşın boyu vardı. Altmış batman gürz taşırdı; sağlam, sert yay çekerdi.

Kazılık Koca kaleye varır varmaz savaşa başladı. O tekfur da kaleden dışarı çıktı, meydana girdi, kendisiyle dövüşecek er istedi. Kazılık Koca onu görür görmez hemen yerinden doğruldu, karakoç atına bindi, kara dinli kâfire yel gibi yetişti, tutkal gibi yapıştı. Kâfirin ensesine bir kılıç çaldı ama azıcık bile kestiremedi.

Sıra kâfire geldi. O, altmış batman gürzü çekip eline aldı; Kazılık Koca'yı nişanlayıp vurdu. Yalan dünya Kazılık Koca'nın başına dar oldu, ağzından burnundan kan boşandı, boru gibi kan fışkırdı.

Kazılık Koca'yı kucaklayıp kaleye tutsak aldı götürdü. Yiğitleri onu görünce dağıldılar, durmayıp kaçtılar.

Kazılık Koca tam on altı yıl kalede esir kaldı. Emen derler, bir pehlivan kişi altı kere akın ettiyse de kaleyi alıp Kazılık Koca'yı kurtaramadı.

Hanım, Kazılık Koca, Bayındır Han'ın elini öpüp gittiğinde ve tutsak düştüğünde bir oğlu vardı. O olaydan beri on beş yaşına girmiş, bir yiğit olmuştu. Babasını öldü diye bilirdi. Yasak etmişlerdi, tutsak olduğunu oğlandan saklarlardı. Onun adına Yiğenek derlerdi.

Günlerden bir gün Yiğenek, oturmuş beyler ile sohbet ederken Kara Göne oğlu Budak ile sözleri karşılaştı. Uyuşamadılar, birbirlerine söz attılar. Budak,

- Burada laf vurup ne yapıyorsun, ne gürlüyorsun? Madem erlik diliyorsun, gidip babanı kurtar, on beş yıldır tutsak, dedi.

Yiğenek bu haberi duyunca katı yüreği oynadı. Kara bağrı sarsıldı. Kalktı, Bayındır Han'ın yanına vardı, yüzünü yere koydu. Burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Seher vakti sapa yere kurulduğunda ak evli

Atlas ile dikildiğinde gök gölgelikli

Tavla tavla çekildiğinde

Şahbaz atlı

Çağrılıp yardıma koştuğunda

Yol çavuşlu

Yıkandığında yağ dökülen

Sofrasında bol nimetli

Kalmış yiğidin arkası

Zavallıların umudu

Türkistan'ın direği

Tülü kuşun yavrusu

Amid suyunun aslanı

Karaçuk'un kaplanı

Devletli hanım benim

Ben babamı öldü sanırdım, bilmezdim, şimdi öğrendim ki kâfirde tutsak imiş, devletli başın için medet. Bana asker koşup babamın tutsak olduğu kaleye gönder, dedi. Bayındır Han,

- Yirmi dört sancak beyi gelsin, dedi. Şöyle buyurdu:

Önce, Demir Kap Derbendi'nde bey olan, kargı mızrak ucuyla er böğürten, düşmana yetiştiğinde kimsin diye sormayan Kıyan Selçuk oğlu Deli Dündar seninle birlikte gitsin, dedi.

Aygır Gözler suyunda at yüzdüren, elli yedi kalenin kilidini alan Eylik Koca oğlu Dönebilmez Dölek Evren seninle birlikte gitsin, dedi.

İkiz burçtan kayın oku durmayan Yağrıncı oğlu İlalmış seninle birlikte gitsin, dedi.

Üç kere düşman görmese kan ağlayan Doğsun oğlu Rüstem seninle birlikte gitsin, dedi.

Ejderhalar ağzından adam alan Deli Evren seninle birlikte gitsin, dedi.

Yerin bir ucundan diğer ucuna ulaşayım diyen Soğan Sarı seninle gitsin, dedi.

Saymakla Oğuz erenleri tükenmez. Bayındır Han yirmi dört bahadır sancak beyini Yiğenek'e yoldaş yaptı.

Beyler toplanıp silahlarını kuşandılar, yola düştüler.

Meğer o gece Yiğenek bir rüya gördü. Rüyasını yoldaşlarına söyledi, görelim hanım ne söyledi,

- Beyler, yoldaşlarım, gafil anımda kara başımla uykudayken bir rüya gördüm. Ela gözümü açtığımda dünyayı gördüm. Ak boz atlar koşturan beyler gördüm, ak tolgalı alpleri arkama aldım. Ak sakallı Dede Korkut'tan öğüt aldım. İleri yatan kara dağları aştım. İleri yatan Karadeniz'e girdim. Ağaçtan gemi yonttum, ak gömleğimi çıkardım yelken kurdum. İleri yatan denizi yarıp geçtim. Öteki kara dağın bir yanında alnı, başı parıltılı bir er gördüm. Kalkıp yerimden doğruldum. Kargı dilli, öz mızrağımı elime aldım, o kişinin karşısına çıktım. Tam göğsünden ona mızrağımı saplayacaktım ki bir de baktım dayım Emen'miş. Onu bildim, döndüm selam verdim. "Oğuz ellerinden kimsin?" dedim. Gözlerini açıp bana baktı, "Oğul Yiğenek, nereye gidiyorsun?" dedi. Ben de "Düzmürd Kalesi'ne, babam tutsak imiş, ona gidiyordum." dedim. Burada dayım bana söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Sürdüğümde yel yetişemezdi, soylu atım

Yedi bayırın kurduna benzerdi yiğitlerim

Yedi kişiyle kurulurdu benim yayım

Kayın dalı teleğinden som altınlı benim okum

Yel esti, yağmur yağdı, karartı koptu

Yedi defa vardım, o kaleyi alamadım, geri döndüm

Benden daha iyi er olamazsın

Yiğenek'im geri dön, dedi.

Yiğenek de rüyasında dayısına söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kalkıp dayı, yerinden doğrulduğunda

Ela gözlü yiğitleri yanına sen katmadın

Adı belli beyler ile sen koşturmadın

Beş akçeli ulufecileri yanına yoldaş ettin

Onun için o kaleyi sen alamadın, dedi.

Sonra Yiğenek yine söyledi:

Tabak tabak yemeye yahni güzel

Savaş günü tökezlemezse yüğrük at güzel

Güldüğünde daima gülse talih güzel

Bildiğini unutmasa akıl güzel

Düşmanından dönüp kaçmasa yiğitlik güzel, dedi.

Bu rüyayı Yiğenek yoldaşlarına anlattı. Meğer dayısı Emen de yakınlarda bir yerdeymiş. Cümle beyler ile gelip ona yoldaş olup gittiler. Günlerden bir gün Düzmürd kalesine vardılar, kuşatıp kondular.

Kâfirler bunları görünce Arşun oğlu Direk Tekfur'a haber verdiler. O melun da duyar duymaz savaş aletini eline alıp kaleden dışarı çıktı, savaşmak için bir er istedi. Kıyan Selçuk oğlu Deli Dündar yerinden ileri çıktı. Altmış karışlık mızrağını koltuğunun altına alıp o kâfire yetişti, kâfiri mızraklamaya çalıştı, olmadı.

Kâfir tekfur kavralayıp vurdu, mızrağını çekti elinden aldı. O altmış batmanlık gürzüyle Deli Dündar'ı hedefleyip çaldı. Geniş dünya Dündar'ın başına dar oldu. Kazılık atını döndürdü, çekilip askerinin içine geldi.

Bundan sonra Dönebilmez Dölek Evren altı uçlu çomağıyla at sürüp geldi, kâfirin tepesine doğru sertçe vurdu, işlemedi.

Tekfur kavralayıp elinden çomağını aldı. Kendi gürzüyle sırtına öyle bir vurdu ki o da perişan olup kazılık atını döndürdü, çekilip geldi. Hikâyeyi uzatmayalım, hanım, yirmi dört sancak beyi o tekfurun elinde perişan oldu.

Bunun üzerine Kazılık Koca oğlu Yiğenek yerinden doğruldu. Taze yiğitçik yaradan Allah'a sığınıp düşmez kalkmaz bir Allah deyip övdü, görelim hanım nasıl övdü:

Yücelerden yücesin Yüce Tanrı

Kimse bilmez nicesin güzel Tanrı

Sen anadan doğmadın

Sen atadan olmadın
Kimsenin rızkını yemedin
Kimseye zorluk çıkarmadın
Her yerde birsin
Ezeli ve ebedisin
Ademe sen taç vurdun
Şeytana lanet ettin
Bir suçtan ötürü
Dergâhından kovdun
Nemrut göğe ok attı
Karnı yarık balığı karşı tutan Cebbar'sın
Yücelikte sınırın yok
Senin boyun posun yok
Ya da cisminle ceddin yok
Vurduğunu ulutmayan ulu Tanrı
Bastığını belirtmeyen belli Tanrı
Götürdüğünü göğe yetiren güzel Tanrı
Kızdığını kahreden Kahhar Tanrı
Birliğine sığındım Çalab'ım Kadir Tanrı
Medet senden
Kara donlu kâfire at topuklarım
İşimi sen düzelt, dedi.

Der demez kara donlu kâfirin üzerine atını sürdü. Yel gibi yetişti, tutkal gibi yapıştı. O kâfirin omuzuna bir kılıç vurdu, giyimini kuşamını parçaladı. Altı parmak derinliğinde yarası açıldı, kara kanı fışkırdı. Kara sırtı çizmesine kadar kanla doldu. Kara başı bunaldı, karanlık oldu. Hemen atının başını çevirip hisara kaçtı.

Yiğenek kâfirin ardından yetişti. Kâfir hisar kapısından içeri gireceği sırada Yiğenek, kara polat öz kılıcıyla boynuna doğru, ensesine öyle bir kılıç çaldı ki başı top gibi önüne düştü. Bundan sonra atını döndürüp askerinin arasına geldi. Kâfirler bu hâli görünce kavga basıldı diye tutsak

olan Kazılık Koca'yı salıvermişlerdi, çıkıp geldi. Hey, bey yiğitler, kâfiri kim öldürdü diye burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Develerin dişisini yüklü[24] *koydum*

Erkek midir, dişi midir onu bilsem

Kara sürü koyunumu yüklü koydum

Koç mudur, koyun mudur onu bilsem

Ela gözlü güzel helalimi yüklü koydum

Erkek midir, kız mıdır onu bilsem

Bre yiğitler haber verin bana Yaradan'ın aşkına, dedi.

Yiğenek babasına kendisini tanıtmadı. Burada söylemiş görelim hanım ne söylemiş:

Develerin dişisini

Yüklü koydun, erkek oldu

Kara sürü koyununu

Yüklü koydun, koç oldu

Ela gözlü güzel helalini

Yüklü koydun, aslan oldu, dedi.

Yiğenek babasıyla görüştü. Bundan sonra beyler bir taraftan hisara yürüyüş ettiler, yağmaladılar.

Babasıyla Yiğenek gizli yaka tutup yılıştılar. İki hasret birbiriyle buluştular, ıssız yerin kurdu gibi uluştular. Tanrı'ya şükür kıldılar.

Hisarı alıp kalan kiliselerini yıkıp yerine mescitler yaptılar. Keşişlerini öldürüp ezan okuttular. Aziz Tanrı adına hutbe okuttular.

Kuşun al kanını, kumaşın iyisini, kızın güzelini, çuhanın süslüsünü, dokuzlama yapıp Bayındır Han'a pençik çıkardılar. Geriye kalanını gazilere bağışlayıp geri döndüler, evlerine geldiler.

Dedem Korkut gelip boy boyladı, soy soyladı. Gör ki ne söyledi,

- Bu Oğuznâme Yiğenek'in olsun, benden sonra alp erenler söylesin, alnı açık cömertler dinlesin, dedi.

Hayırlı dua edeyim hanım, yerli kara dağların yıkılmasın. Gölgesi büyük kaba ağacın kesilmesin. Ak sakallı babanın yeri uçmak olsun, ak pürçekli ananın yeri cennet olsun. Sonunda Allah arı imandan ayırmasın. Ak sakallı

alnına beş kelime dua kıldık, kabul olsun. Günahlarınızı adı güzel Muhammed Mustafa’ya bağışlasın, amin, hanım hey!

---

24 Gebe, hamile.

BASAT’IN TEPEGÖZÜ ÖLDÜRDÜĞÜ DESTANI

Meğer hanım, bir gün Oğuz otururken üstüne düşman geldi. Geceydi, korkup kaçtılar.

Kaçıp giderken Aruz Koca’nın oğulcuğu düşmüştü. Bir aslan bulup götürmüş, beslemişti.

Oğuz bir gün dönüp eski yurduna gelip kondu. Oğuz’un yılkıcısı[25] gelip haber getirdi,

- Hanım, sazlıktan bir aslan çıkıp atlarımızı avlıyor. Salına salına yürüyüşüne baksan insana benziyor. Atları basıp kanlarını emiyor, dedi. Aruz,

- Bu belki bizim kaçıştığımız vakit düşen oğulcuğumdur, dedi.

Beyler bindiler aslanın yatağının üzerine geldiler. Aslanı kaldırıp oğlanı yakaladılar.

Aruz oğlanı alıp evine götürdü. Mutlu oldular, eğlendiler, yediler içtiler. Ama oğlanı ne kadar tutmaya çalışsalar da yerinde durmadı, geri aslanın yanına döndü.

Tutup geri getirdiler. Dedem Korkut geldi,

- Oğlum sen insansın, hayvanla dost olma, gel güzel atlara bin, güzel yiğitlerle yoldaş ol. Büyük kardeşinin adı Kıyan Selçuk’tur, senin adın da Basat olsun. Adını ben verdim, yaşını Allah versin, dedi.

Oğuz bir gün yaylaya göçtü. Aruz’un bir çobanı vardı. Adına Konur Koca Sarı Çoban derlerdi. Oğuz’un önü sıra bundan önce kimse göç etmezdi. Uzun Pınar diye meşhur bir pınar vardı. O pınara periler konmuştu. Aniden koyunlar ürktü. Çoban keçilere kızıp ileri vardı. Gördü ki periler kanat kanada bağlanmış uçuyorlar. Kepeneğini üzerlerine attı, peri kızının birini yakaladı. Hırslanıp onunla yattı. Koyunlar yine ürkünce çoban koyunların peşine düştü. Peri kızı kanatlanıp uçtu,

- Çoban, yıl tamam olunca bende emanetin var gel, al ama Oğuz’un başına bir bela getirdin, dedi.

Çobanın içine korku düştü ama kızın derdinden de benzi sarardı.

Zamanla Oğuz yine yaylaya göç etti. Çoban yine bu pınara geldi, koyun yine ürktü. Çoban ileri vardı, parıl parıl parlayan bir yığınak gördü. Peri kızı

geldi,

- Çoban emanetini al, ama Oğuz'a büyük bela getirdin, dedi.

Çoban bu yığınağı görünce korktu, geri dönüp sapan taşına tuttu. Vurdukça büyüdü. Çoban yığınağı koydu kaçtı, koyunun ardına düştü. Tam da bu sırada Bayındır Han, beyleriyle gezintiye çıkmışlardı. Bu pınarın önüne geldiler. Baktılar, bir ibretlik nesne yatıyor, başı ayağı belli değil. İndiler, etrafına toplandılar. Bir yiğit yağının ucuyla buna vurdu, vurdukça büyüdü. Birkaç yiğit daha inip vurdu. Onlar vurdukça büyüdü. Aruz Koca da inip vurdu, mahmuzu dokundu. Bu yığınak yarıldı, içinden bir oğlan çıktı. Gövdesi adam gövdesi, tepesinde bir gözü vardı. Aruz bunu aldı, eteğine sardı,

- Hanım, bunu bana verin, oğlum Basat ile birlikte büyüteyim, dedi. Bayındır Han,

- Senin olsun, dedi.

Aruz, Tepegözü alıp evine götürdü. Emir verdi, bir süt anne gelip emzirdi. Birinci emişinde sütünün hepsini aldı, ikincide kanını, üçüncüde canını aldı. Birkaç süt anne daha getirdiler, hepsini öldürdü.

Baktılar olmuyor, sütle besleyelim dediler, her gün bir kazan süt verdiler, yetmez oldu.

Beslediler; büyüdü, gezip tozmaya başladı. Oğlancıklarla oynarken kimin burnunu, kiminin kulağını yedi. Velhasıl, oba ahalisi bunun yüzünden fena incindi, çaresiz kaldı. Aruz'a şikâyet edip ağlaştılar.

Aruz, Tepegözü dövdü, sövdü, cezalandırdı ama bir faydası olmadı. Sonunda evinden kovdu.

Tepegöz'ün peri anası gelip oğlunun parmağına bir yüzük taktı,

- Oğul sana ok batmasın, tenini kılıç kesmesin, dedi.

Tepegöz, Oğuz'dan çıktı. Bir yüce dağa vardı, yol kesti, adam aldı, büyük harami oldu. Üzerine birkaç adam gönderdiler. Ok attılar batmadı, kılıç vurdular kesmedi. Mızrak savurdular, saplanmadı. Çoban, yamak kalmadı, herkesi yedi. Oğuz'dan da adam yemeye başladı.

Oğuz toplanıp üzerine vardı.

Tepegöz bunu görünce sinirlendi. Bir ağacı yerinden kopardı, atıp elli altmış adamı helak eyledi. Alpler başı Kazan'a bir darbe vurdu, dünya başına dar oldu. Kazan'ın kardeşi Kara Göne, Tepegöz'ün elinde perişan

oldu. Düzen oğlu Alp Rüstem şehit oldu. Uşun Koca oğlu gibi bir pehlivan elinde şehit oldu. Candan ayrı iki kardeş Tepegöz'ün elinde helak oldu. Demir Donlu Mamak elinde helak oldu. Bıyığı Kanlı Bügdüz Emen, onun elinde perişan oldu. Ak Sakallı Aruz Koca'ya kan kusturdu. Oğlu Kıyan Selçuk'un ödü yarıldı. Oğuz, Tepegöz'e hiçbir şey yapamadı, korkup kaçtı. Çevirip önünü kesti, Oğuz'u göndermedi, geri eski yurduna kondurdu. Velhasıl, Oğuz yedi kere korkup kaçtı, yedisinde de yerine geri getirdi. Oğuz, Tepegöz elinde büsbütün perişan oldu. Gidip Dede Korkut'u getirdiler, ona danıştılar. Gelin anlaşma yapalım dediler, Dede Korkut'u Tepegöz'e gönderdiler. Geldi, selam verdi,

- Oğul Tepegöz, Oğuz senin elinden perişan oldu, bunaldı. Ayağımın tozuyla beni sana gönderdiler. Seninle anlaşalım, ne istiyorsan verelim dediler, dedi. Tepegöz,

- Yemek için her gün altmış adam verin, dedi. Dede Korkut,

- Böyle olursa sen adam bırakmaz tüketirsin, her gün iki adam ile beş yüz koyun verelim, dedi.

Dede Korkut böyle deyince Tepegöz,

- Hoş, böyle olsun. Siz bana ayrıca iki de adam verin, yemeğimi pişirsin, ben de yiyeyim, dedi.

Dede Korkut döndü, Oğuz'a geldi,

- Yünlü Koca ile Yapağılı Koca'yı Tepegöz'e verin yemeğini pişirsin, ayrıca günlük iki adam ile beş yüz koyun istedi, dedi.

Bunlar razı oldular. Dört oğlu olan birini verdi, üçü kaldı. Üç oğlu olan birini verdi, iki kaldı. İki oğlu olan birini verdi, biri kaldı.

Kapak Kan derler, bir adam vardı. İki oğlu vardı, birini vermiş biri kalmıştı. Döndü sıra yine ona geldi. Anası feryat edip ağladı, sızlandı.

Meğer hanım, Aruz'un oğlu Basat gazaya gitmişti. Tam da bu sırada geldi. Kadıncağız,

- Basat şimdi akından geldi, varayım yanına belki bana bir esir verir, oğulcuğumu kurtarayım, dedi.

Basat altınlı gölgeliğini kurmuş, oturur iken bir hatun kişinin geldiğini gördü. Hatun geldi, içeri girdi, selam verdi, ağladı:

Avucuna sığmayan telekli oklu

Erkek teke boynuzundan katı yaylı

İç Oğuz'da, dış Oğuz'da adı belli

Aruz oğlu hanım Basat, bana medet, dedi.

Basat,

- Ne istiyorsun, dedi. Kadıncağız,

- Yalancı dünya yüzünde bir kişi ortaya çıktı. Oğuz elini yaylasına kondurmadı. Kara çelik uz kılıcıyla kesenlere, kılını kestirmedi. Kargı, mızrak oynatanlar öldüremedi. Kayın oku atanlar işletemedi. Alpler başı Kazan'a bir darbe vurdu, kardeşi Kara Göne onun elinde perişan oldu. Bıyığı Kanlı Bügdüz Emen onun elinde perişan oldu. Ak sakallı baban Aruz'a kan kusturdu. Ortalık yerde kardeşin Kıyan Selçuk'un ödü koptu, can verdi. Kudretli Oğuz beylerinin de kimini perişan, kimini şehit etti. Yedi defa Oğuz'u yerinden sürdü. Anlaşma yapıldı, kesim kesildi. Günde iki adam beş yüz koyun istedi. Yünlü Koca ile Yapağılı Koca'yı ona hizmetkâr yaptılar. Dört oğlu olan birini verdi, üçü kaldı. Üç oğlu olan birini verdi, ikisi kaldı. İki oğlu olan birini verdi. İki oğulcuğum vardı; birini verdim, biri kaldı. Döndü, sıra yine bana geldi. Onu da istiyor, hanım bana medet, dedi.

Basat'ın kanlı gözleri yaşardı. Kardeşi için söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Etraf yerde dikili otağlarını

O zalim mi yıktırdı kardeş?

Yüğrük atlarını tavlasından

O zalim mi ayırdı kardeş?

Damızlık develerini katarından

O zalim mi ayırdı kardeş?

Şöleninde yedirdiğin koyununu

O zalim mi kesti kardeş?

Sevinçle getirdiğin gelinciğini

O zalim mi senden ayırdı kardeş?

Ak sakallı babamı

Oğul diye ağlattın mı kardeş?

Akça yüzlü anamı

Oğul diye sızlattın mı kardeş?

Karşı yatan kara dağımın yükseği kardeş

Akıntılı güzel suyumun taşkını kardeş

Güçlü belimin kuvveti

Karanlık gözlerimin aydını kardeş

Kardeşimden ayrıldım, dedi.

Çok ağladı, feryat etti. Basat, o hatun kişiye bir esir verdi,

- Git oğlunu kurtar, dedi.

Hatun aldı, geldi, oğlunun yerine verdi. Gidip Aruz'a "Oğlun geldi." diye müjde verdi. Aruz sevindi, kudretli Oğuz beyleriyle birlikte oğlunu karşılamaya çıktı. Basat babasının elini öptü, ağlayıp sızlandılar.

Basat anasının evine geldi; anasıyla kucaklaştılar, ağlaştılar. Oğuz beyleri toplandı, yenildi, içildi. Basat,

- Beyler, kardeş uğruna Tepegöz ile karşılaşacağım, ne dersiniz, dedi.

Kazan Bey burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kara evren çıktı Tepegöz

Gökyüzünde çevirdim, alamadım, Basat

Kara kaplan çıktı Tepegöz

Kara kara dağlarda çevirdim, alamadım, Basat

Kağan aslan çıktı Tepegöz

Kalın sazlıklarda çevirdim alamadım, Basat

Er olsan da bey olsan da bre

Ben Kazan gibi olamazsın

Ak sakallı babanı ağlatma

Ak pürçekli ananı sızlatma, dedi.

Basat,

- Elbette giderim, dedi. Babası ağladı,

- Sen bilirsin oğul ama ocağımı sahipsiz koyma, kerem eyle, gitme, dedi. Basat,

- Yok, ak sakallı aziz baba, gideceğim, dedi.

Dinlemedi. Okluğundan bir tutam ok çıkarıp beline soktu. Kılıcını omuzundan çaprazlama kuşandı. Yayını koluna geçirdi. Eteklerini kıvırdı. Babasının, anasının ellerini öpüp helalleşti, "Hoşça kalın!" dedi.

Tepegöz'ün bulunduğu Salahana Kayası'na geldi. Baktı, Tepegöz sırtını güneşe vermiş yatıyordu. Çekip belinden bir ok çıkardı. Tepegöz'ün sırtına bir ok attı. Ok geçmedi, parça parça oldu. Bir tane daha attı, o da parçalandı. Tepegöz yanındaki Yünlü Koca ile Yapağılı Koca'ya,

- Buranın sinekleri de bizi usandırdı, dedi.

Basat bir kez daha attı, o da parçalandı. Bir parçası Tepegöz'ün önüne düştü. Tepegöz sıçrayıp baktı, Basat'ı gördü. Elini eline çalıp kıs kıs güldü. Yanındaki kocalara,

- Oğuz'dan bize yine taze bir kuzu geldi, dedi.

Basat'ı önüne kattı, kovalayıp yakaladı. Boğazından sallandırdı, yatağına getirdi. Çizmesinin içine koydu,

- Bre kocalar, ikindi vakti bunu çevirme yapın, yiyeyim, dedi.

Basat'ın yanında hançeri vardı. Çizmeyi yardı, içinden çıktı,

- Bre kocalar, bunun ölümü nerden olur? diye sordu.

- Bilmiyoruz ama gözünden başka yerde de eti yok, dediler.

Basat, Tepegöz'ün başının ucuna geldi. Göz kapağını kaldırıp baktı, gözünden başka bir yerde et olmadığını gördü,

- Bre kocalar, şişi ocağa koyun da kızsın, dedi.

Şişi ocağa koydular, kızdı. Basat eline aldı, adı güzel Muhammed'e salavat getirip şişi Tepegöz'ün gözüne öyle bir bastı ki Tepegöz helak oldu. Öyle bir çığlık attı ki dağ taş yankılandı. Basat sıçrayıp mağaradaki koyunların arasına girdi. Tepegöz, Basat'ın mağarada olduğunu anladı. Mağaranın kapısını tuttu, bir ayağını bir yana, diğer ayağını öbür yana koydu,

- Bre koyun başları, tekeler, bir bir gelin geçin, dedi.

Bir bir gelip geçtiler. Tepegöz her birinin başını sıvazladı,

- Toklucuklar, devletim sakar koç, gelin geçin, dedi.

Bir koç yerinden kalktı, gerinip sündü. Basat hemen o koçu basıp boğazladı, derisini yüzdü. Başını, kuyruğunu deriden ayırmadı, içine girip Tepegöz'ün önüne geldi. Tepegöz, Basat'ın derinin içinde olduğunu anladı.

- Ey sakar koç, benim öleceğimi nereden bildin? Şöyle çalayım seni mağaranın duvarına da kuyruğun mağarayı yağlasın, dedi.

Basat, koçun başını Tepegöz'ün eline verdi. Tepegöz boynuzlardan sıkıca tuttu. Kaldırıp boynuzu deriyle birlikte eline aldı. Basat, Tepegöz'ün bacakları arasında sıçrayıp çıktı. Tepegöz boynuzu kaldırıp yere çaldı,

- Oğlan kurtuldun mu? dedi. Basat,

- Tanrım kurtardı, dedi. Tepegöz,

- Bre oğlan, al bu parmağımdaki yüzüğü parmağına tak, sana kılıç işlemesin, dedi.

Basat yüzüğü alıp parmağına geçirdi. Tepegöz,

- Oğlan, yüzüğü taktın mı, diye sordu. Basat,

- Taktım, dedi.

Tepegöz, Basat'ın üzerine gidip hançerini çaldı, kesti. Sıçrayıp geniş yerde durdu. Gördü ki yüzük yine Tepegöz'ün ayağının dibinde yatıyor. Tepegöz,

- Oğlan kurtuldun mu, diye sordu. Basat,

- Tanrım kurtardı, dedi. Tepegöz,

- Oğlan şuradaki kümbeti gördün mü, diye sordu. Basat,

- Gördüm, dedi. Tepegöz,

- Orada benim hazinem var, şu ihtiyarlar almasın, git mühürle, dedi.

Basat kümbetin içine girdi. O kadar çok akçe yığılmıştı ki bakarken kendinden geçti. Tepegöz kümbetin kapısını tuttu.

- Kümbete girdin mi, dedi. Basat,

- Girdim, dedi. Tepegöz,

- Öyle bir çalayım ki kümbet darmadağın olsun, dedi. Basat,

- Lâ ilahe illâ Allah Muhammeden Resulullah, dedi.

Birden bire kümbet yarıldı, yedi yerden kapı açıldı. Birinden dışarı çıktı. Tepegöz kümbete elini soktu, öyle çaldı ki kümbet yerle bir oldu. Tepegöz,

- Oğlan kurtuldun mu? dedi. Basat,

- Tanrım kurtardı, dedi. Tepegöz,

- Sana ölüm yokmuş. Şu mağarayı gördün mü, dedi. Basat,

- Gördüm, dedi.

- O mağarada iki kılıç var, bir kınlı, biri kınsız. O kınsız olanı benim başımı keser. Git; getir, benim başımı kes, dedi.

Basat mağaranın kapısına vardı. Gördü ki bir kınsız kılıç inip çıkıyor. Basat,

- Ben buna tedbirsiz yaklaşmayayım, dedi.

Kılıcını çıkarıp uzattı, kılıcını iki parçaya böldü. Gidip bir ağaç getirdi, kılıca tuttu, onu da iki parça etti. Yayını eline alıp kılıcın asılı olduğu zincire bir ok attı. Kılıç yere düştü, toprağa gömüldü. Kendi kılıcını kınına koyup o kılıcın kabzasından sıkıca tuttu, geldi,

- Bre Tepegöz nasılsın?

- Bre oğlan daha ölmedin mi?

- Tanrım kurtardı.

- Sana ölüm yokmuş.

Çağırıp Tepegöz burada söylemiş, görelim ne söylemiş:

Gözüm gözüm tek gözüm

Sen tek göz ile Oğuz'u sindirmiştim

Ela gözden ayırdın yiğit beni

Tatlı candan ayırsın Kadir Allah seni

Öyle ki ben çekerim göz derdini

Hiçbir yiğide vermesin Kadir Tanrı göz derdini, dedi.

Sonra yine söyledi:

Ölümde kalımda yiğit yönün neresidir?

Karanlık gece içinde yolunu şaşırsan, umudun nedir?

Büyük sancağın sahibi hanınız kim?

Savaş günü önden giden alpiniz kim?

Ak sakallı babanın adı nedir?

Alp eren yiğidin adını bilmemek ayıp olur

Adın nedir, yiğit, söyle bana, dedi.

Basat, Tepegöz'e söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Ölümde kalımda yönüm kıbledir

Karanlık gece içinde yolumu şaşırsam umudum Allah

Büyük sancağın sahibi hanımız Bayındır Han

Savaş günü önden giden alpımız Salur Kazan

Babamın adını sorarsan büyük ağaç

Anamın adını sorarsan kağan aslan

Benim adımı sorarsan Aruz oğlu Basat, dedi.

Tepegöz,

- Kardeş kıyma bana şimdi, dedi. Basat,

- Bre kavat, ak sakallı babamı ağlatmışsın; ak pürçekli anamı sızlatmışsın; kardeşim Kıyan Selçuk'u öldürmüşsün. Akça yüzlü yengemi dul etmişsin, ela gözlü bebekleri öksüz koymuşsun, bırakır mıyım seni? Kara çelik uz kılıcımla tartmadan, börklü başını kesmeden, alaca kanını yeryüzüne dökmeden, kardeşim Kıyan'ın kanının öcünü almadan bırakmam, dedi.

Tepegöz burada söylemiş:

Kalkıp yerimden doğrulayım derdim

Kudretli Oğuz beyleriyle ahdımı bozayım derdim

Yeni doğan bebeklerini kırayım derdim

Bir kez adam etine doyayım derdim

Kudretli Oğuz beyleri üzerime toplanıp gelsin derdim

Kaçıp Salahana Kayası'na gireyim derdim

Ağır mancınık taşları atayım derdim

İnip taş başıma düşsün, öleyim derdim

Ela gözden ayırdın yiğit beni

Tatlı candan ayırsın Kadir Allah seni, dedi.

Tepegöz bir daha söylemiş:

Ak sakallı kocaları çok ağlatmıştım

Ak sakallı bedduası mı tuttu gözüm seni?

Ak pürçekli kadınları çok ağlatmıştım

Göz yaşı mı tuttu gözüm seni?

Bıyıkcığı kararmış yiğitcikleri çok yemiştim

Bedduaları mı tuttu gözüm seni?

Öyle çok çekiyorum ki göz derdini

Hiçbir yiğide vermesin Kadir Tanrı göz derdini

Gözüm gözüm ay gözüm, tek gözüm, dedi.

Basat kızdı, yerinden doğruldu. Buğra gibi Tepegöz'ü dizinin üzerine çökertti; kendi kılıcıyla boynunu vurdu. Deldi, yayın kirişini taktı. Sürükleye sürükleye mağaranın kapısına geldi. Yünlü Koca ile Yapağılı Koca'yı Oğuz'a müjdeci gönderdi. Ak boz atlara binip yürüdüler. Kudretli Oğuz ellerine haber geldi. At ağızlı Aruz Koca'nın evine haberci geldi; Basat'ın anasına sevinçli haberi verdi.

- Müjdelik ver, oğlun Tepegöz'ü tepeledi, dedi.

Kudretli Oğuz beyleri yetiştiler. Salahana Kayası'na geldiler. Tepegöz'ün başını ortaya getirdiler.

Dedem Korkut gelip neşeli havalar çaldı. Gazi erenlerin başına her ne geldiyse anlattı. Basat'a güzel dualar etti,

- Kadir Allah kara dağa yettiğinde aşılacak yol versin, kanlı kanlı sulardan geçilecek yer versin. Yiğitlik gösterip kardeşinin intikamını aldın. Kudretli Oğuz beylerini bu beladan kurtardın. Kadir Allah yüzünü ak etsin Basat, dedi.

Ölüm vakti geldiğinde arı imandan ayırmasın. Günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa'ya bağışlasın, hanım hey!

---

25 Yılkıcı: At çobanı.

BEGİL OĞLU
EMREN'İN DESTANI

Kamgan oğlu Han Bayındır yerinden doğrulmuştu. Büyük ak çadırını kara yerin üzerine diktirmişti. Ala gölgelik gökyüzüne salınmıştı. Bin yere ipek halılar döşenmişti. İç Oğuz, Dış Oğuz beyleri toplanmıştı.

Dokuz tümen Gürcistan'ın haracı geldi. Bir at, bir çomak, bir de kılıç getirdiler. Han Bayındır'ın canı çok sıkıldı. Dedem Korkut geldi, neşeli havalar çaldı.

- Hanım, niçin canın sıkılıyor? dedi. Han Bayındır,

- Niçin sıkılmasın? Her yıl altın, akçe gelirdi. Yiğide, beye verirdik gönülleri hoş olurdu. Şimdi bunu kime verelim, kimin hatırı hoş olsun, dedi. Dede Korkut,

- Hanım, bunun üçünü de bir yiğide verelim, Oğuz ülkesine karakolluk etsin, dedi.

Han Bayındır, "Kime verelim?" dedi; sağına soluna baktı, kimse razı olmadı. Begil derlerdi, bir yiğit vardı. Ona baktı,

- Sen ne dersin, dedi.

Begil razı oldu, kalktı yeri öptü. Dedem Korkut himmet kılıcını beline bağladı, çomağı omuzuna koydu, yayı koluna geçirdi. Şahbaz aygırı çektirdi, sıçrayıp bindi. Hısımını, akrabasını ayırdı; çadırını çözdü. Oğuz'dan göç eyledi. Berda'ya, Gence'ye varıp vatan tuttu. Dokuz Tümen Gürcistan sınırına varıp kondu. Karakolluk etti. Yabancı bir kâfir gelse başını kesip Oğuz'a armağan gönderdi.

Yılda bir kez Bayındır Han'ın divanına varırdı. Yine Bayındır Han'dan "Hemen gelsin." diye adam geldi. Begil de gelip hediyeler sundu, Bayındır Han'ın elini öptü. Han da Begil'i misafir etti. Güzel bir at, iyi bir kaftan ve bol harçlık verdi. Üç gün boyunca ağırladı,

- Üç gün de Begil'i av etiyle misafir edelim beyler, dedi.

Ava çıkmak için çağrı yaptılar. Herkes hazırlığını yaptı. Kimi atını, kimi kılıcını, kimi ok atışını övdü. Salur Kazan ne atını, ne kendini övdü. Sadece Begil'in hünerinden bahsetti.

Üç yüz altmış altı yiğit ava çıksa kanlı geyik üzerine yürüyüş olsa Begil ne yay kurardı, ne ok atardı. Yayı okluğundan çıkarır, boğanın, sığın

geyiğinin boynuna atar, çekip durdururdu. Yakaladığı av zayıf ise işareti belli olsun diye kulağını keserdi. Ama semiz av olursa hemen boğazlardı. Beyler bir geyik avladığında kulağı delik ise bu Begil'in sevincidir diye ona gönderirlerdi. Kazan,

- Bu hüner atın mıdır, kişinin midir, diye sordu.

- Hanım, kişinindir, dediler. Han,

- Yok at çalışmasa er övünmez, hüner atındır, dedi.

Bu söz Begil'in hoşuna gitmedi,

- Yiğitler içinde bizi belimize kadar balçığa batırdın, dedi.

Bayındır Han'ın bahşişini önüne döktü. Han'a küstü, divandan çıktı. Atını çektiler, ela gözlü yiğitlerini yanına alıp evine geldi. Oğulcukları karşı geldi, okşamadı; ak yüzlü hatunu ile konuşmadı. Hatun burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Altın tahtımın sahibi beyim yiğit

Göz açıp gördüğüm

Gönül verip sevdiğim

Kalkıp yerinden doğruldun

Ela gözlü yiğitlerini yanına aldın

Arku Beli'nden, Ala Dağ'dan gece aştın

Akıntılı güzel sudan gece geçtin

Ak alınlı Bayındır Han'ın divanına gece vardın

Ela gözlü beyler ile yedin içtin

Obalı obalıyla çekişti mi?

Garip başın kavgada kaldı mı?

Nerde hanım altında güzel atın yok

Sırtında altın tolgalı kaftanın yok

Ela gözlü bebeklerini okşamazsın

Akça yüzlü güzelin ile söyleşmezsin

Nedir hâlin? dedi.

Begil söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kalkıp yerinden doğruldum

Yelesi kara kazılık atıma sıçrayıp bindim

Arku Beli'nden, Ala Dağ'dan gece aştım

Akıntılı güzel suyu gece geçtim

Ak alınlı Bayındır'ın divanına koşup vardı

Ela gözlü beyler ile yedim içtim

Obalıyı obasıyla güzel gördüm

Hanımızın nazarını bizden dönmüş gördüm

Eli günü[26] *göçürün*

Dokuz Tümen Gürcistan'a gidelim

Oğuz'a âsi oldum, böyle bilin, dedi.

Hatunu,

- Yiğidim, bey yiğidim, padişahlar Tanrı'nın gölgesidir. Padişahına âsi olanın işi rast gitmez. Arı gönülde dert olsa şarap açar. Sen gideli hanım, karşı yatan ala dağlarında av olmadı. Ava git, gönlün açılsın, dedi.

Begil baktı, hatun kişinin aklı, sözü doğrudur. Kazılık atını çektirdi, sıçrayıp bindi, ava gitti.

Av avlayıp dolaşırken, karşısına bir yaralı geyik çıktı. Begil bunun arkasından atını sürdü; yetişti, yayını boynuna taktı; geyiğin canı çok yanmıştı, yüksek bir yerden kendini attı. Begil atının yularını çeviremedi, birlikte uçtu. Sağ uyluğu kayaya çarptı, kırıldı. Begil doğrulup ağladı,

- Büyük oğlum, büyük kardeşim yok, dedi.

Hemen okluğundan gez çıkarıp atının eyer kayışlarını çekip kopardı. Kaftanın altından ayağını sıkıca sardı, var kuvvetiyle atının yelesine yapıştı. Avcılardan ayrıldı. Tülbenti boğazına geçti, obasına geldi.

Oğulcuğu Emren Bahadır babasına karşı geldi. Baktı ki benzi sararmış, tülbendi boğazına geçmiş. Yoldaşlarını sorup oğlan burada söylemiş, görelim ne söylemiş:

Kalkıp yerinden doğruldun

Yelesi kara kazılık atına sıçrayıp bindin

Karşı yatan ala dağlar eteğine ava çıktın

Kara donlu kâfirlerle karşılaştın mı?

Ela gözlü yiğitlerini kırdırdın mı?

Ağız dilden birkaç kelime haber bana

Kara başım kurban olsun ağam sana, dedi.

Begil oğluna söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Oğul oğul, ay oğul

Kalkıp yerimden doğruldum

Kara dağlar önüne ava çıktım

Kara donlu kâfirlerle karşılaşmadım

Ela gözlü yiğitlerimi kırdırmadım

Sağdır, esendir yiğitlerim, oğul endişelenme

Üç gündür iyi değilim oğul

At üzerinden beni çek, döşeğime götür, dedi.

Aslan eniği yine aslandır. Babasını atın üzerinde kavradı, tuttu, döşeğine götürdü. Kaftanını üzerine bürüdü, kapısını örttü.

Öbür tarafta yiğitler baktılar ki av bozulmuş, her biri evli evine geldi.

Begil beş gün boyunca divana çıkamadı. Ayağının kırıldığını kimseye söylemedi. Bir gece döşeğinde acı acı inledi, ah etti. Hatunu,

- Bey yiğidim, kalabalık düşman gelse çekinmezdin. Uyluğuna alaca ok değse inlemezdin. Kişi koynunda yatan hatununa sırrını söylemez mi, nedir hâlin? dedi. Begil,

- Güzelim, attan düştüm, ayağım kırıldı, dedi.

Hatun elini eline çaldı, cariyeye söyledi. Cariye çıkıp kapıcıya söyledi. Otuz iki dişten çıkan bütün obaya yayıldı, Begil attan düşmüş, ayağı kırılmış diye her yana duyuldu.

Meğer kâfirin casusu varmış, bu haberi duyunca gidip tekfura haber verdi. Tekfur,

- Kalkıp yerinizden doğrulun. Yattığı yerde Begil'i tutun. Ak ellerini kollarından bağlayın. Gafil yakalayıp güzel başını kesin. Alaca kanını yer yüzüne dökün. Obasını yağmalayın, kızını gelinini esir edin, dedi.

Meğer Begil'in de orada casusu vardı. Begil'e haber gönderdi,

- Başının kaydını gör, üzerinize düşman geliyor, dedi.

Begil yukarı baktı,

- Gök uzak, yer sert, dedi.

Oğulcuğunu yanına getirip söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Oğul oğul ay oğul
Karanlık gözlerimin aydını oğul
Güçlü belimin kuvveti oğul
Gör sonunda neler oldu
Neler geldi benim başıma
Kalkıp oğul yerimden doğruldum
Boynu kırılsın, al aygıra sıçrayıp bindim
Av avlayıp kuş kuşlayıp gezerken
Bunaldı, sürçtü, beni yere çaldı
Sağ uyluğum kırıldı
Benim kara başıma neler geldi
Kara kara dağlardan haber aşmış
Kanlı kanlı sulardan haber geçmiş
Demirkapı Derbendi'nde kâfire haber ulaşmış
Alaca atlı Şöklü Melik çok öfkelenmiş
Öfkesinden kara dağlara duman çökmüş
Yattığı yerde Bey Begil'i tutun, demiş
Kollarından ak ellerini bağlayın, demiş
Kan alaca obasını yağmalayın, demiş
Akça yüzlü kızını, gelinini esir edin, demiş
Kalkıp oğul yerinden doğrulup gel
Yelesi kara kazılık atına sıçrayıp bin
Karşı yatan kara dağı gece aş
Ak alınlı Bayındır Han'ın divanına gece var
Ağız dilden Bayındır'a selam ver
Beyler beyi Kazan'ın elini öp
Ak sakallı babam bunaldı de
Elbette ve elbette Kazan Bey
Bana yetişsin dedi, de
Gelmezsen memleket bozulup harap olur
Kızım, gelinim esir gitti böyle bil, dedi.

Burada oğlan babasına söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Baba ne söyler, ne anlatırsın?

Bağrımı, yüreğimi niye dağlarsın?

Kalkıp yerimden duracak değilim

Yelesi kara kazılık atıma binecek değilim

Arku Beli, Ala Dağı avlayıp aşacak değilim

Ak alınlı Bayındır'ın divanına varacak değilim

Kazan kimdir? Ben onu elini öpecek değilim

Altındaki al aygırı bana ver

Kan terleyinceye kadar koşturayım senin için

Yakası sert demir zırhını bana ver

Yeni yaka diktireyim senin için

Kara polat öz kılıcını bana ver

Gafil yakalayıp başlar keseyim senin için

Kargı dalı mızrağını bana ver

Göğsünden er saplayayım senin için

Ak telekli delici okunu bana ver

Erden ere geçireyim senin için

Ela gözlü üç yüz yiğidini bana ver yoldaşlığa

Din- i Muhammed yoluna savaşayım senin için, dedi.

Begil,

- Ağzın için öleyim oğul, ola ki benim geçmiş günlerimi hatırlatmazsın. Bre benim zırhımı getirin oğlum giysin, al aygırımı getirin oğlum binsin, düşman kaçmadan oğlum meydana varsın, savaşa tutuşsun, dedi.

Oğlanı giydirip donattılar. Babasıyla, anasıyla gelip görüştü, ellerini öptü. Üç yüz yiğidi yanına alıp savaş meydanına vardı.

Al aygır, ne zaman ki düşmanın kokusunu alsa ayağıyla yeri döver, tozu göğe çıkarırdı. Kâfirler yine atın öyle yaptığını görünce,

- Bu at Begil'indir, kaçalım dediler. Tekfur,

- Bre, iyi bakın, bu gelen Begil ise ben sizden önce kaçarım, dedi.

Gözcü gözledi. Baktı ki at Begil'in ama üzerindeki Begil değil, kuş kadar bir oğlan. Gelip tekfura haber verdi,

- At, silah, tolga Begil'in ama içindeki Begil değil, dedi. Tekfur,

- Yüz adam ayrılın, gürültü çıkarın, oğlanı korkutun. Oğlan kuş yürekli olur, meydanı bırakıp kaçar, dedi.

Yüz kâfir ayrılıp oğlanın üzerine geldi. Kâfir, oğlana söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Oğlan oğlan, ay oğlan
Haramzâde oğlan
Altında al aygırı arık oğlan
Kara çelik uz kılıcı gedik oğlan
Elinde mızrağı kırık oğlan
Ak tozlu yayı ufak oğlan
Okluğunda doksan oku seyrek oğlan
Yanındaki yoldaşları çıplak oğlan
Karanlık gözleri fersiz oğlan
Şöklü Melik sana fena kızdı
Meydandaki şu oğlanı tutun
Kollarından ak ellerini bağlayın
Gafil bulup güzel başını kesin
Alaca kanını er yüzüne dökün, dedi
Ak sakallı baban varsa ağlatma
Ak pürçekli anan varsa sızlatma
Tek başına bir yiğit alp olmaz
Yavşan dibi berk olmaz
Belası gelmiş kavat oğlu kavat
Çekil, dön buradan, dedi.

Oğlan da burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Herze merze söyleme bre itim kâfir
Altımdaki aygırımı niye beğenmezsin
Seni gördü oynar

Sırtımdaki demir zırhım, boynumu sıkar
Kara çelik uz kılıcım kınını doğrar
Kargı dalı mızrağımı ne beğenmezsin
Göğsünü delip göğe fırlar
Akça tozlu sert yayım inim inim inler
Okluğumdaki okum yuvasını deler
Yanımda yiğitlerim savaş ister
Alp yiğide korku vermek ayıp olur
Beri gel bre kâfir, savaşalım, dedi.

Kâfir,

- Oğuz'un arsızı, Türkmen'in delisine benzer, bak hele şuna, dedi. Tekfur,

- Varın sorun, oğlan, Begil'in nesi olur, dedi.

Kâfir oğlana söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Altındaki al aygırı biliriz
Begil'indir, Begil hani?
Kara çelik uz kılıcını biliriz
Begil'indir, Begil hani?
Sırtındaki demir zırhın
Begil'indir, Begil hani?
Yanındaki yiğitler
Begil'indir, Begil hani?
Eğer Begil buradaysa
Geceye kadar savaşaydık
Akça tozlu sert yaylar çekişeydik
Ak telekli delici oklar atışaydık
Sen Begil'in neyisin oğlan, söyle bize, dediler.

Begil'in oğlu burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

- Bre kâfir, sen beni bilmez misin? Ak alınlı Bayındır Han'ın beyler beyi Salur Kazan'ın kardeşi Kara Göne koşup yetişti. Dönebilmez Dölek Evren, Düzen oğlu Alp Rüstem, boz atlı Beyrek Bey, Begil'in evinde içerlerdi. Senden casus geldi. Altındaki al aygıra Begil, beni bindirdi. Kara çelik uz

kılıcını kuvvet olsun diye verdi. Kargı dalı mızrağını himmet olsun diye verdi. Yanındaki üç yüz yiğidini bana yoldaşlığa koştu. Ben, Begil'in oğluyum. Bre kâfir beri gel dövüşelim. Kâfir tekfur,

- Bekle bre kavat oğlu, ben sana varayım, dedi.

Altı uçlu gürzünü eline aldı. Oğlanın üzerine sürdü. Oğlan kalkanını gürze karşı tuttu. Kâfir yukarıdan aşağıya oğlana sertçe vurdu. Kalkanını ufaladı, tolgasını ezdi, kapaklarını sıyırdı, oğlanı yıkamadı.

Gürz ile dövüştüler, kara çelik uz kılıçlarıyla çekiştiler. Serpe serpe meydanda kılıçlaştılar. Omuzları doğrandı, kılıçları ufalandı ama birbirlerini yıkamadılar.

Kargı dalı mızraklar ile kırıştılar; meydana boğa gibi süsüştüler, göğüsleri delindi, mızrakları kırıldı, birbirlerini yenemediler. At üzerinde birbirlerini kavradılar, çekiştiler.

Kâfirin kuvveti fazlaydı, oğlan güçten düştü. Burada Allah Tealâ'ya yalvarıp söyledi, görelim hanım ne söyledi:

Yücelerden yücesin

Yüce Tanrı

Kimse bilmez nicesin

Güzel Tanrı

Sen Adem'e taç vurdun

Şeytana lanet ettin

Bir suçtan ötürü eşiğinden kovdun

İbrahim'i tutturdun

Hanım deriye sardırdın

Götürüp ateşe attırdın

Ateşi bostan yaptın

Birliğine sığındım

Aziz Allah, hocam bana medet, dedi.

Kâfir,

- Yenildin de Tanrı'na mı yalvarıyorsun. Senin bir Tanrı'n var ise ben de yetmiş iki puthânem var, dedi. Oğlan,

- Ya âsi melun, sen putlara yalvarırsın, ben âlemleri yoktan var eden Allah'ıma sığınırım, dedi.

Hak Tealâ, Cebrail’e buyurdu,

- Ya Cebrail, var, şu kuluma kırk er kuvveti kadar kuvvet verdim, dedi.

Oğlan kâfiri götürdü, yere vurdu. Burnundan boru gibi kan fışkırdı. Sıçrayıp şahin gibi kâfirin boğazına yapıştı, eline aldı. Kâfir,

- Yiğit aman, sizin dininize ne derler, dininize girdim, dedi.

Parmağını kaldırıp şehadet getirdi, Müslüman oldu. Geriye kalan kâfirler meydanı bırakıp kaçtılar. Akıncılar kâfirin halkını vurup kızını, gelinini esir aldılar. Oğlan babasına müjdeci gönderdi, “Düşmanımı yendim.” dedi. Ak sakallı babası karşı geldi, oğlanın boynuna sarıldı. Dönüp evlerine geldiler.

Karşı yatan kara dağdan oğlana yaylak verdi. İçinde karakoç yüğrük atlar olan tavla verdi. Akça yüzlü oğluna akça koyun şölen verdi. Ela gözlü oğluna al duvaklı gelin aldı. Ak alınlı Bayındır Han’a hediye çıkardı. Oğlunu aldı, Han’ın divanına vardı, el öptü.

Padişah, Kazan oğlu Uruz’un sağ yanında ona yer gösterdi. Altın işlemeli çuha kaftan giydirdi.

Dedem Korkut gelip neşelendirdi. Bu Oğuznâme’yi dizdi, koştu. Begil oğlu Emren’in olsun, dedi; gazilerin başına neler geldiğini anlattı.

Hayırlı dua edeyim hanım: Gölgesi büyük kaba ağacın kesilmesin. Allah’tan ümidin çekilmesin. Günahınızı adı güzel Muhammed’e bağışlasın, hanım hey!

---

26 El gün: Ahali, oba.

UŞUN KOCA OĞLU SEĞREK DESTANI

Oğuz zamanında Uşun Koca oğlu Seğrek derler bir kişi vardı. Onun iki oğlu vardı. Büyük oğlunun adı Eğrek idi; bahadır, deli, iyi bir yiğitti. Ne zaman istese Bayındır Han'ın divanına gider gelirdi. Beylerbeyi olan Kazan'ın divanında buna ne kapı ne baca vardı. Beyleri geçip Kazan'ın önünde otururdu, kimseye iltifat eylemezdi.

Meğer hanım, yine bir gün beyleri geçip oturacak oldu. Ters Uzamış derlerdi, bir yiğit vardı. Ona,

- Bre Uşun Koca'nın oğlu, bu oturan beylerin her biri oturduğu yeri kılıç emeğiyle aldılar. Bre sen baş mı kestin, kan mı döktün, aç mı doyurdun, çıplak mı giydirdin? dedi. Eğrek,

- Bre Ters Uzamış, baş kesip kan dökmek hüner midir, dedi. Ters Uzamış,

- Evet, hünerdir, diye cevap verdi.

Ters Uzamış'ın sözü Eğrek'in ağırına gitti. Yerinden doğruldu, Kazan Bey'den akın diledi. O da izin verdi. Çağırttı, akıncılar geldiler. Üç yüz kadar mızraklı yiğit bunun yanına toplandı. Meyhanede beş gün yediler içtiler.

Bundan sonra Eğrek, Şürügün ucundan Gökçe Deniz'e kadar akın etti, zengin ganimetler ele geçirdi. Yolu Alınca Kalesi'ne uğradı. Kara Tekfur orada bir koru yaptırmıştı. Uçardan kaz, tavuk; yürürden geyik, tavşan ne varsa bu avluya doldurup Oğuz yiğitlerine tuzak kurmuştu. Uşun Koca'nın oğlunun da yolu bu koruya düştü. Korunun kapısını kırdılar. Sığın, geyik, kaz, tavuk kestiler, yediler, içtiler. Atlarının eyerlerini indirdiler, giyimlerini çıkardılar.

Meğer Kara Tekfur'un casusu varmış. Bunları gördü, gelip haber verdi,

- Bre Oğuz'dan bir bölük atlı geldi. Korunun kapısını kırdılar. Atların eyerini alıp giyimlerini çıkardılar. Bre ne duruyorsunuz, dedi.

Altı yüz kara elbiseli kâfir bunların üzerlerine yürüdü. Yiğitleri öldürüp Eğrek'i yakaladılar. Alınca kalesine zindana attılar.

Kara kara dağlardan haber aştı, kanlı kanlı sulardan haber geçti, kudretli Oğuz beylerine ulaştı. Uşun Koca'nın ak evinin önünde bir feryat koptu.

Kaza benzer kızı, gelini ak çıkarıp kara giydi. Uşun Koca “Oğul, oğul” diye, akça yüzlü anasıyla ağlaştılar, feryat ettiler.

Eyeğili uzar, kaburgalı büyür. Meğer hanım, Uşun Koca’nın küçük oğlu Seğrek çok iyi bir bahadır, alp, deli bir yiğit oldu çıktı. Bir gün yolu dost eğlencesine düştü. Misafir oldu, yediler içtiler. Seğrek sarhoş oldu. Dışarıya ayak yoluna çıktığında bir öksüz oğlanın, bir akranıyla dövüştüğünü gördü. “Bre ne yapıyorsunuz?” diye bir şaplak birine, bir şaplak diğerine vurdu.

Eski elbisenin biti, öksüz oğlanın dili acı olur. Biri,

- Bre bizim öksüzlüğümüz yetmez mi, bize niye vuruyorsun? Hünerin varsa kardeşin Alınca Kalesi’nde esirdir, git onu kurtar, dedi. Seğrek,

- Bre kardeşimin adı nedir, dedi.

- Eğrek, dediler.

- Şimdi Eğrek’e Seğrek yakışır. Kardeşim sağ imiş, artık üzülmem. Kardeşim olmadan Oğuz’da duramam. Karanlık gözümün aydını kardeş, diye ağladı.

İçeri girdi. İzin istedi, beylere “Hoşça kalın.” dedi.

Atını çektiler, bindi, sürüp anasının evine geldi. Atından indi, anasının ağzını aradı. Seğrek burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kalkıp ana, yerimden doğruldum

Yelesi kara kazılık atıma bindim

Karşı yatan kara dağın eteğine vardım

Kudretli Oğuz beylerinde dernek varmış

Oraya uğradım

Yemek içmek arasında

Ak boz atlı bir çapar[27] *geldi*

Çok zaman geçmiş, Eğrek derler bir yiğit tutsak imiş

Kadir Tanrı yol vermiş, çıkıp gelmiş

Büyük küçük kalmadı, o yiğide karşı gitti

Ana ben de varayım mı, ne dersin, dedi.

Anası burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Ağzın için öleyim oğul

Dilin için öleyim oğul

Karşı yatan kara dağın
Yıkılmış idi, yüceldi ahir
Akıntılı güzel suyun
Soğulmuştu, çağladı ahir
Kaba ağaçta, dal budağın
Kurumuştu, yeşerdi ahir
Kudretli Oğuz beyleri izine varırsa, sen de var
O yiğide ulaştığında ak boz atından in
El kavuşturup o yiğide selam ver
Elini öpüp boynuna sarıl
Kara dağımın yükseği kardeş de
Ne duruyorsun oğul, koş, dedi.

Oğlan, anasına söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Ana ağzın kurusun
Ana dilin çürüsün
Benim öz kardeşim varmış, üzülsem olmaz
Kardeşsiz Oğuz'da dursam olmaz
Ana hakkı, Tanrı hakkı olmasaydı
Kara çelik uz kılıcımı çekeydim
Gafil bulup güzel başını keseydim
Alaca kanını yeryüzüne dökeydim, ana
Zalim ana, dedi.

Babası,

- Yanlış haberdir oğul. Kaçıp giden senin ağabeyin değil, başka biridir. Ak sakallı babanı ağlatma, yaşlı ananı sızlatma, dedi.

Oğlan burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Üç yüz altmış yiğit ava gitse
Kanlı geyik üzerine kavga kopsa
Kardeşli yiğitler kalkar, koşar
Kardeşsiz zavallı yiğidin ensesine yumruk dokunsa
Ağlayıp dört yanına bakar kalır

Ela gözden acı yaşını döker kalır

Ela gözlü oğlunuzu görünceye kadar

Bey baba, hatun ana esen kalın, dedi.

Anası, babası,

- Oğul, yanlış haberdir, gitme, dediler. Oğlan,

- Beni yolumdan koymayın, ağabeyimin tutulduğu kaleye varmayınca, ölüsünü, dirisini bilmeyince, öldüyse kanının intikamını almayınca Oğuz iline gelmeyeceğim, dedi.

Anası, babası ağlaşıp Kazan'a adam gönderdiler,

- Oğlan kardeşini hatırladı, bize ne öğüt verirsin, dediler. Kazan,

- Ayağına at tuşağı[28] vurun, dedi.

Yavuklusu vardı. Hemen düğün dernek ettiler. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirdiler. Oğlanı gerdeğe koydular. Kız ile oğlan bir döşeğe yattılar. Oğlan kılıcını çıkarıp kız ile kendi arasına koydu. Kız,

- Kılıcını kaldır yiğit, murat ver, murat al, sarılalım, dedi. Oğlan,

- Bre kavat kızı; ağabeyimin yüzünü görmeden, ölmüş ise kanını almadan bu gerdeğe girersem kılıcıma doğranayım, okuma saplanayım, oğlum doğmasın, doğarsa on yaşına varmasın, dedi.

Yerinden kalktı. Tavladan bir şahbaz at çıkardı, eyerledi. Giysilerini giydi, dizine dizlik, koluna pazubend bağladı.

- Kız sen beni bir yıl bekle. Bir yıl içinde gelmezsem iki yıl bekle. İki yıl içinde de gelmezsem üç yıl bekle. Yine gelmezsem benim öldüğümü bil. Aygır atımı boğazlayıp can aşımı ver. Gözün kimi tutarsa, gönlün kimi severse onunla evlen, dedi.

Kız burada söylemiş görelim hanım ne söylemiş:

Yiğidim ben seni bir yıl beklerim

Bir yılda gelmezsen iki yıl beklerim

İki yılda gelmezsen üç, dört yıl beklerim

Dört yılda gelmezsen beş, altı yıl beklerim

Altı yol ayrımına çadır kurarım

Gelenden gidenden haber sorarım

Hayır haber getirene at, elbise veririm

Kaftanlar giydiririm

Şer haber getirenin başını keserim

Erkek sineği üzerime kondurmam

Murat ver, murat al, sonra git yiğidim, dedi.

Oğlan,

- Bre kavat kızı, ağabeyimin başına yemin ettim, dönmem artık, dedi. Kız,

- Ayağı uğursuz gelin diyeceklerine, hayasız gelin desinler. Kaynatama, kaynanama söyleyeyim, dedi.

Kız burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Atamdan daha iyi kaynata

Anamdan daha iyi kaynana

Deve sürünüzün buğrası ürktü gider

Kervancılar önünü aldı, döndüremez

Karakoç atlarının aygırı ürktü gider

Yılkıcılar önünü aldı, döndüremez

Ağılların koçları ürktü gider

Çoban önünü aldı, döndüremez

Ela gözlü oğlun kardeşini andı, gider

Akça yüzlü gelinin döndüremez

Size malum olsun, dedi.

Babası, anası ah ettiler, yerlerinden kalktılar, “Oğul gitme.” dedilerse de bir işe yaramadı.

- Elbette ağabeyimin tutulduğu kaleye varmadan dönmeyeceğim, dedi. Anası, babası,

- Çabuk oğul, uğurun açık olsun. Geleceğin var ise sağ, esen varıp gel, dediler.

Anasının, babasının elini öptü. Karakoç atına sıçrayıp bindi. Gecesini gündüzüne kattı, at koşturdu. Üç gün geceli gündüzlü gitti. Dereşam ucundan geçti, kardeşinin yakalandığı koruya geldi.

At çobanı kâfirlerin at sürüsü güttüklerini gördü. Kılıcını çekip altı tanesini tepeledi. Davul vurup atları ürküttü, getirip koruya koydu.

Gecesini gündüzüne katmış, üç gün, üç gece at koşturmuş yiğit, gözlerini uyku almış yiğit, atının yularını bileğine bağladı; yattı, uyudu.

Meğer kâfirin casusu varmış. Gelip tekfura haber verdi,

- Oğuz'dan bir deli yiğit geldi, yılkıcıları öldürdü, atları ürküttü, getirip koruya koydu, dedi. Tekfur,

- Silahlı altmış adam seçin, varsınlar, tutup getirsinler, dedi.

Altmış silahlı adam seçtiler, vardılar. Ansızın altmış demir zırhlı kâfir oğlanın üzerine geldi. Atların kulağı hassas olur. Meğer hanım, zırh gıcırtısından, at kişnemesinden yiğidin bindiği at haberdar oldu, çekip oğlanı uyandırdı. Oğlan baktı ki; bir alay atlı geliyor, sıçradı, atına bindi. Adı güzel Muhammed'e salavat getirdi. Kara elbiseli kâfire kılıç çaldı, bastı, hepsini kaleye kadar kovaladı.

Yine uykusunu yenemeyip yerine varıp yattı, uyudu. Yine atının yularını bileğine geçirdi.

Kâfirlerden sağ kalanlar kaçıp tekfurun yanına geldiler. Tekfur,

- Tuu yüzünüze, altmış kişi bir oğlanı yakalayamadınız mı, dedi.

Bu defa yüz kâfir oğlanın üzerine geldi. Aygır yine oğlanı uyandırdı. Gördü ki kâfir alay bağlamış geliyorlar. Oğlan kalkıp atına bindi, adı güzel Muhammed'e salavat getirdi. Kâfire kılıç çaldı, bastı, kaleye yolladı. Atını döndürdü yine konduğu yere geldi. Uykusunu yenemedi, yine yattı, uyudu. Atının yularını yine bileğine geçirdi. Bu defa at oğlanın bileğinden boşandı, kaçtı.

Kâfirler yine tekfura geldiler. Tekfur,

- Bu defa üç yüz kişiyle varın, dedi. Kâfirler,

- Varmayız, kökümüzü keser, hepimizi kırar, dediler. Tekfur,

- Pekiyi, ne yapmak gerekiyor? Varın o tutsak yiğidi çıkarın getirin, dinsizin hakkından imansız gelir, at verin, elbise verin, dedi.

Geldiler, Eğrek'e,

- Yiğit, sana tekfur himmet eyledi. Şurada bir deli yiğit var; yolcunun, yolakçının, çoluğun, çobanın ekmeğini elinden alıyor. Tut, o deliyi öldür, seni serbest bırakalım, var, git, dediler. Eğrek,

- Ne güzel, dedi.

Eğrek'i zindandan çıkardılar. Saçını sakalını tıraş ettiler. Bir at, bir de kılıç verdiler, yanına üç yüz atlı kâfir kattılar. Oğlanın üzerine geldiler. Üç

yüz kâfir geniş yerde durdu. Eğrek,

- Nerede o deli yiğit, dedi.

Uzaktan gösterdiler. Eğrek,

- Gelin, varalım, tutalım, dedi.

- Tekfur sana emretti; sen var, dediler.

- İşte uyuyor, gelin varalım, dedi. Kâfirler,

- Hay ne uyuması! Koltuğunun altından bakar, kalkar bize geniş yazıyı dar eyler, dediler. Eğrek,

- Şimdi ben varıp elini ayağını bağlayayım, ondan sonra siz gelirsiniz, dedi.

Sıçradı, kâfirlerin arasından çıktı. At sürüp bu yiğidin yanına geldi. Atından indi, yularını bir çalıya iliştirdi. Baktı; gördü ki ayın on dördüne benzeyen, sevimli, ela gözlü genç bir yiğit burçak burçak terlemiş, uyuyor. Gelenden, gidenden haberi yok. Dolandı, başucuna geldi. Baktı, belinde kopuzu var. Çıkarıp eline aldı. Söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kalkıp yerinden doğrulan yiğit

Yelesi kara kazılık atına sıçrayıp binen

Arku Beli, Ala Dağı geceleyin aşan

Akıntılı güzel suyu delip geçen

Yabancı yere gelen yatar m'ola?

Benim gibi bileklerinden ak ellerini

Bağlatıp domuz damında yatar m'ola?

Ak sakallı babasını, ak pürçekli anasını

Ağlatıp sızlatır m'ola?

Niye yatıyorsun yiğit?

Gafil olma, güzel başını kaldır yiğit

Ela gözünü aç yiğit

Allah'ın verdiği tatlı canını uyku almış yiğit

Pazularından kollarını bağlatma

Ak sakallı babanı, yaşlı ananı ağlatma

Kimsin, kudretli Oğuz ilinden gelen yiğit?

Yaradan hakkı için beri gel

Dört yanını kâfir bağladı, böyle bil, dedi.

Oğlan sıçrayıp ileri çıktı. Buna vurmak için kılıcının kabzasına yapıştı. Baktı, elinde kopuz var,

- Bre kâfir, Dedem Korkut'un kopuzu hürmetine kılıcımı çalmadım. Eğer elinde kopuz olmasaydı, ağabeyimin başı için seni iki parçaya bölmüştüm, dedi.

Çekti kopuzunu, elinden aldı. Oğlan burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Alaca sabah yerimde doğruldum kardeş için

Ak boz atlar koşturdum kardeş için

Kalenizde tutsak var mıdır kâfir söyle bana?

Kara başım kurban olsun kâfir sana, dedi.

Büyük kardeşi Eğrek burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Ağzın için öleyim kardeş

Dilin için öleyim kardeş

Kalanda göçende yerini soracak olsam neresidir?

Karanlık gecede yolunu şaşırsan umudun kimdir?

Büyük sancak çeken hanınız kim?

Kavga günü önden giden yiğidiniz kim?

Yiğit senin baban kim?

Alp kişinin, kişiden adını saklaması ayıp olur

Adın ne yiğit? dedi.

Bir daha söylemiş:

Deve sürüsü güttüğümde devecim misin?

Karakoç atlarımı güttüğümde yılkıcım mısın?

Koyunlarımı güttüğümde çobanım mısın?

Kulağıma fısıldayan naibim misin?

Beşikte koyup gittiğim kardeşçiğim misin?

Yiğit söyle bana

Kara başım kurban olsun yiğit sana, dedi.

Seğrek burada büyük kardeşine söyledi:

Karanlık gece içinde yolumu şaşırsam, umudum Allah

Büyük sancak çeken hanımız Bayındır Han

Savaş günü önden giden alpımız Salur Kazan

Babamın adını sorarsan Uşun Koca

Benim adımı sorarsan Seğrek

Kardeşim varmış adı Eğrek, dedi.

Bir daha söyledi:

Deve sürünü güttüğünde devecinim

Karakoç atlarını güttüğünde yılkıcınım

Beşikte koyup gittiğin kardeşinim, dedi.

Büyük kardeşi Eğrek burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Ağzın için öleyim kardeş

Dilin için öleyim kardeş

Er mi oldun, yiğit mi oldun kardeş

Yabancı ellere kardeşini bulmaya sen mi geldin kardeş, dedi.

Kalkıp iki kardeş kucaklaştılar. Eğrek küçük kardeşinin boynunu, Seğrek de ağabeyinin elini öptü.

Karşıdan kâfirler bakışıyorlardı,

- Güreşe tutuştular, keşke bizimki yense, dediler.

Baktılar, Eğrek ile Seğrek kucaklaştılar, görüştüler, kazılık atlarına bindiler. Kara elbiseli kâfirin üzerine atlarını saldılar. Kılıç çaldılar, kâfiri bastılar, kırdılar, kaleye döktüler. Gelip yine o koruya girdiler. Atları dışarı çıkardılar, davul vurup önlerine kattılar. Dereşam suyunu yarıp geçtiler. Geceyi gündüze katıp Oğuz'un ülkesine ulaştılar.

Kanlı kâfir elinden kardeşini tutup aldı. Ak sakallı babasına müjdeci gönderdi,

- Babam bana karşı gelsin, dedi.

Uşun Koca'ya haberci geldi,

- Müjdeler olsun, gözün aydın, oğullarının ikisi birlikte sağ, esen geldiler, dedi.

Koca işitip mutlu oldu. Gümbür gümbür davullar çalındı. Burması altından tunç borular vuruldu. O gün ala gölgelikli otağlar dikildi. Attan

aygır, deveden buğra, koyundan koç kesildi.

Koca Bey, oğullarına karşı geldi. Atından indi, oğullarıyla uzun uzun kucaklaştı,

- Hoş musunuz, esen misiniz oğullar, dedi.

Gölgeliği altın evinin odasına geldiler.

Eğlence, yemek, içmek oldu. Büyük oğluna güzel bir gelin getirdi. İki kardeş birbirine sağdıç oldular. Gerdeklerine girdiler, murada maksuda erdiler.

Dedem Korkut gelip boy boyladı, soy soyladı.

Evvel, ahir, uzun yaşın sonu ölüm. Ölüm vakti geldiğinde, Allah, arı imandan ayırmasın. Günahınızı Muhammed Mustafa yüzü suyu hürmetine bağışlasın. Amin diyenler Allah'ı görsün, hanım hey!

---

27 Haberci.
28 Atın iki ayağına vurulan kelepçe.

SALUR KAZAN'IN TUTSAK OLUP OĞLU URUZ'UN KURTARDIĞI DESTANI

Meğer hanım, Trabzon tekfuru beylerbeyi olan Kazan'a bir şahin göndermişti. Bir gece yiyip içip otururlarken Şahincibaşı'na,

- Bre sabah şahinleri al, birlikte ava gidelim, dedi.

Erkenden atlarına binip av yerine vardılar, baktılar bir kaz sürüsü gördüler. Kazan, şahini saldı. Şahin avını yakalayamadı. Havalanıp uzağa doğru uçtu. Gözlediler, şahin Tomanın Kalesi'ne indi. Kazan çok üzüldü. Şahinin peşine düştü. Dere tepe aştı, kâfir eline geldi. Yoldayken Kazan'ın kara gözlerini uyku tuttu. Beyler,

- Hanım, dönelim, dediler.

- Biraz daha ileri varalım, dedi.

İleri vardılar, bir kale gördü.

- Beyler, gelin yatalım, dedi.

Kazan'ı küçük ölüm tuttu, uyudu. Meğer hanım, Oğuz beyleri yedi gün uyurdu. Bu yüzden küçük ölüm derlerdi.

Meğer o gün Tomanın Kalesi'nin tekfuru ava çıkmıştı. Casusu gelip haber verdi,

- Bir bölük atlı geldi, içindeki beyleri yattı, uyudu, dedi.

Tekfur kim olduklarını öğrenmeleri için adam gönderdi. Gelenler, bunların Oğuz erenleri olduğunu öğrendiler, gelip tekfura haber verdiler. Tekfur da hemen ordusunu toplayıp bunların üzerine yürüdü. Kazan'ın beyleri baktılar ki düşman geliyor, birbirlerine,

- Kazan'ı bırakıp gidersek, bizi obadan kovarlar. Burada ölmek daha iyi, dediler.

Kâfiri karşılayıp savaştılar. Kâfirler, Kazan'ın yirmi beş beyini şehit ettiler. Kazan'ın üzerine üşüştüler. Uyuduğu yerde yakaladılar. Elini ayağını sıkıca bağladılar. Bir arabaya yüklediler, sağlam bir urganla bağladılar. Arabayı çekip gittiler.

Giderken araba gıcırtısından Kazan uyandı. Gerindi, ellerinin bağlandığı urganların hepsini kopardı. Arabanın üzerine oturdu, kıs kıs güldü. Kâfirler,

- Niye gülüyorsun, dediler. Kazan,

- Bre kâfirler, bu arabayı beşiğim sandım, sizi de yamru yumru dadım, süt annem sandım, dedi.

Kazan'ı getirdiler, Tomanın Kalesi'nde bir kuyuya attılar. Kuyunun ağzına da bir değirmen taşı koydular. Yemeğini suyunu değirmen taşının deliğinden verdiler.

Bir gün tekfurun karısı,

- Varayım, Kazan'ı göreyim. Bu kadar adama dayak atarmış, nasıl bir kişidir? dedi.

Hatun gelip zindancıya kapıyı açtırdı.

- Kazan Bey, hâlin nicedir? Hayatın yer altında mı güzel, yoksa yer üstünde mi? Sen şimdi ne yersin, ne içersin, neye binersin, diye seslendi. Kazan,

- Ölülerine aş verdiğin zaman ellerinden alırım. Ölülerinizin gencine binip rahvan sürerim, yaşlılarınızı yedeğimde çekerim, dedi. Hatun,

- Dinin için Kazan Bey, yedi yaşında bir kızcağızım vefat etmişti, kerem eyle ona binme, dedi. Kazan,

- Ölülerinizin içinde ondan daha genci yok, hep ona biniyorum, dedi. Kadın,

- Vay senin elinden ne yer yüzünde dirimiz ne yer altında ölümüz kurtulurmuş, dedi.

Geldi, tekfura söyledi,

- Kerem eyle, o Tatar'ı kuyudan çıkar. Kızcağızımızın belini incitir. Yer altında kızcağızımıza binermiş, kalan ölülerimizi toplarmış. Ölülerimiz için verdiğimiz aşı ellerinden çekip alıp yermiş. Onun elinden ne ölümüz ne dirimiz kurtulurmuş. Dinin aşkına o kişiyi kuyudan çıkar, dedi.

Tekfur beylerini topladı,

- Gelin, Kazan'ı kuyudan çıkarın, bizi övsün, Oğuz'u kınasın. Ondan sonra bize karşı düşmanlık beslemeyeceğine yemin etsin, dedi.

Vardılar, Kazan'ı kuyudan çıkarıp getirdiler,

- Bize düşmanlık etmeyeceğine yemin et, hem bizi öv, Oğuz'u kına. Seni bırakalım, var git, dediler. Kazan,

- Vallahi, billahi, doğru yolu görürken, eğri yoldan gelmeyeyim, dedi.

- Vallahi Kazan iyi yemin etti. Haydi bizi öv, dediler. Kazan,

- Ben yeryüzünde adam övmem. Bir adam getirin, bineyim, sizi öveyim, dedi.

Vardılar, bir kâfir kişi getirdiler,

- Bir eyer, bir yular, dedi.

Onu da getirdiler.

Kâfirin sırtına eyeri vurdu, ağzına yularını verdi, kayışını çekti. Sıçrayıp üzerine bindi. Ökçesiyle vurup kaburgasını karnına kavuşturdu. Yularını çekip ağzını yırttı, kâfiri öldürdü. Çöküp üzerine oturdu,

- Bre kâfirler, kopuzumu getirin, sizi öveyim, dedi.

Gidip kopuzunu getirdiler. Eline alıp burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş,

On bin er düşman gördüğümde oyunum dedim

Yirmi bin er düşman gördüğümde koklamadım

Otuz bin er düşman gördüğümde on kişiye denk saydım

Kırk bin er düşman gördüğümde yan baktım

Elli bin er düşman gördüğümde teslim olmadım

Altmış bin er düşman gördüğümde ses çıkarmadım

Seksen bin er düşman gördüğümde ürpermedim

Doksan bin er düşman gördüğümde zırh giymedim

Yüz bin er düşman gördüğümde yüzümü dönmedim

Yüzü dönmez kılıcımı elime aldım

Muhammed'in dini aşkına kılıç çaldım

Ak meydanda yumru başı top gibi kestim

Bunda bile erim, yiğidim diye övünmedim

Övünen kişileri hoş görmedim

Eline düşmüşken bre kâfir öldür beni

Kara kılıcını çal boynuma, kes başımı

Kılıcından sakınacak değilim

Kendi aslımı, kendi kökümü kınayacak değilim, dedi.

Bir daha söylemiş:

Yüksek yüksek kara dağdan taş yuvarlansa

Kaba ökçemi, uyluğumu karşı tutan Kazan Bey idim
Firavun şişler yükleyip yerden çıksa
Kaba ökçem ile perçin yapan Kazan Bey idim
Büyük büyük beyler oğlu kavga yapsa
Kamçı vurup sindiren Kazan Bey idim
Yüce dağları duman tutsa
Kara puslu fırtına kopsa
Karakoç atımın kulağı görünmez olsa
Herkes kılavuzsuz yolunu şaşırsa
Kılavuzsuz yolunu bulan Kazan Bey idim
Yedi başlı ejderhaya yetip vardım
Heybetinden sol gözüm yaşardı
Hey gözüm, namert gözüm, muhannet gözüm
Bir yılanda ne var ki korktun, dedim
Bunda bile yiğidim, beyim diye övünmedim
Övünen erleri hoş görmedim
Eline düşmüşken bre kâfir öldür beni
Yitir beni
Çal kılıcını, kes başımı
Kılıcından sakınacak değilim
Kendi aslımı kendi kökümü kınayacak değilim
Oğuz erenleri dururken seni övecek değilim, dedi.
Kazan burada bir daha söylemiş:
Kuytu kırlarda yıkanır, umman denizinde
Sarp yerlerde yapılmış kâfir şehri
Sağa sola çırpınır, vurur yüzgeçleri
Su dibinde döner balıkları
Tanrı benim diye su dibinde çağrışır âsileri
Düz koyup tersten okur kızı, gelini
Altın aşıkla oynar Sancıdan'ın beyleri
Altı defa Oğuz vardı, alamadı o kaleyi

Altı baş er ile ben Kazan vardım
Altı güne bırakmadım, onu aldım
Kilisesini yıkıp yerine
Mescit yaptım, ezan okuttum
Kızını, gelinini
Ak göğsümde oynattım
Beylerini kul ettim
Bunda bile yiğidim, beyim diye övünmedim
Övünen erleri hoş görmedim
Eline düşmüşken bre kâfir öldür beni
Yitir beni
Kılıcından sakınacak değilim
Kendi aslımı, kendi kökümü kınayacak değilim, dedi.
Kazan yine söyledi:
Kuytu kırda döndürdüğüm
Bre kâfir senin baban
Güzelliğine imrendiğim
Senin kızın gelinin
Akça Kale'de, Sürmeli'de at oynattım
Atla Karın Eli'ne dörtnala akın ettim
Akhisar Kalesi'nin burcunu yıktım
Ak akçe getirdiler, puldur dedim
Kızıl altın getirdiler bakırdır dedim
Ela gözlü kızını, gelinini getirdiler, aldanmadım
Kilisesini yıktım mescit yaptım
Altınını, gümüşünü yağmalattım
Bunda bile yiğidim, beyim diye övünmedim
Övünenleri hoş görmedim
Eline düşmüşken bre kâfir öldür beni
Yitir beni
Kendi aslımı, kendi kökümü kınayacak değilim,

Seni övecek değilim, dedi.
Kazan Bey burada bir daha söylemiş:
Ak Kaya'nın kaplanının erkeğinde bir köküm var
Kuytu yerde geyiklerinizi avlamaya
Ak sazın aslanında bir köküm var
Kaz alaca atlarını avlamaya
Azgın kurt eniğinin erkeğinde bir köküm var
Akça yünlü koyun sürülerini gezdirmeye
Ak sungur kuşu erkeğinde bir köküm var
Ala ördek, kara kazın uçurmaya
Kudretli Oğuz ellerinde bir oğlum var, Uruz adlı
Bir kardeşim var Kar Güne adlı
Yeni doğan bebeklerini yaşatmayalar
Eline düşmüşken bre kâfir öldür beni
Yitir beni
Kılıcından sakınacak değilim
Kendi aslımı, kendi kökümü kınayacak değilim, dedi.
Bir daha söylemiş:
İt gibi hasetlik eden, Çerkez hırslı
Küçücük domuz şölenli
Bir torba saman döşekli
Yarım kerpiç yastıklı
Yontma ağaç Tanrı'lı
Köpeğim kâfir
Oğuz'u görürken seni övecek değilim
Bunun için öldüreceksen bre kâfir öldür beni
Öldürmezsen
Kadir Allah bırakırsa öldüreyim kâfir seni, dedi.
Kâfirler,
- Bu bizi övmedi, gelin bunu öldürelim, dediler.

Kâfir beyleri toplanıp geldiler; “Bunun oğlu var, kardeşi var. Bunu öldürmek olmaz.” dediler. Götürüp domuz damına hapse attılar.

At ayağı külek olur, ozan dili çevik olur. Kazan’ın ölüsünü, dirisini kimse bilmedi.

Meğer hanım, Kazan’ın küçük bir oğlu vardı. Büyüdü yiğitçik oldu. Bir gün atına binip divana gelirken, bir kişi ona seslendi,

- Meğer sen Han Kazan’ın oğlu değilsin, dedi

Uruz sinirlendi,

- Bre kavat, benim babam Han Bayındır değil midir?

- Yok, o annenin babasıdır, senin dedendir.

- Bre, benim babam ölü müdür, diri midir?

- Tomanın Kalesi’nde tutsaktır.

Böyle deyince oğlan ağladı, üzüldü. Atını çevirip geri döndü, anasının yanına geldi. Burada anasına söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Bre ben han oğlu değilmişim

Han Kazan’ın oğluymuşum

Bre kavat kızı, bunu bana niçin demedin

Ana hakkı Tanrı hakkı olmasaydı

Kara çelik uz kılıcımı çekeydim

Gafil bulup güzel başını keseydim

Alaca kanını yer yüzüne dökeydim, dedi.

Anası ağladı,

- Oğul baban sağdır ama söylemeye korkardım. Kâfir üzerine yürürsün, kendini vurdurursun, helak olursun diye sana demezdim. Canım oğul; amcana haber sal, gelsin, görelim ne der, dedi.

Adam gönderip amcasını davet etti. Uruz, ona,

- Ben babamın tutsak olduğu kaleye gidiyorum, dedi.

Birbirlerine danıştılar. Bütün beylere haber gönderildi. Uruz, babasına gidiyor, herkes silahıyla gelsin denildi.

Asker toplandı, geldi. Alp Uruz, çadırlarını söktürdü, cephanesini yükletti. Kara Göne çeribaşı oldu. Boru çalıp hareket ettiler, yola düştüler.

Yol üzerinde kâfirin Ayasofya’sı vardı. Keşişler beklerdi. Gayet sarp bir kiliseydi.

Attan inip tüccar elbisesi giydiler. Bezirgânlar gibi katır, deve çektiler, geldiler. Kâfirler baktılar, bu gelenler tüccara benzemiyor. Kaçıp kaleye girdiler, kapıyı sıkıca kapattılar. Burca çıkıp,

- Kimlersiniz? diye seslendiler. Bunlar,

- Bezirgânlarız, dediler. Kâfirler,

- Yalan söylüyorsunuz, deyip bunları taşa tuttular. Uruz atından indi,

- Babamın altın kadehinden şarap içen, beni seven atından insin, kalenin kapısına birer gürz vuralım, dedi.

On altı yiğit sıçrayıp atından indi. Birbirlerine kalkan oldular, gürzlerini omuzlarına alıp kalenin kapısına geldiler. Birer gürz vurup kapıyı kırdılar. Buldukları kâfiri kırdılar, söz söyletmediler. Mallarını yağmaladılar. Yeniden dönüp askerlerinin yanına geldiler.

Meğer kâfirin bir çobanı vardı. Gördü ki kaleyi aldılar, hemen kaçıp tekfura gitti, Ayasofya’nın alındığı haberini verdi,

- Ne oturuyorsunuz, üzerinize düşman geldi, başınızın kaydını görün, dedi.

Tekfur beylerini topladı,

- Bunlarla nasıl anlaşalım, dedi. Beyler,

- Bunun anlaşması şöyle olur; Kazan’ı çıkarırız, bunlarla konuşur, anlaşır, dediler.

Bu sözü uygun buldular. Gidip Kazan’ı çıkarıp tekfurun önüne getirdiler. Tekfur,

- Kazan Bey üzerimize düşman geldi. Bu düşmanı üzerimizden gönderirsen seni bırakırız. Ayrıca haraca razı olalım, sen de bizimle bir daha düşmanlık etmeyeceğine dair yemin et, dedi.

Kazan,

- Vallahi billahi doğru yolu görürken, eğri yoldan gelmeyelim, dedi.

Kâfirler, “Kazan güzel yemin etti.” diye sevindiler.

Tekfur askerini toplayıp meydana geldi. Çadırını kurdurdu. Kâfir ordusu Kazan’ın etrafında toplandı. Kazan’a elbise getirdiler. Kılıç, mızrak, çomak ve diğer savaş aletlerinden verdiler.

Bu sırada Oğuz erenleri alay alay geldiler. Gümbür gümbür davullar, nakkareler çalındı.

Kazan baktı ki ordunun önünde bir ak boz atlı, ak alemli, sırtı sert demir zırhlı biri Oğuz'un önü sıra geldi, çadırını kurdurdu. Alayını bağladı, durdu.

Onun ardından Kara Göne geldi, alay bağladı, durdu. Hemen ardından Kazan atını topuklayıp meydana sürdü, dövüşecek adam istedi. Boz atlı Beyrek atını topuklayıp meydana girdi. Kazan burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kalkıp yerinden doğrulan yiğit

Hangi yiğitsin?

Sırtı sağlam demir zırhlı giyen yiğit

Hangi yiğitsin?

Adın nedir yiğit, söyle bana, dedi.

Beyrek burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Bre kâfir sen beni bilmez misin?

Parasarın Bayburt Hisarı'ndan parlayıp uçan

Adaklısını yabancılar elinden çekip alan

Bay Büre Han oğlu Bamsı Beyrek derler bana

Gel beri bre kâfir dövüşelim, dedi

Kazan,

- Bre yiğit, bu ordunun önünden bir ak sancaklı alay çıktı. Çadırını herkesten önce kurdu. Ak boz ata binen o yiğit kimdir? Kimin nesidir? Yiğit, başın için söyle bana, dedi. Beyrek,

- Bre kâfir, kimin nesi olsa gerek, beyimiz Kazan'ın oğludur, dedi.

Kazan gönlünden,

- Elhamdülillah, benim oğulcuğum da büyük er olmuş, diye geçirdi. Beyrek,

- Bre kâfir, niye bana onu, bunu sorup duruyorsun, dedi.

Kazan'ın üzerine atını sürdü. Altı uçlu gürzünü eline alıp Kazan'a savurdu. Kazan kendini belli etmedi. Beyrek'in bileğinden kavrayıp tuttu. Çomağını eline alıp Beyrek'in ensesine vurdu. Beyrek atının boynunu kucakladı, çevirip döndü. Kazan,

- Ey Beyrek, var beyine söyle o gelsin, dedi.

Bunu gören Eylik Koca oğlu Dönebilmez Dölek Evren meydan girdi. Kazan burada söylemiş:

Alaca sabah yerinden kalkan yiğit

Kimsin?

Bidevi atını oynatıp gelen yiğit

Kimsin?

Er, erden adını saklamak ayıp olur

Adın nedir yiğit, söyle bana, dedi.

Dölek Evren,

Bre kâfir benim adımı bilmez misin?

Öz adını beğenmeyip ilden çıkan

Elli yedi kalenin kilidini alan

Eylik Koca oğlu Dönebilmez Dölek Evren derler bana, dedi.

Mızrağını eline alıp atını sürdü. Kazan'a saplamak istedi, saplayamadı, ıskalayıp geçti. Kazan atını topuklayıp mızrağını elinden çekip aldı. Tepesine vurdu, parça parça oldu, ufalandı. Kazan,

- Bre kavat oğlu kavat, beyine söyle de o gelsin, dedi.

O da döndü. Kazan yine er istedi. Düzen oğlu Alp Rüstem atını topukladı, meydana girdi. Kazan burada söylemiş:

Kalkıp yerinden gelen yiğit

Kazılık atına sıçrayıp binen yiğit

Kimsin, adın nedir? Söyle bana, dedi.

Alp Rüstem,

Kalkıp yerinden gelen

İki kardeş bebeğini düşmana kaptırıp utangaç gezen

Alp Rüstem derler bana, dedi.

O da Kazan'ın üzerine sürdü, yenmek istedi, yenemedi. Kazan bey buna da bir darbe vurdu,

- Bre kavat, var beyine söyle, beyin gelsin, dedi.

O da döndü geldi. Kazan yine er istedi.

Uruz'un atının yularını amcası Kara Göne tutmuştu. Çekti, ansızın elinden aldı. Kılıcını çekip babasının üzerine at sürdü. Onun davranmasına

fırsat vermeden omuzuna kılıcını çaldı. Giysisini parçaladı, omuzunda dört parmak derinliği kadar yara açtı. Kazan'ın alaca kanı fışkırıp koynuna doldu.

Uruz yine döndü, bir daha çalmak istedi. Kazan burada oğluna çağırıp söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kara dağımın yükseği oğul

Kara gözlerimin aydını oğul

Alpım Uruz, aslanım Uruz

Ak sakallı babana kıyma oğul, dedi.

Uruz'un şefkat damarları kaynadı. Kara çekik gözleri kan, yaş doldu. Atından inip babasının elini öptü. Kazan da atından indi, oğlunun boynunu öptü.

Beyler, Kazan ile oğlunun yanına at sürdüler. Etraflarını çevrelediler. Hepsi atından inip Kazan'ın elini öptüler.

Yürüyüp kâfirin üzerine at sürdüler, kılıç çaldılar. Derelerde, tepelerde kâfire kırgın girdi. Kaleyi aldılar, kilisesini yıkıp cami yaptılar. Uruz, kanlı kâfir elinden babasını çekip aldı. Kudretli Oğuz eline gelip çıktı. Akça yüzlü annesine müjdeci gönderdi.

Kaza benzer kızı, gelini Kazan'a karşı gelip elini öptüler, ayağına kapandılar.

Kazan güzel çimene çadır, otağ kurdurdu. Yedi gün, yedi gece toy düğün yapıldı, yeme içme oldu.

Dede Korkut gelip kopuz çaldı. Gazi erenlerin başına neler geldiğini anlattı.

Hani övdüğüm bey erenler

Dünya benim diyenler

Ecel aldı, yer gizledi

Fani dünya kime kaldı

Gelimli gidimli dünya

Son ucu ölümlü dünya

Ölüm vakti geldiğinde arı imandan ayırmasın. Kadir Allah seni namerde muhtaç etmesin. Ak alnına beş kelime dua kıldık, kabul olsun, amin

diyenler Allah’ı görsün. Günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa hürmetine bağışlasın, hanım hey!

İÇ OĞUZ'A DIŞ OĞUZ'UN ASİ OLUP BEYREK'İN ÖLDÜĞÜ DESTANI

Kazan, üç yılda bir İç Oğuz ve Dış Oğuz beylerini toplardı. Üçok, Bozok toplanır, Kazan da evini yağmalatırdı. Kazan Bey'in âdeti şöyleydi: Ne zaman evi yağmalanacak olsa helalinin elinden tutar evinden dışarı çıkardı. Bundan sonra evindeki mallarını ve giysilerini yağma ederlerdi. Yine evini yağmalatacak oldu ama Dış Oğuz beyleri hazır bulunmadılar, birlikte olmadılar. Sadece İç Oğuz beyleri yağma yaptı.

Dış Oğuz beylerinden Uruz, Emen ve diğer beyler bunu duydular,

- Bak bak, şimdiye kadar Kazan'ın evi yağmalanırken hep birlikte olurduk. Şimdi suçumuz nedir ki yağmada birlikte bulunmadık, dediler.

Dış Oğuz beyleri ittifak edip Kazan Bey'i selamlamaya gelmediler, düşmanlık eylediler. At ayağı külek, ozan dili çevik olur. Kılbaş derler, Kazan'ın yanında bir kişi vardı. Kazan Bey,

- Bre Kılbaş, bu Dış Oğuz beyleri her zaman birlikte gelirler, beni selamlarlardı. Şimdi niye gelmediler, dedi. Kılbaş,

- Bilmez misin niye gelmediler? Evini yağmalattığın zaman Dış Oğuz birlikte bulunmadı, sebep budur, dedi. Kazan,

- Bize düşman oldular, öyle mi, dedi. Kılbaş,

- Hanım, ben varayım; onların dostluğunu, düşmanlığını öğreneyim, dedi. Kazan,

- Sen bilirsin, dedi.

Kılbaş birkaç adamıyla birlikte at binip Dış Oğuz beylerinin tarafına gitti. Dış Oğuz beylerinden Aruz'un evine kondu. Aruz, Kazan'ın dayısıydı. Kazan Han'dan adam geldi diye haber gönderdiler. Aruz altın gölgeliğini kurdurmuş, oğullarıyla oturuyordu,

- Olur, gelsin, dedi.

Kılbaş gelip bağır bastı, Aruz'a selam verdi. Yer gösterdiler, oturdu,

- Kazan Han devletine dualar etti, çok üzüldü. Elbette dayım Aruz bana gelsin, kara başım bunaldı. Üzerime düşman geldi. Sürü sürü develerimi buzlattılar, karakoç kazılık atlarımı kişnettiler. Akça tümen koyunumu melettiler. Kaza benzer kızımızı, gelinimizi çağrıştırdılar. Benim kara başıma gör neler geldi. Dayım Aruz gelsin, yetişsin der, dedi. Aruz,

- Bre Kılbaş, Üçok, Bozok toplandıktan sonra Kazan evini yağmalatırdı. Suçumuz neydi ki şimdi yağmada birlikte bulunmadık. Kazan'ın başına bir bela gelince Aruz'u dayım diye anıyor. Biz artık Kazan'a düşman olduk, böyle bilsin, dedi.

Kılbaş burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Aruz, Aruz bre kavat Aruz

Kalkıp Kazan Han yerinden doğruldu

Aladağ'da çadırını, otağını kurdu

Üç yüz altmış altı alp erenler yanına toplandı

Yemek içmek arasında beyler seni andı

Hanım, dayın sana düşman olmuş dedi

Ben varayım, doğru haberi öğreneyim diye geldim

Han Kazan'a düşman imişsin, öğrendim, dedi.

Kılbaş kalktı, "Hoşça kalın." deyip yürüdü.

Aruz Koca çok üzüldü. Dış Oğuz beylerine adam gönderip davet etti,

- Emen gelsin, Alp Rüstem gelsin, Dönebilmez Dölek Evren gelsin, geriye kalan beylerin hepsi gelsin, dedi.

Dış Oğuz beylerinin hepsi geldi, toplandı.

Aruz Koca ala otağlarını düz yere kurdurdu. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kırdırdı. Aruz, Dış Oğuz beylerini ağırlayıp eğlendirdi,

- Beyler ben sizi niçin çağırdım, bilir misiniz, dedi.

- Bilmiyoruz, niye davet ettiniz, ne buyurursunuz, dediler.

- Kazan bize Kılbaş'ı göndermiş, obama baskın oldu, kara başım bunaldı, dayım Aruz, Dış Oğuz beyleriyle bana gelsin demiş, dedi. Emen,

- Pekiyi, sen ne cevap verdin, diye sordu. Aruz,

- Ben de Kılbaş'a dedim ki bre Kılbaş, Kazan evini yağmalattığında Dış Oğuz beyleriyle birlikte yağmalatırdı. Beyler gelip Kazan'ı selamlardı, sonra dağılırlardı. Şimdi suçumuz ne oldu ki biz bulunmadık? Bre kavat biz Kazan'a düşman olduk dedim, dedi. Emen,

- İyi demişsin, dedi. Aruz,

- Beyler, o hâlde siz ne diyorsunuz, dedi. Beyler,

- Ne diyelim, madem ki sen Kazan'a düşman oldun, biz de düşman olduk, dediler.

Aruz, Kur'an getirtti,

- Şimdi söyleyin, ant için, dedi.

Bütün beyler Kur'an'a el basıp yemin ettiler.

- Senin dostuna dost, düşmanına düşmanız, dediler.

Aruz bütün beylere hilat giydirdi,

- Beyrek bizden kız aldı, güveyimizdir, ama Kazan'ın da yardımcısıdır. Gelsin bizi Kazan ile barıştırsın diyelim; kandıralım, otağımıza götürelim. Gelip bize itaat ederse hoş, etmez ise ben sakalını tutayım, siz kılıç vurun, parçalayın. Aradan Beyrek'i çıkaralım. Beyrek gidince Kazan ile işimiz daha kolay olur, dedi.

Beyrek'e kâğıt gönderdiler. Beyrek odasında yiğitleriyle yiyip içip otururken Aruz'dan adam geldi. Beyrek'e selam verdi. Beyrek de selamı aldı,

- Nedir, diye sordu. O kişi,

- Hanım Aruz size selam eder, bu kâğıdı o gönderdi, deyip kâğıdı verdi.

Beyrek açtı. Gördü ki kerem edip gel, lütfedip bizi Kazan ile barıştır, diye yazmış.

- Hoş olsun, dedi.

Atını çektiler, bindi. Kırk yiğidiyle Aruz'un evine geldi. Dış Oğuz beyleri otururken girip selam verdi. Aruz yer gösterdi, geçip oturdu. Aruz,

- Bilir misin Beyrek, seni niçin çağırdık, dedi. Beyrek,

- Niye çağırdınız, buyurun, dedi. Aruz,

- Biz bu oturan beyler, Kazan'a asi olduk. Ant içtik, dedi.

Kur'an getirdiler.

- Sen de ant iç, dediler. Beyrek,

- Vallahi ben Kazan'a âsi olmam, diye yemin etti. Söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Ben Kazan'ın nimetini çok yemişim

Bilmez isem gözüme dursun

Karakoç kazılık atlarına çok binmişim

Bilmez isem bana tabut olsun

Güzel kaftanlarını çok giymişim

Bilmez isem kefenim olsun

Ala çadır otağına çok girmişim

Bilmez isem bana zindan olsun

Ben Kazan'dan dönmem, böyle bil, dedi.

Aruz kızdı. Kavrayıp Beyrek'in sakalını tuttu. Beyler Beyrek'e kıyamadılar. Beyrek, Aruz'un kızdığını bildi. Burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Aruz, dayım Aruz

Bana bu işi edeceğini bilseydim

Karakoç kazılık atıma binerdim

Sırtı sağlam demir zırhımı giyerdim

Kara çelik uz kılıcımı belime kuşanırdım

Alın başa parlak tolgamı takardım

Kargı dalı altmış karış mızrağımı elime alırdım

Ela gözlü beyleri yanıma alırdım

Kavat, ben bu işi duysam sana böyle gelir miydim?

Aldatıp er yakalamak kadın işidir

Hatunundan mı öğrendin sen bu işi kavat, dedi.

Aruz,

- Bre herze merze konuşma, kanına susama, gel, yemin iç, dedi. Beyrek,

- Vallahi ben Kazan'ın uğruna başımı koydum. Ben, Han Kazan'dan dönmem, gerekirse yüz parça eyle, dedi.

Aruz yine kızdı. Beyrek'in sakalını sıkıca tuttu. Beylere baktı, kimsenin gelmediğini gördü. Kara çelik uz kılıcını çekip Beyrek'in sağ bacağına çaldı. Kara kana bulaştı.

Beyrek kendinden geçti. Beylerin hepsi dağıldı, atlı atına bindi. Beyrek'i de bindirdiler. Ardına adam bindirip kucakladılar, alıp kaçtılar. Beyrek'i odasına götürdüler, üzerine elbisesini örttüler. Beyrek burada söyledi, görelim hanım ne söyledi:

Yiğitlerim yerinizden kalkın

Ak boz atımın kuyruğunu kesin

Arku Bel'den, Kara Dağ'dan gece aşın

Akıntılı güzel suyu yarıp geçin

Kazan'ın divanına koşup varın

Ak çıkarıp kara giyin

Sen sağ ol, Beyrek öldü deyin

Deyin ki namert Aruz dayından haber geldi. Beyrek'i istemiş, o da gitmiş. Bütün Dış Oğuz beyleri toplanmış, bilmedik. Yeme içme arasında Kur'an getirdiler. Biz Kazan'a âsi olduk, yemin içtik, gel sen de yemin iç dediler, içmedi. Ben Kazan'dan dönmem, dedi. Namert dayın kalktı, Beyrek'i kılıçladı. Kara kana bulaştı, kendinden geçti. Yarın kıyamet günü ellerim Kazan'ın yakasında olsun, benim kanımın öcünü Aruz'dan almazsa, dedi. Yine söyledi:

Yiğitlerim

Aruz oğlu Basat gelmeden

Obam, otağım yağmalanmadan

Sürülerde develerimi buzlatmadan

Karakoç kazılık atlarımı kişnetmeden

Akça koyunlarımı meleştirmeden

Akça yüzlü kızımı, gelinimi ağlaştırmadan

Obamı, otağımı yağmalamadan

Kazan bana yetişsin

Benim kanımı Aruz'a bırakmasın

Akça yüzlü güzelimi oğluna alıversin

Ahiret hakkını helal etsin

Beyrek, padişahlar padişahı

Hakka vasıl oldu, böyle bilsin, dedi

Beyrek'in babasına anasına haber geldi. Ak eşiğinde feryat koptu, kaza benzer kızı, gelini ak çıkarıp karalar giydi.

Ak boz atının kuyruğunu kestiler. Kırk elli yiğit karalar giyip gök sarındılar. Kazan Bey'e geldiler, sarıklarını yere çaldılar. Beyrek diye çok ağladılar. Kazan'ın elini öptüler,

- Sen sağ ol, Beyrek öldü. Namert dayın tuzak kurmuş. Davet edip bizi çağırdılar. Vardık, Dış Oğuz beyleri size âsi olmuş, bilmedik. Kur'an getirdiler, biz Kazan'a âsi olduk, sen de bize bağlan, dediler, ant içtiler. Beyrek, ekmeğine hıyanet etmedi, onlara bağlanmadı. Dayın Aruz kızdı, Beyrek'i olduğu yerde kılıçladı, bir bacağını düşürdü. Sen sağ ol hanım, Beyrek Hakk'a vasıl oldu. Benim kanımın öcünü Aruz'dan alsın dedi, dediler.

Kazan bu haberi duyunca, mendilini eline alıp hüngür hüngür ağladı. Divanda feryat etti, oradaki tüm beyler ağlaştı.

Kazan gidip odasına girdi. Yedi gün divana çıkmadı, ağladı, oturdu. Beyler toplanıp divana geldiler. Kazan'ın kardeşi Kara Göne,

- Kılbaş, var söyle, ağabeyim Kazan çıksın, gelsin. Senin ucundan bir yiğit aramızdan ayrıldı. Hem vasiyet eylemiş, benim kanımı yerde koymayın, öcümü alın, demiş. Varalım, düşmanı haklayalım de, dedi. Kılbaş,

- Sen kardeşisin, sen git, dedi.

Velhasıl, ikisi birlikte Kazan'ın odasına gittiler. Selam verdiler,

- Sen sağ ol hanım, bir yiğit aramızdan eksildi, senin yoluna baş verdi. Gidip kanının öcünü alalım. Hem size ısmarlamış, benim kanımı yerde koymasın demiş, ağlamakla nesne mi olur? Kalk, gel, dediler. Kazan,

- İş budur. Tez cephaneyi yüklesinler, bütün beyler atlarına binsinler, dedi.

Bütün beyler atlarına bindiler. Kazan'ın konur atını çektiler, bindi. Boru çaldı, kös vuruldu, gece gündüz demeden at sürdüler.

Aruz'a ve bütün Dış Oğuz beylerine haber ulaştı. İşte Kazan geldi, dediler. Onlar da asker toplayıp boru çaldırıp Kazan'a karşı geldiler. Üçok, Bozok karşılaştılar. Aruz,

- Benim İç Oğuz'da rakibim Kazan olsun, dedi. Emen,

- Benim rakibim Ters Uzamış olsun, dedi. Alp Rüstem,

- Benim rakibim Ense Koca oğlu Okçu olsun, dedi.

Her biri bir rakibini gözüne kestirdi. Alaylar bağlandı, ordular dizildi. Borular çalındı, davullar dövüldü. Aruz Koca meydana atını sürüp Kazan'a çağırdı,

- Bre kavat, sen benim rakibimsin, gel beri, dedi.

Kazan kalkanını koluna, mızrağını eline aldı. Başının üzerinde döndürdü,

- Bre kavat, namertlikle er öldürmek nasıl olur, sana göstereyim, dedi.

Aruz, Kazan'ın üzerine atını sürdü, kılıcını çaldı, zerre kadar kestiremedi, sürdü karşıya geçti. Sıra Kazan'a geldi. Altmış karışlık mızrağını koltuğunun altına kıstırdı. Aruz'a bir vurdu, mızrak göğsünü delerek öte tarafa geçti. Atının üzerinden düşürdü. Kardeşi Kara Göne'ye işaret etti,

- Başını kes, dedi.

Kara Göne atından indi, gelip Aruz'un başını kesti. Dış Oğuz beyleri bunu görünce hepsi birden atından inip Kazan'ın ayaklarına kapandılar, suçlarının bağışlanmasını dilediler, elini öptüler.

Kazan, onlarını suçlarını bağışladı. Beyrek'in kanının öcünü dayısından aldı. Aruz'un evini yağmalattı. Yiğit beylerin eline bol ganimet geçti.

Kazan yemyeşil alanda güzel çimenler üstüne çadırını diktirdi, otağını kurdurdu.

Dedem Korkut gelip neşelendirdi. Boy boyladı, soy soyladı. Gazi erenlerin başına neler geldiğini anlattı.

Hani dediğim bey erenler

Dünya benim diyenler

Ecel aldı, yer gizledi

Fani dünya kime kaldı

Gelimli gidimli dünya

Son ucu ölümlü dünya

Bu kara yer bizi dahi yiyecektir

Sonunda uzun yaşın ucu ölüm, sonu ayrılık

Hayırlı dualar edeyim hanım; ölüm vakti geldiğinde arı imandan ayırmasın. Ak sakallı babanın yeri uçmak olsun. Ak pürçekli ananın yeri cennet olsun. Kadir Tanrı, Beyrek'e rahmet eylesin. Şir- i merdan Hazreti Ali'nin elinden temiz şarap içmeyi Hüda kısmet eylesin. Kadir Allah seni namerde muhtaç etmesin. Ak alnında beş kelime dua kıldık, kabul olsun. Amin diyenler Tanrı'yı görsün. Derlesin, toplasın, günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa yüzü suyuna bağışlasın.

Bu kitabı yazanı dua ile ananlara Hakk- ı subhanehu ve Tealâ rahmet etsin. Amin diyenler Allah'ı görsün, hanım hey!

YENİ BULUNAN TÜRKMEN SAHRA NÜSHASI
Salur Kazan'ın Ejderhayı Öldürdüğü Boyu ve Soylamalar[29]

---

29 Bu kısım hazırlanırken N. K. Shahgoli, V. Yaghoobi, S. Aghatabai, S. Behzad, Dede Korkut Kitabı'nın Günbet Yazması: İnceleme, Metin, Dizin ve Tıpkıbasım, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi* Cilt 16, Sayı 2 (Haziran 2019), ss. 147-379; Metin Ekici, *Dede Korkut Kitabı, Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası, Soylamalar ve 13. Boy, Salur Kazan'ın Ejderhayı Öldürmesi,* İstanbul 2019; Yusuf Azmun, *Dede Korkut'un Üçüncü El Yazması*, İstanbul 2019 adlı çalışmalardan istifade edilmiştir.

SALUR KAZANIN
EJDERHAYI ÖLDÜRDÜĞÜ BOYU

Salur Padişah'ın aydınlığı, dumanlı dağın kurdu, Salur'un en iyisi, Eymür'ün yakışığı, Dulkadir'in delisi, Bayındır Padişah'ın vekili Kazan şöyle anlattı:

Beylerimle ala karlı, gök sümbüllü dağlara ava gitmiştim. Eğlenip içiyorken, serhat beylerinden bir haberci geldi:

-Kazan, niye içip vakit geçiriyorsun? On bin düşman üzerine geliyor, dedi.

Düşman tarafından on bin kişinin geldiğini duyunca ak otağ evime girdim. Düşmandan yirmi bin kişi geliyor dediklerinde yerimden kımıldamadım. Otuz bin kişi geliyor dediklerinde hiçe saydım. Kırk bin kişi geliyor dediklerinde kara gözümün ucundan yan yan baktım, kıpırdamadım. Elli bin kişi geliyor dediklerinde el verip elleşmedim, 'az bunlar' dedim. Altmış bin kişi geliyor dediklerinde Allah'ı andım, ata bile binmedim. Yetmiş bin kişi geliyor dediklerinde yeltenmedim. Seksen bin kişi dediklerinde irkilmedim. Doksan bin kişi geliyor dediklerinde zırhımı giydim. Yüz bin düşman geliyor dediklerinde bir yere kaçmadım. Akarsudan abdest alıp alnımı yere koydum, namaz kıldım. Muhammed'i yaradan Allah'a güvendim.

-"Yâ Muhammed, yâ Ali! Medet!" dedim.

Önümde kimleri öncü yaptım?

Yürüdüğünde heybetinden yer sarsılan, düşmanına yan bakınca yürek yırtan, aç aslanın ciğerini kara sac içinde kavurup yiyen, at sürerken çalımlı, çalkara kuşu gibi erdemli, alıcı kuşun hızlısı, Türkistan'ın direği, Halep hanı, iğ[30] yaylı, kayın ağacı oklu, Kara Göne'nin oğlu Kara Budak'ı öncü yaptım.

Sağ kanattan kimi yolladım?

Bayındırlılar adına Bicen Padişah'a elçi olarak giden, vardığında Alay Han ile Bolay Han'a baskın yapan, Kıl Barak'ın başını kesen, dönüşünde Kaplantu Gediği'nde dayısı Konur Alp'in boynunu vuran, Bayındır Padişah'tan ödül olarak kır at alan, savaş alanlarının çiçeği Korçubaşı Han Afşar'ı sağ kanattan yolladım.

Sol kanattan kimi yolladım?

Kızılca Tebriz'den dökülüp göçen, Aras ile Kür ırmaklarını yarıp geçen, Demirkapı Derbendi'ni bir vuruşta alan, vurduğunda mızrağının ucunda adam bağırtan, Kumuklu'nun Kaytak'ın ödünü patlatan, Şah Dağı'nın üzerine gölgelik geren, Samur Suyu'nun üstünde içki eğlencesi kuran, kış günü Kabal'dan onun için meze olarak el üstünde kırmızı elma gelen, Pamukçu'nun on dört köyünden vergi alan, Minkışlak'ı talan eden, Tabersaran sultanı, yirmi dört bin yiğidin beyi, Kıyan oğlu Deli Dündar'ı sol kanattan yolladım.

Kazan şöyle dedi; ben merkezde durdum. İç Oğuz'un beylerini sağ kanattan saldım. Dış Oğuz'un beylerini sol kanattan yolladım. Alagöz'ün yanı başında, Şaraphane düzlüğünde yüz bin kâfiri karşıladım, savaşa tutuştum. Yedi gün, yedi gece kâfire kılıç çaldım. Yedi gün sonra başımı kaldırdım. Yedi kâfir kılıcımın önünde tepetaklak duruyordu. O zaman yüz bin kâfirin hepsinin kırıldığını anladım. İşte o sefer sırasında Aras ile Kars Kalesi'ni aldım. Başı Açık'tan çoluk çocuk kim varsa sürgün ettim. Akça Kale Sürmeli'ye Lala Kılbaş'ı Daruga[31] yaptım. Beylerle Sorhab Dağı'nı gezmeye çıktım. Keyfim yerindeyken o altı beyin oğluna bayrak, tuğ ve davul verip kendim gibi bey yaptım. O zaman bile alpim, yiğidim diye övünmedim.

Bir gün, insan ejderhası, İslâm dininin kuvveti, konur atlı, Salur'un en iyisi, Eymür'ün yakışığı, Dulkadir'in delisi, Savalan Dağı yaylaklı, Sarıkamış kışlaklı, seksen bin kişi heybetli, kara çelik kılıcın ağzı, sivri mızrağın temreni, kızıl okların ucu, sert yayların kabzası, Azerbaycan'ın ağırbaşlısı, padişahın vekili Ulaş oğlu Kazan, kara yaz mevsiminde tazı dolaştırıyor, deniz kuşları havalandırıyor, ala parslar kovalıyordu. Üç yüz yiğidini yanına alıp Ak Mankan'a ava çıktı. Orada av avladı kuş kuşladı. İkindi vakti olunca;

-Beylerim, kimse benimle gelmesin. Hep beraber obaya dönün. Ben yalnız avlanıp gelirim, dedi.

Beyleri obaya yolladıktan sonra Kazan, tek başına Ak Mankan'ın tepesine çıktı. Konur atının üzerinde karanlık basıncaya kadar dolaştı ama eline hiç av geçmedi. Allah'a;

-Ben beylerimden ayrıldım, bir av avlayayım, eli avsız gitmeyeyim. Beni obaya eli avsız gönderme, diye yalvardı.

Alçak yerlere göz gezdirdi. Kara dağın eteğinde yedi yerde meşale gibi yanan, yedi yerde koyu koyu tüten bir şey gördü. Kazan bunları kendi yurdunun ışıkları zannetti. At üzerinde o ışığa doğru yola düştü.

Kazan'ın obasında, onun lalası Lala Kılbaş, Kazan'ın avda yalnız kaldığını duyunca dayanamadı; atını sürdü, Kazan'ın peşine düştü.

Kazan ışıkların olduğu yere gelince tepe gibi yatan, meşelik gibi kabaran bir nesne gördü. Yedi başlı yer evreni bir ejderhaya rast geldi. Meğer yedi yerde meşale gibi yanan şey o ejderhanın gözleriymiş, yedi yerde koyu koyu tüten şey o ejderhanın nefesiymiş, meşelik gibi kabaran şey de o ejderhanın yelesiymiş. Ejderhayı görünce Kazan'ın yüreği kabardı, heyecanlandı. Sevincinden dünya âlem aydınlandı. Ejderha ile savaşmaya karar verdi, döndü arkasına baktı. Yardımına gelen Lala Kılbaş'ı görünce ona fikir danıştı:

-Canım Lala, bu tepe gibi yatan ejderhayı görüyor musun? Bu ejderhanın üzerine varalım mı yoksa yan verip savuşup gidelim mi? Hangisini doğru görürsün, canım Lala, söyle bana hadi, dedi.

Lala "Kazan dedikleri bir yiğit kişidir, merttir. Gitme desem belki bana kızar." diye düşündü:

Beyim,

Karşı yatan kara dağın yükseği sensin, sakın ölme!

Tertemiz akan taşkın suyun çağlağı sensin, sakın ölme!

Yılkıların aygırı sensin, sakın ölme!

Deve sürüsünün buğrası sensin, sakın ölme!

Koyun sürüsünün koçu sensin, sakın ölme!

Erenlerin serdarı sensin, sakın ölme!

Yiğitlerin koçağı sensin, sakın ölme!

Ejderha dediklerinin aslı bir yılandır.

O yılanın üstüne git, dedi.

Kazan konur atını sürdü, ejderhanın üzerine geldi. Ejderha uyuyordu. "Uyurken bir kişiyi öldürmek mertlik değildir. Hile ile yaşamak, kişioğluna yaşamak sayılmaz." diye düşündü. Sadağından bir ok çıkarıp ejderhaya doğru attı, vurdu. Ejderha uyandı, kuyruğunu çaldı, neredeyse dağı dolandı. Zehrini saçınca her yer boya oldu. Nefesini çekince ne var ne yok her şeyi

sömürdü. Kenger otunun rüzgârın önünde savrulması gibi Kazan da atıyla elbisesiyle ejderhanın boğazına doğru uçtu.

Kazan haykırıp Allah'a yalvardı:

- Yâ yücelttiğini göğe yükselten güzel Tanrı! Yâ vurduğunu ondurmayan ulu Tanrı! Çok kimseler seni gökte arar, sen müminlerin kalbindesin, sadıkların dilindesin. Allah Tanrı, sana birdir diyenin ağzını öpeyim. İkidir diyenin ağzına çarpayım. Akarsular üzerine köprü kurayım, yolda kalanların elinden tutayım. Çıplak kalanların sırtını örteyim. Son çağında Kazan'ı bir yılan yuttu demesinler. Yâ Allah, sen beni kurtar, dedi.

Günün kötü olmasın. Günün kötü olursa Allah'a yalvar. Çünkü Allah'a yalvaranlar mahrum kalmazlar. Kazan da Allah'a yalvarınca onunla ejderha arasında çadır gibi bir kaya meydana çıktı. Kazan o kayanın kuytusuna varınca atından indi. Mızrağını yere dikti, kalkanını siper yaptı. Bir yiğit sağ oldukça bir silaha can verir. O silah bir an, bir saat gelir, o yiğide gerek olur.

Ejderha, Kazan'ı yutmak için ne kadar uğraştıysa da o mızrakla kalkan onun kuytu yerden çıkmasına engel oldu. Kazan, kayanın kuytusundaki yerini sağlamlaştırdı. Ejderhanın heybetinden Kazan'ın bir gözü bulandı, kan indi. Kazan gözüne kızdı;

Bre sen benim namert gözüm

Kara çelik keskin kılıcın ağzından korkmazdın

Kızıl ok uçlarından kaçınmazdın

On altı batman kâfir gürzü tepeme indi, pörtlemedin

Ejderha dedikleri de bir yılandır

Onda ne var ki bulanırsın, kararırsın?

Senin gibi namert bir göz benim gibi bir yiğitte

Ne gezer? dedi.

Hançerini çıkardı, gözünü oymaya niyetlendi ama bu defa "Eğer ben gözümü oyarsam, Kazan ejderha görünce korkusundan bahane bulamayıp gözlerini çıkarmış derler" diye düşündü. Okluğunu önüne boşalttı. Seksen oku sadağından tükeninceye kadar ejderhanın boynuna tek tek sapladı. Ejderhanın nefes alacak gücü kalmadı. Sadece son nefesi kaldı.

Kazan kara çelik keskin kılıcını eline aldı. Dalkılıç yürüyüp ejderhanın üzerine vardı. Yedi başını yedi boynundan kesti, yere düşürdü. Ejderhanın

zehrinin döküldüğü yerlerde ateşler yanmaya başladı. Kazan hançerini, kılıcını, bıçağını sapladı. Ejderhanın üzerine bağdaş kurup oturdu.

Lala Kılbaş ateşi görünce ejderhanın Kazan'ı yuttuğunu sandı.

-Ak ekmeğini yediğim beyim, beyim, diye sızlandı. Dalkılıç ejderhanın üzerine saldırdı. Bir de baktı ki ejderhanın yedi başı kara yerde yatıyor; Kazan da onun sırtında bağdaş kurmuş oturuyor. Lala;

-Allah mübarek etsin, Kazan beyim. Erliğine yiğitliğine aferin, dedi. Kazan:

-Canım Lala, bu ejderhayı ben öldürmedim. Senin bana gösterdiğin sabır, verdiğin emek öldürdü. Şimdi iyi ustalar getir, bu ejderhanın dersini yüzdür, dedi.

Lala iyi ustalar getirip ejderhanın derisini yüzdürdü. Kazan bu deriden korku bilmeyen vücuduna güzel bir elbise diktirdi. Akça kabzalı sert yayına kiriş yaptı. Üç telekli kızıl oklarına sadak diktirdi. Kara çelik kılıcına kın, altı dilimli iri gürzüne kılıf, ala bayraklı mızrağına kap yaptırdı. Kurt tüylü konur atının eyerine örtü yaptı. Gölgeliğinin yelkenini ejderha derisinden diktirdi. Ejderhanın yedi başını da ayrı ayrı yüzdürüp birini kendi başına geçirdi. Atıyla elbisesiyle ejderha kılığına girip Bayındır Padişah'ı görmek için yola düştü.

Kazan'ın ejderha olup geldiği haberini Bayındır Padişah'a yetiştirdiler. Oğuzlar da Türkler de o kadar kalbi temiz insanlardır ki "Bir insan nasıl ejderha olur?" diye hiç sormazlar. Sağdan soldan gelip toplandılar:

-Kazan, insan iken biz onun emrinden çıkmazdık. Şimdi ejderha oldu, hepimizi yutar. Gelin bir tepeye çıkalım, onu ok yağmuruna tutalım, dediler. Bayındır Padişah;

-Benim vekilim olan Kazan yiğit bir kişidir. Belli ki ejderhaya rast geldi. Ya onu öldürdü ya onun kılığına girdi. Eğer Kazan ejderha olduysa ne kavim tanır, ne kardeş bilir, dedi. Kara Budak;

-Padişahım bana izin verin, gidip Kazan'ın karşısına çıkayım. Eğer ejderha olduysa önce beni yutsun, dedi.

Kara Budak atını sürdü, Kazan'a doğru gitti. Sesini duyurabileceği bir yere gelince durdu. Okluğundan bir sivri ok çıkardı;

Amca, sana ejderha oldu derler.

Eğer ejder olmadıysan

Benimle gümbür gümbür konuş

Konuşmazsan

Kızıl okun temreniyle öldürürüm Kazan seni

Kara çelik kılıcın keskin ağzıyla doğrarım Kazan seni

Eğer ejderhayı öldürdüysen gazan mübarek olsun,

Avından bir pay da bana ver, dedi.

Kazan atından inip kılıcını Kara Budak'ın beline bağladı. Kılıcına yiğit Kara Budak oradan daha ayrılmadan Bayındır Padişah, Kazan'ın ejderhayı öldürdüğünü duydu. İç Oğuz'u, Dış Oğuz'u yanına alıp karşılamaya çıktı. Kazan atından indi. Yetmiş adım yürüyüp Bayındır Padişah'ın ayağına kapandı. Ejderha derisinden yapılan gölgeliğini dikti. Bayındır Padişah gölgeliğe bağdaş kurup oturdu. Yedi gün, yedi gece padişahı ağırladı.

Dedem Korkut der ki, "Kazan gibi koçak yiğit bu dünyadan geldi geçti."

---

30 İğ: Bir tür ağaç (Evonymus).

31 Şehir ve köylerde hem güvenlikten sorumlu olan hem de vergi toplayan kişi.

SOYLAMALAR

1.

Hak tealâ gökten Kur’an indirdi
Saf dinli Muhammed’e okumak için
Cebrail geldi, getirdi Burak’ı
Habibim, dostum olan, o Burak’a binsin
Miraç’a gelmek için
Dost dosta kavuşunca
Doksan bin kelime ortalıktan geldi, geçti.
Nihayet son defa konuştu saf dinli dost Muhammed
Ümmet sözünü rahmet ile şefkat için
Cennetleri sıraladı, hurileri süsledi
Saf dinli dost Muhammed gelir
Cennet kapısını açmak için
Ali bindi Düldül’e, kuşandı Zülfikar’ı
Küffâra kılıç çaldı, din için
Süleyman nebî idi, mertebesi yüksekti
Gökyüzünde uçan kuşa
Hak tealâ ferman etti, Süleyman’a gölgelik için
Davud nebî zırh ustasıydı, zırh yapardı
Taştan çelik akıttı Hak tealâ kudretinden
Davud’a ferman için
Yakarışta söyleşti hocasıyla İbrahim Halilullah
Yâ İlahi benim oğlum yoktur, sen oğlan ver bana
Öz oğlumu keseyim yolunda kurban için
Allah, İbrahim’e İsmail’i verince
Götürdü Arafat’a İsmail’e bıçak çekti
Bıçak ona işlemedi
Burma boynuzlu koç indirdi, Hak tealâ kudretinden
İsmail’e kurban için

Dedem Korkut kırk talebeye ver nasihat

Alpler dua kılsın, yiğitleri görmek için.

Bu soylamada Dede Korkut, her kim veya her nesne olgunluk gösterir ve haddini bilirse güzel olur diye istidatlı kişileri olgunluğa erişmeleri yolunda gayret göstermeye teşvik edip nasihat eder.

2.

Ağız açıp bir Allah'ın adını kim anmaz?
Andığı erenler gönlü içinde, mümin hakir gerek
Allah ilmi temiz Kur'an'ı kim okumaz?
Okuduğun doğru dosta bu dünyada âlim gerek
Allah evi geniş Kâbe'ye kimler varmaz?
Varsa gelse, azmasa azdırmasa, sıdkı bütün, niyeti düz
Din yolunda hacı gerek
Ak ekmeği bol sofrayı
Hak yolunda kimler çekmez?
Ekmeğine kıyan İbrahim Halil gibi cömert gerek
Şah-ı Merdan Ali gibi yiğit er dahi gerek
Ali'nin oğlanları adı gökçek
Saf dinli, din önderi, safa yüzlü Muhammed'in torunları
Hatice ile Fatma Ana'nın sevgileri
Din aşkına şehit olan gaziler
İmam Hasan, İmam Hüseyin gibi şehit gerek
Peygamberin bir dişinin kırıldığını işitip
Otuz iki dişini kerpetenle çeken
Dervişlerin düzgünü, devecilerin sermayesi
Veysel Karanî gibi derviş gerek
Kara çelik keskin kılıcı kimler almaz?
Din yolunda pis dinli kâfirlere kimler çalmaz?
Kılıç çalan, ülkeler açan, başlar kesen
Halep'i alan, Şam'ı alan
Altın tahtlı Mısır'da sultan olan
Şam atlı, Şam bidevli
İğ yaylı, kayın oklu
Koştururken çalımlı, çalkara kuş pençeli
Kara kartal sıfatlı, yatmaz uyumaz devletli

Serhatlerin yamacı, kalelerin kilidi, düşmanların korkusu
Borçluların harçlığı, çıplakların giysisi, mescitlerin çırası
Gariplerin dayanağı
Yürüdüğünde heybetinden yer sarsılan
Düşmanına heybetli baktığında yürek yırtan
Ayağını üzengiye koyduğunda
Dokuz Tümen Gürcistan'a korku salan
Olgunlaştıkça amcası Kazan'a, atası Kara Göne'ye umut olan
Büyüdükçe düşmanın ödünü patlatan
Yaşlandıkça düşmanına kan kusturan
Kudretli Oğuz'un çeviği, Oğuz içinde tek kalem
Eşik Ağası Başı Kara Budak gibi kılıcına kahraman
Sofrasına bahadır gazi gerek
Say bakalım Oğuz'un vasfını, kim söylemez?
Çaldı kopuz, boy boyladı, soy soyladı
Bayat eri, hayırlı, uğurlu, güzel fikirli
Dedem gibi bilge gerek
Dedem der, Hak tealâ talih ile bilgi versin.

Dede'nin bu soyda amacı şudur: "Her yaratılan muhtaçtır" yüce ayetinde ve yine "İnsan en şerefli mahlukattır" ama o da ihtiyaç sahibidir. Her kim dünya ve âhiret refahı için her neye ihtiyaç duyarsa sonsuz bilgi sahibi olan Allah, her türlü ihtiyacı yaratmıştır.

3.

Karşı yatan kara dağlar il yaylağı
Akıp giden taşkın sular yer damarı
Ayet ayet saf Kur'an, din öncüsü
Aydınlık içinde sekiz cennet, mümin evi
Kara elbiseli dervişler, gayb eri[32]
Safa yüzlü Muhammed, din önderi
Altı kardeş bir arada olunca arka gücü
Aksakallı kocalar il tecrübesi, oba talihi
Ak pürçekli hatunlar, sofra düzeni, evin bereketi
Yeni yetme yiğit oğlan evin süsü, evin güvenci
Bir kişinin soyunda altı yaşında oğlu olsa
Yurt halefi, göz aydını, bel kuvveti, yürek yağı
Yedi yaşında kızı olsa düşmandan beter,
Ev soyguncusu, ev bozguncusu, el gelini
Yalnızlık yavuz iştir ey insan, bil onu
Yalnızlıktan, Dedem der, Allah saklasın canınızı

---

32 Rical-ı gayb: İnanışa göre gözle görünmeyen ama ihtiyaç sahiplerine dualarıyla yardım eden dervişler.

4.

Işıldayıp gün doğarsa, dünya aydınlanır
Dolunay geceleyin parıldar
Yaş yapraklı ağacın dalına doğan konar
Yanı dik uçurumlu kara dağlar yerden yükselir
Al kayanın yalçınında kaplan oynar
Kışlak sazın gür ormanın kollarında aslan kükrer
Koyun sürüsünün çevresinde kurt dolaşır
Yılkılar koşturursa meydanda toz kalkar, duman çöker
Develer çekilse yola girse, yolları geçer
Koyun sürüsü meleşirse, gönül imrenir
Kuzulayıp körpe kuzu besler, büyütür
Sağa sola akın etsen, düşmana çeviklik yeter
At ulaştırsa da düşmanı çelik kılıç keser
Boynuz ile burulduğunda sert yaylar bilek tartar
Eğrilmeden doğru çıkan keskin oku parmak atar
Kara saçın dolaşmışını tarak açar
Pusudaki sır sözleri, sarhoş söyler, şarap açar
Al bayraklar açılırsa, gökte dalgalanır
Davullar dövülünce yürek oynar, gönül kalkar
İki düşman savaşınca talih kazanır
Savaştıkça el düşmana varır gelir, araya elçi koyar
Altı arkaya kadar sürülürse
Zengin iller içinde asil olan galip gelir
Asil Selçuk Bey oğlunun yumruğunda, şahin kanat çırpar
Ulu hanlar ordusunda tellal bağırır
Padişahların önünde eskiden, Dedem der, ozan çıkar

5.

Kara bulut olsa, üç yıldırım inse gökten
Kara çelik taşa düştüğünde durur mu, durmaz
Ağzı burnu yusyuvarlak değil midir?
Kapkara ejderha kursağına zehir aksa, üzülür mü, üzülmez
Kara meşeliği basıp yatan sultan fil
Develerin buğrasına kendini bağlatır mı, bağlatmaz
Her kanadı birer arşın değil midir?
Ak Sungur gökyüzünden yeryüzüne gölge düşürse
Tertemiz yeryüzüne göz gezdirse
Kalkıp uçan kuşları vurup alsa
Pençesinin ucundan kan damlatsa
Gagasının ucundan tüy tozutsa
Göğsünden sökse tüm yüreği, yem yemlense
Al kanatlı saksağana kendini yakalatır mı, yakalatmaz
Altmış arşın al kayada, yer yurt tutan ala kaplan
Yüksek yerde kır tekeyle kızıl geyiği vurup alsa
İnce belden yakalayıp kırsa
Gök pençesinin arasına et doldursa
Üzerine dolunay doğunca sıçrayıp hamle yapsa
Kuyruğunu görünce hırıldasa
Al kayada hırıl hırıl hırıldasa
Üzerine ala sarı yaylı avcı gelse
Avı üstündeyken o avcıdan çekinir mi, çekinmez
Kışlak sazın gür ormanın kollarında yer yurt tutan aç aslan
Yılkılara yetişince at ayırsa, aygır alsa
Baş üstünden aşırıp yere düşürse
Et yemeyip, kemik kırmayıp yelesinin dibinden söküp
Su yerine kan sömürse
Aç aslan nefes aldırır mı, aldırmaz

Alaca akşam demeyip gece dolaşan
Pusudaki kayış dilli kurt eniği
Bir gecede altmış ağaç yol yürüse
Gece yarısı duvarı sağlam taş ağılın kenarını sökse
Olgun övecin semizini kapsa tutsa
Kalın boynu gücüyle sürüp çekse
Keskin dişlerini dört yerden batırsa
Boynu kalın Türk oğlunu geceleyin bağırtsa
Kara dere kuytularında dolaştırsa
Sinir çekse, ciğer deşse, yağlı kuyruktan harp harp yutsa
Kurt eniği, kara köpek it oğluna kendisini dalatır mı, dalatmaz
Ezelden, Hak tealâ bir yiğide talih verse, hoşça baksa
Sağ oldukça ulu talih, o yiğidin başından eksilir mi, eksilmez
Bir namerdin kötüsü, tepeden tırnağa çelik giyse, zırhlı olsa
Hücum edip geldiğinde mert yiğidin darbesine dayanır mı, dayanmaz
Kara gece olduğunda parıldayıp doğar dolunay
Allah'tan ona buyruk olmayınca dolanır mı, dolanmaz
Asıl Selçuk Bey oğluna fırsat düşse
Eski düşmanın soyunu, türetir mi, türetmez
Bütün azgın denizlerin döküldüğü Büyük Okyanus
Sarı, ala, küçük balığın tüneği
Sandal ağaçlı yüksek gemilerin meydanı
Çalkandıkça nöbet ondan eksilir mi, eksilmez
Soy soylayıp söyledi Dedem Korkut
Kudretli Oğuz'un vasfını söylese tükenir mi, tükenmez.

6.

Yelin sürüp getirdiği yelken bulut
Yere doğru yaklaşıp yağmazsa yağdırmazsa o bulutun
Gürüldeyip şakırdayıp esip gelmesi neye yarar, neye yarar?
Yedi kat gökten ayrılıp üç yıldırım düştüğünde
Yedi kat yer altına işlemezse
Yedi yıldan sonra kara yerin yüzünde bulunmazsa
Kara çelik kılıcın ağzına konulmazsa
Yedi gökten ayrılan üç yıldırım neye yarar, neye yarar?
Yerden göğe yükselen yamacı karlı, elvan otlu, gök sümbüllü güzel dağlar
Çıkıp çıkıp güçlü iller, al obalar o dağları yaylamazsa
Düzlüğünde cins atlar otlayıp yayılmazsa
Sırtlarında kızıl geyik, kır tekeler sıçraşmazsa
Pınarının üstünde ala gölgelik kurulmazsa
Büyük havuzlar açılmazsa
Kızıl güller serpilmezse
Kızıl elmalar dökülmezse
Sürahiler dizilmezse
Kızıl şarap süzülmezse
Körpe kuzular çevrilmezse
Av etinden tatlı kebaplar sunulmazsa
O çağa dek beyzadeler içip içip mest olmazsa
Yerden göğe yükseldikçe
Yamacı karlı, elvan otlu, gök sümbüllü güzel dağlar neye yarar, neye yarar?
Yeryüzünü yarıp akan taşkın çaylar
Eğimli yere vardığında çağlamazsa
Düzlük yere vardığında durulmazsa
Ayağında ak arpalar, kızıl buğdaylar ekilmezse
Yeryüzünü yarıp akan taşkın çaylar neye yarar, neye yarar?
Alın başa konduğunda yiğit yakışığı tolgalar

Günü gelse, vakti doğsa
Altı uçlu ağır gürzün altında o yiğidi yıktırmazsa
Alın başa konduğunda o tolgalar neye yarar, neye yarar?
Yeni ince er gömleği demir zırhlar
Günü gelse, vakti doğsa, çatıştığında, vuruştuğunda
Yen yakadan yırttırmazsa
Kol ağzını söktürmezse
Yeni ince demir zırhlar neye yarar, neye yarar?
Boynuz ile burulduğunda sarı yaylar
Yiğit kuvveti, bilek gücü, günü gelse, vakti doğsa
Ak bilekte, geniş omuzda yumuşamazsa
Süs gibi taşıdığında neye yarar, yarar?
Okluğunda seksen ok, düşman elçisi
Günü gelse, vakti doğsa, bir mert yiğit elçiliğe göndermezse
Düşmanını bölük bölük göz önünden dağıtmazsa
Sadak süsleyen seksen oklar parıldasa neye yarar, neye yarar?
Kara çelik keskin kılıçlar, yiğit azısı
Günü gelse, vakti doğsa
Kemik başları indirmezse
Kabzasında alaca kanlar akıtmazsa
Sol yanına bağladığı, gezdirdiği
Kara çelik keskin kılıçlar neye yarar, neye yarar?
Al bayraklı uzun mızraklar, er boynuzu
Günü gelse vakti doğsa
Düşmanını vurup, büküp at sırtından düşürmezse
Ev yanına kazık gibi yaslanan al bayraklı uzun mızraklar
neye yarar, neye yarar?
Altı uçlu sağlam gürzler er yumruğu
Günü gelse, vakti doğsa
Alın yarıp kan fışkırtmazsa
Post altına saklanan altı uçlu sağlam gürzler neye yarar, neye yarar?

İpekli ala kalkanlar er kuytusu
Günü gelse, vakti doğsa kara başı kuytusunda saklamazsa
İpekli ala kalkanlar neye yarar, neye yarar?
Yemek içmek arasında övünen, benim benim diyen hırslı yiğit
İki ordu birbirine karıştığında, yiğitler vuruştuğunda
Beyinin önüne yağma atlar, kesik başlar, diri tutsaklar getirmezse
Neye yarar, neye yarar?
Arpa verip beslediğinde cins atlar er kanadı
Günü gelse vakti doğsa
Bir dağdan bir dağa sıçratmazsa
Acı köpük kan ter içinde bırakmazsa
Arpa verip beslediğin cins atlar neye yarar, neye yarar?
Dedem soyu alp ozanlar yiğit eğlencesi
Mert yiğidin övgüsünü koç yiğide soylamazsa
Kolunda kopuz taşıdığı, hamal gibi gezdirdiği neye yarar, neye yarar?

7.

Gıcıldaya gıcıldaya yel esse, sürse bulut
Yağsa yağmur, taşsa çaylar, dolsa göller
Gölde kalan kaba kazın günü doğar, günü doğar
Ötüşe ötüşe kızıl ördek, kaba kaz gölden uçsa
Ak Sungur yavrusunun başlığı alınsa, av davulu çalınsa
Elden çıksa, kara bulut altına yükselse
Kara bulut altından gıcıldayıp inse
Çember gibi göllerin kıyısını talan etse
Kazları, ördekleri vurup alsa
Gök tepenin pususuna basıp konsa
Gagasının ucunda tüy tozutsa
Pençesinin ucundan kan damlatsa
Kaba döşten sert yüreği söküp yem yemlense
Av üstünde Ak Sungur yavrusunun günü doğar, günü doğar
Sarı kaya salkımında yer yurt tutar
Ala bulut geçerken hırıl hırıl hırıldanır
Kendinden yüksekte ay görünce atılmaya hazırlanır
Sarı yaylı avcıyı görünce düşman olur karşılaşır
Kuyruğunun ucunu görünce hırıldar
Kızıl geyik, kır tekeyi pusuda kapar
Gök pençesinin içini et doldurur
Av üstünde ala kaplan yavrusunun günü doğar, günü doğar
Aç aslan yavrusu gür ormanda yer yurt tutar, tünek yapar
Yılkılara yetişince pençe vurup at ayırır, aygır tutar
Başının üstünden aşırır, yere yıkar
Boynunu, budunu koparıp su yerine kan sömürür
Pazularının üstüne dikilip üç defa kükrer
At alınca aç aslan yavrusunun günü doğar, günü doğar
Karanlık gece olunca kalkar koşar

Karnı acıkınca gönlü olursa
Altmış ağaçlık yolu bir gecede dolaşır
Bacaklarını uzatıp karda yatar
Kapısı sağlam taş ağılın duvarını söker
Olgun övecin semizini kapıp tutar
Boynu kalın Türk oğlunu geceleyin bağırtır
Kara köpek it oğluyla boğuşur
Kara dere kuytusuna gizlenip saklanır
Sinir çeker, ciğer deşer
Kanlı kuyruk, göğüs, ciğer koparıp yutar
Pusudaki canavarların yiğidi
Kurt eniğinin kara gece içinde günü doğar, günü doğar
Sıralanıp gider iken geniş ovanın ortasından
Boz yavşan otunun dibinden sıçrayıp kalksa tavşan, düşse düze
Ayakları kınalı, kulakları perçemli, hızlı koşan
Alvar tazı it oğlunun tasmaları çekilince
“Koyma ha! Koyma ha!” deyip salınınca
Dolambaçlı yerlere getirince
Vurup yıkıp avını alsa
Hızlı koşan alvar tazı it oğlunun o mahalde günü doğar, günü doğar
Göğsü güzel kara dağdan akın olsa
Beygir atlar yorulunca yolda kalsa
Böyle zamanda nice atların
İnce belli, dar arkalı, yuvarlak sağrılı
Soyu belli, kız yeleli, elma gözlü, geniş göğüslü, geniş kalçalı,
Tayı yanında koşan cins atların böyle günde günü doğar, günü doğar
Düz ovada iki ordu birbirine karşı gelse
İki taraftan davullar dövülse, borazanlar çalınsa
Kaynaşa kaynaşa kara yerin üzerinde savaş olsa
O savaşta sarı yaylar çekilince kabzalar kırılsa
Kızıl oklar yiğitlere saplansa

Uzun mızraklar dürtülünce delip geçse
Kara çelik keskin kılıçlar çalınınca kan fışkırsa
Koç alınlı yiğitler kol but olup yere düşse
Böyle zamanda gözü kanlı, demir zırhlı, ölümden korkmaz
Mert yiğidin günü doğar, günü doğar
Günün doğsun, işin düzelsin
Bir Allah'tan geçen günün geçmiştir
Gelecek günün, Dedem der, hayra dönsün

8.

Sarp geçide giden yerde mert yiğidi bir gün olur düşman basar
Sivri mızrakların yavuzu, vuruşurken göğüs deler
Akça kabzalı sert yayların yavuzu
Çekiverince bilek burkar
Üç telekli kızıl okların yavuzu
Düşmanına değince yürek yırtar, kan fışkırtır, er bağırtır
Kara çelik keskin kılıcın yavuzu
Çalınınca baş ezer, boyun böler
Ala kalkanın yavuzu
Arkasına saklanınca eri korur
Ak Sungur'un yavuzu
Kanadında üç telek büyümeden ala bulut altına yükselir
Sırtının üstüne güneş düşürür
Saf yeryüzüne göz gezdirir, bakınır
Yüce gökyüzünden yeryüzüne gıcılayıp iner
Bir bölük çay kuşuna tufan salar
Birini kapıp gök tepenin üzerine konar
Pençesinin ucundan kan damlar
Gagasının ucundan tüy tozutur
Kaba göğsü yarıp sert yüreği çıkarıp yem yemlenir
Aç doğanın yavuzu av davulu çalınınca
Akan sular kıyısından suna kapar
Alaca şahin yavuzu kaz sürüsüne baskın yapar
Boz doğanın yavuzu coşkun çaylar kıyısından balıkçıl alır
Bozkır yerde ceylan yıkar
Çevik atmacanın yavuzu fare bıldırcın alır, avını yüze çıkarır
Ala kaplanın yavuzu okluk beli kalınlaşmadan
Altmış arşın sarı kaya yalçınında yer yurt tutar
Kara bulut geçerken hırıl hırıl hırıldanır

Üstüne dolunay yükselince
Sıçrayıp kapmaya çalışır
Kuyruğunu görünce hırıldar
Yüksek yerde kır teke ile kızıl geyiği pusuda alır
İnce bellerinden kırar
Gök pençesi arasına et doldurur
Aç aslanın yavuzu kolları uzamadan
Kışlak sazın, gür ormanın kollarında tünek yapar, yer yurt tutar
Yılkılara pençe vurur, at ayırır, aygır tutar
Başının üstünden fırlatıp atar
Et yemeyip, kemiğini sıyırmayıp, yelesi dibinden diş geçirip
Su yerine kan sömürür
Kurt eniği yavuzu altı aya erişince er gibi olur
Bacaklarını uzatıp karda yatar
Akça koyun izini önüne alır
Altmış ağaç yolları gece dolaşır
Gece yarısı olunca duvarı sağlam taş ağılın kıyısını söker
Olgun övecin semizini kapar
Kalın boynu kuvvetiyle çeker götürür
Dört yanından dişlerini geçirir
Geceleyin Boynu kalın Türk oğlunu bağırtır
Kara köpek it oğluyla boğuşur
Kara dere kuytusunu dolandırır
Sinir çeker, ciğer deşer
“Koyma ha! Koyma ha!” sırasında
Kara bağır, yağlı kuyruk harp harp yutar
Çalık atlar yavuzuna çer[33] *uğrasın*
Kavga günü yoldan çıkar, sahibini öfkeyle tepip yere yuvarlar, kaçar gider
Yaya olsa bir yiğit çok yol gitse, aklı azar, bilgisi şaşar
Yağlı yüzlü yediğinde gönül koyar

Yamalı elbise giydiğinde, Hak tealâ göstermesin, omzu çöker
Sakına sakına söz söyleyip ulu beyler karşısında iş bitirir
Sakınmayıp söz söylese, Dedem der, sonra utanır geri oturur

---

33 Atların terli iken su içmesiyle oluşan hastalık.

9.

Işıldayıp gün doğarsa bulut kalmaz

Savaş günü bütün yiğitler er olaydı, yeğ olaydı

İleri gitmeye çok yiğitte yürek olmaz

Bütün atlar ak alaca meydanda dolaşsaydı

O meydanda ince belli, dar arkalı, elma gözlü, ceylan enseli, mahmil tüylü, semen kaküllü, tasma boyunlu, tepesinden dik kulaklı, yuvarlak sağrılı, geniş göğüslü, geniş kalçalı, aşık kemiği uzun, soy toynaklı, dik bakınca cinsi belli, yanaşınca kişneyip öne gelir, önde durur, er elinden dizgin tartar, köpük saçar, toynak vurur, gözlerini açar, dağ yoluna bakar, sahibini sakındığı yerlerine ulaştırır, o meydandan çıkarır, bırakmaz.

Saf atlas samur kürkü bütün yiğitler omzuna alıp giyseydi

Çok yiğidin gücü yetmez, çok yiğidin gücü yeter, eli varmaz

Akça burçlu kalelerin üzerine güçlü beyler varsaydı

Döve döve düşmanından o kaleyi alsaydı

O kalenin sağında solunda uçurumu var, varmak olmaz

Hisarında okçuları vurur, koymaz

İçindeki serdarı savaşır, düşmanına kale vermez

O kalenin üzerine varan yiğit nice gerek?

Güneşlik yerde göründüğünde al obalı

Çayırlı çimenli yerlere dikildiğinde bargâh evli

Atlas ile yapıldığında geniş gölgelikli

Uzun uzun çekildiğinde bol urganlı

Yürü getir dediğinde keskin sözlü

Hadi demeden baş getirir yüz cellatlı

Çalık atlar terbiye eder mirahurlu

Çalkandığında yağ dökülür şöleninde bol nimetli

Kâdir Tanrı gölgesi

Seksen bin İç Oğuz'un, doksan bin Dış Oğuz'un padişahı

Bayındır Padişah gibi devletli olsa

Ondan ileri vardığında

Sağlam kalelere önce varan
Değerli yiğitlere hürmet eden
Değersiz kavatlara kan yutturup gazap eden
Salur beylerinin katı yüreklisi
Salkım salkım süngülü
Konur atı perçemli, kaynar deniz kursaklı
Kara çelik ağızlı, uzun kargının temreni
Sert yayların kabzası, kızıl oklar temreni
Büyük gürzlerin topuzu
Al kayada ala kaplan eniğinin ürkütücüsü
Gür ormanın kollarında kağan aslan eniğinin kükreyeni
Kayış dilli kurt eniğinin kapkaççısı
Savalan Dağı yaylaklı, Sarıkamış kışlaklı
Seksen bin er kadar heybetli, Azerbaycan ağırbaşlısı
İslâm dininin kuvveti, konur atlı, çakmur gözlü
Salur'un en iyisi, Eymür'ün yakışığı, Dulkadir'in delisi, padişahın vekili
Ulaş oğlu Kazan gibi saadete ermiş gerek
Ondan ileri vardığında
Kınalu'nun gediğinden geceleyin göçen
Kızılca kent Tebriz'de at nallatan
Aras ile Kür Irmağı'nı yarıp geçen
Geçtiğinde Müskir ile Kuba'yı talan eden
Şirvan ile Şamahı'ya öfkelenen
Minkışlak'a korku veren
Lezgi ile Dağıstan'a tufan salan
Demirkapı Derbendi'ni vurup alan
Vurduğunda düşmanından çekinmeyen
Uzun kargısının önünde er bağırtan
Kumuklu'nun Kaytak'ın ödünü patlatan
Şah Dağı'nın üstüne gölgelik geren
Samur Çayı'nın üstünde eğlence kuran

Karasu'dan Kuba'dan kış gününde kızıl elma el üstünde meze gelen
Tabersaran Sultanı, kudretli Bayat'ın Beyi
Divan Beyi Kıyan oğlu Deli Dündar gibi bahadır olsa
Ondan ileri vardığında
Halep'i alan Şam'ı alan
Altın tahtlı Mısır'da sultan olan
Şam atlı, Şam bidevli
Sağlam yaylı, kayın oklu
At koştursa çalımlı, çalkara kuşu gibi pençeli
Kara kartal sıfatlı
Yatmaz uyumaz devletli
Serhatlerin yamacı, kalelerin kilidi
Elçilerin cevabı
Bozkırların hisarı
Çıplakların giysisi, borçluların harçlığı
Yere basıp yürüdüğünde heybetinden yer sarsılan
Düşmanına heybetiyle baktığında yürek yakan
Ayağını üzengiye koyduğunda Dokuz Tümen Gürcistan'a korku salan
Olgunlaştıkça amcası Kazan ile babası Kara Göne'ye umut olan
Büyüdükçe düşmanının ödünü patlatan
Yaşlandıkça düşmanına kan kusturan
Kudretli Oğuz'un çeviği
Tek kalem Eşik Ağası Başı Kara Budak gibi uğurlu olsa
Ondan ileri vardığında
Yedi yolun kavşağında yatıp uyuyan
Ala bayrak kargısına at bağlayan
Sallanan başının altına kalkanı yastık yapan
Kaburgasının altına taştan döşek yapan
Canı Bey'in on altı darbesine karşı yerinden kıpırdamayan
Herkesi bir darbeyle teker teker atlarında düşüren
Tanımayıp dayısı Kazan'ı, keşiş sanıp ağzına söven

Kara Budak ile vuruşmada eşit olan
İyi babadan olmuş, iyi anadan doğmuş
Kılıcıyla adını iyi söyletmiş
Padişahın gazap beyi
Beydili'nin büyüğü, yiğitler başı Yeğenek gibi
Kılıcıyla pehlivan koçak olsa
Ondan ileri vardığında
Gidip Mekke'de Peygamberin yüzünü gören
Hacı olup Mekke'nin kilidine dokunan
Gelip Oğuz'un içinde yoldaşı olan
Bıyığını yedi yerden düğümleyen
Kalanını tolgasının arasından arkaya savuran
Haykırdığında bıyıklarının dibinden buğday gibi kan dökülen
Kara yerin evreni, Kürdistan'ın büyüğü, Bradost'un Beyi
Ucan Han'ın yavrusu, ölümü hiçe sayan Emen gibi acımasız olsa
Ondan ileri vardığında
Bayındır Padişah'tan Bicen Padişah'a elçi giden
Alay Han'la Bolay Han'ın Belh ile Buhara arasında başını kesen
Kıl Barak'ın ülkesini varıp alan
Dönüşünde Bicen Padişah'ın gazabına uğrayıp eziyet çeken
Yetmiş yerde ak endamı üzerine fitil koyan
Dönüşünde Kaplantu Gediği'nde dayısı Konur Alp'ın boynunu vuran
Kudretli oymak büyüğü, savaş meydanlarının çiçeği,
Korçubaşı Han Afşar gibi iyi yaycı okçu olsa
O kaleye arabalar yürütür, havaleler kaldırır, hendeklerini doldurur,
Bu burcundan o burcuna yürüyüş eder
Düşmanından o kaleyi bağırtır alır, bırakmaz
Yaşlı Dede uzun yıllar yaşayıp, soy soylayıp
Oğuz'un vasfını sayacak olsa bitiremez

10.

Karşı yatan kara dağı ihmal eden

Orda olan sineklere dalanmaz mı?

Coşkun akan taşkın çayları ihmal eden

Beylerin içmediği pis bulanık suya imrenmez mi?

Altında bindiği atı ihmal eden

Savaş, akın olduğunda eyerini sırtında götürmez mi?

Yaya gitmek o yiğidin tabanını kabartmaz mı?

Eşiğinde çift sabanını ihmal eden

Ağır kıtlık olduğunda, zengin şehirler kıyısında "Ekmek, ekmek" diye yalvarmaz mı?

Kapısında sağmalını ihmal eden

Yaz günleri kara çanak götürüp "Akça ayran" diye komşuları dolaşmaz mı?

Yük taşırken beygirini ihmal eden

İller yurttan göçtüğünde, giysileri kara yurdun bucağında kararmaz mı?

Tanıdığı öz beyini ihmal eden

Başka beylerin hizmetine girdiğinde "hilekâr" diye dövülmez mi, sövülmez mi?

Hak kitabını okurken mollaları ihmal eden

Namazı kılınmadan gömülmez mi?

Kara elbiseli dervişleri ihmal eden

Dar yerde, derin suda kalınca, "Hızır Nebi, Hızır İlyas medet, medet!" diye yalvarmaz mı?

Saf dinli, safa yüzlü Dost Muhammed'i ihmal eden

Asi diye bu dergâhtan sürülmez mi?

Yeri göğü yaradan bir Allah'ı ihmal eden

Dedem der, ecel ermeden zor ölüme düşmez mi?

11.

Parıl parıl parladığında deniz dalgası
Yalçın yalçın görünür
Uzak yerden bakınca dağ zirvesi
Yana basıp binilir savaş günü at güçlüsü
Yanaştığında, kişnediğinde önde olur, önce gelir
Er elinden dizgini tartar, eri düşmana ulaştırır
Çevik asıllı, cins at soylu
Namert kişi öyle zamanda düşman arasında
Kara kılıçlar içinde yoldaşını bırakıp kaçar
Yoldaş olmaz, nöker pisi, er kötüsü
Bir mert yiğit yoldaşının üzerine dolanır gelir
Oklara saplanır, kargılara dürtülür, yaralanır, kana belenir
Ya baş verir ya baş alır
Yoldaşını kurtarır, erin koçu, yiğidi, özü
Gide gele eskimedi Kâ'be yolu
Verip alıp tükenmedi cömert malı
Vermezken almazken tez tükenir hasislikle cimri malı
Bayındır zengin evleri harap eder iftira sözü
Koca koca denizlere benzer yiğit gönlü
Koç yiğitler kuşanır çelik kılıcı
Çeliğe uğrasın dedikoducunun başı
Gevezenin ağzından, dedikoducunun dilinden
Kuru iftira belasından, Dedem der, Hak tealâ saklasın canınızı

12.

Kara bulut erdemidir gökte gürlemek
Koyu duman erdemidir, çiğ döküp yere sinmek, yer su olmak
Karşı yatan kara dağlar erdemidir, otu bitip, çıkıp üstünde il yaylamak
Akıp giden taşkın sular erdemidir, ilkbaharda coşup taşmak
Alaca şahin erdemidir, gökyüzünden döve döve yeryüzüne turna indirmek
Aç doğanın erdemidir Sarkamış'ın ortasından
Yassıkol'un kıyısından
Gizlenip de suna kapmak
Bozdoğanın erdemidir bozkır yerde ceylan almak
Akan sular üzerinde balıkçıl basmak
Çevik atmaca erdemidir, fare bıldırcın kapıp avını yüze yetirmek
Mert yiğitler erdemidir, beyi önünde düşman basıp yüz ağartmak
At sürüsü erdemidir, meydanlarda koşturup toz kaldırıp duman çökertmek
Deve sürüsü erdemidir, yola girip yol kat etmek
Koyun sürüsü erdemidir, ilkbaharda kuzulayıp meleşmek
Körpe kuzu emzirip yetiştirmek
Alp ozanlar erdemidir, mert yiğidi mert yiğide övmek

13.

Sinip duranı koşturmaya, dönüp kaçanı çevirmeye
Mert yiğidin altında cins at gerek
O cins atın üzerine binip durmaya
O yiğitte hüner ile erdem gerek
Ala kargı uzatıp düşmanını at sırtından kara yere düşürmeye
Mert yiğidin kollarında kuvvet gerek
Kuvvet dahi neylesin, bir Allah'ın vergisi
Yiğitlerde talih gerek düşen yiğidi kaldırmaya
Er ere kıymasa, yiğit yiğidi öldürmese
Düşen er aman dilese, mürüvvet dilese
Mürüvvet Şah-ı Merdan Ali'de olur
Ali kullarına böyle zamanda mürüvvet gerek
Kalabalık gelen düşman üzerine yürümeye
Yürek gerek
O düşmanın içinde vuruşmaya, dövüşmeye
İki saymaz, sert yürekli, gözü kanlı, demir zırhlı, ok karşısında duran
Ölümden korkmayan mert yiğidin yanında itibarlı yoldaş gerek
Sömürüp sömürüp al şaraplar içmeye sağlık gerek
İçtiğini sindirmeye
Savaş meydanında, eğlence meclisinde
Mert yiğitte kursak gerek
Er namusu erde gerek
Er kıskançlığı erde gerek
İster er olsun ister hatun bu dünyada
Namuslu, kıskanç ve yiğit gerek
Namussuz, hasetsiz insanoğlu
Yeryüzünde gezmeyip kara yerin altında, mezarda gerek
Namus üzerine büyümüş
Kıskançlık üzerine vuruşmuş mert yiğitler

Ölürse, ölmezse daha iyi
Ölmez dersek Dedem Korkut sözü yalan olur
Güzel yiğitler öleceğine üç otuz yaşını doldursa daha iyi
Üç otuz yaşınız devletinizle dolu gelsin
Dedem Korkut der, geçen günleriniz geçmiştir
Gelecek günleriniz hayra dönsün

14.

Tay çiftesini bilmeyen kavat
Bir gün gelir, tekmeyle ölür
İçip sarhoş olan yiğit
Bir gün gelir, yumrukla ölür
Tekmeyle, yumrukla ölmeyen mert yiğit
Öz beyinin önünde savaşta ölür
Sağrısı yuvarlak cins atlar
Savaş günü akında ölür
Tabanı yassı buhur deve kervanda ölür
Toklusu çok sürü koyun düğünde, şölende ölür
Hırsızlığa dadananlar bir varır, iki gelir
Alışır mal getirir
Üçüncüde kudretli beyler gazabına düşer
İşkenceyle çengelde ölür
Öz kavmini bırakıp başkasına güvenenler
Yağlı yüzlü aş pişince o yabancılarla kardeş olur
Güle güle yiyip dağılır
Kötü gün gelip çatınca
Ne yedim der, ne gördüm der
Seni bırakır gider, gördüm demez
Güvenirsen yerde gökte bir Allah'a güven
Dayanırsan bir Allah'a dayan
Allah'ına güvenen yumruk vursa kara dağları yıkar
Evvel Allah, âhir Allah dost olup yardım etsin
Dünyasında Kur'an'dan ahirette imandan
Safa yüzlü Muhammed'i görmekten nasipsiz bırakmasın

15.

Güneşin ışıldayıp doğduğu Kıyan şehri
Tan yıldızının doğduğu İcen şehri
Karıncası it gibi ısıran Karhun şehri
Balı yağı tükenmeyen Bayburt eli
Çalışarak geçim eyler Erbil eli
Sarp yerlerde yurt tutan Kürt eli
Eskiden kılıçla Müslüman olan Urumlu ve Uşni eli
Her evi bir kaledir Musul eli
Eskiden evliyalar enbiyalar yatağıdır Bağdat eli
İman insaf fark edilmez Hemedan ile Dergezzin eli
Kerbela toprağına benzer Kum toprağı
Bütün şehirlerin gelini Kaşan şehri değil mi?
Akıllı vezirler çıkaran İsfahan şehri
Atlı gitti, yaya geldi güzeli çok Şiraz şehri
Ala kargı parlatılır Çerkes eli
Atı hızlı, kendi bilge Arap eli
Yüzü kara, dişi akça Hint eli
Erkekleri kürk diker, çocuğu inatçı, adamı cimri Kazvin eli
Zengin gidip fakir geldi Tarum eli
Eskiden beri dedikoducu çıkmaz Germili ile Hallal eli
Ak pirinç yetişen Gilan eli
İstanbul'da pilavıyla adı söylenir, Azerbaycan diyarında Erdebil şehri
Talış koyun yetişen, akçesi çok cömertliği yok Şirvan eli
Gözü kara, beli ince Hıta eli
Kara saçı örmeli Gürcü eli
Eskiden beri veba çıkmayan Rum eli
Keçisi kırlı, adamı şerli İrevan, Nahcican ve Şerul eli
Eskiden kan çanağı, at oynağı değil midir Tebriz eli?
Eskiden büyükler yığınağı, padişahlar yurduydu Azerbaycan elinde Ucan eli

Bu yerleri kimler feth etti? Namlı erenler
Namlı erenlerin serdarı kim? Aslan Ali
Bu soyları kim soyladı? Bayat eri Dedem Korkut

16.

Işılayıp güneş sevinir, Dedem der, her gün doğsa

On dördünde ay sevinir, geceleyin parıldasa

Doğru Mekke sevinir, yılda bir kez hacı varsa

Varan hacı sevinir, Hak kapısında haccı kabul olsa

Altmış yaşında ihtiyarlar sevinir, yaşlılık çağında oğlu olsa

Olan oğlan sevinir, Kur'an okusa

Kısa boylu kız sevinir, bahtı açılsa

Delikanlı oğlan sevinir, baba evinde muradına erse

Koyun sürüsü sevinir, ilkbaharda meleşip kuzulasa

At sürüsü sevinir, meydanda toz kaldırıp duman çökse

Deve sürüsü sevinir, geceleyin menzil geçse

Ak kabzalı sert yaylar sevinir, koç yiğitler ak bilekte geniş omuzda yumuşatsa

Üç telekli kızıl oklar sevinir, düşmanına değip zırhı sökse, bağır delse geçip gitse

Ala bayraklı uzun kargılar sevinir

Düşmanını at üstünden alıp, büküp, vurup yeryüzüne bir hamlede indirse

Kara çelik keskin kılıçlar sevinir, baş uçurup boyun bölse

Altı uçlu sağlam gürzler sevinir

Tolgalar parçalayıp baş yarıp kan fışkırtsa

Dedem soyu alp ozanlar sevinir, padişahlar önünde soy soylasa

17.

Büründümse, sarardımsa gökyüzüne bulut oldum
Alçak avlak yerlerde çise oldum
Yüce dağlar başına duman olan Kazan idim
Yedi başlı yer evreni olunca
Kuyruk çaldım dağı doladım
Zehir saçtım, yeri boyadım
Son nefesini çeken Kazan idim
Beylerimi götürmüştüm
Alaçagu'nun Çülpe Dağı'nın eteğine gitmiştim
Buyurmuştum ala gölgelik kurulmuştu
Kızıl şarap süzülmüştü
Körpe kuzu çevrilmişti
Beylerimle içer idim
Kayadan bir kara taş koptu geldi
Sağdaki beyler sağa kaçtı
Soldaki beyler sola kaçtı
Sağ elimden sol elime kadehimi titretmedim
Göğsümü karşı verip kara taşı tutan Kazan idim
Ala Demir Kâfir Han'dan gelen
Altı değil altmış batman kazan idi
Boş iken bile İç Oğuz'un beyleri yerinden kaldıramazdı
İçine kızıl şarap doldurdum
Ak omzumun üstüne bir hamlede koyup götürdüm
Kara kazanı boşaltıp yere koydum
Adım Deli Dönmez iken ad kazanıp Kazan oldum
Ala Demir Kâfir Han'dan gelmiş idi
O kâfirin sarı yayı on altı teke boynuzundan kurulmuş idi
Sert yayı iç Oğuz'un beyleri, Dış Oğuz'un büyükleri kıpırdatamazdı
Ak bilekte geniş omuzda gevşetip, yumuşatıp çektim

Padişahtan vekilliği alan Kazan idim
Ala Demir Kâfir Han'dan gelmiş idi
Altı değil yedi karış ucu elmas çelik şişi
Ak tabanımla kara yere çiviledim
Padişah kızı Boyu Uzun Burla Hatun'u ödül olarak alan Kazan idim.

18.

Dedem der ay dolansa, yıl dolansa zamaneler doğup gelse
Dağ otları tükense, diken kalsa
Tatlı hayat tükense, kavgayla savaş kalsa
Soylu beyler tükense bozlar kalsa
Yığıntılar yıkılsa bir yerde oba olsa
Kalabalıklar dağılsa bir yerde köylü olsa
Bir köyde iki kâhya, beş daruga olsa
Onlar da birbirinin sözünü dinlemeseler
Ortalıkta soysuz ile yalancının günü doğsa
O günleri görmedim, ben Dedem, görmüş gibi söylerim
Yazı kışı bilinmez yıllar olsa
Yaylaklar kışlak olsa, kışlaklar yaylak olsa
Tat[34] *eviyle Türk evi bir yerde komşu olsa*
Ağaç çanak, taş çanak birbirine karışsa
Tat kızını Türk alsa
Türk kızını Tat alsa
Tat kızından doğan oğlan dayısına dayı dese
Türk kızından doğan oğlan dayısına dayı diyemese
Döndürüp dolandırıp halo dese
O günleri görmedim, ben Dede Korkut, görmüş gibi söylerim
Dere tepe kalmasa sürülüp ekin olsa
Dana, buzağı kalmasa çifte gitse
Oğlan, uşak kalmasa ekinci olsa
Ekincisi çok olsa, bereketi olmasa
Çok ekseler, az biçseler bilmeseler hikmeti ne, sebebi ne?
Sınanmamış yabancı halktan, başka oymaktan
Oğuz, senin içine bir kız gelse, gelin olsa
O gelin daha bir ay olmadan yaşmağının altından homurdansa
Bir yılı doldurmadan kaynanaya, kaynataya dil uzatsa

“Başımın bahtı alp yiğidim! Atan yaman, anan yaman, benim evimi ayır” dese

Evini ayırsa, çadıra gücü yetmese, çubuk eğip üstüne hasır atsa, evim dese

Bir keçisi oğlak doğursa malım dese

Kazana gücü yetmese çömlek alsa

Pirince gücü yetmese yarma koysa

Akşama dek ha pişirse, ha düşürse,

Akşam olunca “Başımın bahtı yiğidim, lezzetli bir şey pişirdim gel ye” dese

“Kaynata minnetinden, kaynana cevrinden kurtuldum şükür” dese

Hak tealâ o gelinden çocuk verse, dudakları yalama oğlan doğsa

Beş yaşına varmadan yetmiş yaşlı kocalara dil uzatsa

Yirmi yaşına değmeden sakal uzatsa

Otuz yaşına gelmeden orta yaşına gelse

Kırk yaşına gelmeden saçları ağarsa

Ellisine, altmışına gelmeden ecel alsa

Toplansalar, götürseler, “Behey devletli koca!” deseler

O zamanın kocası, elli altmış yaşında adam olsa

O günleri görmedim ben, görmüş gibi söylerim

Dünyada ne kadar yaşadım ben Dede Korkut?

Üç yüz altmış yıl yaşadım.

Öğlen ile ikindinin arasında gün görmedim

Yedi koyun kesilirdi her gün benim şölenimde

Ciğer kadar et yemedim

İki kapılı kervansaray gibi bu dünyayı bir ev gibi gördüm, ben Dede Korkut

Bu kapıdan giren kişiyi o kapıdan çıkar gördüm

---

34 Tat, Türkçe’de yabancı manasında olup daha çok İranlı kavimleri ve bilhassa Farsları tanımlamak için kullanılmıştır.

19.

Hızlı yürüyüşlü düz gidişli atlar er kanadı
Binemeyen, süremeyen bir namert o atlara
Savaş günü binince, binmese daha iyi
Çalar, keser, götürür kara çelik keskin kılıçlar er azısı
Çalamayan, götüremeyen bir namerdin elindeki kılıçtansa
Mert yiğidin elindeki bir değnek daha iyi
Otu bitmez kara dağlar yıkılsa daha iyi
At yemeyen kara otlar yeryüzünde bitince, bitmese daha iyi
İnsan içmez bulanık pis sular, kaynağından çekilse daha iyi
Zavallı miskin, tembel, hayır gelmez ile cimri zenginler
Dedem der, talan yiyip bozulsa daha iyi

20.

Kesip kesip yemeye yedirmeye, mahallinde yahni güzel
Akın günü, savaş günü sürçmese, tökezlemese
Yiğit altında cins at güzel
Çaldığında körelmezse er elinde çelik güzel
Şakağından ağarırsa baba güzel
Yağlı sütüyle doyuncaya kadar emzirse ana güzel
Ev yanında ev yaparsa oğul güzel
Eminlikle, adaletle ülke yönetirse hanlar güzel
Güzellerden hangisi güzeldir?
Yeri göğü yaradan Allah güzel
Evvel Allah, âhir Allah dost olup yardım etsin
İş düşünce namerde Kâdir Allah, yaka tutup yalvartmasın

21.

Ay ile güneş dolansa da bir araya gelmez

Altın ile gümüş pas tutmaz

Temiz etekli güzel kadınlarda dedikodu olmaz

Saf atlas, ipek elbise de kir durmaz

Cins atlar yola girse yolda kalmaz

Er yiğit düşmanıyla karşılaşsa yüz çevirip geri dönmez

Dedem soyu alp ozanlar şölenden geri kalmaz

Ay ile güneş bir araya gelse, arasında melek vardır, sebep ondan

Altın ile gümüşte pas kalsa, aslında karışıklık vardır, sebep ondan

Temiz etekli güzel kadınlarda dedikodu olsa, aslında bozukluk vardır, sebep ondan

Saf atlas ipek elbisede kir kalsa, atkısında ipliği vardır, sebep ondan

Cins atlar yola girse, yolda kalsa, aslında beygir vardır, sebep ondan

Er yiğit düşmanıyla karşılaşınca yüz çevirip geri dönse

Yüreğinde korkusu, dayısında kötüsü vardır, sebep ondan

Dedem soyu alp ozanlar şölenden geri kalsa, bilgisinde eksiği vardır, sebep ondan

22.

Doğru düzgün dururken, adam sende ne yavaş dil
Kımıldayıp söze girse konuşkan dil
İki kulak işittiğinde çığırtkan dil
İki ele tut deyince cevaplı dil
İki ayağa yürü deyince çevik dil
Gökyüzünden yeryüzüne indiren dil
Yerde iken gökyüzüne çıkaran dil
Bir pulum, bir habbem yok der iken
Ulu beyler, zengin hanlar hazinesini saydıran dil
Gönül istemezse dil de söylemez bil!
Yumuşak ipeğe benzermiş engin gönül
Düğümlenince düğmeleri açılmazmış deli gönül
Çini çanağa benzermiş miskin gönül
Kıracağı dökeceği bitmezmiş zalim gönül
Gönül ister kalkıp gidip bozkırda kuyu kazdırsa, bostan ekse
Gönül ister kalkıp gidip keçe giyen derviş olsa
Açın karnını doyursa, yalancının ayıbını örtse
Gelene gidene iyilik yapsa, ihsan eylese
Öfkesine sabır kılan, başından bela savuşturur
Konağına "gel konakla" diyene gözün aydın dedirtir
Her gün gelen beş vakit namaz da olgunlaştırır
Onu kılan Ali'ye hoş görünür, Muhammed'e ulaşır
Muhammed'le görüşmekten, Kevser'in suyundan, Dedem der, kullarını nasipsiz bırakmasın

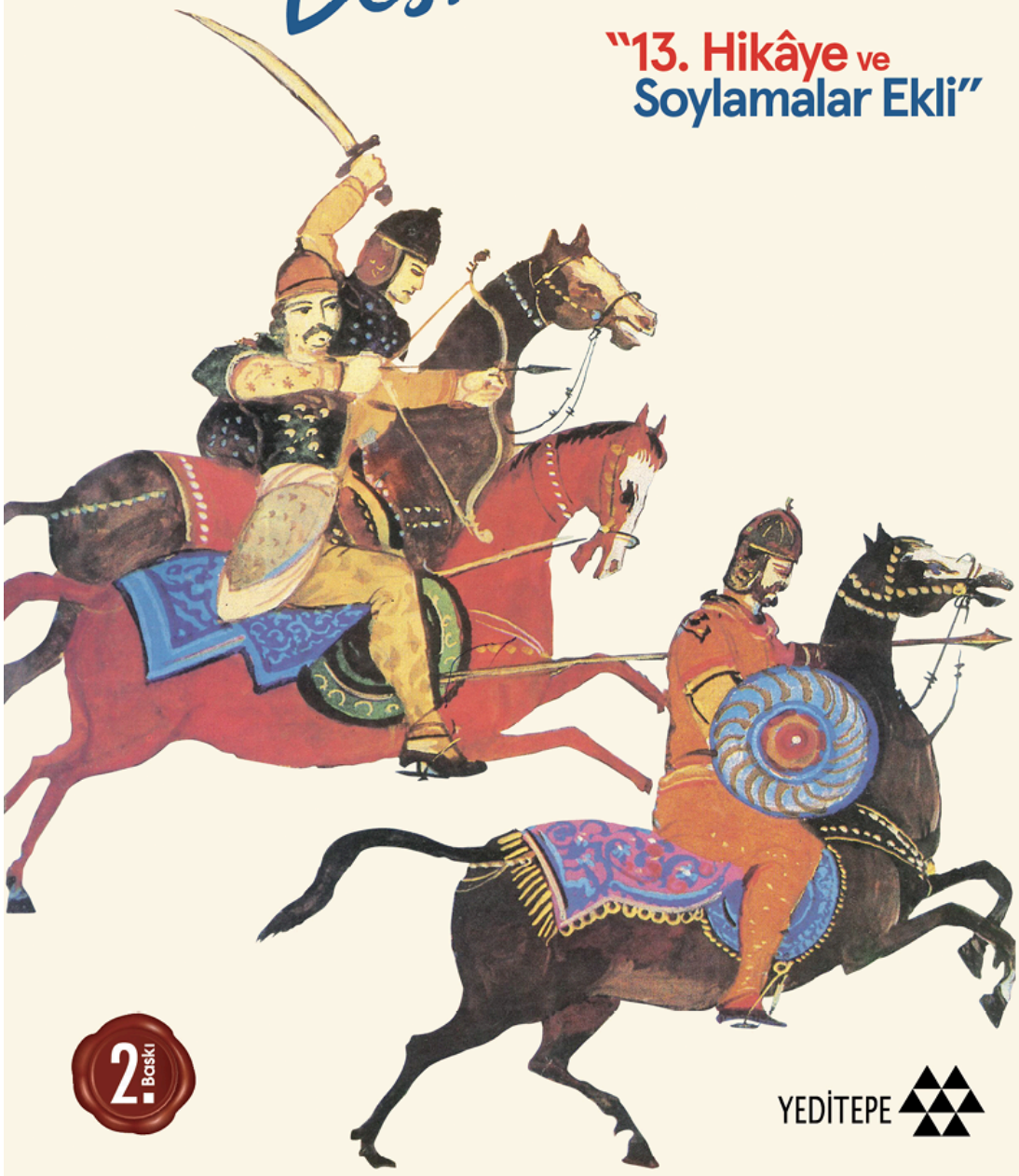
23.

Hangi çağlarda?
Seher vakti tan yıldızı sararanda
Sarı eğri otları, yeşil otlar sağa sola sallandığında
Seher yeli esip esip
Yamacı güzel kara dağa dokunduğunda
Kâküllü toygarlar öttüğünde
Cins atlar öncüsünün koku alıp, toynak çalıp kişnediğinde
Say sancaklı Oğuz kızı helâlinin koynundan çıkıp
Ayağının dibinde süslendiğinde
Yiğidinin gönlünü alıp keyiflendirdiğinde
O çağlarda cins atları koşturunca dört ayağından nal fırlasa
Eğri kılıç çalındığında kan fışkırsa
Sarı yaylar çekildiğinde kabza kırılsa
O çağlarda Dedem der, Kâdir Allah koç yiğide yardım etsin

TUFAN GÜNDÜZ

DEDE KORKUT
Destanları

"13. Hikâye ve Soylamalar Ekli"

2. Baskı

YEDİTEPE